

การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์
: การศึกษาวิเคราะห์

NURSING PRACTICES OF PROFESSIONAL NURSES BASED ON THE WAY OF
BODHISATTVA'S PERFECTION PRACTICES : ANALYSIS STUDY

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบาร์มีของพระโพธิสัตว์
: การศึกษาวิเคราะห์

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

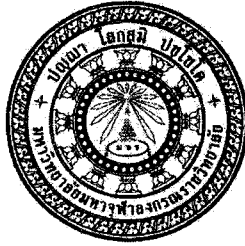
Nursing Practices of Professional Nurses Based on the Way of
Bodhisattva's Perfection Practices : Analysis Study

Mrs. Nipapron Pansawat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Art
(Peace Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2015

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ : การศึกษา
วิเคราะห์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สันติศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

ประธานกรรมการ

(พระราชวรเมธี, ดร.)

กรรมการ

(พระเมธาวิไนยรส, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาหรรษา ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธรรมหาโส, รศ.ดร. ประธานกรรมการ

ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางนิภาพร ปานสวัสดิ์)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบาร์มี
ของพระโพธิสัตว์:การศึกษาวิเคราะห์
- ผู้วิจัย** : นางนิภาพร ปานสวัสดิ์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สันติศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิยุตยากร), รศ.ดร., ป.ธ.๖, พธ.บ., ศศ.ม., พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
  - : ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์, พย.บ., พย.ม., พย.ด. (หลักสูตรนานาชาติ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาการสร้างบาร์มีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ๒) เพื่อศึกษาลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศ และ ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องของการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบาร์มีของพระโพธิสัตว์

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ หลักการสร้างบาร์มีของพระโพธิสัตว์ ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ประกอบด้วย 4 หลักสำคัญคือ สุทธิ ปัญญา เมตตา และขันติ “หลักสุทธิ” หมายถึงบุคคลผู้มีจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส มีจิตใจที่เบิกบาน “หลักปัญญา” หมายถึง มีความรู้ในสิ่งที่ตนควรรู้ที่สำคัญคือ รู้ถึงทางดับทุกข์ “หลักเมตตา” หมายถึง มีความไม่เห็นแก่ตัว มีมิตรภาพที่ดีต่อผู้อื่น เห็นทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่ เจ็บตาย และ “หลักขันติ” คือการใช้ความอดทนในการทำงานจนประสบความสำเร็จ

ประเด็นที่ ๒ พยาบาลวิชาชีพดีเด่น ผู้ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติในปีพ.ศ.๒๕๕๗ เป็นผู้มีเมตตากรุณา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง หมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญาและการใช้คุณธรรม เป็นผู้ที่ประพฤติตนตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพ มีศีลธรรมอันดี เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปและเพื่อนร่วมงาน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมรับผิดชอบในงานให้ประสบความสำเร็จดีเมื่อปฏิบัติหน้าที่วิชาชีพพยาบาล

ประเด็นที่ ๓ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีความสอดคล้องกับวิธีการสร้างบาร์มีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ **ด้านหลักสุทธิ** กล่าวคือ พยาบาลวิชาชีพมีความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความปรารถนาดี เจตนาดีในการแสดงออกทางกาย วาจาใจเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ **ด้านหลักปัญญา** กล่าวคือ พยาบาลวิชาชีพมีการพัฒนาความรู้ การพัฒนาความสามารถของตนเองในการถ่ายทอดความรู้และเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น **ด้านหลักเมตตา** กล่าวคือ พยาบาลวิชาชีพสร้างมิตรภาพดีต่อทุกคน มีความปรารถนาดีในการ

ช่วยเหลือผู้อื่นให้คลายทุกข์ บรรเทาความเจ็บป่วย โดยปราศจากอคติ และ *หลักขันติ* กล่าวคือ
พยาบาลวิชาชีพใช้สติสมาธิ ใช้ความอดทนในการทำงานเพื่อความสำเร็จ และมีความสุขเบิกบานใจ

Thesis Title : Professional Nurses' Practices Based on the Way of Bodhisattva's Perfection Practices : Analysis Study

Researcher : Mrs. Nipapron Pansawat

Degree : Master of Arts (Peace Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Assoc.Prof. Dr. Phramaha Hunsā Dhammahaso
(Nithiboonyakorn), Pali VI, B.A. (Philosophy),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Chantrarat Vongareesawat RN., MSN., Ph.D. (Nursing)

Date of Graduation : 12 March 2016

Abstract

This qualitative study had three objectives: 1) to study Bodhisattva's Perfection Practices based on Buddhadasa Bhikku's way of thinking, 2) to study the outstanding characteristics of professional nurses who received the honorable national award, and 3) to analytically study the similarities of core practice issues between those professional nurses' practices and the Bodhisattva's way of perfection practice.

The research findings are presented as following:

(1) Concept of Bodhisattva based on Buddhadasa Bhikku's Teaching referred to four key concepts: Suddhi, Pannā, Metta, and Khanti. The "Suddhi" concept refers to a person who has a purified mind without defilements. The "Pannā" concept refers to a wisdom to know in eliminating sufferings which leads to liberation. The "Metta" concept refers to unselfish persons who establish good friendships and recognize everyone in the same boat of human being in terms of birth, old age, sickness, and dead. And, the "Khanti" concept refers to the right efforts and knowledge lead to the work achievement.

(2) The outstanding characteristics of professional nurses who received the honorable national award in 2014 are having compassion, loving-kindness, high morality. They have continually educated in knowledge, virtue; have performed their high level of professional ethics, moral practice; have become a good role model for others and colleagues; have devoted themselves to the common interest, and be responsible for their professional functions and success.

(3) Working practices of the outstanding characteristics of professional nurses have congruent with the way of Bodhisattva's Perfection Practices based on Buddhadasa Bhikku's way of thinking regarding the "Suddhi" concept in terms of the nurses have integrity, devotion, good intention, wish well in performing physically, verbally, mentally during practicing in their professional functions. According to the "Pannā" concept, the nurses have continued to educate their knowledge and professional competencies in order to educate others and become role model. Moreover, the "Metta" concept, the nurses have performed themselves with respect to building good relationships towards others with good will in helping illness persons without prejudice. Lastly, the "Khanti" concept, the nurses have undertook mindfulness, concentration, and tolerance into their working practice for professional success and their happy mind.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี อันเนื่องมาจากความเมตตาและความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลอย่างดียิ่งจากคณาจารย์เจ้าหน้าที่ และกัลยาณมิตรทุกท่านที่ให้การอนุเคราะห์ ชี้แนะและให้การสนับสนุนเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยเกิดกำลังใจพากเพียรจนได้ก้าวสู่ความสำเร็จในครั้งนี้ จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระราชวรเมธี ที่ได้ให้ความเมตตามาเป็นประธานในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาพรชชา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการและผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ที่ท่านได้เมตตาเป็นผู้ให้กำเนิดนักศึกษรสันติภาพ เป็นผู้ให้การผลักดัน ถ่ายทอดปณิธาน และความมุ่งมั่นในการสร้างสังคมสันติสุข ขอขอบคุณ ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่มีเมตตาให้ความรู้และการดูแลช่วยเหลืออย่างเต็มกำลัง เสียสละเวลาตรวจสอบงานวิจัยที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเป็นเล่มแรกให้สำเร็จ และกราบขอบคุณ พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ดร. ที่ให้ความกรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษาทั้งทางด้านระเบียบวิธีวิจัยและเนื้อหาแนวคิดและกำลังใจตั้งแต่เริ่มแรกจนคิดว่าจนศิษย์เข้าใจถึงคำว่า “มหากรุณา” จากการปฏิบัติต่อศิษย์ของท่านอย่างไม่เลือกว่าท่านจะเป็นกรรมการที่ปรึกษาคุมปกหรือไม่ กราบขอบคุณ ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์ สอบถามด้วยความห่วงใยเพื่อช่วยชี้แนะและเป็นกำลังใจให้คำแนะนำช่วยเหลือในทุกด้าน

กราบขอบพระคุณพระปลัดสมชาย ปโยโค(ดำเนิน),ดร.ที่ให้คำแนะนำและมีเมตตาตามอบสารนิพนธ์เรื่องพระโพธิสัตว์ของท่านมาให้ศึกษา และ ดร.พูนสุข มาศรีงสรรค์ ที่ได้ให้คำปรึกษาด้านภาษาอังกฤษ, พระมหาดนัย อุพทตฺตโน (ศรีจันทร์) ผู้ตรวจสอบดูแลในการจัดรูปแบบและอำนวยความสะดวกให้ศิษย์ทุกรูป/คน ตลอดทั้งขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ทุกรูป/ท่าน ที่ไม่ได้เอ่ยนาม ที่กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง หลักการ รูปแบบ และเนื้อหาต่างๆ อันเป็นประโยชน์สำคัญในการศึกษาวิจัย ด้วยเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ อย่างเต็มความรู้ ความสามารถ ตลอดจนนักวิชาการเจ้าของผลงานซึ่งผู้วิจัยนำมาอ้างอิง โดยท่านได้ทุ่มเททำงานด้านวิชาการ ก่อให้เกิดแหล่งข้อมูลสำหรับค้นคว้ามากมาย จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ พระคุณเจ้าผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ รูป ได้แก่ พระมหาเมธา จันทสาโร, ดร. ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มจร., พระอุดมประชาท (อลงกต ติกขปัญโญ) เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท หัวหน้าพระวิทยากร Dhamma OD Happy Life และพยาบาลดีเด่นที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย จำนวน ๘ ท่าน

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตสันติศึกษา รุ่น ๒ ทุกท่าน ที่เอื้อเฟื้อแบ่งปันข้อมูล แนะนำแนวทางการจัดทำรายงาน คอยถามไถ่ ให้คำแนะนำด้วยความรัก ความห่วงใย ความปรารถนาดีอย่างกัลยาณมิตรต่อกัน ในส่วนการเรียนการศึกษาตลอดปีการศึกษา เป็นกำลังใจให้กันและกันตลอดมา

เพื่อให้னிสิตทุกคนก้าวสู่ความสำเร็จเป็นนักวิศวกรสันติภาพ รุ่น ๒ ไปพร้อมกัน ด้วยมิตรภาพที่งดงาม
อันน่าประทับใจ

ขอขอบคุณ ครอบครัวโดยเฉพาะบิดา มารดาที่เข้าใจมีเมตตาให้กำลังใจอย่างเต็มที่
ขอบคุณสามีที่มอบความรัก ความห่วงใย ส่งเสริม ตลอดจนดูแลด้วยดีเสมอมา และชอบใจบุตรสาว
นางสาวนิทชชา ปานสวัสดิ์ที่ให้คำแนะนำให้การสนับสนุนช่วยเหลือและบริการยอดเยี่ยม ขอขอบคุณ
ผู้ร่วมงานที่โรงพยาบาลวิหารแดงที่ได้ให้โอกาสในการสังเกตการณ์การปฏิบัติงาน และตอบข้อสงสัย
เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เรียนหลักสูตรสาขาสันติศึกษาได้สำเร็จตามที่ตั้งใจ

ขอผลานิสงส์แห่งความดีงามอันเกิดจากการศึกษา ค้นคว้างานวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอมอบ
เป็นเกียรติ เพื่อตอบแทนหรือบูชาแต่บรรพชน คุณมารดา บิดา ครู อาจารย์ นักวิชาการผู้เป็นเจ้าของ
ผลงาน ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับคำติ
ชม และขออภัยมา ณ โอกาสนี้ ขออำนาจพรให้คุณพระศรีรัตนตรัยจงดลบันดาลให้ชีวิตทุกท่านจง
ประสบแต่ความสุข และความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรมยิ่งขึ้นไป

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์

๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
สารบัญตาราง	ฏ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฑ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๖
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๘
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๙
บทที่ ๒ พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา	๒๐
๒.๑ ความหมายและวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา	๒๐
๒.๑.๑ ความหมายและความเป็นมาของพระโพธิสัตว์	๒๙
๒.๑.๒ ประเภทของพระโพธิสัตว์	๒๔
๒.๑.๓ คุณสมบัติและอภัยภัยของพระโพธิสัตว์	๒๖
๒.๒ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และฝ่ายเถรวาท	๒๘
๒.๒.๑ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มหายาน	๒๙
๒.๒.๒ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์เถรวาท	๒๙

๒.๓	วิธีการสร้างบารมีตามกรอบแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ	๓๖
๒.๓.๑	หลักสัทธา : จิตบริสุทธิ์ ไม่หลงใหลในกามารมณ์ หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย	๔๒
๒.๓.๒	หลักปัญญา : รู้ทุกสิ่งที่คุณควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง	๔๕
๒.๓.๓	หลักเมตตา : ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิต เป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย	๔๘
๒.๓.๔	หลักขันติ : อดทนจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถือเป็นการ “เพาะโพธิ์” ขึ้นในตน	๔๙
๒.๔	บทสรุป	๕๒

บทที่ ๓ คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ๕๔

๓.๑	ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับพยาบาลวิชาชีพ	๕๔
๓.๒	บทบาทหน้าที่ของสภาการพยาบาล	๕๕
๓.๒.๑	วัตถุประสงค์ของสภาการพยาบาล	๕๕
๓.๒.๒	อำนาจหน้าที่ของสภาการพยาบาล	๕๖
๓.๒.๓	องค์การพยาบาล	๕๖
๓.๓	บทบาทหน้าที่พยาบาลวิชาชีพ	๕๗
๓.๔	ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลระดับวิชาชีพ	๕๗
๓.๕	สมรรถนะวิชาชีพพยาบาล	๕๘
๓.๕.๑	กระบวนการพยาบาล (Nursing Process)	๕๘
๓.๖	จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล	๖๐
๓.๖.๑	ข้อความจรรยาบรรณพยาบาล ฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๔๖	๖๐
๓.๖.๒	คำประกาศสิทธิของผู้ป่วย	๖๓
๓.๗	คุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ	๖๕
๓.๗.๑	คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ผู้รับบริการคาดหวัง และพึงพอใจ	๖๕
๓.๗.๒	คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่สภาการพยาบาลคาดหวัง และพึงพอใจ	๖๗
๓.๗.๓	เกณฑ์การพิจารณาพยาบาลวิชาชีพต้นแบบ	๖๙
๓.๗.๔	เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมของพยาบาลโดยผู้รับบริการ	๖๙
๓.๘	เกณฑ์การพิจารณาพยาบาลดีเด่นปี ๒๕๕๗	๗๐
๓.๙	ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ	๗๕
๓.๑๐	การศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลดีเด่นที่ได้รับรางวัลจากสมาคมพยาบาล แห่งประเทศไทย ประจำปีพ.ศ.๒๕๕๗	๗๗

๓.๑๐.๑ การเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพกับหัวใจพระโพธิสัตว์	๗๗
๓.๑๐.๒ การเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ด้านจริยธรรมวิชาชีพกับหัวใจพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร	๗๙
๓.๑๐.๓ ตารางเปรียบเทียบเกณฑ์คุณลักษณะของพยาบาลดีเด่น ที่สอดคล้องกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์	๘๓
๓.๑๑ บทสรุป	๘๕

**บทที่ ๔ วิเคราะห์ความสอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาล
วิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิด
ของท่านพุทธทาสภิกขุ** ๘๘

๔.๑ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้าง บารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ หลักสฐติ	๘๙
๔.๒ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้าง บารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุหลักปัญญา	๙๓
๔.๓ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้าง บารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ หลักเมตตา	๙๘
๔.๔ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้าง บารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ หลักขันติ	๑๐๑
๔.๕ บทสรุป	๑๐๖

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ๑๐๙

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๙
๕.๒ การอภิปรายผล	๑๑๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๕
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	๑๑๕
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๑๕

บรรณานุกรม ๑๑๗

ภาคผนวก ๑๒๑

ภาคผนวก ก หนังสือขออนุญาตให้บุคลากรในสังกัดร่วมเป็นกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์ของนิสิต	๑๒๒

ภาคผนวก ข ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๒๔
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)	๑๓๐
ภาคผนวก ง หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๓๗
ภาคผนวก จ ภาพถ่ายผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์	๑๔๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๘

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

- แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย
แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

หน้า

๑๘

๑๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ ภาพรูปปั้น ที่สุราษฎร์ธานีและสวนโมกข์กรุงเทพ และภาพที่สลักไว้ที่ผนัง สุทธิ ปัญญา เมตตา ชั้นดี	๔๐
แผนภาพที่ ๒.๒ บทกลอนสอนคุณค่าการงาน ของท่านพุทธทาสภิกขุ	๔๑
แผนภาพที่ ๓.๑ ภาพที่ตั้งอาคารนครินทร์ศรี ภายในกระทรวงสาธารณสุข	๕๔
แผนภาพที่ ๓.๒ ชุดเครื่องแบบพยาบาล	๕๖
แผนภาพที่ ๓.๓ คำปณิธานพยาบาลวิชาชีพ	๖๒
แผนภาพที่ ๓.๔ ภาพพยาบาลเรียกร้องขอความเป็นธรรม	๗๔

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๒.๑ แสดงการเทียบเคียงแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ในพระพุทธศาสนา	๕๒
ตารางที่ ๓.๑ เปรียบเทียบจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลกับหัวใจพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวร	๗๗
ตารางที่ ๓.๒ เปรียบเทียบจริยธรรมวิชาชีพพยาบาลกับหัวใจพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร	๘๐
ตารางที่ ๓.๓ เปรียบเทียบหัวใจพระโพธิสัตว์กับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบจรรยาบรรณ วิชาชีพและจริยธรรมวิชาชีพ	๘๑
ตารางที่ ๓.๔ ตารางเปรียบเทียบเกณฑ์คุณลักษณะของพยาบาลดีเด่นที่สอดคล้อง กับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์	๘๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ชื่อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๙ ชื่อที่ ๒๗๖ หน้า ๙๗.

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก		(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	สพยตนวรรค		(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต		(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต		(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต		(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต		(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	วิภังค์		(ภาษาไทย)
อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	ธัมมสังคณี		(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎกอรรถกถา

ม.ม.อ	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	ปัญจสุทนี	มูลปณาสกอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยอมรับในสังคม พยาบาลวิชาชีพมีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางการพยาบาลในหลายมิติได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค การรักษาดูแลเยียวยาความเจ็บไข้ และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายที่ครอบคลุมการดูแลบุคคลแบบองค์รวมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ โดยปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ภายใต้กรอบของกฎหมายวิชาชีพ ซึ่งมีสภาการพยาบาลให้การรับรองมาตรฐานการพยาบาลและควบคุมคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพทุกคนจึงนับว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะเฉพาะที่เอื้อต่อการทำงานในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบให้ประสบความสำเร็จและเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้รับบริการและญาติในด้านการหายหรือบรรเทาจากอาการเจ็บป่วยที่ประสบอยู่ เป็นประโยชน์ต่อตนเองในด้านการใช้คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ปัจจุบันขณะให้บรรลุผลลัพธ์ทางการพยาบาลที่ดี ไม่มีข้อผิดพลาด ไม่เกิดอันตรายต่อผู้รับบริการ เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพในแง่การสร้างชื่อเสียงและเผยแพร่มาตรฐานทางวิชาชีพการพยาบาลให้ทัดเทียมและเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและในระดับนานาชาติ เป็นประโยชน์ต่อสังคมมวลรวมในมิติของการลดอัตราการป่วยเจ็บด้วยโรคภัยต่างๆ ตามนโยบายชาติด้านการแพทย์การพยาบาลและการสาธารณสุข

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันกำลังอยู่ท่ามกลางอุปสรรคที่เป็นความท้าทายพยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานหลายประการได้แก่ ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ลักษณะงานที่เพิ่มความซับซ้อน สถานพยาบาลต้องการบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญและมีทักษะเฉพาะทางเพิ่มมากขึ้น ความคาดหวังจากผู้รับบริการ เพื่อนร่วมวิชาชีพ ผู้บังคับบัญชา และจากสภาวิชาชีพ^๑ การเผชิญกับการฟ้องร้อง ข้อร้องเรียนในส่วนของการให้บริการทางการพยาบาลและทางการแพทย์จากผู้รับบริการ จำนวนผู้ใช้บริการมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น^๒ ในขณะที่อัตรากำลังของพยาบาลวิชาชีพกำลังขาด

---

^๑ ียงยุทธ แก้วเต็ม, กฎหมายและข้อพึงระวังในการนิเทศนักศึกษาพยาบาล, วารสารสภาการพยาบาล, ปีที่๒๘ ฉบับที่๓ กรกฎาคม-กันยายน, ๒๕๕๖, หน้า ๑๕.

^๒ บรรพต ดันธีรวงศ์, “พุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้งในระบบสาธารณสุขของไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

แคลน^๖ อัตรากำลังอยู่ในวิชาชีพลดลง^๗ ความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นขณะปฏิบัติการพยาบาลท่ามกลางข้อจำกัดและแรงกดดันดังกล่าวจึงมีโอกาสเพิ่มขึ้น

ด้วยเหตุนี้พยาบาลวิชาชีพทุกคนจึงจำเป็นต้องมีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในการทำ ความดี มีขวัญและกำลังใจในการทำงานของตนเองอย่างเต็มศักยภาพตาม มีหัวใจของวิชาชีพพยาบาล ดังที่มีสฟลอเรนซ์ ไนติงเกล สุภาพสตรีแห่งดวงประทีป สนับสนุนว่าพยาบาลวิชาชีพต้องแสดงออกซึ่ง จริยธรรมในตนเอง ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเอื้ออาทร (caring) และมีความเมตตากรุณา (compassion) ปฏิบัติการทางการพยาบาลเพื่อบรรเทา ดูแลและลดความทุกข์ทรมานทางกาย ลดความไม่สบายใจ บรรเทา อาการเจ็บป่วยของผู้รับบริการ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การมอบความสุขให้ผู้รับบริการและญาติ ได้ผ่อนคลาย สบายใจ สามารถฟื้นฟูสุขภาพกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติ หรือใกล้เคียงปกติของตนเอง โดยพยาบาล วิชาชีพต้องไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น การกระทำดังกล่าวมีความสอดคล้อง กับหลักการทางพระพุทธศาสนา เรื่อง การสร้างประโยชน์สุขและสันติภาพให้เกิดแก่บุคคล นั่นคือ **หลักอรรถัตถะประโยชน์ตน** หมายถึง การมุ่งสร้างความรู้และประสบการณ์เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ และคุณธรรม **หลักปรัตถะประโยชน์ผู้อื่น** หมายถึง การมุ่งให้บริการอย่างเต็มความรู้ความสามารถ ตาม ข้อกำหนดมาตรฐานวิชาชีพพยาบาลผู้รับบริการพึงพอใจในผลการรักษาดูแลพยาบาล โดยไม่เห็นแก่ความ เหน็ดเหนื่อยอ่อนล้า ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ แก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”^๕ และ**หลักอุภยัตถะ ทั้งประโยชน์ตนและทั้งประโยชน์ผู้อื่น** หมายถึงพยาบาลผู้ให้บริการมีความสุขขณะทำงาน ผู้รับบริการ ได้รับการบริการที่ดีมีคุณภาพ มีความปลอดภัย เกิดความพึงพอใจ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุ เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ตน...ประโยชน์ของผู้อื่น...ประโยชน์ทั้ง ๒ อย่างควรทำประโยชน์ตน ประโยชน์ ของผู้อื่น ประโยชน์ทั้ง ๒ อย่างนั้นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท”^๖ ในการทำงานที่มุ่งสร้างประโยชน์สุข เพื่อตนและสังคมดังกล่าวของวิชาชีพพยาบาล ต้องประสบปัญหาและอุปสรรคทั้งภายในจิตใจและจาก ปัจจัยภายนอกในหลายมิติ พยาบาลวิชาชีพบางรายอาจบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย เพราะพยาบาล วิชาชีพคือบุคคลธรรมดาสามัญ ที่ยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงมีอารมณ์โกรธ มีความเบื่อหน่าย ท้อแท้มีความรู้สึกนึกคิดที่ไม่ต่างไปจากผู้รับบริการเหมือนบุคคลอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติงานของ พยาบาลวิชาชีพมีความสอดคล้องกับกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดในพุทธศาสนาที่ ช่วยเหลือให้บริการทางการพยาบาลตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบด้วยจิตใจที่ตีปรารถนาดีต่อผู้รับบริการให้

^๖นางณฐา แยมสรवल, “การประยุกต์หลักสารณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงาน วิชาชีพพยาบาล:ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, สารนิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๕.

^๗วิจิตร ศรีสุพรรณและกฤษฎา แสงวงดี, “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาล วิชาชีพในประเทศไทย”,วารสารสภาการพยาบาล,ปีที่๒๗ฉบับที่๑ มกราคม,๒๕๕๕,หน้า๘.

^๘อง.สศตค (ไทย) ๒๓/๗๒/๑๖๕.

^๙ที.ม. (ไทย) ๑๐/๘๖/๔๖-๔๗.

การดูแลอย่างปราศจากอคติ (ใช้หลักสุทธิ) ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถทางสติปัญญา (ใช้หลักปัญญา) มีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม (ใช้หลักเมตตา) และการทำงานด้วยความอดทน อดกลั้นต่อความไม่สุขสบาย ความไม่พอใจ ความผิดหวัง (ใช้หลักขันติ) โดยยึดหน้าที่ คุณธรรม จริยธรรมและความถูกต้องเป็นที่ตั้งเกิดความสุข สงบ และก่อให้เกิดความร่วมมือในการรักษาพยาบาลระหว่างผู้รับบริการและทีมผู้ให้การบำบัดรักษาดูแล ด้วยเหตุผลดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่าขณะที่พยาบาลวิชาชีพกำลังปฏิบัติงานก็ได้ปฏิบัติธรรมไปพร้อมกันในคราวเดียว

องค์การวิชาชีพพยาบาลในระดับประเทศ ได้แก่ สภาการพยาบาล และสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้สรรหาคัดเลือกและมอบประกาศนียบัตร มอบรางวัลเชิดชูเกียรติให้แก่พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานดีเด่นด้านต่างๆ เช่น รางวัลพยาบาลดีเด่นจากสภาการพยาบาล ประกอบด้วย 5 สาขา ได้แก่ พยาบาลดีเด่นสาขาเกียรติคุณ พยาบาลดีเด่นสาขาผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม พยาบาลดีเด่นสาขาการวิจัยทางการพยาบาล พยาบาลดีเด่นสาขาการศึกษาพยาบาล และพยาบาลดีเด่นสาขาการบริการพยาบาล สำหรับรางวัลจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย มีสองประเภทได้แก่ รางวัลพยาบาลดีเด่นประเภทผู้ปฏิบัติการพยาบาล (ทุกภาคเขต) และรางวัลพยาบาลดีเด่นประเภทผู้สนับสนุนการปฏิบัติการพยาบาล (ทุกภาคเขต) เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้ได้รับรางวัลดีเด่นในแต่ละปี สนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพทำความดี รักษาความดีที่ทำ เสริมกำลังใจให้รักที่จะคงอยู่ในงาน และสามารถรักษามาตรฐานการปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่อย่างเต็มกำลังต่อไป และที่สำคัญคือพยาบาลดีเด่นจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้พยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันทำความดีตามเป็นแรงบันดาลใจให้กับรุ่นน้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแนวคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้างจากพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับรางวัลพยาบาลดีเด่น และศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ผลการศึกษาอาจใช้ยืนยันหลักการสร้างบารมีธรรมในพยาบาลวิชาชีพขณะปฏิบัติงานการพยาบาลเสมือนเป็นการสร้างบารมีที่เทียบเคียงกับพระโพธิสัตว์ที่ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ นอกจากนี้ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้รับจากพยาบาลวิชาชีพดีเด่นสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่พยาบาลวิชาชีพท่านอื่นๆ ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังปฏิบัติงานทางการพยาบาลด้วยความทุ่มเท เสียสละมุ่งมั่น และคงอยู่ในงานวิชาชีพท่ามกลางสถานการณ์ในปัจจุบันที่อัตราการกำลังของพยาบาลวิชาชีพและอัตราการคงอยู่ในวิชาชีพของพยาบาลไทยกำลังส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งในการประกอบวิชาชีพและขวัญกำลังใจของบุคลากรในระบบสาธารณสุขของประเทศไทย

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ
- ๒.๒ เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศ
- ๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ (หลักสฤทธิ หลักปัญญา หลักเมตตา หลักขันติ)

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ภายใต้แนวคิดของพุทธทาสภิกขุเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ พยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศมีคุณลักษณะอย่างไรบ้างที่สนับสนุนหรือสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีตามแนวทางของพระโพธิสัตว์
- ๑.๓.๓ การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีลักษณะที่สำคัญอย่างไรบ้างที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีตามแนวทางของพระโพธิสัตว์

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้วางขอบเขตการศึกษาออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

๑.๔.๑ การศึกษาวิจัยด้านข้อมูลเอกสาร

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิได้แก่ หนังสือ เอกสาร ตำรา วิชาการ บทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์และงานวิจัยด้านการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับพยาบาลวิชาชีพและสนับสนุนการได้มาซึ่งคำตอบจากแนวคำถามการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของวิชาชีพพยาบาลทั้งด้านความรู้ทักษะและเจตคติของวิชาชีพ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิได้แก่ หนังสือ เอกสาร ตำรา วิชาการ บทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์และงานวิจัยด้านการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับพยาบาลวิชาชีพและสนับสนุนการได้มาซึ่งคำตอบจากแนวคำถามการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของวิชาชีพพยาบาล และคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นต้นแบบ ศึกษาแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธานุภาพตามกรอบแนวคิดและหลักการสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่ได้เสนอแนะวิธี

แนวทางการสร้างบารมีของอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ด้วยหลักธรรม สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมีและ
ขันติบารมี เพื่อนำมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ ตีความ อธิบาย บูรณาการ แนวคิด เพื่อทราบความ
สอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีตามแนวพระโพธิสัตว์
อวโลกิเตศวร

การศึกษาวิจัยด้านภาคสนามการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก
(Informants) คือพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลประจำปี ๒๕๕๗จากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย
และผู้ได้รับรางวัลดีเด่นจากสถาบันที่เป็นที่ยอมรับของสังคม รวมอย่างน้อย ๗ รายหรือจนกว่าข้อมูลที่ได้
ได้รับมาอิ่มตัว (saturation) โดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้างเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล
(Semi-structured Interviews) นำข้อมูลมาถอดเทปแบบคำต่อคำ และสรุปประเด็นตามคำถามการ
วิจัย เพื่อวิเคราะห์และตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้คัดเลือกพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย
ประจำปี ๒๕๕๗ จำนวน ๗ ราย ได้แก่ ประเภทผู้ปฏิบัติการพยาบาล และประเภทผู้สนับสนุนการ
ปฏิบัติการพยาบาล ที่ได้รับคัดเลือกโดยกรรมการสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ตามประกาศสมาคม
พยาบาลแห่งประเทศไทย ประกาศ ณ วันที่ ๒๓เมษายน ๒๕๕๗โดยรองศาสตราจารย์ดร.จินตนา ยูนิพันธุ์
นายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

(๑) การปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพเป็นการพยาบาลต่อ
บุคคล ครอบครัวและชุมชน ให้การดูแลช่วยเหลือในลักษณะที่เป็นองค์รวมกล่าวคือ การดูแลบุคคลทั้งคน
ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ ไม่แบ่งแยกเพศ วัย ให้การบริการ
แก่บุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตที่เข้ามาใช้บริการทางการพยาบาลและรับการรักษา
ทางการแพทย์ทั้งในและนอกหน่วยให้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข โดยมีขอบเขตการ
ให้บริการทางการพยาบาลครบ๔มิติ ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การดูแลให้การ
พยาบาลแก่บุคคลที่เข้ารับการรักษาตัวในสถานพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ทั้งโรคที่มีความซับซ้อนและไม่
ซับซ้อน และการฟื้นฟูสภาพเหยี่ยวาช่วยให้บุคคลได้สามารถกลับคืนสู่สภาวะปกติโดยเร็วตามเหตุและ
ปัจจัยของผู้รับบริการรายนั้นๆ ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่พึงประสงค์ มี
ความสามารถเชิงวิชาชีพ สามารถใช้องค์ความรู้ศาสตร์และศิลปะต่างๆ นำทักษะและประสบการณ์มา
ประยุกต์ใช้ในการให้บริการและบริหารการพยาบาลด้วยมาตรฐานที่ดี มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพ
ตามเกณฑ์ของสภาวิชาชีพ

(๒) พยาบาลวิชาชีพ หมายถึงผู้ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หรือเทียบเท่าปริญญาตรี จากสถาบันการศึกษาพยาบาลที่สภาการพยาบาลแห่งประเทศไทยให้การรับรอง คุณภาพ เป็นบุคคลที่ได้ขึ้นทะเบียนและมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง เป็นผู้ปฏิบัติงานในสาขาการพยาบาล ปฏิบัติงานในด้านวิชาการ ด้านการบริการทางสุขภาพ ด้านการบริหารทางการพยาบาล หรือด้านการศึกษาพยาบาล ที่ปฏิบัติงานในสถานบริการทางด้านสุขภาพ ทั้งของรัฐบาลหรือเอกชน หรือในสถาบันการศึกษาพยาบาล

(๓) วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ในงานวิจัยเรื่องนี้ หมายถึง การสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ประกอบด้วยหลักสัทธา ปัญญา เมตตา และขันติ ซึ่งมีกรอบการอธิบายดังต่อไปนี้

หลักสัทธา หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพมีจิตใจที่บริสุทธิ์ จิตใจที่ปรารถนาดีต่อผู้ป่วย ผู้รับบริการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล ปราศจากจิตที่เศร้าหมองจากอคติ มีความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ มีสมาธิด้วยการชำระจิตของตนให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง มีความสุข แขมขื่น เบิกบาน

หลักปัญญา หมายถึง ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถทางสติปัญญาโดยมีความรู้เชี่ยวชาญในสายงานของตนอย่างแจ่มแจ้ง มีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนางานจากผลงานวิจัยทางการพยาบาล ด้วยการอุทิศตนและเสียสละเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ร่วมวิชาชีพ และผู้รับบริการ เป็นผู้ที่มีปกติวิสัยที่ประกอบด้วยทาน ศีล และภาวนา เป็นผู้มีความรู้ตามความเป็นจริง ประกอบด้วยหลักของเหตุและผล และสามารถนำความรู้ที่มีในตนไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามปัจจัยที่มากระทบ เป็นผู้ที่มีสติ สมาธิ โดยมีการพัฒนาจิตให้รู้ตื่น และเบิกบาน และสามารถพิจารณาว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ และสิ่งใดควรหลีกเลี่ยงหรือละเว้นการปฏิบัติ

หลักเมตตา หมายถึง มีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเพื่อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อน ขณะและหลังจากได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใดๆ

หลักขันติ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความอดทน อดกลั้นต่อความโลภ ความโกรธ ความหลง การทำงานด้วยความอดทน อดกลั้นต่อความไม่สุขสบาย ความไม่พอใจ ความผิดหวัง ความคาดหวัง ความไม่พร้อม ความขาดแคลน ใช้ความอดทนอดกลั้น ช่มความรู้สึกรู้สึก มีสำนึกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่องานที่กำลังปฏิบัติอยู่ และเพียรที่จะลดละ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่เกิดขึ้นจากการใช้สติ และใช้ปัญญากำกับในทุกขณะ เสมือนการสร้างบารมีธรรมไปพร้อมๆกับการปฏิบัติงานด้วยจิตของพระโพธิสัตว์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและหลักการเพื่อการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ และแนวทางการสร้างบารมีตามแนวพระโพธิสัตว์ ศึกษาบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพตามข้อกำหนดของสภาการพยาบาล วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติของจิตพระโพธิสัตว์กับคุณสมบัติของพยาบาลวิชาชีพ และได้ศึกษาคุณธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติงานและหลักการสร้างบารมีตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ รวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆดังรายละเอียด ดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้พบเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวน ๙ เรื่อง พบว่า เอกสารส่วนใหญ่ได้พูดถึงหลักการ คือ ความเป็นผู้มีเมตตา ความเสียสละ และขันติธรรม นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในเรื่องของการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดปัญญา ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางของการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ในส่วนของท่านพุทธทาสภิกขุได้นำเสนอวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ใน ๔ ประเด็น คือ สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ แต่ยังไม่พบเอกสารที่มีการอธิบายหลักการเพื่อนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาหลักการและแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุดังกล่าว เพื่อไปวิเคราะห์เปรียบเทียบหาความสอดคล้องหรือเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

(๑) พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) ได้กล่าวไว้ว่า “การเสียสละเป็นพื้นฐาน สำหรับโพธิสัตว์ ” และ “ จอมปราชญ์ทั้งหลายชมเชยตลอด ทานบารมี พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์มีทานบารมีเป็นพื้นฐานทุกพระองค์ไม่เว้นเลย การเสียสละเป็นพื้นฐานสำหรับโพธิสัตว์ที่ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า มีความเสียสละเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นบริษัทบริวารท่านจึงมากทีเดียว บรรดาโพธิสัตว์ที่ไหนบริษัทบริวารมากจริงๆ เพราะความเสียสละ เสียสละจนกระทั่งถึงชีวิตจิตใจท่านก็เสียสละได้ เวลาไปจนตรอกจนมุมนี้ เช่น พาเพื่อนฝูงบริษัทบริวารไปเที่ยวหากิน ถูกลูกพรานเขาตักเขาจะฆ่าให้ฉิบหายหมด ท่านเป็นหัวหน้าเป็นโพธิสัตว์ นี้ดูซิถ้าธรรมตาหัวหน้าจะแหวกหนีปล่อยให้บริษัทบริวารตายเรียบเลย นี่ไม่เป็นอย่างนั้น เวลาไปเจอเข้าศึกที่เขาตักข้างหน้า ไม่มีทางออกแล้ว จำเป็นจริงๆ ไม่มีทางออกท่านสู้เลย ท่านเตือนบริษัทบริวารให้วิ่งย้อนหลังให้หมด เราจะเข้าสู่สงครามคนเดียวตัวเดียววิ่งเข้าหานายพราน เขาตักหน้าตักหลัง แทนที่จะพาเพื่อนฝูงหรือใครวิ่งหนี ไม่ไปนะนี่ละความเสียสละท่าน..”^๗

(๒) พระธรรมโกษาจารย์ (ท่านพุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนามนุษย์ด้านจิตใจตั้งพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า เป็นประธาน ทุกอย่างย่อมสำเร็จด้วยใจ ” เพราะจิตที่อบรมฝึกฝนมาดีมีประโยชน์มากมาย ท่านพุทธทาสภิกขุจะมุ่งเอาจิตที่ฝึกจนเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่เป็นจริงที่มีพลังพร้อมทำหน้าที่ เป็นจิตที่ควรแก่การงาน และให้ปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘

^๗หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน, [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <http://board.palungjit.org/f13/> [๑๕ ก.ค. ๒๕๕๘].

หรือหนทางอันประเสริฐ และเน้นหลักอานาปานสติ ๑๖ ชั้น หรือตามแนวสติปัฏฐานสี่ การพัฒนาจิตก็คือ การพัฒนาชีวิตให้มั่นคง เป็นความสุขสงบที่แท้จริง ดังคำบาลีว่า “ จิตฺตฺรทฺกเขตฺต เมธาวิ ภูมิปัญญาพิงรักษา จิต ”^๘

(๓) **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)** กล่าวไว้ว่าคนที่สร้างสันติภาพ เพื่อทำไมให้มีความความรุนแรงอย่างที่เรียกกันในปัจจุบันว่า อหิงสา ฝรั่งว่า nonviolence นั้น ต้องเป็นคนที่มีความสามารถอย่างยอดเยี่ยมการพัฒนาความสามารถกับการมีเจตจำนงที่เป็นธรรม มุ่งดีปรารถนาสันติสุขนั้น ต้องไปด้วยกัน ไม่ใช่เอาแค่มุ่งดีเพียงอย่างเดียวหมายความว่า ทางพระสอนไว้ ๒ อย่าง คือในด้านหนึ่งต้องมี เมตตา กรุณา นั้นแน่นอน นี้ก็คือ “อหิงสา” คือ “ไม่เบียดเบียน” แต่พร้อมกันนั้นในด้านที่สองต้องมีปัญญา เพราะว่าคนที่จะทำให้เมตตา ความปรารถนาดี หรือความรักสัมฤทธิ์ผลได้ ต้องมีปัญญา และต้องมีปัญญามากกว่าปกติ สามารถที่จะทำให้ความรุนแรงนั้นหายไปโดยใช้วิธีสงบด้วยความสามารถทางปัญญา^๙

(๔) **คริสโตเฟอร์ เอสควิน** ได้กล่าวไว้ว่าพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นการประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาสังคมเป็นรูปแบบของศาสนาที่เกิดขึ้นในบริบทแห่งการถกเถียงปัญหาของโลกในเรื่องสิทธิมนุษยชนการกระจายความยุติธรรมและความก้าวหน้าทางสังคมจตุรมุมสำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่มชาวพุทธที่จะทำงานเพื่อสังคมรวมทั้งการตั้งปณิธานแบบพระโพธิสัตว์ของมหายานที่จะคุ้มครองรักษาสรรพสัตว์มีอยู่แล้วที่นี่และเดี๋ยวนี้ เมื่อเรามีสติกับสมถะใจผลของการปฏิบัติคือความสงบและความสุขย่อมเกิดขึ้นทันทีและเราสามารถขยายขอบเขตออกไปได้เป็นสังฆะหรือชุมชนที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยและมีความรักให้กัน^{๑๐}

(๕) **พระพจนารถ ปภาโส** ได้กล่าวไว้ว่า “ปัญหาบารมี” ว่าการสร้างหรือการบำเพ็ญปัญหาบารมีให้เกิดขึ้นมี ๒ แบบคือแบบธรรมดาสามัญและแบบพิเศษการสร้างปัญหาบารมีแบบธรรมดาได้แก่พัฒนาปัญหาบารมีไปตามธรรมชาติโดยมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้บรรลุประโยชน์ที่คนทั่วไปนิยมกันเช่นศึกษาเล่าเรียนให้มีความรู้เพียงพอที่จะนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวไม่ชวนชวายเป็นมากกว่านั้นส่วนการสร้างปัญหาบารมีแบบพิเศษได้แก่การสร้างปัญหาบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าพระอรหันตสาวกหรือเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องที่ต้องการการสร้างปัญหาบารมีของพระมหोสดโพธิสัตว์มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าการสร้างปัญหาบารมีแบบพิเศษแตกต่างจากแบบธรรมดาสามัญตรงที่มีกำหนดระยะเวลาที่จะประสบความสำเร็จและเป็นไปรวดเร็วว่าการสร้างปัญหาบารมีทั้งสองแบบต้องเป็นไปตามลำดับขั้นเหมือนการเดินขึ้นขมดึกต้องเดินขึ้นทีละขั้นการสร้างปัญหาบารมีแบบธรรมดาสามัญเปรียบเหมือนการเดินขึ้นขมดึกถึงขั้นที่ตนต้องการจะชมแล้วไม่ขึ้นไปส่วนการสร้าง

^๘พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

^๙พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **วิถีสู่สันติภาพ**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวय, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๑๐}Christopher S. Queen (ed.), **Engage Buddhism in The West**, (Boston: Wisdom Publications, 2000), p.1.

ปัญญาบารมีแบบพิเศษเปรียบเหมือนการเดินทางขึ้นขมดึกตั้งแต่ชั้นแรกจนถึงชั้นสุดท้ายในการสร้างปัญญาบารมีสองแบบนี้ผู้บำเพ็ญจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะบำเพ็ญแบบใดแล้วดำเนินชีวิตไปตามแบบนี้^{๑๑}

(๖) **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** กล่าวไว้ว่ามนุษย์สามารถฝึกปรือปัญญาของตนให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริงจนจิตเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสผ่องใสเป็นผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบานโดยสมบูรณ์สามารถคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆและทำกิจกรรมทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริงของตนเองต่อผู้อื่นต่อสังคมและต่อประเทศชาติในที่สุด และท่านได้กล่าวถึงเรื่องปัญญาไว้ในหนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ: การใช้หลักพุทธธรรมในการทำธุรกิจ” สรุปความได้ว่าในพระพุทธศาสนาศรัทธาคือความเชื่อปัญญาคือความรู้เข้าใจไม่ใช่คู่แข่งกันที่จะแย่งชิงที่ยึดครองกันแต่ศรัทธาเป็นบันไดของปัญญา และท่านยังกล่าวถึงเรื่องปัญญาไว้ในหนังสือเรื่อง “วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม” สรุปได้ความว่าการพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการพัฒนาตนที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคลศึกษาความรู้ความเข้าใจแนวคิดทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกื้อกูลแก่ชีวิตตนและสังคมนอกจากนี้ท่านยังได้กล่าวถึงเรื่องปัญญาเมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปิฎกไว้ในหนังสือเรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” สรุปได้ความว่าพื้นฐานทางปัญญาของผู้บรรลุนิพพานคือการมองสิ่งทั้งหลายตามที่มีนเห็นหรือเห็นตามความเป็นจริงด้วยจิตที่ตั้งมั่นมีท่าที่เป็นกลางมีสติไม่หวั่นไหวไม่ยินดียินร้ายไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้นสามารถตามดูรู้เห็นอารมณ์นั้นๆตามสภาวะตั้งแต่ต้นจนตลอดสาย ลึกซึ้งลงไปอีกคือปัญญาที่รู้เท่าทันสังขารรู้สามัญลักษณะที่เป็นอนิจจังทุกขังอนัตตารู้เท่าทันสมมติบัญญัติ ไม่ถูกหลอกให้หลงไปตามรูปลักษณะภายนอกของสิ่งทั้งหลายและยอมรับความจริงได้ทุกด้าน^{๑๒}

(๗) **นายสมิคร บुरาวาศ** กล่าวไว้ว่า “ปัญญาจุดกำเนิดและกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษยชาติ” สรุปความได้ว่าปัญญาคือความรู้ในสรรพสิ่งทั้งหลายและปรากฏการณ์ของมันเป็นพัฒนาการและวิวัฒนาการต่างผลของปัญญาคือปรีชาญาณ (Wisdom) จะปรากฏออกมาเป็นความเฉลียวฉลาดซึ่งนักจิตวิทยาในปัจจุบันทำการวัดเป็น I.Q.(Intelligence Quotient) และปัญญาแคบๆอันเป็นความรู้ที่ประกอบกรงานยังไม่สามารถทำให้เราเข้าใจโลกได้ดีเพราะไม่อาจช่วยอบรมจิตใจของเราให้เข้าใจโลกอย่างตลอดปอดโปร่งได้แต่จะมีปัญญาที่กล่าวในวิสุทธิมรรคระบุน่าคือวิชาการที่ทำให้เรารู้แจ้งในโลกและเมื่อรู้แล้วยังสามารถทำให้เราตัดกิเลสต้นเหาออกไปเสียจากจิตใจได้^{๑๓}

^{๑๑} พระพนารถ ปภาโส, **ปัญญาบารมี**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทส่องสยามจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๔๘ .

^{๑๓} สมิครบुरาวาศ, **ปัญญาจุดกำเนิดและกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษยชาติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๔๐.

(๘) โอโช (Osho) กล่าวไว้ว่า สรุปลความได้ว่าปัญญาญาณเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวเราเป็นการสอนที่มาจากข้างในไม่ใช่สิ่งที่หยิบยืมมาจากข้างนอกอะไรก็ตามที่มาจากภายนอกไม่ใช่ปัญญาปัญญาเป็นการเห็นด้วยตนเองเป็นความสามารถในการมองเป็นช่องของวิสัยทัศน์^{๑๔}

(๙) จำลอง ดิษยวนิช กล่าวไว้ว่า ความหมายของสติและสัมปชัญญะไว้สติหมายถึงการระลึกได้ในการกระทำหรือพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นทางกายวาจาหรือใจหรือมีการกำหนดรู้ทางตาหูจมูกลิ้นกายและใจสติมีลักษณะที่สำคัญ๒อย่างคือ๑) มีลักษณะนึกได้ระลึกได้คือการนึกได้ในกุศลธรรมที่ไม่มีโทษอกุศลธรรมที่มีโทษ ๒) มีลักษณะถือไว้คือการเลือกเอาธรรมที่เป็นประโยชน์และมีอุปการะแต่ธรรมใดที่ไม่มีประโยชน์และไม่มีการอุปการะก็จะไม่ถือไว้หรือคัดออกไปสติคือความไม่ประมาทนั่นเองดังที่มีพระพุทธพจน์กล่าวว่า “สติเป็นธรรมที่ปรารถนาทั้งปวง”^{๑๕}

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ภายใต้แนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่เด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศ และเพื่อวิเคราะห์ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพที่เด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ เพิ่มพลังศรัทธาแก่พยาบาลวิชาชีพในปัจจุบัน ได้มองเห็นประโยชน์ผู้อื่นและประโยชน์ตนไปพร้อมๆกัน ขณะปฏิบัติการพยาบาลเพื่อบรรเทาทุกข์ทางกายใจ มองเห็นเป้าหมาย ได้ปฏิบัติธรรมขณะปฏิบัติงาน และเกิดความสุขในงานพยาบาลที่กำลังทำตามวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์และส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของพยาบาลไทยกับความต้องการคงอยู่ในงานของพยาบาลวิชาชีพต่อไป

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๑) พระสันติ สิทธิสมบุรณ์ (ถ่อออง) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทยึดหลักการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทศแบ่งเป็น ๓ ลำดับขั้น ส่วนพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่เดิมมีเพียงบารมี ๖ ทศ ต่อมาภายหลังซึ่งไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเริ่มสมัยไหน เพิ่มจาก ๖ ทศมาเป็น ๑๐ ทศเช่นเดียวกันพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวถึงโพธิสัตว์ยานอันหมายถึงยานของพระโพธิสัตว์ผู้มีน้ำใจกว้างขวางประกอบด้วยพระมหากรุณาในสรรพสัตว์ ก้าวล่วงอรหัตตภูมิ จึงกล่าวได้ว่าโพธิสัตว์ยานเป็นการสร้างเหตุอันมีพุทธภูมิเป็นผล การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ เบื้องต้นจะต้องมีมหาปณิธาน ๔ ประการและบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้เป็นไปตามลำดับและต้องบำเพ็ญให้บริบูรณ์ก่อน แล้วจึงบำเพ็ญบารมีข้ออื่นต่อไป จุดมุ่งหมายของมหายานทุกๆ นิกายต่างมุ่งบรรลุพุทธภูมิได้ โดยผ่านการบำเพ็ญจริยธรรมแห่งพระ

^{๑๔}โอโช(Osho), ปัญญาญาณ, แปลและเรียบเรียงโดย ประพนธ์ ผาสุขยืด, พิมพ์ครั้งที่๕, กรุงเทพมหานคร: ไยไหม, ๒๕๔๘), หน้า ๓๘.

^{๑๕}จำลอง ดิษยวนิช, วิปัสสนากรรมฐานและเขาวัวอารมณ์ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่๓, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓-๒๔.

โพธิสัตว์มา แต่จุดมุ่งหมายสูงสุดของฝ่ายเถรวาทโดยทั่วไปอยู่ที่อรหันตภาวะ คือ ความเป็นพระอรหันต์สิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิง^{๑๖}

(๒) พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือในระดับพื้นฐาน เมตตาเป็นหลักธรรมในอันที่จะให้ ยังคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดแก่ชาวโลกในระดับกลาง เมตตาเป็นคุณธรรมที่จะพัฒนาจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหา ขจัดความทุกข์ให้เบาบาง มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนและส่วนรวมในระดับสูง เมตตาเป็นคุณธรรมที่ยังบุคคลให้หมดตัวตน หมดกิเลส หมดปัญหา ไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ เป็นเมตตาที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีผู้ให้และผู้รับ หมายถึงการบรรลุพระนิพพาน เป็นเมตตาของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายเมตตาเกิดขึ้นได้ ๓ ทางคือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมตตาที่มีกิเลสครอบงำ หรือเมตตาที่ปราศจากปัญญา ย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดโทษได้ ถ้าบุคคลเจริญเมตตาอย่างต่อเนื่องก็ย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์หาประมาณมิได้ บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์จากการเจริญเมตตา ๒ ลักษณะคือ

๑. ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์ทางด้านจิตใจ เป็นสำคัญคือถ้าบุคคลมีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตาแล้วกิจที่กระทำและคำที่พูดก็ย่อมประกอบไปด้วยเมตตา

๒. หลังจากตายไปแล้ว บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์ของการเจริญเมตตาใน ลักษณะต่างๆ ซึ่งติดตามไปในชาติต่อไปเหมือนเงาตามตัว เช่นไปเกิดในพรหมโลก เป็นต้น^{๑๗}

(๓) พระเด่นชัย เมตติโก (มีสนาม) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักกายสุจริตในสังคมไทยปัจจุบันการประยุกต์หลักกายสุจริตในสังคมไทยปัจจุบันสามารถควบคุมพฤติกรรมและพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของตนเองได้สุจริตจึงทำให้สังคมมนุษย์อยู่อย่างสงบสุขภายใต้กฎระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ของสังคมนอกจากนี้ยังพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอารยบุคคลเจ้าพวกคือ โสดาบันบุคคล สกิทาคามีบุคคล อนาคามีบุคคลและพระอรหันต์ได้ในที่สุดศึกษาลักษณะกายสุจริตในสังคมไทยพบว่าคนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมและสังสารวัฏจึงนิยมทำบุญและประกอบกรกุศลเพื่อหวังจะได้รับประโยชน์สุขในปัจจุบันโดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นตัวชี้นำกระตุ้นเตือนในการดำเนินชีวิตสำหรับรูปแบบและการพัฒนากายสุจริตในสังคมไทยตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทมี๒ลักษณะคือลักษณะที่๑ ใช้ในการพัฒนามนุษย์ด้วยหลักกายภาวนาศีลภาวนาจิตภาวนาและปัญญาภาวนาซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันหรือสัมพันธ์กันไม่มีการแยกพัฒนา และลักษณะที่๒คือหลักการพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ ที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเกื้อกูลเป็นมิตร

^{๑๖} พระสันติ สิทธิสมบุรณ์ (ถ่ออาจ), “การศึกษาเปรียบเทียบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๗} พระมหาบุญเรือน (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

กันโดยใช้เกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมที่ดี (ความดี) และพฤติกรรมที่ไม่ดี (ความชั่ว) ของชีวิตมนุษย์ในสังคมไทยตามหลักเกณฑ์ตัดสิน๒ประการได้แก่เกณฑ์ตัดสินหลักตัดสินด้วยความเป็นกุศลหรืออกุศลโดยพิจารณามูลเหตุที่เกิดว่าดีและไม่ดีแต่เกณฑ์ตัดสินรองตัดสินพิจารณาที่มีผลสะท้อนกลับต่อตนเองและผู้อื่นเป็นที่ยอมรับหรือไม่และผลของการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรแนวทางการประยุกต์ใช้หลักกายสุจริตในสังคมไทยปัจจุบัน^{๑๘}

(๔) **ประพจน์ อัครวิรุฬหการ** ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า ความเป็นพระโพธิสัตว์ หรือโพธิสัตว์จรรยากลายเป็นแบบแผนสำหรับบุคคลผู้มุ่งหมายพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อเกิดอุตมคติพระโพธิสัตว์ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ช่วงด้วยกัน คือ การเตรียมตัวเพื่อจะบำเพ็ญธรรมะ เพื่อความเป็นพระโพธิสัตว์ การบำเพ็ญธรรมะ อันได้แก่ บารมีหรือปารมิตาและผลจากบำเพ็ญธรรมะในพระพุทธศาสนาหายาน ขั้นตอนเหล่านี้ ได้รับการเพิ่มเติมเฉพาะรายละเอียดมิได้แตกต่างกันในประเด็นใหญ่ ในพุทธศาสนาหายานยังมีการแบ่งขั้นตอนนี้โดยละเอียดออกเป็น ลำดับชั้น เรียกว่า “ภูมิขั้นตอนของการเป็นพระโพธิสัตว์นี้ มีลักษณะเป็นการขยายมาแต่ชีวิตการบำเพ็ญพรตมจรยของพระพุทเจ้าและพระสาวกนั่นเอง”^{๑๙}

(๕) **ประโยชน์ สังกลิน** ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า “พระอวโลกิตศวรเป็นฉานโพธิสัตว์เกิดแต่ก่อนกาลแห่งพระศากมุนีพุทเจ้า ได้บรรลุปุทภูมิคือตรัสรู้แล้ว แต่ด้วยอาศัยความกรุณาในสรรพสัตว์ทรงดำรงอยู่เพื่อโปรดสรรพสัตว์โลกต่อไปเสด็จเข้าพระนิพพาน ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์องค์สำคัญที่มีชื่อเสียงองค์หนึ่งในแถบประเทศทวีปเอเชียและเป็นที่ยูจักกันทั่วไปในฝ่ายมหายาน คุณธรรมพิเศษของพระองค์คือ มหากรุณา พระองค์จุติลงมาในโลกมนุษย์เป็นครั้งคราว เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์และเป็นที่ยูจักกันทั่วไปในปางเทศหญิงที่เรียกว่า กวนอิมโพธิสัตว์”^{๒๐}

(๖) **จันทรชนันท์ สิงหทัต** ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า “คัมภีร์มหายานมีการแต่งแก้ไขดัดแปลงหรือขยายความบางที่ แต่งพระสูตรขึ้นใหม่ แต่ก็ยังรักษาหลักธรรมเอาไว้ ปุณชนยังหวังความช่วยเหลือจากศาสนาให้มาคุ้มครอง ช่วยให้มีบรรลุสิ่งที่ต้องการ มหายานก็ได้ดัดแปลงอนุโลมตามความต้องการ เช่น การบรรลุปุทภูมิต้องมีการปฏิบัติให้เป็นพระโพธิสัตว์เสียก่อน ซึ่งเป็นอุบายชำระจิตให้บริสุทธิ์ และมีการบำเพ็ญบารมีหลาย ๆ ชาติ มีเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ เมื่อบุคคลมีทุกข์ต้องการความช่วยเหลือ แทนที่จะกราบให้พระเจ้าต่างๆ ในศาสนาพราหมณ์ ก็เปลี่ยนมากราบไหว้บูชาพระโพธิสัตว์ผู้ให้ช่วยเหลือ เนื่องจากพระโพธิสัตว์เมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ไม่มีที่สิ้นสุดสิ้นสุดและพระสูตรต่างๆ ที่แต่งขึ้นมา

^{๑๘} พระเด่นชัย เมตติโก (มีสนาม), “แนวคิดเรื่องกายสุจริตในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๑๙} ประพจน์ อัครวิรุฬหการ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาภาษาตะวันออก: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), บทคัดย่อ.

^{๒๐} ประโยชน์ สังกลิน, “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๘๑.

อีกมากมายก็มีเรื่องราวอิทธิปาฏิหาริย์ ที่เกี่ยวกับการโปรดสัตว์ของพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นไปตามแนว
บุคคลาธิษฐาน^{๒๑}

(๗) มณี อภานันท์กุล และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึง
จริยธรรมวิชาชีพที่พยาบาลส่วนใหญ่ปฏิบัติขณะทำงานในบทบาทหน้าที่พยาบาลตามมุมมองของผู้บริหาร
ทางการพยาบาลมี จำนวน ๑๐ เรื่องได้แก่ ๑) การพิทักษ์สิทธิผู้ป่วย ๒) ความซื่อสัตย์ ๓) ความอาหาร
ต่อผู้ป่วย ๔) ความช่วยเหลือโดยไม่รับสิ่งตอบแทน ๕) การมีระเบียบวินัย ๖) การเสียสละ ๗) การมี
พฤติกรรมบริการและมีใจให้บริการที่ดี ๘) การดูแลผู้ป่วยอย่างเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ ๙) ความ
รับผิดชอบ และ ๑๐) การรักษาความลับ จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าพยาบาลไทยยังคงมี
การรักษาจริยธรรมวิชาชีพในการปฏิบัติงานและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและผู้บริหารทางการพยาบาล
ยังสามารถใช้ข้อมูลจากการศึกษานี้ไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาและส่งเสริมให้พยาบาลธำรงรักษาการ
ปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมวิชาชีพให้คงอยู่ต่อไป^{๒๒}

(๘) อรุณรัตน์ คันธา และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการย้ายงานของพยาบาล
วิชาชีพในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา (ปี๒๕๔๒-๒๕๕๒) พบว่าพยาบาลวิชาชีพมีการย้ายงานร้อยละ ๔๑ เฉลี่ย
พยาบาลวิชาชีพมีการย้ายงานเท่ากับ ๑.๖๙ ครั้งต่อคน ซึ่งถือว่าการย้ายงานค่อนข้างสูง ซึ่งสาเหตุ
สำคัญของการย้ายงานมีหลากหลายสาเหตุเช่น การขาดความก้าวหน้าในการทำงาน มีปัญหาสุขภาพ
ค่าตอบแทนน้อย ภาระงานมาก ขาดความมั่นคงในการจ้างงานเป็นลูกจ้างชั่วคราว เป็นต้น^{๒๓}

(๙) พัชนี สมกำลัง และ ยุทธชัย ไชยสิทธิ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า แนวคิดความเป็นผู้นำ
ทางจิตวิญญาณ เป็นหนึ่งในลักษณะของความเป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ซึ่งมีที่มาจากความ
เชื่อ ความศรัทธาอันแน่วแน่มั่นคงในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ/พระเจ้า และดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความ
จริงสูงสุด ทำให้มีบุคลิกภาพพิเศษ มีพลังอำนาจจากภายใน ลักษณะของความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่
ผู้อื่นสัมผัสได้ คือ การได้รับความไว้วางใจ การให้อภัย มีจิตใจที่มั่นคง ซื่อตรงยืนหยัดในความจริงด้วย
ความกล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคนานาประการ นิยมในความดีเลิศ ภายใต้บุคลิกภาพที่เป็นมิตร สุภาพ
อ่อนโยน เปี่ยมด้วยความรักและเมตตาจิตอันไพศาล ความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจึงเป็นแนวคิดที่มี
ความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งกำลังเผชิญกับสถานการณ์ในหลากหลาย
รูปแบบเช่น การขาดแคลนพยาบาลการจัดการพยาบาลเมื่อเกิดสาธารณภัย การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ป่วย
โรคเรื้อรัง เป็นต้น โดยความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจะมีอิทธิพลต่อทีมงานการพยาบาลในด้าน ความคิด

^{๒๑} จันทรชนันท์ สิงห์ทัด, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องจิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทและ
มหายานอินเดีย: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสูตร พระอภิธรรม และลัทธิดาวารสูตร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหา
บัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๒๒} มณี อภานันท์กุล และคณะ, “จริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลของพยาบาลไทยตามการรับรู้
ของผู้บริหารทางการพยาบาล”, (วารสารสภาการพยาบาล ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๒ เมษายน – มิถุนายน, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑.

^{๒๓} อรุณรัตน์ คันธา และคณะ, “การย้ายงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย”, (วารสารสภาการ
พยาบาล ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม – กันยายน, ๒๕๕๖), หน้า ๒๗.

ความเชื่อ ความศรัทธาในคุณค่าที่แท้จริงของงานการพยาบาล อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน^{๒๔}

(๑๐) ศิริพร จิรวัดน์กุล และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า ความสุขเกิดจากใจรักในวิชาชีพและการช่วยผู้ป่วยและประชาชนเสมือนว่า “ได้ทำบุญทุกวันจากการให้การพยาบาล” และอุดมการณ์นี้เองที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของพยาบาลให้เข้มแข็ง สามารถคงอยู่ในวิชาชีพนี้ได้แม้ว่าส่วนใหญ่ไม่มีความสุขในการทำงาน ผลการสำรวจพบว่าร้อยละ ๖๕ ของพยาบาลมีค่าคะแนนความสุขในระดับต่ำกว่าคนทั่วไป มีปัจจัย ๗ ด้านที่มีความสัมพันธ์กับความสุข และความคิดคงอยู่ในวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ คือ ด้านความปลอดภัย ความรุนแรง สวัสดิการ ความก้าวหน้า อำนาจต่อรอง การยอมรับ และบรรยากาศในการทำงาน และผลการวิจัยดังกล่าวชี้แนะว่า การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาลในประเด็นของการเพิ่มความสุขและการส่งเสริมการคงอยู่ในวิชาชีพของพยาบาลวิชาชีพนั้นจะต้องดำเนินการทั้งในระดับโครงสร้างองค์กร และในระดับปฏิบัติการ^{๒๕}

(๑๑) พระมหาบุญเรือน ปภกโร (พิลาพันธ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า “คำสอนเรื่องเมตตานี้เป็นคำสอนที่เป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่นๆอีกมากถ้าหากบุคคลมีคุณธรรมข้อนี้แล้วก็จะทำให้ชีวิตของเขาตระหนักถึงหน้าที่ในอันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแต่หากไม่มีเมตตาแล้วมวลมนุษย์ในโลกนี้ก็จะเบียดเบียนทำลายซึ่งกันและกันไม่รู้สึกเกรงกลัวต่อผลของความชั่วที่ตนได้กระทำลงไป”^{๒๖}

(๑๒) มารศรี กลางประพันธ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่าขั้นดีคือความอดทนสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นด้วยการฝึกประสบการณ์ทั้งความอดทนทางกายและทางใจโดยเฉพาะความอดทนทางกายสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญในขณะเดียวกันความอดทนที่ได้รับการพัฒนายังมีความคงทนอย่างมีนัยสำคัญผู้ฝึกประสบการณ์เพื่อพัฒนาขั้นดีความอดทนควรมีความเข้าใจในขั้นดีธรรมและมีความเข้าใจในหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมและมีประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติสติปัญญา ๔ หรือการฝึกสมาธิร่วมด้วยโดยผู้ฝึกประสบการณ์ต้องมีความตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของขั้นดีความอดทนเสียก่อนจึงจะช่วยให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ^{๒๗}

^{๒๔} พชณี สมกำลัง และ ยุทธชัย ไชยสิทธิ์, “แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพพยาบาล”, (วารสารสภาการพยาบาล ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๒๕} ศิริพร จิรวัดน์กุล และคณะ, “ความสุขกับความคิดคงอยู่ในวิชาชีพพยาบาลไทย”, (วารสารสภาการพยาบาล ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๕), หน้า ๕.

^{๒๖} พระมหาบุญเรือน ปภกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๒๗} มารศรี กลางประพันธ์, “การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขั้นดี) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

(๑๓) เรณู ศรีภาค ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่าผู้ปฏิบัติควรมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งมีความจริงใจตั้งใจจริงและมีเป้าหมายในการปฏิบัติเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นกำลังใจในการต่อสู้และสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ทั้งยังเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจให้มีวิธีการหรือปฏิบัติที่ถูกต้องและให้ผลได้จริงคือการเจริญวิปัสสนากรรมฐานซึ่งจะให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงที่สามารถนำไปใช้ในการบำเพ็ญบารมีในแต่ละประการอันจะปรากฏผลได้อย่างชัดเจน กล่าวได้ว่าการประกอบกิจการงานใดล้วนต้องอาศัยขันติความอดทนเป็นปัจจัย “ขันติ ความอดทนเป็นการรักษาปกติสภาพของตนไว้ได้เมื่อถูกรบกวนด้วยสิ่งอันไม่พึงปรารถนาจำแนกตามเหตุที่ควรอดทนเป็น๔อย่างคือทนต่อความลำบากตรากตรำทนต่อทุกขเวทนาทนต่อความเจ็บใจและทนต่ออำนาจกิเลส^{๒๘}

จากการทบทวนงานวิจัยพบว่าในสังคมปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนพยาบาล ทำให้มีการสูญเสียพยาบาลไปภาคเอกชนและการย้ายงาน ได้เกิดปัญหาภาระงานหนัก เครียดเรื่องค่าตอบแทนและความมั่นใจในการทำงานเนื่องจากเป็นลูกจ้างชั่วคราวแต่มีงานวิจัยที่สนับสนุนเรื่องการคิดคงอยู่ในอาชีพพยาบาลเพราะมีใจรักในวิชาชีพและเห็นการทำงานเป็นการได้ทำบุญ ส่วนพยาบาลที่มีความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ จะต้องมีความเชื่อและศรัทธาในความจริง มีความกล้าหาญแต่ประกอบไปด้วยความเป็นมิตรและสุภาพอ่อนโยน จะเป็นผู้ที่มีลักษณะผู้นำเท่านั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนามีทั้งในฝ่ายมหายานและเถรวาทตามแนวทางสร้างบารมีธรรม ๑๐ ทศ เช่นเดียวกันทั้ง ๒ ฝ่าย ซึ่งมีเอกลักษณ์ในเรื่องพระมหากรุณาในสรรพสัตว์เป็นการช่วยเหลือผู้อื่น เช่นเดียวกับพยาบาลวิชาชีพที่มีบทบาทหน้าที่ในการรักษาพยาบาลจะได้ระลึกถึงคุณค่าของตนเอง และระมัดระวังในการปฏิบัติกรพยาบาลด้วยความไม่ประมาทเพราะผลการกระทำย่อมมาจากเหตุของการกระทำหรือปฏิบัติเสมอ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าแนวทางการสร้างบารมีธรรม ๑๐ ทศ เป็นการบำเพ็ญจริยธรรมโดยฝ่ายเถรวาทเป็นไปเพื่อการหลุดพ้นจากกิเลสคือพระนิพพาน ส่วนฝ่ายมหายานคือการสละตนเพื่อให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ก่อน แล้วตนเองจึงจะบรรลุธรรมในภายหลัง สำหรับแนวคิดเรื่องเมตตาซึ่งความมีเมตตาหรือความรักในเพื่อนมนุษย์เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดสันติภาพแก่ชาวโลก เมตตาเกิดขึ้นได้ทั้งทางกาย วาจา และทางใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดูแลผู้ป่วย ตามหลักพรหมวิหารสี่ และยังพบว่ากายสุจริต นอกจากกายภาวนา ศีลภาวนาจิตภาวนาและปัญญาภาวนาแล้ว หลักการพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ยังมีความสัมพันธ์กันในฐานะเกื้อกูลเป็นมิตรกัน โดยใช้เกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมที่ดี (ความดี) และพฤติกรรมที่ไม่ดี (ความชั่ว) แล้วนำมาพิจารณาผลสะท้อนกลับต่อตนเองว่า เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นหรือไม่ ด้วยสังคมไทยอยู่ร่วมกันแบบชาวพุทธที่มีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา มีพระธรรมคำสั่งสอนเป็นแนวทางปฏิบัติ ด้วยมีศีล๕ เป็นการรักษาไว้ในการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธ และการนำแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มาศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ร่วมกับลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ นำมาพิจารณาศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเทียบเคียงด้านความสอดคล้องในประเด็นความเสียสละ ความเมตตากรุณาต่อผู้รับบริการ มีความเกี่ยวข้องกับหลักสุทธิ หลักปัญญา หลักเมตตา และหลักขันติ

^{๒๘} พันเอกปิ่น มุกกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๑๗๘.

หรือไม่อย่างไร จากเอกสารและการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นยังไม่มีการศึกษาใดสะท้อนหรืออธิบายความเกี่ยวข้องกันระหว่างการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์อย่าง เป็นลายลักษณ์อักษร ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาในประเด็นสำคัญดังกล่าวข้างต้นเพื่อสนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพ ไทยมีความรักมีศรัทธาเพิ่มขึ้นที่จะคงอยู่ในงานวิชาชีพการพยาบาลต่อไป ยังประโยชน์ในด้านลดอัตราการ ขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพที่สภาการพยาบาลกำลังประสบปัญหาในปัจจุบันนี้

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะทำการศึกษาค้นคว้า จากเอกสารตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi- structure interview) นอกจากนี้การรวบรวมข้อมูลจะใช้การ สังเกต(observation) การบันทึกเสียง การถ่ายรูป และการจดบันทึก ในขณะดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (informants) ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในการ บันทึกเสียงสนทนาที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์ด้วย เพื่อนำมาถอดเทปแบบคำต่อคำ และนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงเนื้อหา ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการจัด กระทำกับข้อมูลด้วยวิธี content analysis เพื่อหาหัวข้อ (category) หัวข้อย่อยซึ่งเกี่ยวข้องกับหัวข้อ ใหญ่ (sub-category) สิ่งที่เป็นเงื่อนไข (condition) ผลที่ตามมา (consequence) หรือสิ่งที่เกิดร่วมกัน (concurrency) ในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ซึ่งผู้วิจัยได้ กำหนดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ๕ ขั้นตอน ดังนี้

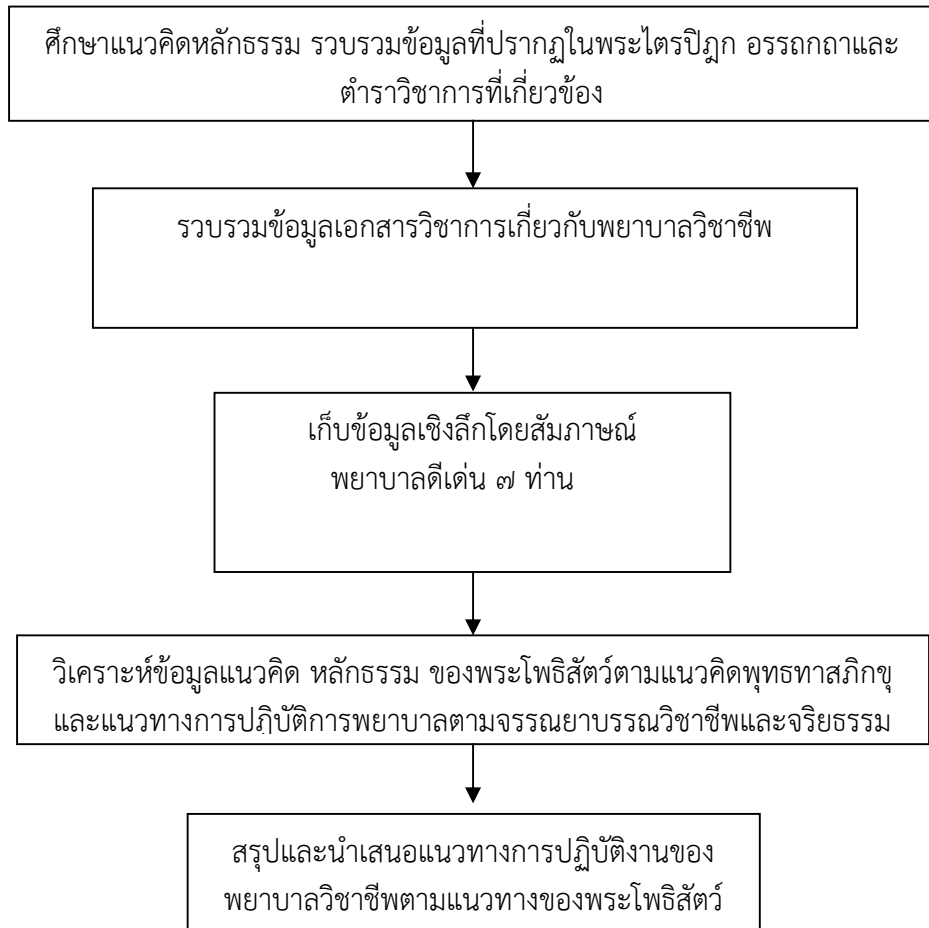
ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการสร้างบารมีตามแนวของ พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาโดยจะทำการศึกษาในหลักธรรมด้านสุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี ซึ่งเป็นวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยจะศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยเบื้องต้นจะทำการรวบรวมข้อมูลในด้านเอกสาร ตำราวิชาการเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาล

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยการสัมภาษณ์พยาบาลที่ได้รับรางวัล ยกย่องเชิดชูเกียรติจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย จำนวน ๗ ท่าน

ขั้นตอนที่ ๔ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีของพระ โพธิสัตว์ และหลักการหรือแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลตามมาตรฐานวิชาชีพ รวมถึงจรรยาบรรณแห่ง วิชาชีพพยาบาล

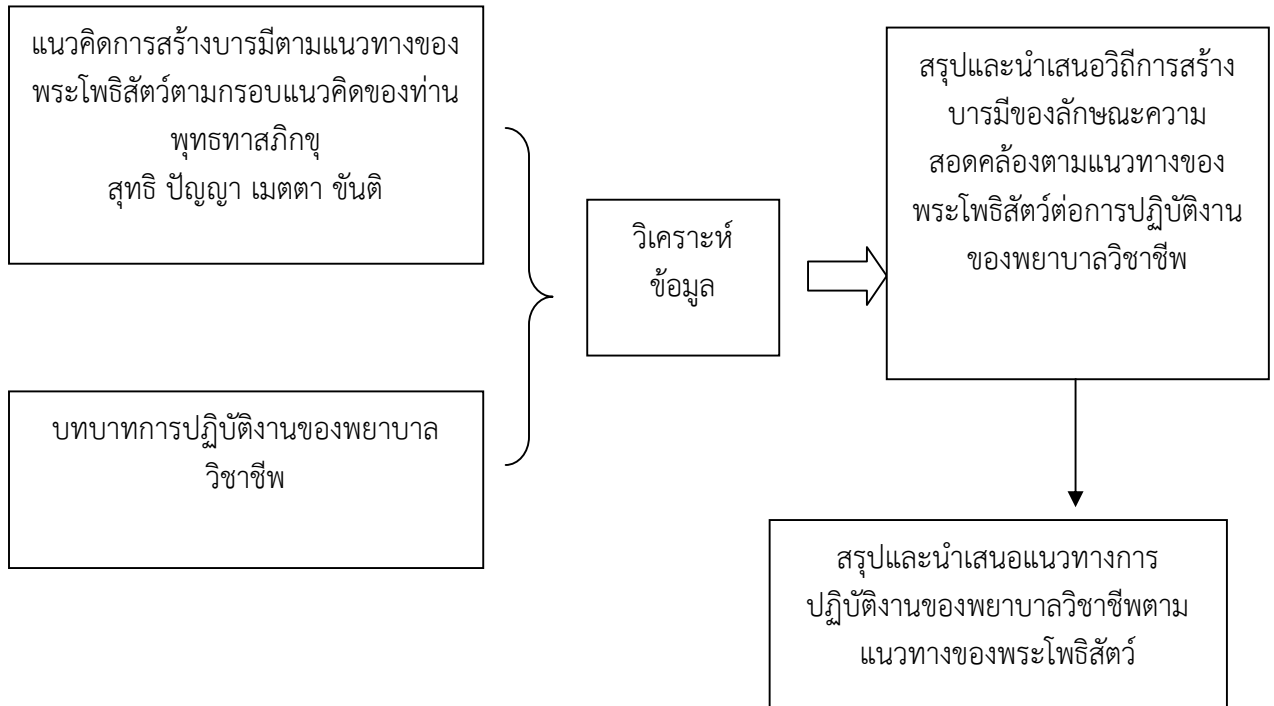
ขั้นตอนที่ ๕ ผู้วิจัยจะสรุปและนำเสนอแนวทางการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตาม แนวทางของพระโพธิสัตว์

แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้คือ

แผนภูมิที่ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ภายใต้กรอบแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ

๑.๙.๒ ทำให้ทราบคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

๑.๙.๓ ทำให้เข้าใจการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

๑.๙.๔ ทำให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับการเสริมศรัทธาและเพิ่มความเชื่อมั่นให้พยาบาลวิชาชีพ รู้สึกต้องการคงอยู่ในงาน ได้ทำงานด้วยความสุข มีความมั่นใจที่ได้ปฏิบัติธรรมพร้อมกับการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพที่ดี

๑.๙.๕ ทำให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับการเสริมศรัทธาและเพิ่มความเชื่อมั่นให้พยาบาลวิชาชีพ รู้สึกต้องการคงอยู่ในงาน ได้ทำงานด้วยความสุข มีความมั่นใจที่ได้ปฏิบัติธรรมพร้อมกับการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพที่ดี

บทที่ ๒

วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ

ในการทบทวนวรรณกรรม เรื่องวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิได้แก่ หนังสือ เอกสาร ตำรา วิชาการ บทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์รวมถึงการศึกษาเรื่องวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์พุทธศาสนาฝ่ายมหายานและฝ่ายเถรวาทเพื่อนำมาเทียบเคียงกับหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร คือ สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี เพื่อนำมาเทียบเคียงกับการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อ ดังนี้

- ๒.๑ ความหมายและวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน
- ๒.๓ วิธีการสร้างบารมีของอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ตามกรอบแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ
  - ๒.๓.๑ หลักสุทธิ
  - ๒.๓.๒ หลักปัญญา
  - ๒.๓.๓ หลักเมตตา
  - ๒.๓.๔ หลักขันติ

๒.๑ ความหมายและวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา

๒.๑.๑ ความหมายและความเป็นมาของพระโพธิสัตว์

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ให้ความหมายว่า คำว่า “โพธิสัตว์” แปลว่า สัตว์ หมายถึงผู้ชั่งตวงวัด และที่เรียกว่า “พระโพธิสัตว์” ก็หมายถึงผู้ที่ชั่งตวงวัดกับความรู้ แปลว่ายังไม่รู้ตลอดไปร่งแฉ่งแฉ้งถึงที่สุด จึงเรียกว่า พระโพธิสัตว์ ศัพท์ว่า “โพธิสัตว์” นี้ผู้นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และฝ่ายหินยานจะให้ความหมายต่างกัน มหายานจะหมายถึงผู้มุ่งทำความดีทำความชอบให้เจริญยิ่งขึ้นไป จนเข้าถึงกระแสธรรมที่จะเป็นพระพุทธเจ้าต่อไปได้ จนไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย อีกต่อไป จึงสอนกันให้ตั้งใจบำเพ็ญเพียรเพื่อให้บรรลุถึงพระโพธิสัตว์จึงเกิดมีพระโพธิสัตว์เป็นอันมาก ส่วนฝ่ายหินยานไม่เป็นเช่นนั้น แม้ท่านที่เป็นพระโพธิสัตว์จนถึงในชาติที่สุดที่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ

พระกายต้องเกิดในเบื้องต้น ก็ต้องชำระทุกข์โทรมและในที่สุดก็ต้องสลาย แต่ความเป็นพระโพธิสัตว์ไม่ได้สลายไปตาม^๑

ประพจน์ อังศววิรุณหการ ได้ให้ความหมายว่า โพธิสัตว์ตามความหมายของคำที่ประกอบขึ้นเป็นศัพท์ว่าโพธิสัตว์ คือ คำว่าโพธิ – สัตตว ในภาษาสันสกฤต และโพธิ – สัตต ในภาษาบาลีและคำว่าโพธินี้ทั้งคำภีร์เถรวาทและมหายานตรงกันบ้างกลางลักษณะคือจะหมายถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแต่รายละเอียดของการตรัสรู้จะแตกต่างกันไปโดยที่มาของการประกอบรูปศัพท์ของ โพธิ จะประกอบรูปมาแต่ พุช ธาตุ ลง อิ ปัจจัย ในนามกิตก์ เป็นคำอาการนาม ของธาตุดังกล่าว^๒ และตำราไวยากรณ์โบราณได้ให้ความหมายของธาตุ พุชไว้ ๒ ประเด็นคือ รู้ ตรัสรู้ ส่วนความหมายว่า บาน ตื่น เป็นความหมายที่ตีความใช้กันต่อมาภายหลัง^๓ และลำดับความหมายข้างต้นจะเน้น โพธิ ในความหมายว่า ความรู้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าธาตุ พุช หมายความว่า รู้ เข้าใจ มากกว่าความหมายว่า บาน ตื่นพระโพธิสัตว์หมายถึงสัตว์ผู้ฉลาด สัตว์ผู้จะตรัสรู้หรือสัตว์ผู้มีใจฝึกฝนจดจ่ออยู่ในมรรคทั้ง ๔ คำว่าโพธิเท่ากับมรรคทั้ง ๔ คือโสดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อานาคามีมรรคและอรหัตตมรรค

พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน) ได้ให้ความหมายไว้ว่า โพธิ ในคำว่า โพธิสัตตสเสวสโต นี้ ได้แก่ ญาณ สัตว์ผู้ตรัสรู้ ชื่อว่าโพธิสัตว์ อธิบายว่า ผู้มีญาณ คือผู้มีปัญญาชื่อว่าบัณฑิต จจริงอยู่สัตว์นั้นเป็นบัณฑิต จำเดิมแต่ทรงมือภินิหาร แทบบาทมูลแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่ใช่อันธพาล เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า พระโพธิสัตว์ หนึ่ง ชื่อว่า โพธิสัตว์เพราะเป็นผู้จักเบิกบาน โดยอรรถวิเคราะห์ว่า บำเพ็ญพระบารมีแล้วจักเบิกบาน โดยหาอันตรายมิได้อย่างแน่นอน เพราะได้คำพยากรณ์ในสำนักของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเปรียบเหมือนดอกปทุมที่โผล่ขึ้นจากน้ำตั้งอยู่ แล้วจักบานโดยสัมผัสแสงอาทิตย์อย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่า ดอกปทุมบาน หนึ่ง สัตว์ปรารถนาโพธิ กล่าวคือ ญาณในมรรค ๔ ปฏิบัติอยู่ เหตุนี้ผู้ที่ยังติดอยู่ในโพธิจึงชื่อว่า โพธิสัตว์^๔

บุญย์ นิลเกษ ได้ให้ความหมายว่า “โพธิสัตว์” ในฝ่ายมหายานว่าสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีและมีความต้องการอย่างเต็มที่ในการเข้าถึงพุทธภาวะขณะเดียวกันก็เน้นหนักที่บารมีธรรมทุกประการที่จะตัดกิเลสตัณหาและยกระดับเข้าสู่ปรินิพพานในวาระสุดท้ายแต่ระงับไว้ก่อนเพื่อช่วยเหลือสรรพเวไนยสัตว์ให้พ้นจากวิภวสงสารก่อนอันเป็นวิถีชีวิตของพระโพธิสัตว์ที่อุทิศตนเพื่อมวลชนด้วยพระมหากรุณาที่มีต่อผู้อื่นนั่นเอง และจากการศึกษาการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ทำให้ทราบว่าคำว่า โพธิ มีความหมายไปกว้างที่สุดคือ การตรัสรู้ อันครอบคลุมไปถึงการเตรียมตัว หรือการสะสมความรู้ก่อนตรัสรู้ และตัวความรู้ที่ทำให้

^๑รองศาสตราจารย์พัฒน์ พึ่งผลา ,วิเคราะห์การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในนิบาตชาดก, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔.), หน้า ๑๑๖-๑๑๗.

^๒ประพจน์ อังศววิรุณหการ, โพธิสัตตวจรยามรรคาเพื่อมหาชน, (โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๗, หน้า ๒๕.

^๓H. Dayai, The Bodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Literature, p. 18.

^๔พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน), “การศึกษาวิเคราะห์อุเบกขาบารมีในนารถชาดก”, สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ให้พระพุทธรูปเจ้าตรัสรู้เปลี่ยนสภาวะพระองค์จากคนธรรมดาเป็นพระพุทธรูปเจ้า และผลของการตรัสรู้คือ ความหลุดพ้นและนิพพาน^๕

ส่วนความหมายของคำว่าสัตว์ ในคำว่า โพธิสัตว์ มาจากภาษาสันสกฤตว่า สัตตว แปลว่า สิ่งมีชีวิต ความหมายในคัมภีร์เถรวาทและมหายานมีมากมายหลายนัย และความหมายของทั้งสองฝ่ายก็แตกต่างกันไป เนื่องจากมีการวิเคราะห์รูปศัพท์ต่างกันคือ

การประกอบรูปศัพท์ในภาษาบาลี สัตต มาจาก สข ธาตุ ซึ่งมีความหมายว่า ติด เกี่ยว ข้อ ความหมายในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงมี ๒ อย่างคือ ผู้ที่ข้องติด และสิ่งมีชีวิต เมื่อนำไปประกอบรูปเป็น คำว่า โพธิสัตว์ จะใช้ความหมายแรกเป็นส่วนมาก และในการตีความพุทธศาสนาเถรวาทสำนักต่างๆ ยอมรับความหมายเช่นเดียวกับคัมภีร์พุทธศาสนาตั้งเดิม

ส่วนความหมาย สัตตว ในคัมภีร์มหายาน มีความหมายใน ๒ ประเด็นคือ เป็นไปในด้าน รูปธรรมแปลว่า สิ่งมีชีวิต และด้านนามธรรมแปลว่า ความตั้งใจและความมุ่งหมาย

จึงเห็นได้ว่า ความหมายฝ่ายเถรวาทและมหายาน ค่อนข้างจะปรับเข้ากันได้โดยประเด็นแรก แปลว่า สิ่งมีชีวิตเช่นกัน ในประเด็นที่ ๒ เป็นผู้ข้องอยู่ ติดอยู่ใน(โพธิ) เท่ากับการตั้งใจที่จะไปให้ถึงโพธิ์ ดังนั้น ความหมายต่างๆของคำว่าโพธิสัตว์จึงสรุปได้ ๓ ประการคือ๑)บุคคลผู้กำลังจะตรัสรู้ ๒) บุคคลมุ่งหมายที่จะได้บรรลุอนุตรสัมโพธิญาณ๓)จะหมายถึง บุคคลผู้มีแก่นคือ โพธิและวิถีแห่งการบำเพ็ญการรู้แจ้งของพระพุทธรูป ในการเดินตามแนวทาง ทุกเส้นทางย่อมมีวิถีที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับเหตุและปัจจัย เป็นองค์ประกอบ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์ศาสดาเอกของโลก ทรงเป็นผู้มีความรู้ คุณธรรม และความสามารถทางด้านต่างๆถึง ๑๘สาขา ทั้งยังมีการประกาศเผยแผ่ธรรมที่สามารถค้นพบได้เอง เพื่อให้เราชาวพุทธได้น้อมนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางการหลุดพ้นจากวัฏฏะสงสารนี้

พระมหาประพันธ์ ประภัสสร (ไชยมล) ให้ความหมายของ “พระโพธิสัตว์” หมายถึง บุคคลที่บำเพ็ญบารมีหรือกระทำความดีต่างๆเพื่อให้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคตกาล^๖ มีพระโพธิสัตว์เป็นจำนวนมากตามความเชื่อในฝ่ายเถรวาท และมหายาน ล้วนมีความแตกต่างกันไป ซึ่งใครก็ตามเมื่อได้อธิษฐานจิตจะเป็นพระพุทธรูปเจ้า จะต้องผ่านการเป็นพระโพธิสัตว์ก่อน ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พระโพธิสัตว์หมายถึง ผู้ปรารถนาให้ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคำว่า โพธิสัตว์ ที่ปรากฏใช้ในคัมภีร์รุ่นแรกพุทธศาสนาใช้ในข้อความแสดงประวัติพระโคตม สิทธัตถะแต่ครั้ง ยังไม่ตรัสรู้ต่อมาเมื่อเกิดความคิดเรื่องพระพุทธรูปเจ้าหลายพระองค์จึงได้ใช้หมายรวมถึงพระพุทธรูปเจ้าองค์อื่นๆ เมื่อยังไม่ตรัสรู้ คำว่า โพธิสัตว์จึงกลายเป็นชื่อประเภทบุคคลผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าในคัมภีร์พุทธศาสนา ช่วงการแตกเป็นสำนักต่างๆ คำว่า โพธิสัตว์ เป็นชื่อประเภทบุคคลผู้บำเพ็ญตนหรือมีความ

^๕อธิบายเพิ่มเติม อรรถกถาต่างๆ กล่าวว่า โพธิ คือ มรรค อันหมายถึงทางปฏิบัติเป็นขั้นๆ อันได้แก่ โสดาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหันตมรรค.

^๖พระมหาประพันธ์ ปภัสสร(ไชยมล), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การแสดงธรรมของพระโพธิสัตว์ตามที่ปรากฏในมหานิบาตชาดก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

มุ่งหมายที่จะบรรลุโพธิญาณ และในที่สุดเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ก็ได้เป็นแกนกลางหรือ หลักของ พระพุทธศาสนาเรื่องของพระโพธิสัตว์นั้นดูเหมือนว่าจะไม่ค่อยได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชนฝ่าย เถรวาทนัก ซึ่งผิดกันกับพุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายาน ซึ่งดูเหมือนว่าจะได้รับการยกย่องและ กล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวาง และทุกคนกลับปรารถนาที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ แต่ในทางกลับกัน พุทธศาสนิกชนฝ่ายเถรวาทนั้น มุ่งเป้าหมายของชีวิตไปที่การได้บรรลุพระนิพพาน โดยไม่ได้ตั้งความ ปรารถนาถึงความเป็นพระโพธิสัตว์อย่างพุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายาน อาจจะเป็นเพราะเราชาวพุทธเถร วาทคุ้นเคยกับการสั่งสอนให้บรรลุความเป็นพระอรหันต์หมดกิเลสเพื่อจะได้สิ้นทุกข์ หรือพ้นจากความ ทุกข์เช่นเดียวกับเหล่าพระอริยสาวกทั้งหลาย

เรื่องราวของพระโพธิสัตว์ในฝ่ายเถรวาทมักปรากฏในรูปแบบของชาดกและประวัติของ พระพุทธเจ้าก่อนที่พระองค์จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น เรื่องราวของพระโพธิสัตว์ที่ พุทธศาสนิกชนไทยคุ้นเคยก็คือ ชาดกต่างๆ โดยเฉพาะมหานิบาตชาดก ซึ่งเป็นชาดกที่มีอยู่ใน พระไตรปิฎก ในหมวดนี้ มีเรื่องอยู่ ๑๐ เรื่องโบราณเรียกว่า ทศชาติ หรือพระเจ้าสิบชาติ ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นชาติก่อนของพระพุทธเจ้า เรียกตัวสำคัญในเรื่องว่า พระโพธิสัตว์ทั้งนั้น

ทศชาติชาดก เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าในพระชาติต่างๆ เมื่อครั้งที่ยังเป็นพระ โพธิสัตว์ ทรงถือกำเนิดเป็นมนุษย์บ้าง เป็นเทวดาบ้าง เป็นสัตว์เดรัจฉานบ้าง ฯลฯ ซึ่งแต่ละชาติทรงแสดง บุญญาบารมีต่างๆ กันไป ตั้งแต่การแสดงถึงการมีสติปัญญาน้อย จนถึง มีสติปัญญาอย่างลึกซึ้ง ทั้ง แสดงบารมีน้อยไปจนถึงแสดงบารมีครบถ้วนทุกประการ จนกระทั่งได้บรรลุโพธิญาณ ในระหว่างที่ เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์นั้นสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นที่น่าศึกษาอย่างยิ่งก็คือ การแสดงธรรม หรือคุณธรรม จริยธรรมของพระองค์ เพื่อสั่งสอนสรรพสัตว์ให้ละความชั่ว หันมาทำความดีชำระจิตใจให้ใสสะอาด^๗

การที่ผู้วิจัยได้หยิบยกเรื่องการแสดงธรรมของพระโพธิสัตว์ในมหานิบาตชาดกใน การศึกษาครั้งนี้ เพราะเห็นว่าผู้วิจัยคาดว่า การแสดงธรรมของพระโพธิสัตว์ในมหานิบาตชาดกจะเป็นตัวอย่าง หรือแบบแผนและพฤติกรรมผู้ชี้แนวทางจริยธรรมและคุณธรรม แก่พุทธศาสนิกชนด้วยการนำเอา หลักธรรมของพระโพธิสัตว์มาช่วยประยุกต์ใช้ในทางการปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นตาม ระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ เพราะหลักคำสอนในพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์และสังคมด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การแสดงธรรม ของพระโพธิสัตว์

คำว่า “พระโพธิสัตว์” ในคัมภีร์มหายาน หมายถึง ผู้ชั่งอยู่ในโพธิ คือความรู้ ผู้รู้แจ้งซึ่งอาจ ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตเช่นในข้อความว่า “พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมประกอบด้วยอริยสัจ๔อัน เป็นไปด้วยปฏิจจนสมุปปบาทเพื่อความก้าวล่วงแห่งชาติ ชรา มรณะ โศก ปริเทว ทุกข์ โสมนัส อุปายาส และสิ้นสุดที่พระนิพพานแก่พระสาวก ส่วนพระโพธิสัตว์มหาสัตว์นั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมะ ปรารถนา อนุตตรสัมมยักสัมโพธิอันประกอบด้วยปารมิตา ๖ ประการอันสิ้นสุดลงที่สรรพชฎุชฌญาณ

^๗ปราณีต ก้องสมุท, *ทศชาติชาดก*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมบาลี, ๒๕๕๘), หน้า ๘.

(สัพพัญญุตญาณ)”^๔ แต่ยังไม่ปรารถนาพุทธภูมิ ก็เนื่องจากได้ตั้งปณิธานไว้ว่า จะช่วยบำบัดทุกข์ให้แก่สรรพสัตว์ถ้าเข้าสู่พุทธภูมิเสียแล้วสรรพสัตว์จะเข้าถึงได้ยาก ด้วยเหตุนี้ จึงยังไม่เข้าสู่พุทธภูมิ หลักสำคัญของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน คือ หลักแห่งพระโพธิสัตว์ภูมิ ซึ่งเป็นหลักที่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานแต่นิกายยอมรับนับถือ บุคคลใดที่จะบรรลุถึงพุทธภูมิได้ ก็ต้องผ่านการบำเพ็ญจริยธรรมแห่งโพธิสัตว์มาก่อน จึงถือว่า “โพธิสัตว์ภูมิเป็นเหตุ พุทธภูมิเป็นผล” หลักโพธิสัตว์ยานนั้น ถือว่าต้องโปรดสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นทุกข์เสียก่อน แล้วจึงค่อยหลุดพ้นทุกข์ทีหลัง คือ จะต้องชักพาให้สัตว์โลกอื่นๆให้พ้นไปเสียก่อน ส่วนตัวเราเป็นคนสุดท้ายที่จะหลุดพ้นไป นี่เป็นหลักแห่ง “โพธิสัตว์ยาน”

กล่าวโดยสรุป พระโพธิสัตว์หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ตื่นและเบิกบานจากการเป็นผู้ฉลาดหรือบัณฑิต มีปัญญาฝึกฝนในมรรคทั้ง๔คือ โสตาปัตติมรรคสกิทาคามีมรรคคานาคามีมรรคด้วยการบำเพ็ญบารมี รู้แจ้งถึงที่สุด มีความตั้งมั่น มุ่งมั่น เน้นหนักด้วยการสร้างบารมีธรรม เพื่อตัดกิเลส ตัณหาการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้น(จากกองทุกข์)โดยมีแนวทางหรือเส้นทางปฏิบัติที่แตกต่างกันไปด้วยการใช้หลักจริยธรรมและหลักคุณธรรม ซึ่งขึ้นกับเหตุและปัจจัยเป็นองค์ประกอบและขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลที่จะสามารถสร้างบารมีธรรมตามแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ประสบความสำเร็จ

๒.๑.๒ ประเภทของพระโพธิสัตว์

พระพุทธโฆสจารย์เป็นนักปราชญ์ชาวอินเดีย^๕ ผู้แต่งคัมภีร์อรรถกถาอธิบายข้อความในพระไตรปิฎกที่มีชื่อเสียงมากของฝ่ายเถรวาท ได้แบ่งพระโพธิสัตว์เป็น ๒ ประเภทคือ

๑) **พระนิยตโพธิสัตว์** คือ พระโพธิสัตว์ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน โดยได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ในชาติที่ได้รับการพยากรณ์ โดยต้องมีคุณสมบัติและคุณธรรมพิเศษที่เรียกว่า ธรรมสโมธานครบทั้ง ๘ ประการ

๒) **พระอนิยตโพธิสัตว์** คือ พระโพธิสัตว์ผู้ยังไม่แน่ว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือไม่ เพราะยังไม่ได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดเนื่องจากมีธรรมสโมธานไม่ครบทุกข้อ

ธรรมเนียมปฏิบัติของผู้ที่ปรารถนาจะเป็นพระพุทธรูปเจ้า มีการกระทำทั้งหมดทั้งสิ้นที่เกิดขึ้นกระทำขึ้นเพื่ออุทิศแก่ พระสัมมาสัมโพธิญาณ๑ กระทำโดยเคารพ๑ ความเอื้อเฟื้อมาก๑ ความนับถือมาก๑ เพียรกระทำมาก๑ และเป็นการเพียรกระทำอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับไป ตลอดจนกว่าจะถึงที่สุดคือการตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ โดยมีการตั้งมโนปณิธานปรารถนาถือว่าเป็นขั้นตอนแรกสุดที่พระโพธิสัตว์ต้องปฏิบัติ คือ ต้องมีการตั้งสัจจะอธิษฐานอย่างมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะมียุบสรรคปัญหาใดมา

^๔ ประพจน์ อัครวิรุณการ, โพธิสัตว์จรยามรรคาเพื่อมหาชนแล้ว, หน้า ๗๓.

^๕ธีรวาส บำเพ็ญบุญบารมี, ธรรมศึกษางานวิจัยส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าเพื่อเป็นหลักฐานทางวิชาการทางพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๘.

ขัดขวางก็ตาม แม้ต้องเสียสละ เลือดเนื้อ ลูกเมีย และชีวิตก็ตามความตั้งใจนั้นก็จะไม่ถูกยกเลิก ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของผู้ที่แบ่งพระโพธิสัตว์ตามการบำเพ็ญเพียรเป็น ๓ ระดับได้แก่^{๑๐}

(๑) **พระโพธิสัตว์ประเภทปัญญาธิกะ**(ยิ่งด้วยปัญญา)เรียกอีกชื่อว่า **อุคฆฏิคฺคณฺญโพธิสัตว์** คือพระโพธิสัตว์ผู้มีปัญญาเป็นองค์ธรรมนำในการเริ่มบำเพ็ญบารมี ระยะเวลาการสร้างบารมีทั้งหมด ๒๐ อสงไขยกับเศษแสนมหากัปคือตั้งความปรารถนาอยู่ในใจเป็นเวลา ๗ อสงไขยหลังจากนั้นจึงออกปากกล่าววาจาต่อหน้าพระพักตร์พระพุทธเจ้า เป็นเวลา ๙ อสงไขยรวมเป็น ๑๖ อสงไขย และได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกเป็น “พระนิยตโพธิสัตว์” เมื่อเหลือเวลาอีก ๔ อสงไขยกับเศษแสนมหากัปจะเป็นการสร้างบารมีอย่างยิ่งและเข้มงวดขึ้นเรื่อยๆจึงจะได้รับการพยากรณ์เข้ามาตลอดเมื่อได้พบกับพระพุทธเจ้าจนถึงสมัยพุทธภูมิของท่าน

(๒) **พระโพธิสัตว์ประเภทศรัทธาธิกะ**(ยิ่งด้วยศรัทธา)เรียกอีกชื่อว่าพระโพธิสัตว์ประเภท **วิปจิตฺตณฺญโพธิสัตว์**คือ พระโพธิสัตว์ผู้มีศรัทธาเป็นองค์นำในการเริ่มบำเพ็ญบารมีทั้งหมด ๔๐ อสงไขยกับอีกเศษแสนมหากัป คือตั้งความปรารถนาอยู่ในใจเป็นเวลา ๑๔ อสงไขยหลังจากนั้นจึงออกปากกล่าววาจาต่อหน้าพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า เป็นเวลา ๑๘ อสงไขยรวมเป็น ๓๒ อสงไขย และได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกเป็น “นิยตโพธิสัตว์”เมื่อเหลือเวลาอีก ๘ อสงไขยกับเศษแสนมหากัป เป็นการสร้างบารมีอย่างยิ่งและเข้มงวดขึ้นเรื่อยๆ และได้รับการพยากรณ์เข้ามาตลอดเมื่อได้พบกับพระพุทธเจ้าจนถึงสมัยพุทธภูมิของท่าน

(๓) **พระโพธิสัตว์ประเภทวิริยาธิกะ**(ยิ่งด้วยวิริยะ) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พระโพธิสัตว์ประเภท **เนยยโพธิสัตว์**เป็นพระโพธิสัตว์ที่มีวิริยะเป็นองค์ธรรมนำในการเริ่มบำเพ็ญบารมี ระยะเวลาในการสร้างบารมีทั้งหมด ๘๐ อสงไขยกับเศษแสนมหากัป คือตั้งความปรารถนาอยู่ในใจเป็นเวลา ๒๘ อสงไขยหลังจากนั้นจึงออกปากกล่าววาจาต่อหน้าพระพักตร์พระพุทธเจ้าเป็นเวลา ๓๖ อสงไขยและได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกเป็น “พระนิยตโพธิสัตว์”เมื่อเหลือเวลาอีก ๑๖ อสงไขยกับอีกเศษแสนมหากัปเป็นการสร้างบารมีอย่างยิ่งและเข้มงวดขึ้นเรื่อยๆและได้รับการพยากรณ์เข้ามาตลอดเมื่อได้พบกับพระพุทธเจ้าจนถึงสมัยพุทธภูมิของท่านตามหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพบว่า ยิ่งใช้เวลาในการบำเพ็ญบารมีนานเท่าใดพระโพธิสัตว์จะมีอายุยืนขึ้นในสมัยที่ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า รวมทั้งสัตว์ที่เกิดในยุคนั้นจะมีอายุยืน มีจำนวนมากและจะบรรลุดุธรรมได้ง่ายเช่นพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันมีพระนามว่า พระโคตมพุทธเจ้า พระองค์ทรงสร้างบารมีมาทางปัญญาอีกโพธิสัตว์ มีอายุเพียง ๘๐ พรรษา พระวรกายสูง ๔ สอกหรือ ๒ เมตร บำเพ็ญทุกกรกิริยา ๖ ปี พุทธรังสีสร้านไปข้างละ ๑ วา เป็นปกติ มนุษย์ยุคพุทธกาลมีอายุไข ๑๒๐ ปี

ในวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพุทธะ หรือพระพุทธเจ้าที่ได้รับความสนใจใคร่ศึกษา และปฏิบัติตามจากชาวพุทธมากที่สุด มีความรู้ คุณธรรม และความสามารถทางด้านต่างๆเช่น การเผยแผ่ธรรมเป็นต้น เห็นอกว่าพุทธะประเภทอื่นๆ ตามรูปศัพท์แล้วคำว่า “พุทธะ”

^{๑๐} คณะศิษยานุศิษย์หลวงปู่ต้นบุญ ดิถีขปัญญา,บารมีปาฏิหาริย์แห่งศรัทธา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.watpatungkulachalermraj.com (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

หรือ “พระพุทธรเจ้า” หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้แล้ว แต่เรามักใช้ในความหมายแคบ โดยมุ่งเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น แต่แท้จริงยังรวมถึงพุทธะหรือพระพุทธรเจ้าอีก ๒ ประเภทด้วย

ในอรรถกถาเถรคาถาแสดงพระโพธิสัตว์ไว้ ๓ประเภท **อันต่างกันด้วยแรงปรารถนาคือ**

(๑) พระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ คือ โพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีทั้งหลาย เพื่อความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านผู้ตรัสรู้เองและสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

(๒) พระปัจเจกโพธิสัตว์ คือ โพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีทั้งหลาย เพื่อความเป็นพระพุทธรเจ้า (ตรัสรู้ด้วยตนเอง มิได้ตรัสรู้ตามใคร) ท่านผู้ตรัสรู้เฉพาะตนเอง สอนผู้อื่นได้เหมือนกันแต่ไม่อาจทำให้ผู้อื่นบรรลุตามได้ ถึงจะบรรลุได้ ก็ต้องอาศัยความถึงพร้อมของผู้นั้นเป็นหลัก จะอุบัติขึ้นในช่วงพุทธันดร ซึ่งเป็นช่วงที่ไม่มีพระพุทธรเจ้าอุบัติขึ้น

(๓) พระสาวกโพธิสัตว์ คือพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีทั้งหลาย เพื่อความเป็นพระสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวกที่เป็นพระอัครสาวกบำเพ็ญบารมี ๑ อสงไขยกับแสนกัปพระมหาสาวกอื่น เช่น พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น พร้อมด้วยพระพุทธรูปดา พระพุทธรูปมารดา พระพุทธรูปอุปัฏฐาก และพระพุทธรูปชินรส(พระราหู) บำเพ็ญบารมีนาน ๑ แสนมหากัปเท่านั้นพระโพธิสัตว์ทั้ง ๓ นี้ต่างต้องอาศัยเครื่องบมโพธิญาณคือ บารมี ๑๐ เหมือนกันดังที่อรรถกถาแสดงว่า “ปัญญาบารมีของพระมหาโพธิสัตว์ทั้งหลาย(ผู้ปรารถนาเป็นพระพุทธรเจ้า)อันบารมีทั้งหลาย มีทานบารมีเป็นต้น บำรุงเลี้ยงแล้ว ย่อมก่อตัวแล้วให้เจริญแก่กล้า ยังพุทธญาณให้บริบูรณ์โดยลำดับ ฉันท

ปัญญาบารมีของ (ของพระโพธิสัตว์อื่น)อันบารมีทั้งหลาย มีทานบารมี เป็นต้น บำรุงเลี้ยงแล้ว ย่อมก่อตัวแล้วให้เจริญแก่กล้า ยังพระปัจเจกโพธิญาณ และสาวกโพธิญาณให้บริบูรณ์ตามสมควรโดยลำดับ”^{๑๑}

๒.๑.๓ คุณสมบัติและอภัยาศัยของพระโพธิสัตว์

ธรรมสมโภชาน^{๑๒} คือการรวมกันขององค์ธรรม ๘ ประการในชาติที่จะได้รับคำพยากรณ์เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ชาติแรกแห่งพระนิยตโพธิสัตว์ จะต้องมิตธรรมสมโภชานครบทั้ง ๘ ประการได้แก่

๑) มนุสสชาติ คือ เป็นมนุษย์เท่านั้น หมายความว่าท่านที่ปรารถนาเป็นพระพุทธรเจ้า ในชาตินั้นจะต้องมีอิตภาพเป็นมนุษย์ เป็นผู้ไม่พิการและมีสติปัญญาติดตัวมาตั้งแต่ปฏิสนธิ หากมิใช่มนุษย์ที่มีคุณสมบัติอย่างนี้ ความปรารถนาก็จักไม่สำเร็จ

๒) ถึงคสมปตติ คือ ถึงพร้อมด้วยเพศ มุ่งเฉพาะเพศชายเท่านั้น หมายความว่า ท่านผู้ปรารถนาพุทธภูมิ ในชาตินั้นนอกจากมีอิตภาพเป็นมนุษย์แล้วยังจะต้องเป็นบุรุษเพศเท่านั้น ความปรารถนาพุทธภูมิจักไม่สำเร็จแก่สตรีเพศ กระเทย คนไม่มีเพศ และคนสองเพศ

๓) เหตุ คือมีเหตุให้บรรลุพระอรหันต์ได้ แต่ไม่ยินดีเพียงแค่นี้ หมายความว่าผู้ปรารถนาพุทธภูมิ นอกจากจะต้องเป็นเพศชายแล้ว ยังจะต้องมีคุณสมบัติคือบารมีสมบุรณ์พร้อมบรรลุพระอรหันต์เป็น

^{๑๑} คณะศิษยานุศิษย์หลวงปู่ต้นบุญ ดิกขปัญโญ, **บารมีปาฏิหาริย์แห่งศรัทธา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.watpatungkulachalermraj.com (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๗.

พระอรหันต์ได้ในชาตินั้น คือมีอุปนิสัยแห่งการบรรลุพระอรหันต์ได้ แต่เกิดความพอใจในพระสัมมาสัมโพธิญาณมากกว่าการเป็นพระอรหันต์สาวก

๔) สตุถาทสสนิ คือเห็นพระศาสดาองค์ใดองค์หนึ่งซึ่งยังมีพระชนม์อยู่คิดว่า ท่านผู้ปรารถนาพุทธภูมิ นั้น จะต้องปรารถนาพุทธภูมิขณะพบเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรารถนาในเมื่อพระพุทธรูปเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วย่อมไม่สำเร็จ แม้จะปรารถนาในสำนักของพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระสาวกของพระพุทธรูปก็ไม่สำเร็จ เพราะท่านเหล่านั้นไม่มีญาณรู้ความเป็นภพสัตว์(ผู้ควรตรัสรู้) หรืออภพสัตว์(ผู้ไม่ควรตรัสรู้)

๕) ปพพชชา คือบวชเป็นบรรพชิต หมายความว่า ในชาตินั้นท่านผู้ปรารถนาพุทธภูมิ นอกจากจะได้พบพระพุทธรูป ขณะปรารถนาพุทธภูมินั้น จะต้องอยู่ในเพศของนักบวชหรือบรรพชิต โดยอาจบวชเป็นบรรพชิตในศาสนาของพระพุทธรูปก็ได้หรือบวชเป็นดาบสหรือปริพาชกอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นนักบวชจำพวกที่มีความเห็นชอบเรื่องกรรมและผลของกรรม(สัมมัสสกตาสัมมาทิฏฐิ) ความปรารถนาพุทธภูมิ เมื่อยังเป็นคฤหัสถ์ ย่อมไม่อาจสำเร็จได้

๖) คุณสมปตติ คือมีคุณธรรม อันได้แก่อภิญญา ๕ และสมาบัติ๘ หมายความว่าในชาตินั้นท่านผู้ปรารถนาพุทธภูมิ ซึ่งอยู่ในเพศนักบวชนั้น ยังต้องมีคุณสมบัติพิเศษกว่านักบวชทั่วไป คือ ต้องได้สมาบัติ๘ และอภิญญา๕ ด้วย จึงจักสำเร็จ (ได้คุณระดับโลกียธรรมสูงสุด แต่ไม่สามารถบรรลุโลกุตระธรรมใดๆเลย แม้แต่อย่างเดียว)

๗) อธิกาโร คือมีการกระทำอันยิ่งถึงขั้นสละชีวิตของตนเองเพื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง หมายความว่า ท่านผู้ปรารถนาพุทธภูมินั้น แม้จะถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติตามที่กล่าวมาแล้วในชาตินั้น ก็ยังทำการอันยิ่งใหญ่เพื่อบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนได้พบนั้น เช่นที่สุเมธดาบสได้บริจาคชีวิตของตนด้วยการนอนบนรอน้ำอันชุ่มด้วยน้ำและโคลน เพื่อให้พระพุทธรูปที่ปึงกร และหมู่สงฆ์เหยียบเสด็จดำเนินข้าม หากไม่กระทำกรณียกิจเช่นนี้ ความปรารถนาก็สำเร็จไม่ได้

๘) ฉนทตา คือมีความปรารถนาแรงกล้าแม้จะเผชิญอุปสรรคนานัปการ ก็ไม่ห่อถอย หมายความว่า ท่านผู้ปรารถนาพุทธภูมินั้นแม้จะมีคุณสมบัติถึงพร้อม ๗ ข้อแล้ว ก็ยังไม่พอ จะต้องมึใจประกอบด้วยฉันทะ คือ ความรักความพอใจอย่างแรงกล้า มีความอุตสาหะ ความพยายามในการแสวงหาพระโพธิญาณอย่างยิ่ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเล็กใหญ่ แม้จักรวาลทั้งหมดจะเต็มไปด้วยน้ำ ก็ไม่หวาดหวั่นที่จะว่ายน้ำจากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่ง หรือให้อยู่ในนรกนาน ๔ อสงไขยแสนกัปเพื่อแลกกับการได้เป็นพระพุทธรูปก็พร้อมจะกระทำ

มีสัตว์จำนวนมาก เมื่อพบเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเกิดแรงบันดาลใจทำให้ปรารถนาจะ ได้เป็นพระพุทธรูปในกาลต่อไป เช่น ในคราวเสด็จลงจากจักรพรรษาที่ดาวดึงส์เทวโลก ท่านว่าผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ไม่มีผู้ใดเลยที่ไม่ปรารถนาจะได้เป็นพระพุทธรูป แต่ใช้ว่าผู้ตั้งปรารถนาพุทธภูมิลำเนา นั้น จักได้เรียกขานว่า “พระโพธิสัตว์” ทั้งหมดไม่ ซึ่งต่อเมื่อใดที่ผู้นั้นได้พบเห็นพระพุทธรูป และถึงพร้อมด้วยเงื่อนไขพิเศษ ๘ ประการนั้นแล้ว (ธรรมสมโธธาน ๘ ประการ) เมื่อพระพุทธรูปทรงพิจารณาเห็นผู้นั้นมีธรรมสมโธธาน เข้มข้น แน่นนอน ก็จะทรงพยากรณ์ผู้นั้นว่า ผู้นั้นจะได้เป็นพระพุทธรูปในระยะเวลา

เท่าใดในอนาคต และที่เมืองใด และประทับที่ต้นไม้อะไรในการตรัสรู้ เป็นต้น หากพบว่า ผู้นั้นมีคุณสมบัติไม่พอ ก็จะไม่ทรงพยากรณ์ ดังนั้นแล้ว ผู้ปรารถนาพุทธภูมิที่ได้รับการพยากรณ์แล้ว จึงจะเรียกขานว่า “พระโพธิสัตว์” หรือระบุว่าคือ “พระนิยตโพธิสัตว์” คือ ผู้จะตรัสรู้อย่างแน่นอน เป็นหน่อเนื้อ พุทธางกูร ส่วนท่านที่ปรารถนาพุทธภูมิ แต่มีธรรมสมโณธานไม่ครบองค์ ก็เรียกตรงกันข้ามว่า “อนิยตโพธิสัตว์” หมายถึง สัตว์ผู้ยังไม่แน่ว่าจักตรัสรู้

สรุปในการจำแนกประเภทของพระโพธิสัตว์ มีผู้รู้หรือปราชญ์ได้ทำการศึกษาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ได้หลายลักษณะ เช่น ๑)พระโพธิสัตว์ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน เรียก พระนิยตโพธิสัตว์ และไม่แน่ว่าจะได้ตรัสรู้เนื่องจากมีธรรมสมโณธานไม่ครบ เรียกพระอนิยตโพธิสัตว์ หรือแบ่งตามการบำเพ็ญเพียรแบ่งได้ ๓ ระดับโดยเริ่มจากชั้นแรก คือ ปัญญาธิง ศรัทธาธิง และวิริยะธิงเช่น องค์สมเด็จพระสมณโคตมเป็นพระโพธิสัตว์ประเภท ปัญญาธิง คือเลิศด้านปัญญา และยิ่งแบ่งพระโพธิสัตว์ตามแรงปรารถนาได้ ๓ ระดับคือ ๑)พระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ คือพระโพธิสัตว์ที่ตรัสรู้เองและสอนให้ผู้อื่นตรัสรู้ตามได้ ๒)พระปัจเจกโพธิสัตว์คือพระโพธิสัตว์ที่ตรัสรู้เอง สอนผู้อื่นให้รู้ตามได้ แต่ไม่อาจทำให้ผู้อื่นตรัสรู้ตามได้ ซึ่งจะอุบัติขึ้นในช่วงพุทธอินทร และ๓)พระโพธิสัตว์สาวก ซึ่งบำเพ็ญบารมี เพื่อความเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยพระโพธิสัตว์ทุกประเภทลักษณะต้องมีคุณสมบัติที่เรียกว่า ธรรมสมโณธาน ๑๐ และและอัธยาศัยที่ทำให้พระโพธิญาณแก่กล้าขึ้น ๖ ประการ รวมถึงยังมีธรรมอื่นๆเช่น อธิษฐาน ๔ คือ สัจจะ จาคะ อุสมะ และปัญญา โดยธรรมทั้ง ๔ นี้จะต้องมีบารมี ๑๐ เป็นหลักธรรมที่มีอุปการะแก่อธิษฐาน ๔ ด้วย เป็นสำคัญ

๒.๒ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและฝ่ายเถรวาท

การศึกษาเรื่องวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหาข้อมูลเรื่องพระโพธิสัตว์ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายานเพื่อผู้วิจัยจะได้เข้าใจถึงความเป็นมาของการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาทั้ง๒ฝ่าย เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุที่ใช้หลักหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรของฝ่ายมหายานคือ ๑) สุทธิบารมี ๒) ปัญญาบารมี ๓) เมตตาบารมีและ ๔) ชันติบารมีดังนั้นเพื่อทราบความเป็นมาของวิถีแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์และให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้นบนพื้นฐานความถูกต้องโดยนำแนวคิดทั้ง ๔ มาเปรียบเทียบกับบารมี ๑๐ทัศ ที่เป็นแนวทางการสร้างบารมีของพุทธศาสนาเถรวาทที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปนับถือ ร่วมกับการศึกษาแนวทางการสร้างบารมีของฝ่ายมหายาน แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพต่อไปผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ วิธีสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มหายาน

ในวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์มหายานนั้น เรียกวิธีนี้ว่า “โพธิสัตว์จริยาเพื่อการบรรลุพุทธภูมิ”^{๑๓} หมายถึง ทางดำเนินของพระโพธิสัตว์ผู้ต้องการมุ่งต่อพุทธภูมิ โดยประพฤติตามหลักคำสอนที่เรียกว่า **โพธิสัตว์มรรค**^{๑๔} มีดังนี้คือ

ก. บารมี ๖ หมายถึง คุณธรรมเป็นเหตุให้ถึงฝั่ง คือความสำเร็จต่างๆที่บุคคลได้ตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้ คือ ทานบารมี ศีลบารมี ขันติบารมี วิริยะบารมี ฌานบารมี ปัญญาบารมี

ข. อัปปมัญญา ๔ คือ การภาวนาอันมีสัตว์หาประมาณมิได้เป็นอารมณ์เป็นการแผ่ส่วนบุญกุศลหรือความปรารถนาที่ไม่เจาะจงตัวผู้รับ ไม่มีกำหนดเขตแดน แต่แผ่ให้กับสรรพสัตว์ทุกทั่วหน้าทั่วไปมี ๔ อย่างคือ การอบรมจิตให้มีคุณสมบัติอันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

ค. มหาปณิธาน ๔ คือ ความตั้งใจอันแน่วแน่นมั่นคงในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งพระโพธิสัตว์จะต้องมีคือ(๑) เราจะต้องโปรดสัตว์ทั้งหลายให้หมดสิ้น(๒) เราต้องทำลายกิเลสให้สิ้น (๓) เราจะศึกษาพระธรรมทั้งหมดให้เจนจบ (๔) เราจะต้องบรรลุพระพุทธรูปให้จงได้

ง. คุณสมบัติ ๓ ประการ คือ (๑) หลักมหาปัญญา เป็นผู้รู้แจ้งในสุญญตาทั้ง ๒ คือ บุคคลสุญญตาและธรรมสุญญตา โดยพิจารณาเห็นความว่างในบุคคลและธรรม ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส (๒) หลักมหากรุณา คือ มีจิตใจที่มีกรุณาต่อสัตว์อย่างไม่มีขอบเขต(๓) หลักมหาอุบาย คือ ต้องมีอุบายอันชาญฉลาดในการแนะนำอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์และให้เข้าถึงธรรม

๒.๒.๒ วิธีสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์เถรวาท (พุทธการกธรรม)

สำหรับพุทธการกธรรมนี้ ถือเป็นธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ เพราะถ้าหากพระโพธิสัตว์ปราศจากพุทธการกธรรมแล้ว ท่านก็จะไม่สามารถตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคตได้ ซึ่งพุทธการกธรรมที่กล่าวถึงนี้คือ บารมีทั้งสิบทัศ ประกอบด้วย

๑) ทานบารมี (ทานพุทธการกธรรม)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงบำเพ็ญทานบารมีเถิด อันว่า “หม้อที่เต็มด้วยน้ำ ที่เขาวางคว่ำปากลง น้ำย่อมไหลออกหมดไม่ขังติดอยู่ในหม้อนั้น ฉนั้นใด ท่านเห็นยาจกทั้งหลาย ทั้งชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูงแล้ว จงให้ทานอย่าให้เหลือ ดุจหม้อน้ำที่เขาวางคว่ำปากไว้ ฉนั้นนั่นเหมือนกัน” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นทานบารมีข้อแรกฉนั้นแล้ว คิดว่า พุทธการกธรรม คงมีใช้จักมีเพียงเท่านี้ เมื่อใคร่ครวญหาพุทธธรรมอื่นอยู่ ก็ได้เห็นศีลบารมีเป็นข้อที่ ๒

๒) ศีลบารมี (ศีลพุทธการกธรรม)

ถ้าท่านปรารถนาบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงบำเพ็ญศีลบารมีเถิด อันว่า “จามรีรักษาขนหางที่ติดอยู่ในที่ใด ก็ย่อมตายอยู่ในที่นั้น ไม่ยอมให้ขนหางเสียไป ฉนั้นใด ท่านจงบำเพ็ญศีล รักษาศีลทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์ (คือปาฏิโมกข์สังวรศีล อินทริยสังวรศีล อาชีวปาริสุทธิศีล และปัจฉยสันนิสิตศีลในกาล

^{๑๓} เสถียร โพธิ์นันทะ, โดย อ.สุชีพ ปุญญานุภาพ โปสนนในลานธรรมเสวนา, เมื่อ ๑๑ ก.ย. ๒๕๔๔.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

ทุกเมื่อ ดุจจามรีรักขนหางของตน ฉะนั้นเหมือนกัน” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นศีลบารมีเป็นข้อที่ ๒ อย่างนี้แล้ว เมื่อใคร่ครวญต่อไปก็ได้เห็นเนกขัมมบารมี ที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อน ได้สั่งสมอบรมมา

๓) เนกขัมมบารมี (เนกขัมมพุทธานุสส)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงบำเพ็ญเนกขัมมบารมีเถิด อันว่า “คนถูกขังอยู่ในเรือนจำ ได้รับแต่ความทุกทรมาน ย่อมไม่เกิดความยินดีในเรือนจำ มีแต่จะหาช่องทางที่จะพ้นออกไป ฉันทใด ท่านจงเห็นภพทั้งปวงดุจเรือนจำ จมุงหน้าต่อเนกขัมมะ เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นไปจากภพ ฉันทนั้นเหมือนกัน” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นเนกขัมมบารมีเป็นข้อที่ ๓ อย่างนี้แล้ว เมื่อใคร่ครวญต่อไป ก็ได้เห็นปัญญาบารมี ที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อน ได้สั่งสมอบรมมา

๔) ปัญญาบารมี (ปัญญาพุทธานุสส)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงบำเพ็ญปัญญาบารมีเถิด อันว่า “ภิกษุเมื่อเที่ยวบิณฑบาต มิได้เลือกว่าจะเป็นตระกูลชั้นต่ำ ปานกลาง หรือชั้นสูง ย่อมได้อาหาร พอยังอรรถภาพให้เป็นไป ฉันทใด” ท่านจงสอบถามบัณฑิต เรียนรู้กับคนมีปัญญา โดยไม่เลือกเว้นตลอดกาลทั้งปวง เมื่อถึงฝั่งแห่งปัญญาบารมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้ ฉันทนั้น” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นปัญญาบารมีเป็นข้อที่ ๔ อย่างนี้แล้ว เมื่อใคร่ครวญหาไปยังขึ้นไป ก็ได้เห็นวิริยบารมี ที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อน ได้สั่งสมอบรมมา

๕) วิริยบารมี (วิริยพุทธานุสส)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงบำเพ็ญวิริยบารมีเถิด อันว่า “สี่หมฤคชาส มีความเพียรไม่ย่อหย่อนในอิริยาบถ นอน ยืน เดิน ประคองใจไว้ทุกเมื่อ ฉันทใด ท่านจงประคองความเพียรไว้ให้มั่นคงในภพทั้งปวง เริ่มตั้งความเพียร ถึงฝั่งแห่งวิริยบารมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้ ฉันทนั้น” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นวิริยบารมีเป็นข้อที่ ๕ อย่างนี้แล้วเมื่อใคร่ครวญหาไปยังขึ้นไป ก็ได้เห็นขันติบารมี ที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อน ได้สั่งสมอบรมมา

๖) ขันติบารมี (ขันติพุทธานุสส)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงสมาทานขันติบารมี มีใจแน่วแน่ในขันติบารมี มีใจไม่เป็นสองในขันติบารมี จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้ อันว่า “แผ่นดินย่อมอดทนต่อสิ่งของที่เขาทิ้งลงมา ซึ่งมีทั้งที่สะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง ไม่รู้สึกยินดี ยินร้ายฉันทใด ท่านจงอดทนต่อการยกย่องและการเหยียดหยามของชนทั้งปวงฉันทนั้นเหมือนกัน ถึงฝั่งแห่งขันติบารมีแล้วจักบรรลุพระโพธิญาณได้” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นขันติบารมี เป็นข้อที่ ๖ อย่างนี้แล้ว เมื่อใคร่ครวญหาต่อไปอีก ก็ได้เห็นสัจจะบารมี ที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อนได้สั่งสมอบรมมา

๗) สัจจะบารมี (สัจจะพุทธานุสส)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้... ท่านจงสมาทานสัจจะบารมี มีวาจาแนบนอนไม่เป็นสองในสัจจะบารมีนั้น จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้ อันว่า “ดาวประกายพริ้ว เป็นดาวนพเคราะห์ที่เที่ยงตรงในโลก พร้อมทั้งเทวดา ไม่โคจรออกนอกวิถีโคจร ไม่ว่าฤดูฝน ฤดูหนาว หรือฤดูร้อน แม้ฉันทใด ถึงท่านก็ฉันทนั้นเหมือนกัน จงอย่าเดินออกนอกวิถีทางในสัจจะทั้งหลาย ถึงฝั่งแห่งสัจจะบารมีแล้ว ก็

จักบรรลुสัมโพธิญาณได้” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นสัจจะบารมีเป็นข้อที่ ๗ อย่างนี้แล้ว เมื่อใคร่ครวญหา
ยิ่งขึ้นไปอีก ก็ได้เห็นอธิษฐานบารมี ที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อนได้สั่งสมอบรมมา

๘) อธิษฐานบารมี (อธิษฐานพุทธการกธรรม)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลुพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงสมาทานอธิษฐานบารมี เป็นผู้ไม่
หวั่นไหวในอธิษฐานบารมีนั้นแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณนั้นได้ อันว่า “ภูผาไม่หวั่นไหว ตั้งมั่นดีแล้ว
ย่อมไม่ไหวด้วยลมแรงกล้า ย่อมตั้งอยู่ในฐานของตน นั่นเอง ฉันทใด ท่านจงเป็นผู้ไม่หวั่นไหวในอธิษฐาน
บารมีทุกเมื่อไป ฉันทนั้น ท่านบำเพ็ญอธิษฐานบารมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้” พระโพธิสัตว์ ครั้น
เห็นอธิษฐานบารมีเป็นข้อที่ ๘ อย่างนี้แล้ว เมื่อใคร่ครวญหา ยิ่งขึ้นไปอีก ก็ได้เห็นเมตตาบารมี ที่พระ
โพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อนได้สั่งสมอบรมมา

๙) เมตตาบารมี (เมตตาพุทธการกธรรม)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้...ท่านจงสมาทานเมตตาบารมี จงเป็นผู้ไม่มี
ใครเสมอด้วยเมตตา พิจารณาว่าท่านปรารถนาจะบรรลุพระสัมโพธิญาณ อันว่า “ฝนตกแล้ว ย่อมไหล และแผ่
ความเย็นไปเสมอกัน ไม่เลือกที่ ฉันทใด ท่านจงแผ่เมตตาไปให้สม่าเสมอ ในคนที่เป็นประโยชน์ก็ก่อคุณ ท่าน
บำเพ็ญเมตตาบารมีแล้วจักบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณได้” พระโพธิสัตว์ ครั้นเห็นเมตตาบารมีเป็นข้อที่ ๙
อย่างนี้แล้ว เมื่อใคร่ครวญหา ยิ่งขึ้นไปอีกก็เห็นอุเบกขาบารมีที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ปางก่อนได้สั่ง
สมอบรมมา

๑๐) อุเบกขาบารมี (อุเบกขาการกธรรม)

ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุพระโพธิญาณแล้วไซ้... ท่านจงสมาทานอุเบกขาบารมี ท่านจงเป็น
ผู้มั่นคงดุจตราขูแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้ “ธรรมดว่าแผ่นดินย่อมวางเฉยต่อสิ่งที่เขาทิ้งลงไป ทั้งที่
ไม่สะอาด ทั้งที่สะอาด ทั้งสองอย่าง เว้นจากความยินดียินร้ายฉันทใด ท่านจงเป็นผู้มั่นคงดุจตราขูในสุข ใน
ทุกข์ในกาลทุกเมื่อ บำเพ็ญอุเบกขาบารมีแล้วก็จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้ ฉันทนั้น”

เมื่อพระมหาบุรุษใคร่ครวญมหาธรรม ซึ่งอบรมพระโพธิญาณในโลก ๑๐ ประการ เหล่านี้
แล้ว คิดว่า พุทธการกธรรมทั้งหลายที่พระโพธิสัตว์พึงบำเพ็ญในโลกนี้ มีเพียงเท่านี้เท่านั้น ไม่มียิ่งขึ้นไป
กว่านี้อีก บารมีทั้ง ๑๐ เหล่านี้ ในอากาศเบื้องบนก็ไม่มี ในแผ่นดินเบื้องต่ำ ก็ไม่มี แม้ในทิศทั้งหลายก็ไม่มี
แต่ทว่า มีประดิษฐานอยู่แล้วภายในเนื้อหัวใจนี้เอง

ทั้งหมดนี้คือคุณสมบัติพิเศษซึ่งเป็นธรรมชาติของเหล่าพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นผู้อภินิหารได้กระทำ
ไว้แล้วในอดีตชาตินับชาติไม่ถ้วนซึ่งคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์เหล่านี้ ถ้าหากไม่มีอยู่ในพระองค์ใดก็จะไม่
สามารถในการบำเพ็ญบารมีได้สำเร็จ เช่น ถ้าพระองค์เกิดเป็นคนหูหนวกตาบอดแต่กำเนิด พระองค์จะ
ไม่สามารถที่จะฟัง ตาบอดก็ไม่สามารถมองเห็นสิ่งใดๆ แล้ว จะบำเพ็ญบารมีได้อย่างไร หรือแม้แต่การเกิด
เป็นเปรตหรือตกนรก เหล่านี้เป็นกำเนิดที่ไม่สามารถจะบำเพ็ญบารมีได้ มีแต่การได้รับทุกขเวทนาและเป็น
กำเนิดที่เลวทรามเฉพาะสัตว์ที่มีบาปกรรมอันลามก

วิธีการสร้างบารมีตามหลักอริยมรรค ๘

วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักมรรคมีองค์ ๘ เป็นหลักของบุคคลนำมาปฏิบัติเพื่อให้เป็นอริยบุคคล คือ “สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติและ สัมมาสมาธิ”^{๑๕} เป็นหลักสำคัญในการนำมาศึกษาเพื่อนำมาเป็นข้อปฏิบัติได้ เพราะอริยมรรคทั้ง ๘ ประการนี้สามารถที่จะนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ ดังนี้

(๑) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมาทิฐิ เป็นผู้มีความเห็นที่เป็นจริง เห็นอย่างไรคิดอย่างนั้น ผู้ที่มีความเห็นที่เป็นจริงอย่างนั้นนั้น เป็นผู้มีควมสัจจะประจำอยู่ที่จิตใจและความเห็นที่ถูกต้องนี้เองที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิในอื่น ๆ เช่น “การเห็นจริงในหลักของไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตา”^{๑๖} มนุษย์เมื่อมีความเห็นที่เป็นจริงตามที่ได้พบแล้วย่อมจะสามารถประพฤติปฏิบัติไปได้ถูกต้องและทำให้จิตใจเป็นสมาธิ ดังกล่าว

- ๑) อนิจจัง เห็นจริงว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง
- ๒) ทุกขัง เห็นจริงว่าเป็นสิ่งที่เป็นอย่างทุกข์ ถ้าไปยึดมั่นถือมั่น
- ๓) อนัตตา เห็นจริงเพราะเป็นสิ่งที่เสื่อมสลายได้ในที่สุด

(๒) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมาสังกัปปะ เป็นผู้มีความคิดเห็นที่ถูกต้องต้องความเป็นจริง เช่น “เป็นผู้มีกุศลวิตก ๓ ประการ คือ เนกขัมมวิตก อพยบาทวิตกและอวิหิงสาวิตก”^{๑๗} คือ

๑) เนกขัมมวิตก เป็นความคิดเห็นที่จะพยายามหาความสุขอย่างแท้จริงด้วยการออกจากกาม เพราะกามเป็นเพียงน้ำผึ้งหยดเดียวที่ทำให้มนุษย์ต้องเกิดความขัดแย้งกัน จนกระทั่งมีการประหัตประหารกันด้วยอาวุธนานาประการ เป็นต้น

๒) อพยบาทวิตก เป็นความคิดเห็นที่พยายามไม่ให้ความมียาบาท การมีความเมตตาจะทำให้ตนเองและผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นต้น

๓) อวิหิงสาวิตก เป็นความคิดเห็นในการไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นพร้อมกับหันมาประกอบกรรมดี เช่น การสร้างความสุขให้ตนเองและผู้อื่น ซึ่งมีการให้ทานหรือการช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ ดังกล่าว

(๓) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมาวาจา เป็นผู้มีการเจรจาที่สร้างแต่ความสันติไมตรีให้แก่หมู่คณะหรือสังคม เช่น “วจีสุจจริต ๔ คือ การละการพูดเท็จ การละจากคำพูดส่อเสียด การละคำหยาบและการละคำพูดเพื่อเจ้อ”^{๑๘} เพราะการละคำพูดเหล่านี้แล้วจะทำให้ผู้ที่ได้ฟังแล้วมีความสุข ดังนี้

๑) การละการพูดเท็จ เป็นผู้มีคำพูดที่เชื่อถือได้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตทางวาจา รักษาสิ่งจะหรือการรักษาสิ่งจะทางวาจา พุอย่างใดทำอย่างนั้น

^{๑๕} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๖๙/๓๐๗.

^{๑๖} ส.สหา. (ไทย) ๑๘/๑/๑.

^{๑๗} อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๘๐/๔๙๖.

^{๑๘} อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๖๕/๒๘๗.

๒) การละจากคำพูดส่อเสียด ไม่ควรพูดส่อเสียดถากถางผู้อื่นด้วยวาจา เป็นการสร้างความรำคาญให้แก่ผู้อื่น

๓) การละคำหยาบ ไม่ควรพูดหยาบที่สร้างความแตกแยกสามัคคี บางบุคคลมีเจตนาดีแต่คำพูดไม่สร้างสรรค์ จึงทำให้การทำงานที่ร่วมกันทำอยู่ไม่ไหลลื่นหรือไม่คล่องตัวควรปรับปรุงให้ดีในเรื่องของการพูดให้สัมมาคารวะทางคำพูดหรือพูดจาสุภาพ

๔) การละคำพูดเพื่อเจ้อ เป็นการจากคำพูดที่ไร้สาระ ซึ่งเป็นคำพูดกับการปฏิบัติห่ากันคนละระดับ เป็นคำพูดที่เป็นไปไม่ได้ จึงเรียกว่า “คำพูดเพื่อเจ้อ” เป็นต้น

(๔) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมากรรมันตะ การปฏิบัติชอบ เป็นการประพฤติปฏิบัติตั้งแต่สิ่งดี ๆ ประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ซึ่งเรียกว่า “การปฏิบัติสุจริต ๓ ประการ คือ กายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต”^{๑๙} เพราะการปฏิบัติที่สุจริตทั้ง ๓ ประการนี้แล้วจะทำให้ตนเอง ผู้อื่นและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังนี้

๑) กายสุจริต เป็นการปฏิบัติทางกายที่สุจริต เช่น การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักขโมย ผิดประเวณีและการเว้นจากการดื่มสุราจนขาดสติ เป็นต้น

๒) วชิสุจริต เป็นการปฏิบัติทางคำพูดที่สุจริต เช่น เว้นจากการพูดจาหลอกลวง พูดคำหยาบและการเว้นจากการใช้พูดเพื่อเจ้อที่ไร้สาระ เป็นต้น

๓) มโนสุจริต เป็นประพฤติทางจิต ทำจิตใจให้เป็นสัมมาทิสฺฐิ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องสัมมาทิสฺฐิข้อที่ ๑ ดังกล่าว

(๕) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมาอาชีวะ คือการประกอบอาชีพเลี้ยงชีพอย่างสุจริต เว้นจากมิจฉาชีพ คือ “การหลอกลวง การป้อยหรือประจบ การเลียบเคียง การบังคับและการเอาลาภต่อลาภ”^{๒๐} และการประกอบอาชีพอย่างสุจริตนั้น

ในความหมายทางพระพุทธศาสนา มิได้หมายถึงการใช้แรงงานให้เกิดผลผลิตแล้วได้รับปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพซึ่งเป็นผลตอบแทนโดยชอบธรรมเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการทำหน้าที่ ความประพฤติ หรือการดำรงตนที่ถูกต้องอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้เป็นผู้สมควรแก่การได้รับปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีพด้วย เช่น การที่พระภิกษุสงฆ์ดำรงตนอยู่ในสมณเพศแล้วได้รับปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านนำมาถวายเพื่อเลี้ยงชีพ อย่างนี้ก็เรียกว่า เป็นสัมมาอาชีวะของพระภิกษุสงฆ์ หรือการลูกที่บุตรธิดาประพฤติตนที่ดีสมควรแก่การเลี้ยงบิดามารดา ก็พึงนับว่าเป็นสัมมาอาชีวะเช่นกัน^{๒๑}

^{๑๙} อภิ.ส. (ไทย) ๓๔/๘๔๐/๓๒๗.

^{๒๐} พระเยื้อง ปั้นแห่งเพชร, “การบริโภคปัจจัย๔ ของพระภิกษุสงฆ์: ข้อพิจารณาทางจริยธรรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๐, หน้า ๘๘.

^{๒๑} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๗๗๙.

ดังนั้น สัมมาอาชีวะ จึงเป็นการประกอบอาชีพเลี้ยงชีพอย่างสุจริต กาย วาจาและใจ ปฏิบัติในเรื่องตั้งแต่สังคมยอมรับ ถึงอย่างไรก็ตาม การประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีวะนั้น ยังต้องอาศัยหลักของ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่น หรือสังคมนั้น ๆ ดังกล่าว

(๖) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมาวายามะ เป็นผู้มีความพยายามในทางที่ถูกที่ควร “ซึ่งเป็นการตั้ง ปณิธาน หรือการตั้งปธาน ๔ ประการ มี สังวรปธาน ปหานปธาน ภาวนापธานและอนุรักษนาปธาน”^{๒๒} ซึ่งเป็นการตั้งปณิธานไว้ในที่ขอบดังนี้

๑) สังวรปธาน มีความระลึกละเอียดเสมอว่า จะพยายามไม่ให้สิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้นหรือ การไม่พยายามทำสิ่งที่ไม่ดีที่ยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นการพยายามปิดกั้นเพื่อไม่ให้สิ่งไม่ดีเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ ดังกล่าว

๒) ปหานปธาน มีความพยายามละความไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้วหรือการกำจัดสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป ซึ่งเป็นการกำจัดกิเลสที่เป็นสิ่งไม่ดีออกจากจิตใจ เช่น การมีความโลภอยากได้ของคนอื่นมาโดยไม่ชอบธรรม ก็พยายามเลิกทำในสิ่งนั้นเสีย ดังกล่าว

๓) ภาวนापธาน เป็นการเพียรพยายามทำสิ่งที่เป็นกุศล หรือการพยายามทำสิ่งที่ เป็นกุศลที่ยังไม่เกิดและทำเพื่อให้เกิดขึ้นต่อไป

๔) อนุรักษนาปธาน เป็นการรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไว้ให้มั่นคงและสร้างกุศลเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆโดยไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งเป็นการปณิธานอย่างแน่วแน่ออย่างนี้เรียกว่า การมีความพยายามในทางที่ชอบ ที่ถูกที่ควร ตามวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ชุมชน สังคมและในระดับประเทศต่อไป

(๗) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมาสติ เป็นผู้มีความระลึกละเอียดในทางที่ชอบหรือการระลึกถึงสิ่งที่ ดี ๆ และพยายามจะทำสิ่งดี ๆ เพราะมนุษย์นึกคิดถึงสิ่งใดแล้วมักจะทำในสิ่งนั้นเสมอ เช่น

“การระลึกถึงสติปัฏฐาน ๔ ของพระภิกษุสงฆ์ ดังนั้น พระภิกษุจะต้องระลึกถึง กายนุสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุสสนาสติปัฏฐานและธัมมานุสสนาสติปัฏฐาน”^{๒๓} เมื่อนึกถึงสติปัฏฐานทั้ง ๔ ประการแล้วจะพืงนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

๑) กายนุสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาภายในให้เห็นตามความจริงว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ระลึกลถึงอิริยาบถทั้ง ๔ คือ การเดิน การนั่ง การยืนและการนอน พืงระลึกถึงความรู้อัตถุอยู่เสมอ ถ้าเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ก็พืงรู้ตัวหรือระลึกถึงการทำงานอยู่ เสมอจึงให้ไม่ขาดสติในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นต้น

๒) เวทนานุสสนาสติปัฏฐาน เป็นตั้งสติเพื่อทราบความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ว่ามีความรู้สึกอย่างไรว่ามันเกิดขึ้นเป็นตัวตนของเราเป็นอย่างไร ควรระลึกถึงและพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงที่ได้ระลึกถึงความรู้สึกนั้น ๆ เป็นต้น

^{๒๒} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๙/๙๖.

^{๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๗๓-๓๐๐/๓๒๕-๓๕๑.

๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การทราบสติเพื่อพิจารณาให้ทราบถึงจิตใจของตนเองว่าเป็นอย่างไร มีความต้องการอะไรแล้วตั้งจิตใจพิจารณาให้ดีแล้วจะระลึกเข้าไปถึงจิตใจของตนเองและผู้ใช้

๔) อัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการตั้งสติพิจารณาธรรมชาติของมนุษย์เกิดมาจะต้องมีความแก่ เจ็บและตาย อายุไม่เกิน ๑๒๐ ปี เพราะฉะนั้นควรทำความดีละลดเลิกการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเขา ตายแล้วเอาไปเผา ตั้งสติให้ดีแล้วพยายามทำแต่สิ่งที่เป็นกุศลหรือการละเลิกอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น

(๘) วิธีบำเพ็ญตบะตามหลักสัมมาสมาธิ เป็นการตั้งจิตมั่นคงในทางที่ดีหรือการทำสมาธิที่มั่นคงชอบ เป็นหลักของหยุดนิ่งที่เรียกว่า “ฌาน ๔ ที่ประกอบด้วย ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌานและจตุตถฌาน”^{๒๔} ซึ่งเป็นการยึดอยู่ในอารมณ์ในที่สุด ดังนี้

๑) ปฐมฌาน เป็นการยึดอยู่ใน ๕ อารมณ์ก่อนเป็นอันดับแรก คือ การตกอยู่ในอารมณ์ของความวิตกในเรื่องต่าง ๆ การตกอยู่ในอารมณ์วิจារหาข้อยุติให้ได้ เมื่อสามารถยุติได้ก็เข้าอารมณ์แห่งความปิติ เข้าสู่อารมณ์แห่งความสุขและเข้าสู่อารมณ์เป็นหนึ่งเรียกว่า “เอกัคคตา”

๒) ทุตติยฌาน เป็นการยึดอยู่ในอารมณ์ทั้ง ๓ ประการเป็นอันดับที่สอง คือ การมีอารมณ์ที่มีความปลาบปลื้มปิติในสิ่งตนเองปฏิบัติลงไปแล้วที่มีแต่สิ่งดี ทำให้เกิดความสุขและเข้าสู่อารมณ์เอกัคคตา ซึ่งเป็นอารมณ์ที่มีความสงบเป็นหนึ่งเดียวในอารมณ์

๓) ตติยฌาน เป็นการยึดอยู่ในอารมณ์ทั้ง ๒ ประการเป็นอันดับที่สาม คือ การมีอารมณ์ที่เป็นสุขและมีความเป็นหนึ่งเดียวในอารมณ์เอกัคคตา

๔) จตุตถฌาน เป็นการยึดอยู่ในอารมณ์ทั้ง ๒ ประการเป็นอันดับที่สี่ คือ การมีอารมณ์ที่เป็นอุเบกขาหรือการทำตัวสบายในอารมณ์ไม่มีอารมณ์อื่นเข้ามารบกวนและเป็นอารมณ์หนึ่งเดียว มี เอกัคคตา

วิธีการบำเพ็ญตบะตามหลักปัพพชิตปธาน เป็นวิธีการบำเพ็ญตบะตามหลักเพื่อความสิ้นไปแห่งกิเลสต้นเหตุทั้งหลาย เพราะบรรพชิตหรือพระภิกษุผู้เป็นผู้นั้น เป็นผู้ดำเนินชีวิตตามหลักของความเป็นจริง เป็นผู้บำเพ็ญตบะเพื่อให้เห็นผลแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงนำผลการบำเพ็ญตบะไปเผยแผ่ให้แก่คฤหัสถ์ผู้ไม่ค่อยมีเวลาในบำเพ็ญตบะ ส่วนใหญ่คฤหัสถ์จะมุ่งแต่การประกอบอาชีพ จึงไม่ค่อยมีเวลาบำเพ็ญตบะเหมือนพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ดังนั้น วิธีการบำเพ็ญตบะในพระพุทธศาสนาเป็นการบำเพ็ญเพื่อให้ร่างกายและจิตใจมีความสมดุลทั้งภายนอกภายในและรวมถึงการมีร่างกายที่สมดุลกับทางธรรมชาติ “เพราะร่างกายของมนุษย์มีส่วนประกอบมาจากธรรมชาติ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลมและธาตุไฟ”^{๒๕} จึงเป็นวิธีการบำเพ็ญตบะตาม

^{๒๔} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๒/๗๒.

^{๒๕} พระสมร กุศล (พรมศรี), “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ ในพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๙๔.

หลักมัชฌิมาปฏิปทาที่มุ่งสู่พระนิพพาน เป็นจุดหมายสูงสุดตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา
เถรวาท

๒.๓ วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสภิกขุ ได้เรียก “บารมี” ในฝ่ายเถรวาทว่า “หมายถึงความเต็มเปี่ยมความสูงสุดความเป็นเลิศความสำเร็จนำมาใช้กับพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกองค์ใดองค์หนึ่ง” ในพุทธทศนิกายได้กล่าวถึงความ
ความเป็นเลิศของพระพุทธเจ้าในการสั่งสมบารมีว่าลำดับนั้นพระสัมพันธัญญ์ผู้ประเสริฐผู้แสวงหาคุณอัน
ยิ่งใหญ่ได้ตรัสกับพระอานนท์เกี่ยวกับธีรชนที่ได้สั่งสมกุศลไว้ในพระพุทธเจ้าองค์ก่อนและยังไม่ได้ความ
หลุดพ้นจากกิเลสในศาสนาของพระชินเจ้าทั้งหลายเพราะมุ่งหน้าต่อสัมโพธิญาณนั้นธีรชนผู้มีปัญญาแก่
กล้าดีจึงได้บรรลุความเป็นพระสัมพันธัญญ์ด้วยอภัยที่ยิ่งใหญ่และด้วยอำนาจแห่งปัญญา^{๒๖} เป้าหมายเป็น
วิธีการนั้นคือหมายถึงธรรม๑๐ประการที่ทําผู้ปฏิบัติให้บรรลุพระโพธิญาณ

ในอรรถกถายังนำบารมีมาใช้กับพระอัครสาวก คือ พระสาวกชั้นยอด มีความเป็นเลิศ เพราะ
มีคุณสมบัติพิเศษกว่าพระสาวกอื่นทั้งหมด เช่น พระสารีบุตรเถระเลิศทางปัญญา และ พระมหาโมคคัล
ลานเถระเลิศทางเมตตาธรรมที่มากสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความหมายบารมีไว้
ว่า บารมี หมายถึง คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง บารมี วิเคราะห์ได้ ๒
ความหมาย คือ ความเป็นเลิศ และธรรมเครื่องถึงฝั่ง ศัพท์ว่า บารมี ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทยุค
แรก หมายถึง ความเป็นเลิศ ผลสุดท้าย หรือความเต็มเปี่ยม ในบางคัมภีร์ใช้หมายถึงความเป็นเลิศทั่วไป
ในบางคัมภีร์ใช้หมายถึงความเป็นเลิศในธรรมะบางหมวดและในบางคัมภีร์ใช้หมายถึงผลสุดท้ายใน
พระพุทธศาสนาคือพระอรหันต์ผลศัพท์ว่าบารมีในคัมภีร์ยุคต่อมามีความหมายเปลี่ยนไปจากเป้าหมายเป็น
วิธีการนั้นคือหมายถึงธรรม๑๐ประการที่ทําผู้ปฏิบัติให้บรรลุพระโพธิญาณ

ดังที่รู้แล้วว่าจะก่อนจะมาเป็นพระพุทธเจ้านั้นต้องสั่งสมบารมีมากมายเพื่อความทุกข์ของ
เวไนยสัตว์แต่การที่จะสามารถช่วยเหลือคนอื่นได้นั้นต้องช่วยเหลือตนเองได้ก่อนหรือฝึกตนก่อนจึงจะฝึก
คนอื่นดังที่พระพุทธเจ้าตรัสเป็นพุทธภาษิตว่า “บุคคลพึงยังตนนั้นแลให้ตั้งอยู่ในคุณอันสมควรเสียก่อนพึง
พร่ำสอนผู้อื่นในภายหลังบัณฑิตไม่พึงเศร้าหมองหากว่าภิกษุพึงทำตนเหมือนอย่างทีตนพร่ำสอนคนอื่นไซ้
ภิกษุนั้นมีตนอันฝึกดีแล้วหนอพึงฝึกได้ยินว่าตนแลฝึกได้ยากตนแลเป็นที่พึ่งของตนบุคคลอื่นไรเล่าพึงเป็นที่
พึ่งได้เพราะว่าบุคคลมีตนฝึกฝนดีแล้วย่อมได้ที่พึ่งอันหาได้โดยยาก” แนวคิดที่เป็นอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ของ
พระโพธิสัตว์ที่มีการบำเพ็ญบารมีเพื่อการตรัสรู้ธรรมเป็นพระพุทธเจ้านั้นพระโพธิสัตว์ต้องมีปณิธานมี
อุดมการณ์อันแน่วแน่เพื่อการตรัสรู้ธรรมนั้นพระโพธิสัตว์ต้องทำตนเองให้บรรลุธรรมก่อนจึงทำให้คนอื่น
บรรลุตามได้ในพุทธทศนิกายชาดกได้กล่าวถึงการบำเพ็ญบารมี๑๐ประการ^{๒๗}

^{๒๖} ชู.พุทธ.(ไทย) ๓๒/๒/๑.

^{๒๗} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี, **ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท**, (กรุงเทพมหานคร:
มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า๑๗๑.

เนื่องจากผู้วิจัยสนใจศึกษาหลักธรรมหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ จึงขอกล่าวถึงท่านพุทธทาสพอสังเขป ดังนี้ ท่านพุทธทาสภิกขุเป็นพระสงฆ์ไทยที่ได้รับการยอมรับยกย่องว่าเป็นสัญลักษณ์และ ตัวแทนทางปัญญาให้แก่บุคคลที่มีปัญหาในสังคมอันมีตบอด สับสนวนววย เต็มไปด้วย การแข่งขันแย่งชิง บูชาวัตถุนิยม ท่านเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยจุดประกายแห่งความคิดและ การเข้าใจพุทธธรรมสมัยใหม่ตั้งท้องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กล่าวยกย่องท่านเนื่องในวาระครบรอบ 100 ปีชาตกาล ไว้ว่า “...ความคิดที่ท่านได้แสดงไว้ มิเพียงแต่จะสามารถชี้ทางให้ประเทศไทยได้เท่านั้น หากยังรวมถึงสังคมทั้งปวงที่กำลังพยายามสร้างสรรค์ระเบียบทางสังคม การเมืองและ เศรษฐกิจอันเที่ยงธรรมและเป็นธรรมอีกด้วย” ท่านได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อ สังคมไทยและโลก คำสอนของท่านทำให้เชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งศาสนาและวิทยาศาสตร์ เรียกว่าทำให้หมดข้อสงสัย นับเป็นมหาบุรุษเอกของโลก^{๒๘} โดยท่านพุทธทาสภิกขุมีความสนใจในเรื่องพระพุทธรูปศาสนามาตั้งแต่วัยเด็กโดยมารดาได้พาเข้าวัดทำให้มีโอกาสได้อ่านหนังสือนักธรรมตรีโทเอกจนจบก่อนเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธรูปศาสนามาทำให้เกิดความเคยชินกับวัดและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพราะอ่านศึกษาตำราหนังสือมากมายกล่าวได้ว่าชีวิตของท่านทำอะไรทุกอย่างจะมีความละเอียดรอบคอบจึงเกิดความเรียบง่ายประโยชน์ประหยัดคุ้มค่าที่สุดด้วยการได้รับอิทธิพลจากมารดาแต่ท่านจะไม่มีนิสัยมักง่ายพร้อมด้านการประพันธ์บทกลอนมีจิตวิญญาณด้านกวีจนอายุครบวชก็ได้เข้ามาบวชเรียนศึกษาในพระพุทธรูปศาสนาเป็นคนที่มีความคิดเขียนอ่านเร็วอ่านตำราท่องจำได้เร็วจัดอยู่ในประเภทพุทธิจริตความคิดอัจฉริยะฉลาดหลักแหลมหัวไวเรียนเก่งความจำดีเป็นเลิศศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกด้วยความตั้งใจจนนำผลจากการศึกษาปฏิบัติมาเขียนบทความทางพระพุทธรูปศาสนาเป็นจำนวนมากและได้ผลิตรวบรวมธรรมะออกมาเป็นจำนวนมากมายหลายร้อยเล่ม โดยเฉพาะชุดจากพระโอษฐ์ในจำนวนทั้งหมดสี่เล่ม “พุทธประวัติจากพระโอษฐ์, ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์” จะได้รับความนิยมอ่านมากพอสมควรและทั้งหมดจัดเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการยอมรับจากบรรดานักวิชาการมากมายหลายสาขาซึ่งมีทั้งทางโลกและทางธรรมต่างให้ความสนใจนำผลงานไปศึกษาค้นคว้าด้านการทำวิจัยทุกชุดที่กล่าวมาล้วนสอดคล้องกับคู่มือมนุษย์ทั้งหมดเพราะมุ่งตรงไปที่การพัฒนามนุษย์ โดยท่านเป็นพระภิกษุที่เพียบพร้อมไปด้วยศิลาจารวัตรและภูมิปัญญาอันสูงยิ่งของพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทในสังคมไทยจะไม่ยึดติดกับยศถาบรรดาศักดิ์มีนิสัยทะนงตนใช้ชีวิตในความเป็นสมณแบบเรียบง่ายด้านการปฏิบัติท่านจะเน้นหลักอานาปานสติ๑๖ขั้นหรือสติปัฏฐานสี่พุทธทาสภิกขุได้ละสังขารอย่างสงบณกุฏิของท่านในสวนโมกขพลารามสิริรวมอายุ๘๗ปี๖๗พรรษานับเป็นการสูญเสียพระมหาเถระผู้นำทางปัญญาของสังคมไทยอีกคราหนึ่งด้วยครั้งนี้มีอนุสสติที่ท่านได้กระทำเป็นครั้งสุดท้าย เพื่อให้ผู้คนเห็นสังขารของชีวิตอย่างแท้จริงพุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงคำว่า “พระพุทธรูปศาสนา” แปลว่าศาสนาของผู้รู้คำว่า “พุทธ” แปลว่า “พระพุทธรูปเจ้า” แปลว่า “ผู้รู้” ฉะนั้นพุทธศาสนาก็แปลว่าศาสนาของผู้รู้พุทธศาสนิกชน ก็แปลว่าผู้ปฏิบัติตามศาสนาของผู้รู้ที่ว่ารู้อะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้องหมายถึงรู้สิ่งทั้งปวง

^{๒๘} สมเจตน์ ผิวทองงาม, พุทธทาสภิกขุกับการแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิต, (วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี: ๒๕๕๗), บทส่งท้าย.

ตามที่เป็นจริงได้อย่างถูกต้องเพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อาศัยสติปัญญาหรืออาศัยความรู้อย่างถูกต้องเพื่อทำลายความทุกข์และต้นเหตุของความทุกข์จึงกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาก็คือศาสนาที่ทำให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรเป็นศาสนาที่เกี่ยวกับความรู้จริงเราจึงปฏิบัติจนเรารู้ได้เองเมื่อรู้เข้าใจจนแจ่มแจ้งชัดเจนไม่ต้องกลัวกิเลสต้นเหตุหาอุปาทานต่างๆเพราะจะถูกความรู้ที่นั่นทำลายให้สิ้นไปความไม่รู้ (อวิชชา) ก็จะดับไปทันทีฉะนั้นข้อปฏิบัติต่างๆจึงมีไว้เพื่อให้วิชาเกิด^{๒๙}

ฉะนั้น ศาสนาตัวหนึ่งสื่อจึงแปลว่าคำสั่งสอนแต่ตัวแท้จริงของมันไม่ใช่แต่เพียงแค่คำสั่งสอนแต่เป็นตัวการหนีภัยหนีอันตรายทางจิตทางวิญญาณพระพุทธรูปเจ้าเรียกว่าพรหมจรรย์ซึ่งจรรยาคือการประพฤติหรือปฏิบัติพรหมแปลว่าประเสริฐตัวศาสนาที่แท้จริงของพระพุทธรูปเจ้าจึงหมายถึงตัวการประพฤติปฏิบัติที่ประเสริฐเพื่อความพ้นทุกข์ในทางพระพุทธศาสนา^{๓๐} พุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงพระอรหันต์ทั้งหลายมีพระพุทธรูปเจ้าเป็นต้นเป็นประธานว่าท่านปฏิบัติตนเองจนได้บรรลุมรรคผลนิพพานจนหมดกิเลสต้นเหตุหาอุปาทานพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏแต่ท่านทำคุณประโยชน์ได้มากกว่าปุถุชนคนธรรมดาเพราะท่านทำงานด้วยจิตว่างจึงทำงานได้มากทำด้วยอำนาจของปัญญาบวกกับความเมตตาซึ่งก่อนท่านจะเป็นพระอรหันต์หรือพระพุทธรูปเจ้าท่านได้อบรมบ่มนิสัยตัวเองฝึกฝนตัวเองบังคับควบคุมตัวเองอบรมตัวเองจนเกิดปัญญาและมีเมตตาสม่ำเสมอทุกวันทุกคืนทุกปีจนกระทั่งสิ้นอาสวะกิเลสด้วยอำนาจของปัญญาการเคลื่อนไหวต่างๆ หลังการตรัสรู้ของของพระพุทธรูปเจ้าหรือพระอรหันต์ทั้งหลายล้วนเป็นไปด้วยพลังของความเมตตาและปัญญาเพราะจิตใจของท่านหมดจดจากกิเลสแล้วฉะนั้นท่านจึงทำอะไรไปด้วยอำนาจของความเมตตาและปัญญาที่บริสุทธิ์ซึ่งอาจจะเปรียบเทียบกับเรือที่หยุดแล่นหรือวิ่งแต่ก็วิ่งไปได้ระยะหนึ่งด้วยกำลังของความเร็วที่เรียกว่า “โมเมนตัม” แล้วแต่กำลังจะมีมากน้อยพระอรหันต์ก็เหมือนกันแม้จะหมดกิเลสต้นเหตุด้วยอำนาจของปัญญาและเมตตาแต่โมเมนตัมของปัญญาและเมตตาเหลืออยู่มากฉะนั้นท่านจึงทำสิ่งที่ควรทำไปได้ทุกอย่างด้วยอำนาจของปัญญาเป็นใหญ่ท่านจะใช้ความอดทนสูงในการสั่งสอนคนชนิดที่คนธรรมดาทำไม่ได้ท่านไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนแม้แต่คำว่าขอบคุณหรือขอบใจซึ่งทำไปด้วยอำนาจของความเมตตาและปัญญาที่บริสุทธิ์^{๓๑}

พระโกวิท เขมานันทะ (อ.โกวิท อเนกชัย) ศิษย์ท่านพุทธทาสที่ได้รับมอบหมายให้ปั้นรูปปั้นองค์อวโลกิตศวรได้กล่าวถึงท่านพุทธทาสเกี่ยวกับชีวิตของท่านอาจารย์ด้วยเหตุผลคือ “เพื่อเป็นการตอบแทนท่านอาจารย์ที่ท่านสิ้นบุญแล้วก็ยังไม่ได้ลงไปกราบศพ เมื่อคำนึงถึงภษิตจินบพหนึ่ง ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์และครูสำหรับคนร่วมสมัยหรือคนรุ่นใหม่ ๆ อาจจะเห็นเป็นสิ่งไม่จำเป็นก็ได้ "เป็นครูหนึ่งวันเป็นบิดาชั่วชีวิต" คำพูดนี้เราไม่เคยได้ยิน ด้วยเหตุผลที่ว่าปราชญ์จีนโบราณถือว่าครูนั้นหายากยิ่งนัก เป็นธรรมเนียมของคนตะวันออก เมื่อบุคคลเริ่มออกแสวงหาความรู้แจ้งทางวิญญาณ ประการแรกเขาต้องหาครูของเขาให้พบก่อนปราศจากครูแล้วการรอกงามก้าวหน้าย่อมลำบาก เว้นไว้แต่กรณีของบุรุษชาติอาชานาย อย่างกรณีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่แม้กระนั้นท่านก็ยังตั้งต้นด้วยครู แม้ว่าครูสอนไม่

^{๒๙} พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษยฉลุปัจฉุ**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๓๐} พุทธทาสภิกขุ, **พจนานุกรมธรรมฉลุปัจฉุ**, หน้า ๒๔๒-๒๔๓.

^{๓๑} พุทธทาสภิกขุ, **ตุลาการกรรมเล่ม๑**, หน้า ๑๓๖.

สมบูรณ์ก็ตาม” พระโกวิทกล่าวว่า “ท่านอาจารย์สวนโมกข์นั้นเคยปรารภให้ผมได้ยินอย่างน้อย ๒ ครั้ง เรื่องเกี่ยวกับครู ท่านใช้คำว่าผมเพราะว่าผมเองเป็นนักบวชตอนนั้น ท่านไม่ใช่คำว่าอาตมา ครูของผมคือ นายคลำ นั่นคือการทดลองความจริงแห่งชีวิต คลำทางไปโดยลำดับ ผมคิดว่านี่เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเข้าใจ เป็นเบื้องต้นต่อวิถีทางของท่านอาจารย์สวนโมกข์” การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดมากมาย แต่แล้ว ความคิดอันนั้นก็ว่างเปล่าเหมือนฟองน้ำที่เหือดแห้งไป ถ้าปราศจากการทดลอง ในหนังสืออัตประวัติของ มหาตมคานธี ประโยคแรกนี้สำคัญมาก แม้โดยทั่วไปเราทราบว่ามีมหาตมคานธีเป็นนักการเมืองเป็นผู้นำแต่ แล้วท่านเองเรียกตัวเองว่าเป็นนักศาสนา “ข้าพเจ้าทดลองชีวิตทางศาสนาในสนามของการเมือง จิตสำนึกของมหาตมคานธีนั้นเป็นนักศาสนา เป็นผู้ปฏิบัติศาสนธรรม ผมคิดว่าจิตสำนึกที่นำบุคคลไปสู่ความสำเร็จ เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นเบื้องต้น” และพระโกวิทยังกล่าวถึงท่านพุทธทาสอีกว่า “ท่านอาจารย์สวนโมกข์ก็เหมือนกัน ภายหลังนั้นท่านพูดกับผมว่า ที่จริงผมไม่ใช่คนมีความรู้ความสามารถอะไร แต่ผมมีสิ่งหนึ่งคือผมจริงเสมอ ท่านพูดอย่างนั้นแล้วเราจะเห็นว่าทุกครั้งที่ท่านเทศนา ท่านได้กระทำแล้วอย่างจริงจัง และแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งของท่านคือ บริเวณสวนโมกข์ทั้งที่อำเภอไชยาและสวนโมกข์กรุงเทพ มีรูปปั้นองค์อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์โดยที่อำเภอไชยา ท่านอาจารย์พุทธทาสมอบหมายให้ พระโกวิท เขมานันทะ เป็นผู้ปั้นขึ้นไว้เป็นสื่อสอนธรรมะ รูปปั้นนี้ย้ายจากองค์จริง ซึ่งค้นพบที่ไชยา ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ในยุคศรีวิชัยนั้น ตามบ้านเรือนโดยทั่วไป จะมีรูปปั้นนี้ไว้บูชา เพื่อระลึกถึง องค์คุณของพระโพธิสัตว์ ได้แก่ สุทธิ ปัญญา เมตตา ชันติ ชื่อของสวนโมกข์พลาราม บอกว่า เป็นอารามสวนป่าที่ให้พลังต่อวิมุติ นี่คือจิตดวงแรกที่ท่านตั้งปณิธานไว้ และพระโกวิทได้พูดถึงจุดเด่นของวิถีทางของท่านอาจารย์ก็คือ “ท่านไม่เพียงเข้าใจโลกแห่งการแปรเปลี่ยน ท่านเข้าใจชัดว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องเปลี่ยนแปลง แต่มีบางพวกบางเหล่าหรือว่าบางท่าน อาจจะไม่เข้าใจเฉพาะลักษณะซึ่งแปรเปลี่ยนที่เรียกว่า อนิจจัง แต่ไม่เข้าใจลักษณะของการสืบต่อของพระพุทธศาสนาก็ได้

พระโกวิท เขมานันทะ(อ.โกวิท อเนกชัย) ได้กล่าวถึงท่านพุทธทาสว่า “สำหรับท่านอาจารย์นั้นท่านเข้าใจทั้ง ๒ ด้าน การให้ความหมาย บทสวดมนต์และค่านิยมใหม่ พิธีกรรมต่างๆ ท่านรู้ว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องเปลี่ยน เพื่อให้เข้ากับสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไป ภายใต้การพัฒนาอันมีเทคโนโลยีเป็นใหญ่ หรืออะไรก็ตามแต่ แต่พร้อมกันนั้นท่านไม่ได้ละทิ้งแก่นสารของอดีต ท่านพุทธทาสเป็นคนสุภาพอ่อนโยนยิ่ง แต่ภาพที่ออกมาแล้วแต่ทำให้รู้สึกตรงกันข้าม บางคนสั่นหน้า สายหน้า เพราะว่าคำพูดซึ่งตรงไปตรงมา ค่อนข้างก้าวร้าว การเปลี่ยนบุคลิกภาพของท่าน มันสะท้อนถึงสังคมไทย ซึ่งหันเหและสับสน ข่ายญาติของท่านผู้นี้หากใครติดตามวาตะของท่านมาตลอด” จะพบว่าท่านรู้ทันโลก, ชีวิต ท่านไม่ใช่เป็นภิกษุที่อยู่ป่า แล้วศึกษาพระคัมภีร์ พูดโวหารแบบพระเทศน์บนธรรมมาสน์ แล้วไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับสังคมการเมืองอีกหนหนึ่ง น เพราะว่ามนุษย์เดินห่างจากธรรมชาติออกมา มนุษย์เมื่อสร้างอารยธรรมแล้ว อารยธรรมนั้นกลายเป็นอุปสรรคเป็นกำแพงกั้น เหมือนที่ท่านทราบ ว่า คำว่าอารยธรรมในภาษาอังกฤษคือคำว่า Civilization, Civil นี่แปลว่าพลเรือนก็ได้ หรือแปลว่าเมืองก็ได้ เมื่อสร้างเมืองแล้วเมืองอาจจะกีดกันไม่ให้เข้าถึงความจริงของธรรมชาติได้ จิตสำนึกซึ่งพัฒนาในเมืองนั้นง่ายจะติดยึดในสมมุติ ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงต้องหันหน้าออกจากวังและแสวงหาความหลุดพ้นพระโกวิทได้กล่าวถึงท่าน

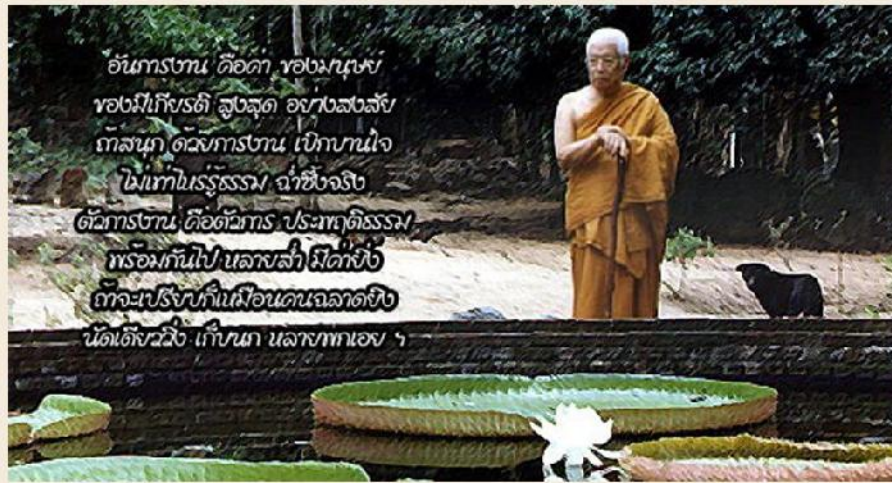
พุทธทาสอีกว่า “ท่านพุทธทาสเป็นนักทดลองความคิด ท่านอาจารย์นั้นไม่ใช่ผู้วิเศษ ดังนั้นบางที่ท่านก็ทำอะไรพลาดได้ แต่ความผิดพลาดของท่านกลับเป็นบทเรียนที่ดีเสมอกับคนที่อยู่ใกล้ตัว” และ “ตลอดช่วงชีวิตของท่านมีความถ่อม แต่พร้อมกันนั้น ถ้าจะเลือกใช้คำว่าก้าวร้าวก็ได้ อยู่ ท่านก้าวร้าวทางความคิด เวลาคิด คิดไม่เหมือนเพื่อน ต่อมาท่านก็แนะนำหลายคน รวมทั้งผมด้วย บอกว่าสิ่งใดที่เพื่อนเขาคิดอยู่แล้วทำอยู่แล้ว คุณอย่าเสียเวลาอีกเลย ควรจะคิดและทำในสิ่งที่คนอื่นเขาไม่ได้คิด และไม่ได้ทำนั่นแหละ หมายถึงในทางที่ตื่นครีบ” ประติมากรรมสำริดรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ที่ถอดแบบมาจากองค์จริงที่จัดสร้างขยายไว้ที่สวนโมกขพลารามจากต้นแบบองค์เดิมของเมืองไชยาสมัยศรีวิชัย โดยศิลปินแห่งชาติ โกวริทย์ อเนกชัย (อดีตพระภิกษุ เขมานันทะ) ภายใต้การอำนวยการของท่านอาจารย์พุทธทาสด้วยเจตนาให้ประดิษฐานอยู่ในที่ซึ่งใครเดินผ่านไปมาก็เห็นได้ในทำนองว่า

แผนภาพที่ ๒.๑ ภาพรูปปั้นที่สุราษฎร์ธานีและสวนโมกข์กรุงเทพ และภาพที่สลักไว้ที่ผนัง สุทธิ ปัญญา เมตตา ชันติ

“รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรแสดงธรรม คือ สุทธิ ปัญญา เมตตา ชันติ...สุทธิ คือจิตบริสุทธิ์ ไม่หลงไหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย ปัญญา คือรู้ทุกสิ่งที่คุณรู้โดยเฉพาะเพื่อไปสู่ทางดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง เมตตา คือความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บ ตาย ชันติ คืออดทนจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ทั้งหมดนี้คือธรรมะของพระโพธิสัตว์ที่คนทั่วไปนำมาใช้ได้ เรียกว่าตามรอยพระโพธิสัตว์...ไปนั่งดูเถอะ จะเกิดความรู้สึกประทับใจ จะพอใจ ในสุทธิ ปัญญา เมตตา ชันติ ถ้าเป็นผู้มีจิตใจละเอียดลออ จะสังเกตเห็นลักษณะเช่นนั้นในรูปโพธิสัตว์ แล้วความรู้สึกเช่นนั้นจะครอบงำจิตใจของเรา...เวลาที่แสงแดดดี หามุมดี ๆ มองดูจะสวยงามมาก สวยที่สุด”^{๓๒} ที่สวนโมกข์กรุงเทพ (ภาพขวา) มีประติมากรรมสำริดรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเช่นเดียวกับที่สวนโมกข์ไชยา และนอกจากนั้นยังมีภาพปริศนาธรรม และ ภาพปูนปั้นพุทธประวัติจากสวนโมกข์พลารามนำมาจัดแสดงอีกเป็นจำนวนมาก

^{๓๒} พุทธทาสภิกขุ, คู่มือมนุษยธรรมฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๖๙.

แผนภาพที่ ๒.๒ บทกลอนสอนคุณค่าการงาน ของท่านพุทธทาสภิกขุ

เพื่อสืบสานงานของท่านพุทธทาส ที่ตั้งใจให้ได้มีการเรียนรู้ธรรมะ อย่างเปลितเปล็น ดังที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า เป็นความบันเทิงทางจิตวิญญาณและเป็น**แนวปฏิบัติ**ได้มีผู้บัญญัติคำสอนหรือแนวปฏิบัติว่า เป็นหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิตเตศวรคือสุทธิ ปัญญา เมตตา ชันติ ซึ่งธรรมะของพระโพธิสัตว์ ๔ หลักธรรมนี้ได้รวบรวมอยู่ในมรดกที่ขอฝากไว้ของท่าน เป็นมรดกที่ ๙๔ ซึ่งมีทั้งหมด ๑๘๙ มรดก และธรรมะของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ๔ ข้อให้ความหมายไว้ ดังนี้

สุทธิคือ จิตบริสุทธิ์ ไม่หลงใหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย

คำนิยามให้ความหมายว่าการที่พยาบาลวิชาชีพมีจิตใจที่บริสุทธิ์ **จิตใจที่ปรารถนาดีต่อผู้ป่วย** ผู้รับบริการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพ พยาบาล ปราศจากจิตที่เศร้าหมองจากอคติ มีความ**สุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ** ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ**เสียสละ** มีสมาธิด้วยการชำระจิตของตนให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง มีความสุข แขมชื่น เบิกบาน

ปัญญา คือ รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง

คำนิยามคือ ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถทางสติปัญญาโดยมีความรู้เชี่ยวชาญในสายงานของตนอย่างแจ่มแจ้ง มีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนางานจากผลงานวิจัยทางการพยาบาล ด้วยการอุทิศตนและเสียสละเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ร่วมวิชาชีพและผู้รับบริการ เป็นผู้ที่มีปกติวิสัยที่ประกอบด้วยทาน ศีล และภาวนา เป็นผู้มีความรู้ตามความเป็นจริง ประกอบด้วยหลักของเหตุและผล และสามารถนำความรู้ที่มีในตนไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามปัจจัยที่มากระทบ เป็นผู้ที่มีสติ สมาธิ โดยมีการพัฒนาจิตให้รู้ตื่น และเบิกบาน และสามารถพิจารณาว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ และสิ่งใดควรหลีกเลี่ยงหรือละเว้นการปฏิบัติ

เมตตา คือ ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย

คำนิยามให้ความหมายว่า มีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วย ความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเพื่อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อน ขณะและหลังจากได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใดๆ

ขันติ คือ อดทน จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถือเป็น การ “เพาะโพธิ์” ขึ้นในตน

คำนิยามให้ความหมายว่า เป็นผู้ที่มีความอดทน อดกลั้นต่อความโลภ ความโกรธ ความหลง การทำงานด้วยความอดทน อดกลั้นต่อความไม่สุขสบาย ความไม่พอใจ ความผิดหวัง ความคาดหวัง ความไม่พร้อม ความขาดแคลน ใช้ความอดทนอดกลั้น ช่มความรู้สึกรู้สึก มีสำนึกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ และเพียรที่จะลด ละความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่เกิดขึ้นด้วยการใช้สติ และใช้ปัญญากำกับในทุกขณะ เสมือนการเจริญวิปัสสนากรรมฐานไปพร้อมๆกับการปฏิบัติงานด้วยจิตของพระโพธิสัตว์

หลักธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้ ได้ปรากฏที่ผืนงบริเวณที่ประดิษฐานองค์รูปปั้นพระอวโลกิเตศวรทั้งที่สวนโมกข์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีและที่สวนโมกข์กรุงเทพที่ได้บัญญัติไว้ให้เพื่อเป็นข้อคิดแก่บุคคลทั่วไปในการบำเพ็ญตนในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอหลักธรรมที่รวบรวมมาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอความหมายและวิธีการสร้างบารมีด้วยหัวใจของพระโพธิสัตว์ตามที่ท่านพุทธทาสได้จารึกไว้ให้ไว้ให้ความชัดเจนยิ่งขึ้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๓.๑ หลักสุทธิ : จิตบริสุทธิ์ ไม่หลงใหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย

สุทธิ หมายถึง สะอาด บริสุทธิ์ในที่นี้หมายถึงจิตที่สะอาด บริสุทธิ์ไม่ขุ่นมัว เศร้าหมองและเป็นความสุจริตทั้งทาง กาย วาจา ใจ ซึ่งในการดำเนินชีวิตของเราชาวพุทธ เมื่อพูดถึงเรื่องจิตมักหมายถึงจิตใจหรืออารมณ์ที่อยู่ภายในเป็นนามธรรมและถ้าอยู่ในสภาวะที่ปกติจะรู้จักกันและเรียกว่า จิตประภัสสร และในพุทธปรัชญาเถรวาทจะหมายถึงจิตที่ผุดผ่องหรือมีรัศมีอันสว่างออกมาเปรียบเหมือนน้ำใสสะอาด บริสุทธิ์เปรียบเหมือนแสงไฟส่องสว่างโลกนี้เป็นจิตที่ยังปกติซึ่งอภังคจิตแต่เมื่อจิตทำงานจะถูกอุปกิเลสที่จรเข้ามาทำให้เศร้าหมองหากมีการฝึกอบรมจิตด้วยสติปัญญา ๔ จิตประภัสสรก็จะเป็นจิตหลุดพ้นจากอุปกิเลสด้วยอำนาจกุศลจิตที่เป็นญาณสัมปยุตและกลายเป็นจิตของพระอรหันต์^{๓๓} ใน **พระสูตรต้นปิฎกมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก** ได้กล่าวถึงอุปกิเลส ซึ่งหมายถึงกิเลสที่จรมาด้วยอำนาจ โภคะ โทสะ โมหะ แล้วทำจิตเดิมที่ปกติบริสุทธิ์อยู่ให้เศร้าหมองแห่งจิตที่ทำให้จิตเศร้าหมอง แต่จิตที่บริสุทธิ์จะเปรียบเหมือน

^{๓๓} อรณีย์ ฉัตรโชติธรรม, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดจิตประภัสสรในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดจิตเดิมแท้ของนิกายเซน”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต**: (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

ผ้าที่สะอาด แม้นิด เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุกตึกเป็นอันหวังได้ ฉะนั้นเหมือนกัน โดยจิตที่บริสุทธิ์แบ่งเป็น ๒ อย่างได้แก่ จิตบริสุทธิ์งดเว้นจากการฆ่าสัตว์บ้าง จากการลักทรัพย์บ้าง และบำเพ็ญกุศลกรรมบถ ๑๐ ให้บริสุทธิ์และควรละเว้นอุปกิเลสแห่งจิต ๑๖ ชนิด^{๓๔} คือ ๑. ความโลภ คือเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่น และความโลภอยากได้ อยากมี อยากเป็นอย่างไม่รู้จักพอ เห็นแก่ได้จนลืมตัว ๒. พยาบาท คิดปองร้ายผู้อื่น ๓. ความโกรธ ๔. ความผูกโกรธ ๕. ความลบหลู่คุณท่าน ๖. ความตีเสมอ ๗. ความริษยา ๘. ความตระหนี่ ๙. มารยา ๑๐. โอ้อวด พุดยกตนด้วยสิ่งที่ไม่เป็นจริง ๑๑. หัวดี ๑๒. แข่งดี ๑๓. ถือตัว ๑๔. ดูหมิ่นท่าน ๑๕. มัวเมา ๑๖. เลินเล่อคือประมาท เผลอ ขาดสติ

พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุญชร) วัดท่าซุง จ.อุทัยธานี ได้อธิบายไว้ว่า^{๓๕} เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จประทับที่ยัง สาราณียวิหาร ปรากฏว่าอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร ในเวลานั้นองค์สมเด็จพระพิชิตมารทรงปรารภพราหมณ์คนหนึ่งเป็นสำคัญ ว่าพราหมณ์นั้นได้ทูลถามองค์สมเด็จพระภาควันต์บรมศาสดาว่า “กันต ภาควา ข้าแต่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ ธรรมใดที่บุคคลปฏิบัติแล้วไปให้เกิดในอบายภูมิก็ดี ไปเกิดในเทวโลกก็ดี ไปเกิดเป็นพรหมก็ดี ไปพระนิพพานก็ดี ข้อนี้องค์สมเด็จพระชินศรีบรมศาสดาตรัสแล้ว แต่ทว่าองค์สมเด็จพระประทับแก้วยังไม่เคยตรัสธรรมที่ทำให้เกิดเป็นมนุษย์ หรือว่าทรงความเป็นมนุษย์ไว้ได้” องค์สมเด็จพระจอมไตรบรมศาสดาจึงได้มีพระพุทธปฏิภาตรัสว่า “พราหมณะ ดูก่อนพราหมณ์ มนุสสธรรม หรือ ธรรมที่ทำให้บุคคลเกิดเป็นมนุษย์ นี้มี ๒ ประการด้วยกัน คือ ๑. ลีลาขบถ ๕ ประการ มี ปาณาติบาต เป็นต้น และมี สุราเมรัย เป็นปรีโยสาน และอีกประการหนึ่งนั้น บุคคลที่จะเป็นมนุษย์สมบูรณ์ได้ก็ต้องอาศัย กรรมบถทั้ง ๑๐ ประการ เป็นสำคัญ เพราะคำว่า “มนุษย์” นี้ แปลว่า เป็นผู้ที่มีใจสูง คือมีอารมณ์ดี” แล้วองค์สมเด็จพระชินศรีบรมศาสดาจึงได้นำมาซึ่ง กรรมบถ ๑๐ ประการ แสดงแก่พราหมณ์และบรรดาพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายโดยที่องค์สมเด็จพระจอมไตรตรัสว่า “ ภิกขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดที่จะปฏิบัติตนเป็นมนุษย์ครบถ้วนบริบูรณ์ก็ดี หรือว่าจะสร้างกุศลบุญบารมีให้เกิดเป็นมนุษย์ต่อไป ต้องปฏิบัติด้วยเหตุ ๑๐ ประการนี้ คือ กรรมบถ ๑๐ ประการ

(๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต หรือว่าประทุษร้ายสัตว์ ทั้งหลายให้มีความล่า

(๒) อทินนาทานา เวรมณี จงเว้นการถือเอาของที่บุคคลอื่นไม่ให้ มาเป็นของตนโดยเจตนา

(๓) กามสุมิจฉาจารา เวรมณี จงเว้นจากการคบหาสมาคมกับบุตร ธิดา ภรรยาของบุคคลอื่น

(๔) มุสาวาทา เวรมณี จงเว้นจากการพูดเท็จ

(๕) ปิสุนฺณาย วาจาเย เวรมณี จงเว้นจากการพูดส่อเสียดยุยงส่งเสริมให้บุคคลทั้งหลายแตกร้างกัน

(๖) ผรุสฺสาย วาจาเย เวรมณี จงเว้นจากการพูดคำหยาบให้เป็นคำสะเทือนใจของบุคคลอื่น

^{๓๔} ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๗๑/๑๘๑, อง. เอกก.อ. (ไทย) ๑/๔๙/๕๓.

^{๓๕} [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://board.palungjit.org>, รักษากรรมบถ ๑๐ ปิดอบายภูมิ, [วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

(๗) สัมผัสปลาปา เวรมณี จงเว้นจากการพูดวาจาเพื่อเจ้า เหลวไหลไร้ประโยชน์

(๘) อนภิชณา องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงให้เห็นโทษของความโลภ ได้แก่ ไม่คิด
เฟื่องเลี้ยงทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยอยากจะได้มาเป็นของตน

(๙) อพยาบาท จงเว้นจากความโกรธ ความพยาบาท นี่เป็นธรรมะ

(๑๐) สัมมาทิฐฐิ จงมีความเห็นถูก มีความเห็นตรง นี่เป็น ตัวปัญญา เป็นธรรมะ ”

จะเห็นว่า กรรมบถ ๑๐ เป็นการควบคุมการทำบาปอกุศลเป็นการละเว้นการทำชั่ว เช่นเดียวกับการรักษาศีล ๕ หลวงพ่อฤาษีลิงดำบอกว่า หากเรารักษากรรมบถ ๑๐ และพรหมวิหาร ๔ ได้แล้วจะทำให้ศีล ๕ บริสุทธิ์ได้โดยอัตโนมัติและยังเป็นอีกหนึ่งวิธีหนีโรคได้อีกด้วย และกรรมบถ ๑๐ แบ่งเป็น ๓ ทาง ประกอบด้วย **ทางกาย** ๑) ไม่ฆ่าสัตว์๒) ไม่ลักทรัพย์๓) ไม่ประพฤตินิโคตในกรรม **ทางวาจา**๑) ไม่พูดปด๒) ไม่พูดคำหยาบ ๓) ไม่พูดส่อเสียด พูดให้เขาแตกแยกกัน ไม่พูดนินทา๔) ไม่พูดเพื่อเจ้า เหลวไหล**และทางใจ**๑) ไม่คิดอยากได้ทรัพย์สินสมบัติของบุคคลอื่น โดยไม่ชอบธรรม๒)ไม่จองล้างจองผลาญใคร คือไม่พยาบาท ถึงแม้ความโกรธยังมี๓)มีความเห็นถูกคือ มีสัมมาทิฐฐิ มีความเห็นตรงตามพระพุทธรเจ้าสอน ไม่คัดค้าน

จึงกล่าวได้ว่า จิตที่เป็น สุทธิจิตคือจิตที่มีธรรมกำกับดูแล และทำหน้าที่เผากิเลส เป็นจิตที่อิสระ ไม่เป็นทาสหรือตกอยู่ภายใต้ โลกะคือความโลภ โทสะคือความโกรธ และโมหะคือความหลงทั้งหลาย ดังนั้น ผู้ที่ต้องการให้จิตบริสุทธิ์ ไม่หลงไหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลายต้องมีการพัฒนาจิต ดังเช่นท่านพุทธทาส ได้เขียนหนังสือคู่มือมนุษย์ เป็นวรรณกรรมเพื่อพัฒนามนุษย์ด้านจิตใจ ดังตอนหนึ่งว่า [ตั้งพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า เป็นประธาน ทุกอย่างย่อมสำเร็จด้วยใจ ” เพราะจิตที่อบรมฝึกฝนมาดีมีประโยชน์มากมาย] ท่านพุทธทาสภิกขุจะมุ่งเอาจิตที่ฝึกจนเป็นสมาธิอย่างแน่นหนาเป็นจิตที่มีพลังพร้อมทำหน้าที่ เป็นจิตที่ควรแก่การทำงาน และให้ปฏิบัติตามหลัก อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือหนทางอันประเสริฐ และเน้นหลักอานาปานสติ ๑๖ ชั้น หรือตามแนวสติปัฏฐานสี่ การพัฒนาจิตก็คือการพัฒนาชีวิตให้มั่นคง เป็นความสุขสงบที่แท้จริง ดังคำบาลีว่า “ จิตตฺรกุเขถ เมธาวิ ผู้มีปัญญาพึงรักษาจิต ”^{๓๖}

สรุปได้ว่าจิตที่บริสุทธิ์ คือจิตที่ไม่ตกอยู่ภายใต้เหยื่อล่อคือ กิเลส ๓ ฉะนั้นการดูแลจิต เราต้องเอาสติเข้ามาควบคุมเพราะในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับกันโดยธรรมชาติจะเกิดความขัดแย้งได้ง่ายและตลอดเวลา แม้แต่ความขัดแย้งภายในตนเอง เมื่อเราต้องอยู่ในสังคมมนุษย์ จึงต้องมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันโดยถ้าทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเราก็จะสามารถส่งเสริมและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาและเมื่อมีปัญหาก็就会有ความกล้าหาญในการเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาได้ในที่สุด เราจึงต้องมีสิ่งที่ควบคุมกำกับไม่ให้เราเกิดปัญหาหรือความเศร้าหมองทางใจ หรือการไม่สุขสบายทางกาย ด้วยการดูแลกายให้แข็งแรงตามอัตภาพและดูแลใจให้สดชื่น เบิกบาน เมื่อจิตที่พัฒนาจนเกิดปัญญาแล้ว เราจะเรียกว่า จิตที่รู้ตื่นและเบิกบาน เป็นจิตที่ปราศจาก โลกะ โทสะ โมหะ เป็นจิตที่มีสันติภายในตนเองและจิตที่มีสันติภาพ ซึ่งสันติ คือความสงบโดยเฉพาะความสงบภายใน (Inner Peace)

^{๓๖} พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

ที่เกิดจากจิตใจที่เป็นกุศลคือบุญ จะมีลักษณะของจิตที่สงบ เย็น เบา สบาย ชุ่มชื้นเบิกบาน จากการที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นจิตที่พัฒนามาจากการเจริญสติ ประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา จนเกิดสมาธิและเข้าถึงปัญญา เป็นสัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบ เห็นตามความเป็นจริง เห็นกฎไตรลักษณ์คือ เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือเห็นว่าทุกอย่าง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เมื่อทุกคนเข้าใจก็จะทำให้สังคมนั้นๆเกิดสันติ หรือสันติภาพภายนอก (Outer Peace) คือเป็นสังคมที่สันติสุข ไม่เกิดความรุนแรง คือเกิดขัดแย้งได้แต่จะไม่เกิดความรุนแรง เพราะทุกคนมีสติ และปัญญาที่จะสามารถแก้ปัญหาตนเองหรือช่วยแก้ปัญหาของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม โดยทั้งนี้ ในทางแก้ปัญหาที่เกิดจากความไม่สงบภายในคือตนเองหรือภายนอกคือบุคคล สังคม หรือชุมชน ต้องอาศัยหลักหรือเข็มทิศ หรือแสงสว่างในการนำทาง สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง เป็นที่สลัดทิ้งอุปธิทั้งหมด เป็นที่สิ้นตัณหา เป็นที่คลายกำหนด เป็นที่ดับกิเลส เป็นที่เย็นสนิท นี้เป็นบทสงบ เป็นบทประณีต อีกนัยหนึ่ง โดยความหมายต่างกัน ธรรมเหล่าใด เป็นไปเพื่อบรรลุมรรคผลต้องความสงบ ทำให้แจ้งความสงบ คือ สติปัญญา ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ธรรมเหล่านี้ ตรัสเรียกว่า สันติบท(ทางสงบ)และวิธีการปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่าควรดำรงชีวิตของตนที่ตั้งอยู่ในศีลเป็นเบื้องต้นหลักธรรมที่เกื้อหนุนให้เกิดสมาธิคือหลักโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ โดยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อประหามิเลสอย่างหยาบกิเลสอย่างกลางและกิเลสอย่างละเอียดครั้งเมื่อจิตเป็นสมาธิและเข้าสู่ญาณที่เรียกว่าวิปัสสนาญาณมี๑๖ประการซึ่งสามารถทำให้กิเลสเบาบางได้มากตั้งแต่ญาณที่๑๑สังขารุเปกขาญาณเป็นต้นไปจึงสามารถกำจัดกิเลสได้ด้วยปัญญาจึงจะเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงทำให้ผู้ปฏิบัติหลุดพ้นจากกิเลสได้บรรลุมรรคผลตั้งแต่พระโสดาบันสภิกาคามีอนาคามีและอรหันต์ตามลำดับ^{๓๗}

๒.๓.๒ หลักปัญญา:รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง

ปัญญา หมายถึง ความรู้ หรือความหยั่งรู้เหตุผล ปัญญาที่ถูกต้องในกระบวนการพัฒนามีลักษณะ ๓ ประการ คือ

- ๑) ความรู้จักเหตุแห่งความเสื่อมและโทษของความเสื่อม (อปายโกศล)
- ๒) ความรู้จักเหตุแห่งความเจริญและประโยชน์ของความเจริญ (อายุโกศล)
- ๓) ความรู้จักวิธีการละเหตุแห่งความเสื่อมและวิธีการสร้างเหตุแห่งความเจริญ (อุบายโกศล)

โดยความรู้ทั้ง ๓ ประการนี้คือสิ่งที่ควรรู้ตามความหมายของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร โดยหมายถึงเหตุที่ก่อและหยั่งรู้ถึงผลที่จะตามมา โดยหลักทางพุทธศาสนาแล้ว การพัฒนาสภาวะจิต หรือการเจริญสติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิ ปัญญา จนได้ ฌาน และเข้าสู่อุเบกขา ก็จะเข้าสู่วิถีของการหลุด

^{๓๗}เจ้าอธิการทองใบอมโรการ, “ศึกษาหลักธรรมที่นำไปปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

พ้นจากกิเลสทั้งปวง หรือไปสู่ทางดับทุกข์ โดยท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ในหนังสือ คู่มือมนุษย์^{๓๔}ว่า เมื่อมีศีลธรรมดีแล้ว ปัญหายังคงมีเหลืออยู่ว่า คนนั้นยังไม่พ้นทุกข์ยังไม่พ้นจากการเบียดเบียนของกิเลส โดยเฉพาะคือ โลภะ โทสะ โมหะ เรื่องศีลและธรรมทั้งหมดนี้มีความมุ่งหมายให้ เกิดผลเพียงเป็นอยู่อย่างสงบเรียบร้อยของสังคมทั่วไป และเป็นความผาสุกขั้นต้นๆ อันเป็นวิสัยของปุถุชน มิได้หมายสูงพ้นขึ้นไป ถึง การดับทุกข์หรือตัดกิเลสเด็ดขาดสิ้นเชิง จนเป็นพระอรหันต์ พระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติให้คนไปไกลกว่าเรื่องศีลธรรม ไปไกลจนถึงกับสามารถกำจัดความหม่นหมองทุกชนิดที่เหลือวิสัยที่ศีลธรรมจะกำจัดได้ เช่น ความยุ่งยากใจเป็นส่วนตัว ความทุกข์ในใจอันเกิดจากการ เกิด แก่ เจ็บ ตายและกิเลสชั้นละเอียดซึ่งไม่อยู่ในวิสัยที่ศีลธรรมทั้งหลายจะช่วยกำจัดให้ได้ จะพ้นทุกข์ได้ก็ต้องปฏิบัติตามหลัก ไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งสรุปโดยย่อได้ ดังนี้

คำว่า สิกขาเป็นภาษาบาลี เป็นคำเดียวกับคำว่า ศึกษา ในทางธรรมไม่ได้หมายถึงการเล่าเรียน ท่องตำราความรู้อย่างที่เข้าใจกันในทางโลก แต่หมายถึงการลงมือปฏิบัติที่เป็นการอบรม กาย วาจา ใจ โดยตรง คือ อบรมตนเองให้เปลี่ยนจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง ตามที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นไป คำว่า ไตร แปลว่า สาม ไตรสิกขาประกอบด้วย สิกขา ๓ ได้แก่ สีสสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา ไตรสิกขานี้มีไว้เพื่อดับทุกข์

ในที่นี้จะกล่าวถึงปัญญาสิกขา ซึ่งเป็นสิกขาขั้นที่ ๓ เป็นการฝึกฝนอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ อันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุด ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง คนเราปกติมักจะรู้อะไรตามที่เข้าใจเอาเอง ไม่ใช่ตามที่เป็นจริง พุทธศาสนามีระเบียบปฏิบัติที่เรียกว่า ปัญญาสิกขา เป็นส่วนสุดท้ายสำหรับจะได้ฝึกฝนอบรมให้เห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง “ความเห็นแจ้ง” นี้หมายถึงสิ่งที่บุคคลได้ชิมชาบมาแล้วด้วยการผ่านสิ่งนั้นๆมาแล้วด้วยตนเอง หรือมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งนั้น ด้วยการพิจารณาจนเกิดเป็นความรู้สึกในใจขึ้นมาจริงๆ ไม่ใช่ด้วยเหตุผลคำปัญญาสิกขาในพระพุทธศาสนา จึงไม่ได้หมายถึงปัญญาที่เป็นไปตามอำนาจของเหตุผล อย่างที่ใช้กันในวงการศึกษา การพิจารณาทางปัญญาตามสิกขาข้อนี้จึงจำเป็นต้องใช้สิ่งต่างๆ ที่ได้ผ่านมาแล้วแต่หนหลังในชีวิตของเราเองเป็นเครื่องพิจารณา หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องใช้เรื่องที่มีน้ำหนักมากพอที่จะทำให้จิตใจของเราเกิดความสลดสังเวชเบื่อหน่ายคลายกำหนด ในสิ่งที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาได้จริง หากใช้หลักเหตุผลมาวินิจฉัยลักษณะที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ก็จะได้แค่ “ความเข้าใจ” อยู่นั่นเอง คำ “ความเข้าใจ” จึงต่างจากคำ “ความเห็นแจ้ง” ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ปฏิบัติในทางปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาจึงไม่ค่อยใส่ใจเรื่องการใช้เหตุผลมาก เหมือนกับการศึกษาในศาสตร์ต่างๆ การเห็นแจ้งจึงเป็นปัญญาที่ออกผลแก่จิตใจในขณะนั้นๆ ไม่ใช่ความรู้ความเข้าใจที่จะต้องเก็บสะสมไว้มากๆ เรื่อยๆ ไป จนกระทั่งลืมนั่นเพื่อนไปด้วยเหตุผลนั่นเอง คนจึงไม่อาจพ้นทุกข์ด้วยลำพังความเข้าใจ แต่จะพ้นทุกข์ได้ก็ด้วยความเห็นแจ้ง และแห่งหนึ่งคือรู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ เช่นรู้วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ รู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเองให้ทะลุปรุโปร่ง รู้หรือคาดการณ์ผลของการกระทำได้อย่างถูกต้องหรือใกล้เคียงที่สุด เช่นความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติกรงาน เป็นต้น

^{๓๔} พุทธทาส, คู่มือมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓-๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๓๙} ได้อธิบายไว้ว่า ปัญหาในการก่อให้เกิดความสงบคือ ความหลุดพ้นด้านปัญญา เป็นปัญญาที่บริสุทธิ์เพราะเกิดจากความสงบ เกิดจากความรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์ ไม่มีกิเลสมาบดบังหรือบิดเบือน เพราะว่าคนที่จะทำให้หมดตา ความปรารถนาดี หรือความรักสัมฤทธิ์ผลได้ ต้องมีปัญญา และต้องมีปัญญามากกว่าปกติ สามารถที่จะทำให้ความรุนแรงนั้นหายไปโดยใช้วิธีสงบ ด้วยความสามารถทางปัญญาและได้เคยสรุปเรื่องเกี่ยวกับปัญญาไว้ว่ามนุษย์สามารถฝึกปรือปัญญาของตนให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริงจนจิตเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสผ่องใสเป็นผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบานโดยสมบูรณ์สามารถคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆและทำกิจกรรมทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริงของตนเองต่อผู้อื่นต่อสังคมและต่อประเทศชาติในที่สุด และท่านได้กล่าวถึงเรื่องปัญญาไว้ในหนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ: การใช้หลักพุทธธรรมในการทำธุรกิจ”

สรุปความได้ว่าในพระพุทธศาสนาศรัทธาคือความเชื่อปัญญาคือความรู้เข้าใจไม่ใช่คู่แข่งกันที่จะแย่งชิงที่ยึดครองกันแต่ศรัทธาเป็นบันไดของปัญญา และท่านยังกล่าวถึงเรื่องปัญญาไว้ในหนังสือเรื่อง “วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม” และการพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการพัฒนาตนที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคล ศึกษาความรู้ความเข้าใจแนวคิดทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกื้อกูลแก่ชีวิตตน และสังคมนอกจากนี้ท่านยังได้กล่าวถึงเรื่องปัญญาไว้ในหนังสือเรื่อง “ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้” สรุปได้ความว่าพื้นฐานทางปัญญาของผู้บรรลุนิพพานคือการมองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นหรือเห็นตามความเป็นจริงด้วยจิตที่ตั้งมั่นมีท่าทีเป็นกลางมีสติไม่หวั่นไหวไม่ยินดียินร้ายไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้นสามารถตามดูรู้เห็นอารมณ์นั้นๆตามสภาวะตั้งแต่ต้นจนตลอดสายลึกซึ้งลงไปอีกคือปัญญาที่รู้เท่าทันสังขารรู้สามัญลักษณะที่เป็นอนิจจังทุกขังอนัตตาไม่ถูกหลอกให้หลงไปตามรูปลักษณะภายนอกของสิ่งทั้งหลายและยอมรับความจริงได้ทุกด้านการตั้งปณิธานแบบพระโพธิสัตว์ของมหายานที่จะคุ้มครองรักษาสรรพสัตว์ให้เรามีสติกับลมหายใจผลของการปฏิบัติคือความสงบและความสุขย่อมเกิดขึ้นทันทีและเราสามารถขยายขอบเขตออกไปได้เป็นสังฆะหรือชุมชนที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยและมีความรักให้กันส่วนกล่าวไว้ในหนังสือ “ปัญญาบารมี” ว่าการสร้างหรือการบำเพ็ญปัญญาบารมีให้เกิดขึ้นมี ๒ แบบคือแบบธรรมดาสามัญและแบบพิเศษการสร้างปัญญาบารมีแบบธรรมดาได้แก่พัฒนาปัญญาบารมีไปตามธรรมชาติโดยมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้บรรลุประโยชน์ที่คนทั่วไปนิยมกันเช่นศึกษาเล่าเรียนให้มีความรู้เพียงพอที่จะนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวไม่ชวนชวายเป็นมากกว่านั้นส่วนการสร้างปัญญาบารมีแบบพิเศษได้แก่การสร้างปัญญาบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าพระอรหันตสาวกหรือเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องที่ต้องการสร้างปัญญาบารมีของพระมหोสถโพธิสัตว์มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าการสร้างปัญญาบารมีแบบพิเศษแตกต่างจากแบบธรรมดาสามัญตรงที่มีกำหนดระยะเวลาที่จะประสบความสำเร็จและเป็นไปรวดเร็วว่าการสร้างปัญญาบารมีทั้งสองแบบต้องเป็นไปตามลำดับขั้นเหมือนการเดินขึ้นขมดึกต้องเดินขึ้นทีละขั้นการสร้างปัญญาบารมีแบบธรรมดาสามัญเปรียบเหมือนการเดินขึ้นขมดึกถึงขั้นที่ตน

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๐๙.

ต้องการจะชมแล้วไม่ขึ้นไปส่วนการสร้างปัญญาบารมีแบบพิเศษเปรียบเหมือนการเดินทางขึ้นขมดึกตั้งแต่ชั้นแรกจนถึงชั้นสุดท้ายในการสร้างปัญญาบารมีสองแบบนี้ผู้บำเพ็ญจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะบำเพ็ญแบบใดแล้วดำเนินชีวิตไปตามแบบนี้ ส่วน โอโช (Osho) กล่าวถึงเรื่องปัญญาญาณไว้ในหนังสือเรื่อง “ปัญญาญาณ” สรุปความได้ว่าปัญญาญาณเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวเราเป็นการสอนที่มาจากข้างในไม่ใช่สิ่งที่หยิบยืมมาจากข้างนอกอะไรก็ตามที่มาจากภายนอกไม่ใช่ปัญญาปัญญาเป็นการเห็นด้วยตนเองเป็นความสามารถในการมองเป็นช่องของวิสัยทัศน์

สรุปได้ว่าปัญญาที่จารึกไว้ที่สวนโมกข์ของรูปปั้นพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์หมายถึงปัญญาทางธรรมเป็นความรู้ที่เกิดภายใน(สันติภายใน)ภายหลังที่จิตที่มีสติ เกิดสมาธิจนได้ฌานและเข้าถึงปัญญาซึ่งเกิดจากการพัฒนาจิตจนเกิดปัญญาทางธรรมเป็น “การรู้แจ้ง” คือรู้ตามความเป็นจริงของหลักไตรลักษณ์ และรู้ไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง ทำให้ลักษณะของผู้มีปัญญาทางธรรมสามารถพัฒนาหรือบำเพ็ญบารมีเป็นลำดับขึ้นไปจนเป็นพระอรหันต์ หรือหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ และเข้าสู่นิพพานได้

๒.๓.๓ หลักเมตตา : ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย

เรามักได้ยินเสมอว่า “เมตตาธรรมค้ำจุนโลก” หรือคนเราอยู่ด้วยกันต้องมีเมตตา กรุณาต่อกัน และเมตตาที่เราคุ้นเคยมากที่สุดคือ เมตตาของพรหมคือ พรหมวิหาร๔ที่ประกอบด้วยองค์ธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา แสดงว่าเมตตาเกิดจากความผูกพันกันจากความสัมพันธ์ทางใดทางหนึ่งหรือหลายทางเช่น ครอบครัวเดียวกัน เป็นญาติ เป็นเพื่อน หรือมีการทำงานหรือกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น หรือมองเลยไปถึงอยู่ในสังคม ประเทศเดียวกัน จนถึงเป็นเพื่อนร่วมโลก ส่วนในทางพระพุทธศาสนา มองว่ามนุษย์ทุกคนล้วนเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นจึงต้องมีความเกี่ยวพันกัน ต้องอาศัยธรรมชาติดูแลร่วมกัน จึงต้องมีเมตตา คือ ความรัก ความเป็นมิตร และอยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูล ปราศจากความเห็นแก่ตัว ประโยชน์ของความเมตตา คือ ช่วยให้สุขุมไม่หุนหันพลันแล่น จะไม่เบียดเบียนผู้อื่นรู้จักจะเป็นผู้ให้ด้วยความจริงใจ ทำให้เกิดความรัก ความจริงใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเป็นที่รักใคร่ชอบพอของผู้อื่นทำให้ชีวิตมีความสุขและโทษของการไม่มีความเมตตา คือ เกิดความโกรธแค้น นำไปสู่ความอาฆาต พยาบาททำให้เกิดการทำลาย อาจพาไปสู่การสูญเสียทรัพย์สินและชีวิตทำให้สังคมไร้ความรัก ความจริงใจ เกิดการแบ่งแยกชีวิตไม่มีความสุข ไม่เป็นที่ยอมรับของรอบข้าง^{๔๐} และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แนวคิดเรื่องเมตตาจากผู้ที่ได้ทำการศึกษามาก่อนแล้ว เช่น หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ได้เทศน์สอนว่า “ การเสียสละเป็นพื้นฐาน สำหรับโพธิสัตว์ ” และ “ จอมปราษฎ์ทั้งหลายชมเชยตลอด ทานบารมี พระพุทธเจ้าทุกๆพระองค์มีทานบารมีเป็นพื้นฐานทุกพระองค์ไม่เว้นเลย การเสียสละเป็นพื้นฐานสำหรับโพธิสัตว์ที่ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า มีความเสียสละเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นบริษัทบิราร ท่านจึงมากทีเดียว

^{๔๐}[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.kamsondeedee.com [วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

บรรดาโพธิสัตว์ที่ไหนบริษัทบริวารมากจริงๆ เพราะความเสียสละ เสียสละจนกระทั่งถึงชีวิตจิตใจท่านก็เสียสละได้ เวลาไปจนตรอกจนมุมนี้ เช่น พาเพื่อนฝูงบริษัทบริวารไปเที่ยวหากิน ถูกนายพรานเขาดักเขาจะฆ่าให้ฉิบหายหมด ท่านเป็นหัวหน้าเป็นโพธิสัตว์ นี้คือศีลธรรมดาหัวหน้าจะแหวกหนีปล่อยให้บริษัทบริวารตายเรียบเลย นี่ไม่เป็นอย่างนั้น เวลาไปเจอข้าศึกที่เขาดักข้างหน้า ไม่มีทางออกแล้ว จำเป็นจริงๆ ไม่มีทางออกท่านสู้เลย ท่านเตือนบริษัทบริวารให้วิ่งย้อนหลังให้หมด เราจะเข้าสู่สงครามคนเดียวตัวเดียววิ่งเข้าหานายพราน เขาดักหน้าดักหลัง แทนที่จะพาเพื่อนฝูงหรือใครวิ่งหนี ไม่ไปนะนี่ละความเสียสละ ท่าน...” จะเห็นว่าความเมตตาเป็นที่มาของความเสียสละและพระมหาบุญเรียนปภังโก (พิลาพัน์) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า “คำสอนเรื่องเมตตานี้เป็นคำสอนที่เป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่นอีกมากถ้าหากบุคคลมีคุณธรรมข้อนี้แล้วก็จะทำให้ชีวิตของเขาตระหนักถึงหน้าที่ในอันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแต่หากไม่มีเมตตาแล้วมวลมนุษย์ในโลกนี้ก็จะเป็นตบตีเบียดเบียนทำลายซึ่งกันและกันไม่รู้สึกเกรงกลัวต่อผลของความชั่วที่ตนได้กระทำลงไป แต่วิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มหายานนั้นมีหลักเมตตาที่ประกอบไปด้วยมหากรุณาและจากการศึกษางานวิจัยของพระมหาสมยศอภายุตโต พบว่าพระอวโลกิเตศวรเป็นตัวแทนของการแสดงคุณลักษณะของมหากรุณา ซึ่งหมายถึงความกรุณาอันยิ่งใหญ่ที่มีต่อมหาชนแนวความคิดนี้ไม่เพียงแต่มีความสัมพันธ์กับปณิธานและปฏิบัติที่จะบรรลุพุทธภาวะดังที่เราทราบกันเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับหลักคำสอนสำคัญในเรื่องศูนยตาธรรม(สันสกฤต)ด้วยหลักศูนยตาธรรมเป็นการอธิบายสภาวะธรรมในลักษณะที่เป็นนามธรรม ส่วนปฏิบัติของพระโพธิสัตว์อันเต็มเปี่ยมด้วยความเมตตาและความเสียสละที่เป็นผลมาจากความประพฤติปฏิบัติจริง เป็นสิ่งที่ทำให้คำสอนที่เป็นนามธรรมแสดงออกมาให้ปรากฏเห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งกิจทั้งปวงของพระโพธิสัตว์นี้เป็นการกระทำโดยปราศจากความยึดมั่นในอัตตาแล้วโดยสิ้นเชิง แนวทางนี้เองเป็นการยืนยันว่าหลักธรรมดังกล่าวในพระพุทธศาสนาสามารถทำให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยปรากฏเป็นผลที่เป็นจริง^{๔๑}

๒.๓.๔ หลักขั้นที่:อดทนจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถือเป็น การ “เพาะโพธิ” ขึ้นในตน

หลักขั้นที่คือความอดทนอดกลั้นและเป็นคำสอนที่ปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็น "ปาฏิโมกข์" ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดปฐมโพธิกาล คือ ๒๐ พรรษาขณฺตี ปรมฺโตโป ตีติฏฺขาแปลว่า ขันตี คือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง มารศรีกลางประพันธ์^{๔๒} ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน(ขันตี) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสรุปได้ว่าขันตีคือความอดทนสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นด้วยการฝึกประสบการณ์ทั้งความอดทนทางกายและทางใจโดยเฉพาะความอดทนทางกายสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้อย่างนัยสำคัญในขณะเดียวกันความอดทนที่ได้รับการ

^{๔๑}พระมหาสมยศ อภายุตโต (เสนานุช), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์(กวนอิม)ในพระพุทธศาสนา” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

^{๔๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

พัฒนายังมีความคงทนอย่างมีนัยสำคัญผู้ฝึกประสบการณ์เพื่อพัฒนาชั้นดีความอดทนควรมีความเข้าใจในชั้นดีธรรมและมีความเข้าใจในหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมและมีประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน๔ หรือการฝึกสมาธิร่วมด้วยโดยผู้ฝึกประสบการณ์ต้องมีความตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของชั้นดีความอดทนเสียก่อนจึงจะช่วยให้การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและ**เรณูศรีภาค**^{๔๓} ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์บารมีในพุทธศาสนาเถรวาทพบว่าการบำเพ็ญบารมีในแต่ละประการจะเกิดผลดีนั้นผู้ปฏิบัติควรมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งมีความจริงใจตั้งใจจริงและมีเป้าหมายในการปฏิบัติเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นกำลังใจในการต่อสู้และสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ทั้งยังเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจให้มีวิธีการหรือปฏิบัติที่ถูกต้องและให้ผลได้จริงคือการเจริญวิปัสสนากรรมฐานซึ่งจะให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงที่สามารถนำไปใช้ในการบำเพ็ญบารมีในแต่ละประการอันจะปรากฏผลได้อย่างชัดเจน กล่าวได้ว่าการประกอบกิจการงานใดล้วนต้องอาศัยชั้นดีความอดทนเป็นปัจจัย “ชั้นดี” ความอดทนเป็นการรักษาปกติภาพของตนไว้ได้เมื่อถูกรบกวนด้วยสิ่งอันไม่พึงปรารถนาจำแนกตามเหตุที่ควรอดทนเป็น๔อย่างคือทนต่อความลำบากตรากตรำทนต่อทุกขเวทนาทนต่อความเจ็บใจและทนต่ออำนาจกิเลสและ **ศิริวรรณ คำบัว**^{๔๔} ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของชั้นดีกับการรักษาศีล๕ในพระพุทธานุภาพ พบว่า ผลการวิจัยพบว่าชั้นดีหมายถึงความอดทนอดกลั้นทั้งทางกายและใจต่อสิ่งที่มากระทบจนกระทั่งอดทนต่อกิเลสซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยแบ่งชั้นดีออกเป็น๒ลักษณะคือชั้นดีเป็นคุณธรรมที่สนับสนุนให้การดำรงชีวิตประจำวันบรรลุเป้าหมายและชั้นดีเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมความประพฤติเพื่อการพัฒนาตนไปสู่ความดีงามส่วนศีล๕นับเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณธรรมในระดับที่สูงขึ้นจนกระทั่งถึงระดับโลกุตระในเบื้องต้นการรักษาศีล๕เป็นวินัยหรือข้อบังคับซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเชิงปฏิเสธเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายทางวาจาจนกระทั่งยกระดับไปสู่ศีล๕ที่สมบูรณ์การรักษาศีล๕ในแง่ที่เป็นวินัยบุคคลสามารถนำชั้นดีที่เป็นคุณธรรมสนับสนุนให้การดำรงชีวิตประจำวันบรรลุเป้าหมายมาสนับสนุนการรักษาศีล๕เพื่อเพียรระวังไม่ให้โทษะโทสะโมหะเกิดขึ้นภายในจิตใจและชั้นดีย่อมสกัดกั้นมิให้บุคคลลวงละเมิดศีลอีกด้วยจากการศึกษาของ **พระมหาธีระ ขนติโร (รอดประพัฒน์)**^{๔๕} เรื่องการบำเพ็ญชั้นดีบารมีในพระพุทธานุภาพพบว่า โดยมีลำดับความเป็นมาของการบำเพ็ญชั้นดีบารมีของโพธิสัตว์ในชาดกที่ยาวนานซึ่งโดยความหมายของชั้นดีบารมีคือความอดทนต่อสิ่งต่างๆและที่สำคัญเป็นเรื่องราวที่ถูกบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกทั้งที่ปรากฏในอรรถกถาชาดกการบำเพ็ญชั้นดีบารมีของพระโพธิสัตว์ในชาดกนั้นสอนให้บุคคลในปัจจุบันได้เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากการบำเพ็ญชั้นดีบารมีลำดับเรื่องราวการบำเพ็ญชั้นดีบารมีของพระโพธิสัตว์ในชาดกมี๒ประเภทคืออนิยตโพธิสัตว์และ (๒) นียตโพธิสัตว์ชั้นดี

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

^{๔๔} ศิริวรรณ คำบัว, “ศึกษาความสัมพันธ์ของชั้นดีกับการรักษาศีล๕ในพระพุทธานุภาพ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๔๕} พระมหาธีระ ขนติโร (รอดประพัฒน์), “การศึกษาชั้นดีบารมีของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในชาดก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

บารมีของพระโพธิสัตว์ในชาตที่แตกต่างกันคือชั้นดีบารมีขั้นต้นชั้นดีอุปบารมีชั้นกลางและชั้นดีบารมีขั้นสูงสุดขึ้นอยู่กับปฏิบัติเพื่อเข้าถึงชั้นดีบารมีของพระโพธิสัตว์ในชาตก่อนจะมีคุณค่าของชั้นดีบารมีช่วยจัดโทษการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องมีอำนาจและวาสนาดีเป็นที่นับถือทางสังคมแต่ในความเป็นจริงแล้วจุดมุ่งหมายของพระโพธิสัตว์ต่อการบำเพ็ญบารมีก็เพื่อสะสมบุญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าแต่ปุถุชนก็สะสมไว้เพื่อให้ตนเองได้รับความสุขความเจริญในการพัฒนาและดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่นได้เป็นอย่างดีการประยุกต์ใช้ชั้นดีบารมีในการพัฒนาชีวิตกล่าวคือการนำชั้นดีบารมีไปพัฒนาชีวิตสามารถพัฒนาได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในด้านจิตใจนั้นจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นส่วนทางด้านร่างกายจะต้องมีการดูแลรักษาสุขภาพกายให้แข็งแรงอยู่เสมอเพราะสิ่งเหล่านี้มีผลต่อชั้นดีบารมีกับการรักษาศีล๕ในสังคมไทยเพื่อสกัดกั้นการลวงละเมิดศีล๕สำหรับการประยุกต์หลักชั้นดีบารมีไปใช้ในชีวิตประจำวันคือการพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกวันๆแก่ร่างกายและจิตใจของเราไม่ให้อ่อนแอเพราะโทษแห่งการขาดชั้นดีบารมีนั้นสร้างความเดือดร้อนและเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่นเช่นความโทสะทำให้ทำร้ายร่างกายของผู้อื่นได้เป็นต้นเมื่อสามารถบำเพ็ญชั้นดีบารมีธรรมได้แล้วก็จะได้รับประโยชน์ของชั้นดี๖ประการกล่าวคือ (๑) ทำให้เป็นคนหนักแน่นไม่อ่อนแอไม่หือถอยกลัวเผชิญชีวิตทุกชนิดได้ (๒) ทำให้บุคคลมีมารยาทที่งดงามไม่วู่วามมักโกรธ (๓) ความอดทนช่วยพัฒนาคนให้เป็นบัณฑิตเป็นคนมีเสน่ห์น่ารัก (๔) ความอดทนเป็นบ่อเกิดของศีลสมาธิและปัญญา (๕) ความอดทนเป็นเครื่องมือตัดต้นเหตุของความชั่วทั้งหลายและ (๖) ความอดทนช่วยให้บุคคลประพฤติพรหมจรรย์บรรลุธรรมได้รวดเร็วดังเช่นที่ได้ปรากฏการบำเพ็ญชั้นดีบารมีในชาตของพระโพธิสัตว์ผู้ปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล

แนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ	ฝ่ายมหายานฝ่ายเถรวาท (โพธิสัตว์มรรค)	ฝ่ายเถรวาท
๑) หลักสุทธิ	บารมี ๖	ทศบารมี (๑๐ ทศ)
๒) หลักปัญญา	๑) ทานบารมี	๑) ทาน
๓) หลักเมตตา	๒) ศีลบารมี	๒) ศีล
๔) หลักขันติ	๓) ชั้นดีบารมี	๓) เนกขัมมะ
	๔) วิริยบารมี	๔) ปัญญา
	๕) ฌานบารมี	๕) วิริยะ
	๖) ปัญญาบารมี	๖) ขันติ
	อัปมัถญา๔	๗) สัจจะ
	๑)เมตตา	๘) อธิษฐาน
	๒)กรุณา	๙) เมตตา
	๓) มุทิตา	๑๐) อุเบกขา
	๔)อุเบกขา	

แนวคิดท่าน พุทธทาสภิกขุ	ฝ่ายมหายานฝ่ายเถรวาท (โพธิสัตว์มรรค)	ฝ่ายเถรวาท
	มหาปณิธาน๔ ๑) เราจะต้องโปรดสัตว์ทั้งหลายให้หมดสิ้น ๒) เราต้องทำลายกิเลสให้สิ้น ๓) เราจะศึกษาพระธรรมทั้งหมดให้เจนจบ ๔) เราจะต้องบรรลุประพุทธภูมิให้จงได้ คุณสมบัติ ๓ ประการ ๑) หลักมหาปัญญา เป็นผู้รู้แจ้งในสุญญตาทั้ง๒คือ บุคคลสุญญตา และธรรมสุญญตาโดยพิจารณาเห็นความว่างในบุคคลและธรรม ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ๒) หลักมหากรุณา คือ มีจิตใจที่มีกรุณาต่อสัตว์อย่างไม่มีขอบเขต ๓) หลักมหาอุบาย คือ ต้องมีอุบายอันชาญฉลาดในการแนะนำ	

ตารางที่ ๒.๑ แสดงการเทียบเคียงแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา

๒.๔ บทสรุป

จากการศึกษาเรื่องพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา ทำให้ทราบหลักการสร้างบารมีตามแนวคิดจิตพระโพธิสัตว์ว่า การที่จะไปถึงเป้าหมายคือการบรรลุพระสัมมาสัมโพธิที่ญาณนั้นต้องมีการ “บ่มโพธิ” จากภายในจิตใจก่อนเพื่อให้เกิดความสงบเป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ เปรียบได้กับ**หลักสุทธิ**และในการสร้างบารมีต้องใช้ความอดทนและความเพียรพยายาม โดยผู้รู้บางท่านอาจให้ความหมายของคำว่า ความเพียรและความอดทนเป็นสิ่งเดียวกัน ดังนั้นเมื่อต้องการไปถึงเป้าหมายอันสูงสุดจึงต้องใช้ความอดทน อดทนต่อกิเลสทั้งปวง**หลักขันติ** ซึ่งต้องใช้ปัญญารู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ และเมื่อเข้าถึงปัญญาและมองเห็นผู้ที่อยู่ในกองทุกข์**หลักปัญญา** ทนไม่ได้คือมีความ**เมตตา** จึงหาทางช่วยเหลือด้วยมหากรุณาด้วยมีมหาปณิธานมาแต่เดิมนั่นเอง ดังนั้นหลักหัวใจของพระโพธิสัตว์ว่าโลกิเตศวร ตามแนวคิดท่าน

พุทธทาสภิกขุ อาจเรียงตามขั้นตอนของวิธีการสร้างบารมี ได้ดังนี้ หลักขันติ หลักสุทธิ หลักปัญญา และหลักเมตตา โดยผู้วิจัยพบว่าการศึกษาที่บุคคลจะมีจิตใจที่สุจริตหรือบริสุทธิ์นั้นต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างยิ่งในการที่จะข่มกิเลส เช่นความไม่พึงพอใจ ความเศร้าใจ หรือความเครียด ความรู้สึกมีความทุกข์กาย ความเศร้าหมองทางใจ ที่มากระทบขณะทำงานหรือปฏิบัติกรพยาบาลก็ตาม แม้แต่ขณะเจริญวิปัสสนากรรมฐานก็ต้องมีขันติคือความอดทน อดกลั้นต่อนิเวศน์ที่เป็นมารขัดขวางความเจริญก้าวหน้าเพื่อประสบความสำเร็จตามปณิธานหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นหลักธรรมสำคัญที่ต้องศึกษาเพื่อความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ก่อนคือ หลักขันติบารมี เมื่อสามารถเข้าถึงขั้นธรรมแล้ว จะเกิดความบริสุทธิ์ในจิตใจขึ้น การแสดงออกของพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาก็จะเป็นสิ่งดีงามไม่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจแก่ผู้อื่น และคำว่าปัญญาโดยทั่วไปจะเข้าใจว่าเป็นความฉลาดจากการเรียนรู้ แต่ในความหมายที่แท้จริงของหัวใจ พระโพธิสัตว์คือปัญญาที่เกิดจากข้างใน เกิดจากการเจริญสติ ทำสมาธิจนเกิดการรู้แจ้งเป็นสัมมาปัญญา ไม่ใช่ด้วยเหตุด้วยผลทางโลก อย่างที่คนทั่วไปเข้าใจ เช่นเดียวกับคำว่า ขันติ ที่ต้องสร้างจากข้างในคือในใจ ต้องอาศัยประสบการณ์ ทักษะจึงจะสามารถเกิดขันติหรือความอดทนอดกลั้นความโกรธ โลก หลงได้สำเร็จ

กล่าวได้ว่าหลักการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ประกอบด้วยหลักธรรมะของพระโพธิสัตว์ ๔ ข้อโดยวิธีของพระโพธิสัตว์มีเป้าหมายคือการบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ เพื่อการตรัสรู้ ส่วนปุถุชนทั่วไปสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้เพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส เพื่อเป็นแนวทางให้ประสบความสำเร็จในวิถีที่ปฏิบัติด้วยหลักธรรม ๔ ข้อที่ต้องอาศัยความสงบเย็นของจิตใจที่บริสุทธิ์ใช้ความอดทนความเพียรพยายามในการสร้างบารมีเพื่อไปถึงเป้าหมายอันสูงสุด บุคคลต้องใช้ความอดทน อดกลั้นต่อกิเลสที่มำบั่นทอนกำลังใจต้องใช้ปัญญา รัับรู้ เข้าใจถ่องแท้ ในทุกสิ่งที่ควรรู้ เช่นรู้ในบทบาทหน้าที่ของตน และมีความเพียรพยายาม ความเมตตาหาทางช่วยเหลือบุคคลด้วยความกรุณาและเสียสละความสุขส่วนตน สอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่ประกอบด้วย หลักสุทธิ หลักปัญญา หลักเมตตา และหลักขันติ ดังนั้นสภาพจิตใจภายในของบุคคลต้องได้รับการฝึกฝนด้วยวิธีการที่ถูกต้อง ให้สามารถใช้ขันติ พัฒนาตน ให้สามารถปฏิบัติกรงานให้ประสบความสำเร็จบรรลุผลดังที่ตนได้ตั้งใจไว้

บทที่ ๓

คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

การศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นการศึกษาถึงความหมาย ความสำคัญบทบาทหน้าที่ลักษณะเฉพาะของพยาบาลและคุณลักษณะที่ผู้รับบริการคาดหวังและพึงพอใจ ในความสามารถด้านต่างๆ เช่น ด้านปฏิบัติการพยาบาล ด้านวิชาการ ด้านบริหารการพยาบาล รวมถึงคุณสมบัติด้านคุณภาพ และจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพที่สภาการพยาบาลกำหนด และแนวคิดทฤษฎีในการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคุณสมบัติของพยาบาลวิชาชีพต้นแบบ และเกณฑ์การพิจารณาพยาบาลดีเด่น พ.ศ. ๒๕๕๗

๓.๑ ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับพยาบาลวิชาชีพ

ขอบเขตการประกอบอาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๐ กล่าวถึงความหมายการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ไว้ ดังนี้คือ^๑

การพยาบาลหมายความว่า การกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการดูแลและการช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย การฟื้นฟูสภาพ การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์กระทำการรักษาโรค ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะการพยาบาล

การประกอบวิชาชีพการพยาบาล หมายความว่า การปฏิบัติหน้าที่การพยาบาลต่อบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยกระทำการสอน การแนะนำ การให้คำปรึกษาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย บรรเทาอาการของโรค การรุกรานของโรค และการฟื้นฟูสภาพ การกระทำตามวิธีที่กำหนดไว้ในการรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค ช่วยเหลือแพทย์กระทำการรักษาโรค โดยใช้กระบวนการพยาบาล

ผู้ประกอบการวิชาชีพการพยาบาล หมายความว่า บุคคลซึ่งได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็น ผู้ประกอบการวิชาชีพการพยาบาลจากสภาการพยาบาล

สรุปได้ว่า พยาบาลวิชาชีพ หมายถึงผู้ทำหน้าที่กระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการดูแลและการช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย รวมถึงการฟื้นฟูสภาพ การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์กระทำการรักษาโรค ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะการพยาบาล ตามหลักวิชาการ

^๑สภาการพยาบาล, แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจุดทอง จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙-๗๐.

แผนภาพที่ ๓.๑ ภาพที่ตั้งอาคารนครินทร์ศรี ภายในกระทรวงสาธารณสุข

๓.๒ บทบาทหน้าที่ของสภาการพยาบาล

ในพระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายแก่องค์กรหนึ่ง คือ สภาการพยาบาล ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพพระดับชาติมีฐานะเป็น นิติบุคคล มีความสำคัญในการรับผิดชอบ สอดส่องดูแลจูงใจ และกระตุ้นจิตสำนึก ยกย่องให้เกียรติพยาบาลผู้กระทำความดีและมีจริยธรรม โดยการคุ้มครอง ส่งเสริมสมาชิกและผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ โดยมีบทบาทหน้าที่ภายในขอบเขตและมีอำนาจออกกฎข้อบังคับต่างๆ สามารถพิจารณาลงโทษสมาชิกผู้ประพฤติผิดจรรยาวิชาชีพได้

๓.๒.๑ วัตถุประสงค์ของสภาการพยาบาล

๑. ควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์หรือการพยาบาล และการผดุงครรภ์ ให้ถูกต้องตามจรรยาธรรมแห่ง วิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
๒. ส่งเสริมการศึกษา การบริการ การวิจัยและความก้าวหน้าในวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์
๓. ส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิก
๔. ช่วยเหลือแนะนำเผยแพร่และให้การศึกษาแก่ประชาชนและองค์กรอื่นในเรื่องที่เกี่ยวกับการพยาบาล การผดุงครรภ์ และการสาธารณสุข
๕. ให้คำปรึกษา หรือข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลเกี่ยวกับ ปัญหาการพยาบาล การผดุงครรภ์ และการสาธารณสุข
๖. เป็นตัวแทนของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลการผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์ในประเทศไทย
๗. ผดุงความเป็นธรรมและส่งเสริมสวัสดิการให้แก่สมาชิก

๓.๒.๒ อำนาจหน้าที่ของสภาการพยาบาล

๑. รับขึ้นทะเบียนและออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ขอเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์
๒. สั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์
๓. ให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ในระดับอุดมศึกษาของสถาบันการศึกษา จะทำการสอนวิชาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เพื่อเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัย
๔. รับรองหลักสูตรต่างๆ สำหรับการศึกษาระดับประกาศนียบัตรของสถาบันที่จะทำการสอนวิชาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
๕. รับรองหลักสูตรต่างๆ สำหรับการฝึกอบรมในวิชาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ของสถาบันการศึกษาที่จะทำการฝึกอบรมในวิชาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
๖. รับรอง ปริญญา ประกาศนียบัตรเทียบเท่าปริญญา ประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตรใน วิชาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ของสถาบันต่างๆ
๗. รับรองวิทยฐานะของสถาบันที่ทำการสอนและฝึกอบรมตาม(๔) และ(๕)
๘. ออกหนังสืออนุมัติ หรือวุฒิบัตรเกี่ยวกับความรู้หรือความชำนาญเฉพาะทางและ หนังสือแสดงวุฒิอื่นในวิชาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์

๓.๒.๓ องค์การพยาบาล

องค์การพยาบาลเป็นหน่วยงานหนึ่งของโรงพยาบาลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการ ให้บริการแก่ผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชน องค์การพยาบาลมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามประเภทของ โรงพยาบาลและสถาบัน ซึ่งโดยทั่วไปองค์การพยาบาลที่ตั้งอยู่ในโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาล ศูนย์จะเรียกว่า กลุ่มงานการพยาบาล ส่วนองค์การพยาบาลที่ตั้งอยู่ในชุมชนเรียกว่า ฝ่ายการพยาบาล และเนื่องจากองค์การพยาบาลเป็นองค์การขนาดใหญ่และมีโครงสร้างที่กำหนดเป็นสายการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นและว่าโครงสร้างแนวตั้ง และสายการประสานงานเรียกว่าโครงสร้างแนวราบ โดยมีระบบระเบียบการปฏิบัติงาน กำกับด้วยมาตรฐานการปฏิบัติงาน การแบ่งงานตามบทบาทหน้าที่ เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการในแต่ละระดับของการบริการ

นอกจากนี้สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย(๒๕๓๖) ได้แบ่งโครงสร้างขององค์การไว้ ๒ รูปแบบคือ รูปแบบที่เป็นโครงสร้างแบบราชการ (Bureaucratic) และโครงสร้างแบบปรับเปลี่ยน (Adaptive structure) โครงสร้างของกลุ่มงานการพยาบาลประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ หน่วยงานที่แบ่งเป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานปรึกษาลักษณะที่มอบอำนาจจะใช้การรวบอำนาจ สายการบังคับบัญชา และช่วงการบังคับบัญชาหรือขอบเขตการควบคุม (Span of control) Moor^๒

^๒อุตมรัตน์ สงวนศิริธรรม, กระบวนการบริหารการพยาบาล, (เชียงใหม่: ภาควิชาการพยาบาล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔), หน้า ๑๙.

แนะนำว่า ในการจัดทำโครงสร้างขององค์การพยาบาล จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์การพยาบาล

๓.๓ บทบาทหน้าที่พยาบาลวิชาชีพ

เป็นวิชาชีพที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยมีเครื่องแบบเป็นชุดพยาบาลสีขาวและสวมหมวกที่มีลักษณะเฉพาะตัว พยาบาลปฏิบัติงานตามโรงพยาบาล คลินิก หรือสถานพยาบาลอื่นๆ พยาบาลเป็นวิชาชีพเฉพาะมีใบประกอบโรคศิลปะ และก่อนจะปฏิบัติงานจะต้องผ่านการสอบขึ้นทะเบียนความรู้จาก สภาการพยาบาลก่อนจึงจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์ โดยพยาบาลสามารถที่จะดูแลผู้ป่วยได้ตามหลักการ และมีมาตรฐานวิชาชีพลักษณะของงานที่ทำงานการพยาบาลเป็นการรักษา ดูแล และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพยาบาล เป็นผู้ช่วยแพทย์โดยการสังเกต และบันทึกความเปลี่ยนแปลงของผู้ป่วย รายงานให้แพทย์ทราบถึงอาการของผู้ป่วยตามลักษณะโรคที่เป็นทั้งร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ ช่วยฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับภาวะขัดข้องใดๆที่อาจเกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย จัดให้มีสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสมป้องกันและควบคุมการเผยแพร่ของโรคติดต่อ ให้คำแนะนำผู้ป่วยและญาติตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพกับประชาชนทั่วไปให้สามารถดูแลตัวเองและส่งเสริมสุขภาพวางแผนมอบหมายสั่งการดูแลและประเมินผลงานของผู้ช่วยพยาบาลและทำหน้าที่ประสานงานร่วมงาน และเป็นผู้ร่วมงานในทีมสหวิชาชีพ ในการวางแผนการรักษาพยาบาลผู้ป่วยตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข

พยาบาลวิชาชีพเป็นบุคลากรด้านสุขภาพที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลช่วยเหลือประสานงาน รวมทั้งพิทักษ์สิทธิ์ผู้ป่วยและอำนวยความสะดวกให้ผู้รับบริการได้รับบริการพยาบาลและบริการสาธารณสุขในทุกระดับที่มีมาตรฐานตั้งแต่การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การบำบัดรักษาพยาบาลและการช่วยฟื้นฟูสุขภาพทั้งในและนอกสถานพยาบาลหรือในชุมชน เนื่องจากผู้รับบริการทุกคนมุ่งหวังที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน พยาบาลวิชาชีพจึงใช้องค์ความรู้ ใช้หลักวิทยาศาสตร์และศิลปะในการปฏิบัติงานต่อมนุษย์โดยตรง ใช้กระบวนการพยาบาล และจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและวิชาชีพระดับสูง เพื่อทำงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มกำลัง (Chitty, ๒๐๐๑) และมีเอกลิทธิ (Autonomy) ที่ถูกต้องตามกฎหมายที่ได้รับควบคุมครองจากสภาวิชาชีพ (Ellis & Hartley, ๒๐๐๒)

๓.๔ ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลระดับวิชาชีพ

การปฏิบัติการพยาบาลเป็นการกระทำต่อมนุษย์ทั้งในลักษณะของ บุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยการให้การดูแลช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสุขภาพรวมทั้งช่วยเหลือแพทย์ในการรักษาโรค โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะทางการพยาบาล ด้วยภาระหน้าที่ดังกล่าว ผู้ปฏิบัติการพยาบาลต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะอย่างเพียงพอ จึงจะให้การบริการหรือการปฏิบัติการที่เป็นที่พึงประสงค์ของบุคคล ชุมชนและสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสภาการพยาบาลได้พิจารณาเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้กำหนดทักษะการปฏิบัติการพยาบาลที่สำคัญ ดังนี้คือ

- ๑) ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ
- ๒) ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อการป้องกันโรค
- ๓) ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อการรักษา
- ๔) ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อการฟื้นฟูสภาพ

๓.๕ สมรรถนะวิชาชีพพยาบาล

สมรรถนะ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดจากผลรวมของความสามารถด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ความชำนาญ แรงจูงใจและคุณลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้สำเร็จหรือคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลายและได้ผลงานดีกว่าผู้อื่น ดังนั้นสมรรถนะวิชาชีพพยาบาล จึงหมายถึงพฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถของพยาบาลวิชาชีพที่เกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ตลอดจนบุคลิกลักษณะในการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ตามขอบเขตหน้าที่รับผิดชอบของพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้และผู้รับบริการปลอดภัย และต้องอาศัยช่วงเวลาเพื่อเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ จนสามารถพัฒนาทักษะความชำนาญในการทำงานให้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จากพยาบาลจบใหม่ที่สามารถเรียนรู้งานในระดับง่ายไม่ยุ่งยากไปสู่พยาบาลผู้เชี่ยวชาญ (novice to expert) สำหรับมนุษย์ทุกคนต่างต้องการที่จะมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้แต่เมื่อเกิดการเจ็บป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษาในสถานบริการสุขภาพในทุกๆ ระดับ บุคคลและครอบครัวต่างต้องการการปฏิบัติที่อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ความเป็นบุคคล การพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยจึงนับว่าเป็นบทบาทอิสระที่พยาบาลสามารถที่จะช่วยรับรองและคุ้มครองผู้รับบริการหรือเป็นการรักษาผลประโยชน์ รวมทั้งช่วยให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงคุณค่าแห่งตนได้ และถือเป็นจริยธรรมของพยาบาล ที่ควรปฏิบัติแก่ผู้รับบริการทุกคนอย่างเสมอภาค นอกจากนั้น การที่พยาบาลจะสามารถดูแลผู้ป่วยแต่ละคนได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานจำเป็นต้องมี การวางแผนล่วงหน้าเสมอ โดยอาศัยหลักของ ขั้นตอนการพยาบาลซึ่ง แบ่งออกเป็น ๕ ขั้นตอน สำคัญเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของการปฏิบัติการพยาบาล ดังนี้

๓.๕.๑ กระบวนการพยาบาล (Nursing Process)

เป็นกระบวนการหรือวิธีการ ๕ ขั้นตอนที่เป็นระบบระเบียบมีการวางแผนและแนวปฏิบัติในการดูแลผู้รับบริการ อันหมายถึงบุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยเน้นการบรรลุความต้องการของผู้รับบริการ โดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง

๑. การประเมินภาวะสุขภาพ (Health Assessment) การประเมินภาวะสุขภาพเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญของกระบวนการพยาบาล เป็นการสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับการตอบสนองของผู้รับบริการต่อภาวะสุขภาพและการเจ็บป่วย ตลอดจนความสามารถในการจัดการความต้องการในการดูแลสุขภาพตนเอง เป็นขั้นตอนที่ทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตลอดกระบวนการพยาบาล การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้รับบริการจะต้องถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้รับบริการอย่างแท้จริง การประเมินภาวะสุขภาพจะนำไปสู่การกำหนดข้อ

วินิจฉัยการพยาบาลและการวางแผนกิจกรรมการพยาบาลที่ตอบสนองต่อความต้องการของปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการ ควรเป็นการประเมินภาวะสุขภาพแบบองค์รวมของทุกความต้องการของผู้รับบริการ โดยใช้แนวคิดและรูปแบบการพยาบาลมาใช้เป็นกรอบแนวคิด

๒. การวินิจฉัยการพยาบาล (Nursing Diagnosis) เป็นขั้นตอนของการนำความต้องการหรือปัญหาทางสุขภาพของผู้รับบริการที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเท็จจริงจนสรุปได้ว่าผู้รับบริการมีปัญหาทางสุขภาพ มาเขียนเป็นข้อวินิจฉัยการพยาบาล การวินิจฉัยการพยาบาล “เป็นการตัดสินใจทางคลินิกเกี่ยวกับบุคคลครอบครัวหรือชุมชนที่ตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพที่กำลังเกิดขึ้นหรือมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ในกระบวนการของชีวิต การวินิจฉัยการพยาบาลใช้เป็นฐานสำหรับการจัดกิจกรรมการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

๓. การวางแผนการพยาบาล (Nursing care plan) มี ๔ ขั้นตอนของกิจกรรมดังนี้

๓.๑ จัดลำดับข้อวินิจฉัยการพยาบาลตามความสำคัญและความเร่งด่วนของปัญหา การจัดลำดับมีหลักการพิจารณาได้ ๒ ทาง คือ ๑) ปัญหาที่มีความรุนแรงและมีผลต่อชีวิตต้องได้รับการช่วยเหลือและแก้ไขทันที ๒) จัดลำดับความสำคัญของข้อวินิจฉัยการพยาบาลโดยการใช้ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow' hierarchy of needs theory, ๑๙๕๓) ตามขั้นตอนความต้องการของมนุษย์ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นระดับความต้องการที่จำเป็นต่อการอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ อากาศ อาหาร น้ำ การขับถ่าย อุณหภูมิ ที่อยู่อาศัย การพักผ่อน นอนหลับและความสัมพันธ์ทางเพศ และการกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected outcomes) หรือเกณฑ์การประเมินผล (Evaluation criteria)

๓.๒ การเลือกกิจกรรมการพยาบาล (Selecting Nursing Interventions /Activities) เป็นการเลือกกิจกรรมการพยาบาลที่เหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการและเป้าหมาย

๓.๓ การเขียนแผนการพยาบาล (Writing nursing care plan) การเขียนแผนการพยาบาลเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลทุกคนที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลผู้รับบริการที่ได้รับมอบหมาย แผนการพยาบาลจะเขียนก่อนที่จะให้การพยาบาลแก่ผู้รับบริการทุกคน รูปแบบหรือแบบฟอร์มแผนการพยาบาลที่ใช้มีความหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวปฏิบัติของแต่ละแห่ง

๓.๔ การประเมินผล (Evaluation) เป็นการเขียนผลการประเมินตามตัวชี้วัดที่ระบุไว้ในเกณฑ์การประเมินผล

๔. การใช้แผนการพยาบาล (Implementation of nursing care plan) เป็นขั้นตอนของการนำแผนการพยาบาลไปสู่การปฏิบัติ หรือการปฏิบัติการพยาบาล โดยใช้แผนการ

พยาบาลที่มีความสมบูรณ์และถูกต้อง ก่อนนำแผนการพยาบาลไปปฏิบัติพยาบาลควรประเมินภาวะสุขภาพของผู้รับบริการซ้ำ เพื่อตรวจสอบภาวะสุขภาพของผู้รับบริการอีกครั้งว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงจะได้มีการปรับกิจกรรมการพยาบาลให้เหมาะสมกับภาวะสุขภาพและปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการ ประสิทธิภาพของการปฏิบัติการพยาบาลขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและทักษะทางการพยาบาล เมื่อพยาบาลพิจารณาแล้วว่าขาดความรู้ หรือไม่มีทักษะในกิจกรรมนั้นๆ จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากพยาบาลคนอื่นที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านนี้โดยตรงมาช่วย การปฏิบัติการพยาบาลต้องเน้นถึงความปลอดภัยและความสบายของผู้รับบริการ

ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาล พยาบาลต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในแต่ละกิจกรรมการพยาบาลก่อนที่จะนำไปปฏิบัติ ถ้าพบว่ามีปัญหาในส่วนของกิจกรรม ต้องทำให้กระจ่างและชัดเจนก่อน กิจกรรมการพยาบาลต้องเป็นการปฏิบัติให้แก่ผู้รับบริการเป็นรายบุคคลคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สิทธิของบุคคล และความเสี่ยง ต่าง ๆ ที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้

๕. การประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลการพยาบาลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพยาบาล เป็นการประเมินทุกขณะของการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อตรวจสอบกิจกรรมการพยาบาลที่ให้แก่ผู้รับบริการสอดคล้องกับเป้าหมายและสิ่งที่คาดหวังไว้หรือไม่ การประเมินผลการพยาบาลช่วยให้ผู้รับบริการได้รับการดูแลที่สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพ และเป็นการตรวจสอบคุณภาพของการพยาบาลที่ปฏิบัติให้แก่ผู้รับบริการ

กล่าวได้ว่า การที่พยาบาลจะให้การดูแลผู้ป่วยแต่ละครั้งนั้นต้องมีการเตรียมการทุกครั้ง โดยเริ่มจากการสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้ป่วยคุ้นเคย ไว้วางใจ จากนั้นก็เริ่มพูดคุยสังเกตอาการพร้อมประเมินสภาพ ตลอดจนปัญหา ความต้องการต่างๆ ให้ครบถ้วน แล้วนำมาวินิจฉัยว่าผู้ป่วยมีปัญหาและความต้องการอย่างไรบ้าง แล้วนำมาวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปปฏิบัติการพยาบาล เมื่อปฏิบัติการพยาบาลเสร็จสิ้นแล้วก็ประเมินผลว่าเป็นอย่างไร การพยาบาลนั้นสามารถช่วยดูแลหรือแก้ปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยได้จริง และครบถ้วนหรือไม่ ถ้าแก้ปัญหาได้ไม่ดีหรือไม่ครบถ้วนก็จะปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการพยาบาล จนกระทั่งสามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้ เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยหมดทุกข์ สุขสบาย และพึงพอใจ ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพจึงมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๖ จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล^๓

การพยาบาลเป็นการปฏิบัติโดยตรงต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม นับได้ว่าเป็นบริการในระดับสถาบันของสังคม ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง เป็นผู้ที่มีความไว้วางใจได้ มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติ มีจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นแนวทางในการประพฤติและปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของสังคมโดยรวมซึ่งพยาบาลนั้นเป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพของตนและบุคคลอื่นๆ ดังนี้

๓.๖.๑ ข้อความจรรยาบรรณพยาบาล ฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๔๖ มุ่งเน้นให้จรรยาบรรณพยาบาลแต่ละข้อเป็นหลักนำการปฏิบัติที่มีข้อความสั้น เพื่อให้เห็นความเป็นเอกภาพของจรรยาบรรณพยาบาลได้เห็นการปฏิบัติหน้าที่และขั้นตอนความหมายในแต่ละข้อ และเป็นจรรยาบรรณที่ใช้ในการประกอบวิชาชีพพยาบาลทุกด้าน ทุกสถานที่และทุกตำแหน่งหน้าที่ เพื่อใช้เป็นหลักในการประกอบวิชาชีพให้มีมาตรฐานสูงโดยจรรยาบรรณพยาบาลทำหน้าที่ประจักษ์เครื่องมือประเมินผลพฤติกรรมของพยาบาลในการปฏิบัติวิชาชีพโดยผู้ใช้บริการ ผู้ร่วมงาน ผู้เกี่ยวข้องทั่วไป และใช้ในการประเมินผลตนเอง โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้

ข้อที่ ๑ พยาบาลรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพ

^๓ กองการพยาบาล, การประกันคุณภาพการพยาบาลในโรงพยาบาล:งานบริการพยาบาลผู้ป่วยใน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๔), หน้า ๔๕.

ข้อที่ ๒ พยาบาลประกอบวิชาชีพด้วยความเมตตากรุณาเคารพในคุณค่าของชีวิต ความเป็นสุขภาพดี และความผาสุกของเพื่อนมนุษย์

ข้อที่ ๓ พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้ใช้บริการ ผู้ร่วมงานและประชาชนด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยชนของบุคคล

ข้อที่ ๔ พยาบาลยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาพในสังคมมนุษย์

ข้อที่ ๕ พยาบาลประกอบวิชาชีพโดยมุ่งความเป็นเลิศ

ข้อที่ ๖ พยาบาลพึงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ

ข้อที่ ๗ พยาบาลรับผิดชอบในการปฏิบัติให้สังคม เกิดความเชื่อถือ ไว้วางใจต่อพยาบาล และต่อวิชาชีพการพยาบาล

ข้อที่ ๘ พยาบาลพึงร่วมในการทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพการพยาบาล

ข้อที่ ๙ พยาบาลพึงรับผิดชอบต่อตนเอง เช่นเดียวกับรับผิดชอบต่อผู้อื่น นอกจากนี้ สภากาชาดพยาบาล โดยคณะกรรมการได้กำหนดพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ ไว้ดังนี้

ด้านจริยธรรมทั่วไป

- ๑) ดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ
- ๒) ดำรงตนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ มารยาทงาม
- ๓) รักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของตน
- ๔) ปฏิบัติตนด้วยการใช้ชีวิตเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ
- ๕) ปฏิบัติตนตามกฎหมายบ้านเมือง
- ๖) อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- ๗) เคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนและผู้อื่น
- ๘) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริม ยกย่อง สนับสนุนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- ๙) ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม ไม่มีอคติ
- ๑๐) ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

ด้านจริยธรรมวิชาชีพ

- ๑) ประกอบวิชาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
- ๒) ไม่ใช่หรือไม่ยินยอม ให้ผู้อื่นประกอบวิชาชีพเพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้
- ๓) ปฏิบัติตนตามกฎหมายวิชาชีพและข้อบังคับของวิชาชีพ
- ๔) ยอมรับความเชื่อและค่านิยมของผู้อื่น
- ๕) ตระหนักในคุณค่าของตนเองและภูมิใจในวิชาชีพ
- ๖) พัฒนาตนเองให้มีความยึดมั่นในคุณงามความดีและความถูกต้องชอบธรรม
- ๗) พัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานที่ทันสมัยอยู่เสมอ
- ๘) สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

- ๙) ปฏิบัติวิชาชีพด้วยเจตนาที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านฐานะ ศาสนา เชื้อชาติ
สังคม และการเมือง
- ๑๐) ประกอบวิชาชีพโดยไม่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนเกินกว่าที่พึงได้รับ
- ๑๑) ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการเลือกใช้บริการของผู้รับบริการ
- ๑๒) ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้รับบริการตามสิทธิ
- ๑๓) ให้บริการโดยคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวของผู้รับบริการ
- ๑๔) ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้รับบริการเว้นแต่เป็นการรักษาพยาบาลหรือต้องปฏิบัติตาม
กฎหมาย
- ๑๕) เป็นตัวแทนผู้รับบริการที่สื่อความต้องการด้วยตนเองไม่ได้
- ๑๖) ปกป้องการละเมิดสิทธิของผู้รับบริการในการรักษาพยาบาล
- ๑๗) ประกอบวิชาชีพโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ปลอดภัยและรวดเร็วต่อผู้รับบริการ
- ๑๘) ปฏิบัติการพยาบาลตามขอบเขตวิชาชีพเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้รับบริการ
- ๑๙) ส่งเสริมสนับสนุนการประกอบวิชาชีพของผู้ร่วมงาน ไม่ทับถมให้ร้าย หรือกลั่น
แกล้งกัน
- ๒๐) ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และความต้องการพื้นฐานของแต่ละคน
- ๒๑) เคารพในสิทธิ ยอมรับความสามารถตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
- ๒๒) ยกย่องผู้มีความรู้ ความสามารถ และผู้ประพฤติดี
- ๒๓) ละเว้นการส่งเสริม ปกป้องผู้ประพฤติผิด
- ๒๔) ละเว้นการนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน
- ๒๕) ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่ออยู่ในวิสัยที่ช่วยเหลือได้โดยไม่ต้องรอร้องขอ
- ๒๖) ร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อประสานสัมพันธ์และมุ่งให้เกิดความสามัคคีในหน่วยงาน
- ๒๗) ร่วมคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญหาการประกอบวิชาชีพให้เกิดความร่วมมือที่ดีและ
ปรับปรุง พัฒนางานสม่ำเสมอ
- ๒๘) ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ร่วมงานในทางที่ชอบ
- ๒๙) ส่งเสริมความเสมอภาคในการพัฒนาและความก้าวหน้าในหน้าที่ของผู้ร่วมงานและ
ผู้ร่วมวิชาชีพ
- ๓๐) เผยแพร่ชื่อเสียงและคุณค่าของวิชาชีพด้วยความภาคภูมิใจ
- ๓๑) อุทิศตนเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพเพื่อเป็นแบบอย่าง
- ๓๒) ศรัทธาในการประกอบวิชาชีพของตน
- ๓๓) ดำรงไว้ซึ่งสิทธิอันชอบธรรมในการประกอบวิชาชีพ
- ๓๔) อุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน เมื่อมีเหตุจำเป็นและฉุกเฉินนอกเหนือเวลาทำงานปกติ
- ๓๕) มีน้ำใจและแสดงความเต็มใจในการให้บริการ
- ๓๖) ไม่เรียกหรือยอมรับทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ตอบแทนอื่นใดนอกเหนือจากสิทธิ์ที่
พึงได้รับ
- ๓๗) จัด, ร่วม หรือสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือต่อวิชาชีพ โดยไม่
หวังผลประโยชน์

- ๓๘) ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะปกป้องสาธารณประโยชน์
 ๓๙) ขวนขวายและอาสาในการให้บริการแก่ชุมชน โดยเฉพาะในยามวิกฤต
 ๔๐) ให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างถูกต้องครบถ้วนและเสมอภาค

แผนภาพที่ ๓.๒ ชุดเครื่องแบบพยาบาล

กล่าวได้ว่า วิชาชีพพยาบาลเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และได้รับการยกย่องจากสังคมอาชีพหนึ่ง ทั้งนี้เพราะวิชาชีพพยาบาลมีจรรยาบรรณ ซึ่งอาชีพพยาบาลนั้นมีจรรยาบรรณมากมาย เริ่มตั้งแต่จรรยาบรรณต่อตนเอง ต่อวิชาชีพของตน ต่อประชาชน ต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนต่อผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ พอสรุปรวมได้คือพยาบาลต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ และทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน งานต้องมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ผู้รับบริการพึงพอใจ มีสติ มีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เอื้ออาทร เอาใจใส่ มีการสื่อสารที่ดี มีการพัฒนางานและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นพยาบาลผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยตลอด ๒๔ ชั่วโมง จึงมีพฤติกรรมการทำงานหลักๆ ดังนี้ เริ่มจากการพูดคุยสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย เพื่อเกิดความไว้วางใจแก่กัน ต่อด้วยการประเมินสภาพความเจ็บด้วยการซักประวัติและตรวจร่างกายเพื่อทราบปัญหาทางการพยาบาล และให้การพยาบาลด้วยองค์ความรู้และทักษะการพยาบาลร่วมกับทีมสุขภาพอื่นๆ โดยมุ่งเน้นให้ผู้ป่วยได้รับความปลอดภัยและไม่มีภาวะแทรกซ้อนต่างๆตามมา ด้วยการดูแลอย่างต่อเนื่อง มีการส่งต่อข้อมูลเพื่อการดูแลต่อเนื่องไปที่ชุมชน ตลอดจนมีการแนะนำให้ความรู้ต่างๆเพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองที่บ้านได้ และที่สำคัญการดูแลให้การพยาบาลผู้ป่วยในทุกขั้นตอนนั้นต้องอยู่ภายใต้มาตรฐานความปลอดภัยและเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยทุกคน โดยในการพยาบาลนั้นผู้ป่วยต้องยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ปัจจุบันมีประกาศเรื่องของสิทธิผู้ป่วยตามรายละเอียด ดังนี้

๓.๖.๒ คำประกาศสิทธิของผู้ป่วย : สิทธิของผู้ป่วย ๑๐ ประเด็น เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องทำความเข้าใจและวิเคราะห์ว่าในบทบาทของผู้ประกอบวิชาชีพในแต่ละสาขานั้น โดยอิสระในวิชาชีพของตนเองและส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งมีบทบาทอะไรบ้างในการปฏิบัติงานในวิชาชีพของตนเองที่พึงปฏิบัติ พึงละเว้น และสนองตอบสิทธิของผู้ป่วยในประเด็นต่างๆ

ข้อ ๑ ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับการด้านสุขภาพ ตามบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ข้อ ๒ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะรับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ เนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม ลัทธิการเมือง เพศ อายุ และลักษณะของความเจ็บป่วย

ข้อ ๓ ผู้ป่วยที่ขอรับบริการด้านสุขภาพมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอและเข้าใจชัดเจน จากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเลือกตัดสินใจในการยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพปฏิบัติต่อตน เว้นแต่เป็นการช่วยเหลือรีบด่วนหรือจำเป็น

ข้อ ๔ ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือรีบด่วนจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณี โดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอความช่วยเหลือหรือไม่

ข้อ ๕ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบชื่อ สกุล และประเภทของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพที่เป็นผู้ให้บริการแก่ตน

ข้อ ๖ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะขอความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพอื่น ที่มีได้เป็นผู้ให้บริการ แก่ตน และมีสิทธิในการขอเปลี่ยนผู้ให้บริการและสถานบริการได้

ข้อ ๗ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง จากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ โดยเคร่งครัด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย

ข้อ ๘ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนในการตัดสินใจเข้าร่วม หรือถอนตัวจากการเป็นผู้ถูกทดลองในการทำวิจัยของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ

ข้อ ๙ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนที่ปรากฏในเวชระเบียนเมื่อร้องขอ ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น

ข้อ ๑๐ บิดา มารดาหรือผู้แทนโดยชอบธรรมอาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกายหรือจิต ซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้^๔

กล่าวได้ว่า เรื่องสิทธิผู้ป่วยเป็นเรื่องที่พยาบาลทุกคนตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นในการดูแลหรือให้การพยาบาลผู้ป่วยทุกคนและทุกครั้ง พยาบาลต้องคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยเสมอ ควรเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวเพื่อให้ผู้ป่วยรู้จัก และไว้วางใจ การพยาบาลทุกอย่างต้องได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยหรือจากผู้ปกครองในกรณีของเด็ก ผู้ป่วยหรือผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการรักษา ตลอดจนควรให้ข้อมูลอย่างละเอียด ให้ความรู้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติ หรือประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์และเป็นการบรรเทาทุกข์สร้างความสุขความพึงพอใจให้กับผู้ป่วยและญาติ ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพจึงต้องเป็นผู้ที่มีจิตเมตตา มีความขยัน อดทน และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเชิงวิชาชีพ และพัฒนาความรู้และทักษะการพยาบาลอย่างต่อเนื่องโดยที่ตนเองก็มีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกพยาบาลดีเด่นในสาขาต่างๆทุกภาคของประเทศไทยที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติ ประจำปี ๒๕๕๗ จำนวน ๗ ท่าน ดังมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

^๔ สภาการพยาบาล, แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติกรพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจุฑาทอง จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗๗.

๓.๗ คุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ

๓.๗.๑ คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ผู้รับบริการคาดหวังและพึงพอใจ^๕

คุณลักษณะพยาบาลที่ผู้รับบริการคาดหวังและพึงพอใจมีผู้ศึกษาไว้มากมายซึ่งศึกษาได้จากเอกสาร การสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รับบริการ ประชาชน และจากผลงานวิจัยต่างๆ ซึ่งพอจะสรุปได้เป็นประเด็นทางด้านความรู้ ความสามารถ ด้านจริยธรรม และด้านทักษะการปฏิบัติการพยาบาล ดังนี้

จากการศึกษาแนวโน้มในอนาคตด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนสาขาพยาบาลศาสตร์ (กาญจนา สันติพัฒนาชัย และคณะ, ๒๕๔๔) ในประเด็นคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ พบว่าในส่วนการศึกษาคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา หรือบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ที่พึงประสงค์ในปัจจุบันและอนาคตที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของกระทรวงสาธารณสุข และจากหน่วยงานอื่นทั้งในและต่างประเทศ จึงสรุปคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ว่าควรมีลักษณะ ดังนี้

๑) ความสามารถด้านการปฏิบัติการพยาบาล

- มีทักษะความสามารถ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติการพยาบาลเป็นอย่างดี เน้นการป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพและการดูแลสุขภาพชุมชน
- มีความสามารถในการให้การพยาบาลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการพยาบาล และศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง

๒) ความสามารถด้านวิชาการ

- มีความสามารถในการคิด ใช้วิจารณ์ญาณและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาสุขภาพ
- มีความคิดริเริ่มปรับปรุงงานให้ทันต่อความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี
- มีความคิดความสามารถเป็นสากล หรือในเชิงนานาชาติ
- สามารถคัดกรอง แพล วิเคราะห์และเลือกใช้อุปกรณ์
- มีความสามารถในการคิดรวบยอด วิเคราะห์วิจารณ์
- มีทักษะความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดชีวิต
- มีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับระบบการบริการสุขภาพและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง เช่นความรู้ด้านประชากรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สาธารณสุข การตลาด ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ฯลฯ

๓) ความสามารถด้านการบริหาร

- มีความสามารถเป็นผู้บริหาร
- มีความสามารถในการประกันดูแลคุณภาพของการบริการ

๔) ความสามารถด้านการวิจัย

- แสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาศาสตร์ทางวิชาชีพ
- สามารถร่วมทำวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้

^๕ สภาการพยาบาล, แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง), หน้า ๑๕๗.

๕) ความสามารถด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน

- สามารถทำงานร่วมกับทีมสุขภาพและบุคคลอื่นได้
- มีการปรับตัวยอมรับการเปลี่ยนแปลง เปิดกว้างรับรู้สิ่งใหม่ๆ
- มีความสามารถทางภาษา
- มีศักยภาพด้านมนุษยสัมพันธ์
- มีความสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

๖) ความสามารถในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง

- สามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเมืองที่มีผลต่อการปฏิบัติการพยาบาล และสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้

- สนับสนุนหลักการประชาธิปไตย และดำรงตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

๗) คุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม

- มีสมรรถนะให้คำปรึกษาด้านจริยธรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพ
- มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และประชาชน
- มีค่านิยมร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของสังคม
- มีคุณธรรม จริยธรรมในด้านส่วนตัว และหน้าที่การงาน
- มีความจงรักภักดีต่อหน่วยงานและองค์กร
- ตระหนักและคำนึงถึงคุณค่าของวิชาชีพและสิทธิมนุษยชนของผู้รับบริการ
- ใฝ่ดี
- ดำรงรักษาเอกลักษณ์ไทย ที่พึงประสงค์

๘) ความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี

- เข้าใจและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
- สามารถจัดการและใช้สารสนเทศในด้านต่างๆได้

๙) ความสามารถด้านภาวะผู้นำ

- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- เป็นผู้นำและแหล่งบริการวิชาการที่เกื้อกูลประโยชน์ต่อสาธารณสุขและสังคม

๑๐) คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ

- มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมด้านการแต่งกายอารมณ์และจิตใจมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขันมีความสุข

๑๑) คุณสมบัติด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- ประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

- ให้ความรู้ อนุรักษ์ ป้องกันภัยอันตรายต่างๆที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม

๓.๗.๒ คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่สภาการพยาบาลคาดหวังและพึงพอใจ

สภาการพยาบาล (พ.ศ.๒๕๕๑) ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ในการศึกษาพยาบาลและการศึกษาทั่วไป รวมทั้งด้านการสาธารณสุข พบว่าคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคตข้างหน้า ผู้สำเร็จการศึกษามีแนวโน้มที่จะมีลักษณะเป็นดังนี้

๑) ความสามารถด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน

- ทักษะในการพูด สื่อสารและการสอนถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น
- ทักษะด้านภาษา และสามารถใช้ภาษาสากลได้ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาประเทศเพื่อนบ้าน
- ความรู้ทางสังคมที่แตกต่างหลากหลาย ด้านลักษณะธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คุณลักษณะนิสัยและภาวะความเจ็บป่วยและโรคต่างๆ ทั้งของนานาชาติและประเทศไทย
- ความรู้และทักษะของความเป็นมนุษย์ เข้าใจเพื่อนมนุษย์ (Empathy) และการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์
- มีมนุษยสัมพันธ์
- Counselling Skill
- ทักษะความเชี่ยวชาญที่ไม่เน้นด้านเทคโนโลยีแต่ต้องอาศัยความรู้ด้าน Psychology Community และ Social
- มีค่านิยมร่วมทางสังคม

๒) ความสามารถด้านวิชาการ

- มีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับระบบบริการและศาสตร์อื่นๆ ความรู้ด้านกฎหมาย รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติวิชาชีพ ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพโดยเน้นวิชาใหม่ๆ เช่น Cognitive Science, Behavioral Science, Psychology Science, การประชาสัมพันธ์ จิตวิทยา เช่น จิตวิทยามวลชน จิตวิทยาปัจเจก สังคมจิตวิทยา ความรู้การตลาด ความรอบรู้ทันเหตุการณ์และโภชนาการ
- ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สืบค้นด้วยตนเอง คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ รู้จักคิด และตัดสินใจ สามารถเลือกได้ว่า สิ่งใดควรถูก-ผิด
- การเรียนรู้ตลอดชีวิต แสวงหาความรู้ด้วยวิธีต่างๆ ทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๓) ความสามารถด้านปฏิบัติการพยาบาล

- ความสามารถในการพยาบาลเฉพาะสาขา/เฉพาะทาง มีความรู้และเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง ขณะเดียวกันมีความรู้ความสามารถ เชิงกว้าง สามารถนำความรู้ด้านต่างๆ เข้ามาเสริมทำให้ยืดหยุ่นทำงานแทนกันได้ มีความรู้เฉพาะทางมากขึ้น
- ความสามารถที่เน้น Promotion, Prevention, และ Rehabilitation
- มีความรู้ความสามารถด้านชุมชนมากขึ้นที่ทักษะการดูแลสุขภาพชุมชนและการคืนพลังให้ชุมชนสามารถดูแลตนเอง สามารถช่วยเหลือบุคคล ครอบครัว ชุมชนได้ทั้งในลักษณะปกติหรือความเป็ยงเบนทางสุขภาพตั้งแต่เกิดจนถึงตาย

- ความรู้เรื่องโรคมามากขึ้น สามารถตรวจรักษาเบื้องต้น และส่งต่อได้
- ความรู้ความสามารถด้านวิชาชีพ
- สามารถดูแลผู้ป่วยแบบ Holistic มีลักษณะการดูแลที่ครบวงจรและต่อเนื่อง เน้น

Bio-Micro social

๔) คุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม

- มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เช่น เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ เสียสละ ขยัน รับผิดชอบ อุตุน มีน้ำใจ ดูแลช่วยเหลือให้บริการด้วยความเต็มใจ
- มีความรักเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีใจรักให้บริการ
- มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์
- สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรม (Analytic Competency) ของผู้ประกอบวิชาชีพและค้นหาแนวทางปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

๕) ความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ

- ใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลและสื่อสารกับคนทั่วโลกได้
- สามารถใช้คอมพิวเตอร์ เครื่องมือที่ใช้เทคนิคสูง
- เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์การแพทย์
- ทักษะในการ Office Automation
- ความรู้สารสนเทศทางการแพทย์
- ความรู้ข้อมูลข่าวสาร สามารถอ่านและเข้าใจ Patient Profile รู้ Associate ระหว่าง Social Profile กับ Illness Profile

๖) ความสามารถด้านภาวะผู้นำ

- มีภาวะผู้นำ
- สามารถทำงานเป็นทีมได้
- สามารถ Present ตัวเอง
- มีวิสัยทัศน์
- ริเริ่มสร้างสรรค์
- ทักษะการเจรจาต่อรอง

๗) ความสามารถด้านการบริหาร

- ความรู้การบริหารจัดการ
- ความรู้ ความสามารถประกอบการอิสระหรือทำงานอิสระของตนเองได้
- ทักษะการแก้ปัญหา

๘) คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ

- ไม่แสดงอารมณ์หงุดหงิดในการติดต่อกับผู้รับบริการ
- มีวุฒิภาวะและบุคลิกภาพดี
- ยิ้มแย้มแจ่มใส
- มีศิลปะและการกีฬา

-มีลักษณะความรู้สึก ค่านิยมที่ไม่ยึดติดกับวัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่น (Culture Free) เช่น ไม่ยึดติดว่าจะต้องทำงานในเมืองไทยรักคนไทย มีครอบครัวเป็นคนไทย

๙) ความสามารถด้านการวิจัย

-มีความรู้ความสามารถทำความเข้าใจเบื้องต้น การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

๑๐) ความสามารถในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง

๑๑) คุณสมบัติด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๓.๗.๓ เกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของพยาบาลวิชาชีพต้นแบบ

สภาการพยาบาลได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของพยาบาลต้นแบบดังนี้^๖

๑) เป็นพยาบาลระดับปฏิบัติการบริการพยาบาลในสถานบริการสาธารณสุขและในชุมชนที่เน้นผู้ป่วยหรือชุมชน เป็นศูนย์กลาง

๒) มีผลงานดีเด่นด้านพฤติกรรมบริการและเทคนิคบริการพยาบาล

๓) มีความประพฤติดี มีบุคลิกภาพดี มีจิตวิญญาณของความเป็นพยาบาล

๔) เป็นแบบอย่างที่ดีด้านส่วนตัว และครอบครัว มีคุณธรรมจริยธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๕) จรรยาบรรณวิชาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ

๖) มีจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล

๗) เป็นผู้ให้บริการ ชุมชน ศรัทธาในความสามารถ และคุณงามความดี

๘) เป็นสมาชิกและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพพยาบาล

๓.๗.๔ เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมของพยาบาลโดยผู้รับบริการ

๑) อธิยาศัยในการต้อนรับ

๒) ความสุภาพและความอ่อนโยน

๓) มีมนุษยสัมพันธ์

๔) ความกระตือรือร้น

๕) การควบคุมอารมณ์

๖) การให้ความเสมอภาค

๗) การให้เกียรติ

๘) ตอบคำถามด้วยความเต็มใจ

๙) ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๑๐) รับฟังและช่วยเหลือคลี่คลายปัญหาและให้คำปรึกษา

๑๑) รักษาสิทธิของผู้รับบริการ

๑๒) รักษาความลับของผู้รับบริการ

^๖สภาการพยาบาล, แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจุดทอง จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑.

- ๑๓) อธิบายให้เข้าใจทั้งก่อนและหลังการให้บริการ
- ๑๔) ปลอดภัยให้กำลังใจ
- ๑๕) ความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการบริการ
- ๑๖) ความมีนพวลในการปฏิบัติกรพยาบาล
- ๑๗) มีน้ำใจ (สนใจ เต็มใจ เอาใจใส่)
- ๑๘) ช่วยเหลือให้บรรเทาความเจ็บปวด หรือความไม่สุขสบาย
- ๑๙) ความสะอาดเรียบร้อยในการแต่งกาย
- ๒๐) พฤติกรรมโดยทั่วไปน่าเชื่อถือและน่าศรัทธา

กล่าวได้ว่า เรื่องสิทธิผู้ป่วยเป็นเรื่องที่พยาบาลทุกคนตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นในการดูแลหรือให้การพยาบาลผู้ป่วยทุกคนและทุกครั้ง พยาบาลต้องคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยเสมอ ควรเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวเพื่อให้ผู้ป่วยรู้จัก และไว้วางใจ การพยาบาลทุกอย่างต้องได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยหรือจากผู้ปกครองในกรณีของเด็ก ผู้ป่วยหรือผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการดูแลรักษา ตลอดจนควรให้ข้อมูลอย่างละเอียด ให้ความรู้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติ หรือประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์และเป็นการบรรเทาทุกข์สร้างความสุขความพึงพอใจให้กับผู้ป่วยและญาติ ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพจึงต้องเป็นผู้ที่มีจิตเมตตา มีความขยัน อดทน และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเชิงวิชาชีพ และพัฒนาความรู้และทักษะการพยาบาลอย่างต่อเนื่องโดยที่ตนเองก็มีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกพยาบาลดีเด่นในสาขาต่างๆทุกภาคของประเทศไทยที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติ ประจำปี ๒๕๕๗ จำนวน ๘ ท่าน ดังมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

๓.๘ เกณฑ์การพิจารณาพยาบาลดีเด่นปี ๒๕๕๗

สภาการพยาบาลโดยมติคณะกรรมการสภาการพยาบาล วาระ พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๓ ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๕๗ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ให้ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลการผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาการพยาบาล เป็นพยาบาลดีเด่นประจำปี ๒๕๕๗ จึงประกาศกำหนดสาขาพยาบาลดีเด่น จำนวนรางวัล และเกณฑ์การพิจารณาพยาบาลดีเด่น^๗ ดังนี้พยาบาลดีเด่นมี ๕ สาขา ๑๓ รางวัลคือ(๑) สาขาเกียรติคุณ (๒) สาขาผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม (๓) สาขาการวิจัยทางการพยาบาล (๔) สาขาการศึกษาพยาบาล (๕) สาขาการบริการพยาบาล

^๗สภาการพยาบาลโดยมติคณะกรรมการสภาการพยาบาล,วาระ พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๓ ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๕๗, (วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗).

๓.๘.๑ คุณสมบัติทั่วไป

(๑) มีสัญชาติไทย เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ และไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดี

(๒) ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งให้พักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือตามกฎหมายอื่น และไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษ ให้ออกปลดออก หรือ ไล่ออก เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือตามกฎหมายอื่น

(๓) ไม่เป็นผู้ถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานเอกชน

(๔) ไม่เป็นผู้เคยถูกสั่งพัก เพิกถอนใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์

(๕) ไม่เป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว และไม่เคยเป็นบุคคลล้มละลาย

(๖) ไม่เป็นผู้ที่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่มีได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดระหู่โทษ

(๗) ไม่เป็นกรรมการสภาการพยาบาล หรือกรรมการกึ่งนกรองพยาบาลดีเด่นตามประกาศนี้

(๘) เฉพาะผู้ที่ได้รับการพิจารณาเป็นพยาบาลดีเด่น สาขาการวิจัยทางการแพทย์ สาขาศึกษาพยาบาล สาขาการบริการพยาบาล จะต้องเป็นสมาชิกสภาการพยาบาลมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีและมีบัตรประจำตัวสมาชิก และใบอนุญาตประกอบวิชาชีพที่ยังไม่หมดอายุ

๒) คุณสมบัติส่วนตัว

(๑) เป็นผู้มีความดีคุณธรรม มีความเมตตา กรุณา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

(๒) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับ

(๓) เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ รักษาจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และมีการแสดงออกเป็นแบบอย่างที่ดี

(๔) เป็นผู้มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญา และคุณธรรม

(๕) เป็นผู้ประพฤติตนตามกฎหมาย กฎ ระเบียบแบบแผนของสถานที่ปฏิบัติงาน และมีศีลธรรมอันดีเป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป และเพื่อนร่วมงาน

(๖) เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากสังคมในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากด้านการพยาบาล

๓) คุณสมบัติในด้านการทำงาน

(๑) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงต่อภารกิจ หรือภาระที่ผูกพัน และได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

(๒) มีความสามารถในการบริหารจัดการที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพ

(๓) มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์

(๔) เป็นผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์หาแนวทางปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น สามารถนำความเจริญมาสู่วิชาชีพและสถานที่ที่ปฏิบัติงาน

(๕) เป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นในด้านใดด้านหนึ่งต่อไปนี้ ด้านการศึกษาการพยาบาล การบริการการพยาบาล การวิจัยทางการพยาบาล และหรือมีผลงานดีเด่นที่ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและ/หรือต่างประเทศ

(๖) เป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๔) เกณฑ์การพิจารณา

๔.๑ สาขาเกียรติคุณ

เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทั้งด้านวิชาชีพและวิชาการ เป็นคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพวิชาชีพและสังคม มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของบุคคลในวงการวิชาชีพ และสังคมทั่วไปในระดับประเทศ และนานาชาติ

๔.๒ สาขาผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

เป็นผู้ที่ได้ทุ่มเทและเสียสละในการทำคุณประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม จนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับของสังคมวิชาชีพและสังคมทั่วไป และปัจจุบันไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติงานประจำด้านการศึกษา การบริหาร การบริการ หรือการวิจัยทางการพยาบาล

๔.๓ สาขาวิจัยทางการพยาบาล

๑. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยในประเด็นทางการพยาบาลที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

๒. ผลงานวิจัยดีเด่น คือ ให้ความรู้หรือแนวคิดใหม่ หรือสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพ หรือมีผลต่อการกำหนดนโยบายในระดับองค์กรหรือระดับประเทศ โดยเป็นผลงานวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยในประเด็นเดียวกันอย่างต่อเนื่อง

๓. มีผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการระดับชาติหรือนานาชาติอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นรายงานทางวิชาการ (Technical Report)

๔.๔ สาขาการศึกษาพยาบาล

๑. ผู้บริหารการศึกษาพยาบาล

๒. ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพด้านการศึกษา การวิจัย และการบริการวิชาการ

๓. ได้รับการยอมรับของผู้ร่วมวิชาชีพในการทำประโยชน์ให้กับวงการการศึกษาพยาบาล

๔. ผลงานการบริหารการศึกษาพยาบาลที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพส่วนรวม

๕. ผลงานดีเด่นด้านการบริหารการศึกษาพยาบาล

๖. อาจารย์พยาบาล

๗. ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์

๘. การผลิตผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในความ

รับผิดชอบ

๙. ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน และผู้บังคับบัญชาในการทำประโยชน์ด้านการเรียนการสอน เป็นตัวอย่างพยาบาลและครูที่ดีของศิษย์

๑๐. มีหลักฐาน/เอกสาร ประกอบการพิจารณาเพิ่มเติมจากแบบ สล.๕

๔.๕ สาขาการบริการทางการพยาบาล

๑. ผู้บริหารการบริการพยาบาลระดับปฐมภูมิ/ชุมชน
๒. ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๓. ผลงานดีเด่นด้านการบริหารการบริการพยาบาล ด้านการจัดการสุขภาพชุมชน หรือการจัดการให้สุขภาพชุมชนแข็งแรง
๔. ได้รับการยอมรับของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารบริการวิชาชีพ
๕. ผู้บริหารการบริการพยาบาลระดับตติยภูมิ
๖. ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๗. ผลงานดีเด่นด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๘. ได้รับการยอมรับของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารบริการวิชาชีพ
๙. ผู้บริหารการบริการพยาบาลระดับตติยภูมิ
๑๐. ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๑๑. ผลงานดีเด่นด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๑๒. ได้รับการยอมรับของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารบริการวิชาชีพ
๑๓. หัวหน้าหอผู้ป่วย ระดับตติยภูมิ
๑๔. ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๑๕. ผลงานดีเด่นด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๑๖. ได้รับการยอมรับของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารบริการวิชาชีพ
๑๗. หัวหน้าหอผู้ป่วย ระดับตติยภูมิ
๑๘. ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๑๙. ผลงานดีเด่นด้านการบริหารการบริการพยาบาล
๒๐. ได้รับการยอมรับของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารบริการวิชาชีพ
๒๑. ผู้ปฏิบัติการบริการพยาบาลระดับปฐมภูมิ/ชุมชน
๒๒. ให้บริการการพยาบาลหรือการผดุงครรภ์ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง
๒๓. ผลงานด้านการบริการดีเด่นเป็นที่ยอมรับ
๒๔. ผู้ปฏิบัติการบริการพยาบาลระดับตติยภูมิ
๒๕. ให้บริการการพยาบาลหรือการผดุงครรภ์ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง
๒๖. ผลงานด้านการบริการดีเด่นเป็นที่ยอมรับ
๒๗. ผู้ปฏิบัติการบริการพยาบาลระดับตติยภูมิ
๒๘. ให้บริการการพยาบาลหรือการผดุงครรภ์ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง
๒๙. ผลงานด้านการบริการดีเด่นเป็นที่ยอมรับ
๓๐. ผลงานด้านการบริการดีเด่นเป็นที่ยอมรับ

๕) ผู้มีสิทธิเสนอชื่อพยาบาลดีเด่น

สาขาวิจัยทางการแพทย์พยาบาล สาขาการศึกษาพยาบาล และสาขาการบริการพยาบาล
ได้แก่

๕.๑ องค์กรหรือหน่วยงานที่มีสมาชิกสภาการพยาบาล ปฏิบัติงาน หรือเคยปฏิบัติงาน

๕.๒ องค์กรวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เช่น สมาคม ชมรมต่างๆ

๕.๓ กรรมการสภาการพยาบาล

๕.๔ ผู้แทนสภาการพยาบาลประจำจังหวัด

๕.๕ สมาชิกสภาการพยาบาล ที่บัตรประจำตัวสมาชิก ยังไม่หมดอายุ จำนวน ๓๐ คนขึ้นไปเฉพาะสาขาเกียรติคุณ และสาขาผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สภาการพยาบาลใช้วิธีสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดร่วมด้วย

๖) กำหนดเวลาการเสนอชื่อและสถานที่ติดต่อ

ผู้มีสิทธิเสนอชื่อพยาบาลดีเด่น จะต้องส่งแบบเสนอชื่อผู้ขอรับรางวัลพยาบาลดีเด่น พร้อมรายละเอียดประวัติและผลงาน ตามแบบ สล.๕ จำนวน ๘ ชุด ส่งให้สภาการพยาบาลพิจารณา ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน- ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ณ สำนักงานสภาการพยาบาล อาคารนครินทร์ศรี ในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

๗) สภาการพยาบาลกำหนดหลักเกณฑ์พิจารณารางวัล ดังนี้

๗.๑ พิจารณารางวัล

สาขาเกียรติคุณ	๑ รางวัล
สาขาผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม	๑ รางวัล
สาขาการวิจัยทางการแพทย์พยาบาล	๑ รางวัล
สาขาการศึกษาพยาบาล	๒ ประเภทๆ ละ ๑ รางวัล
สาขาการบริการพยาบาล	๘ ประเภทๆ ละ ๑ รางวัล
รวมทั้งสิ้น	๑๓ รางวัล

๗.๒ การพิจารณาพยาบาลดีเด่นอาจไม่ครบทุกสาขา หากผลงานไม่ครบตามเกณฑ์

๘) การพิจารณาพยาบาลดีเด่น

คณะกรรมการสภาการพยาบาลจะแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละสาขาขึ้นกลั่นกรองตามความเหมาะสมในการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง จะไม่พิจารณาแบบเสนอชื่อผู้ขอรับรางวัลพยาบาลดีเด่น (แบบ สล.๕) ที่ไม่มีเอกสารรายละเอียดประวัติและผลงานแนบท้ายตามประกาศ

๙) การคัดเลือกผู้ได้รับรางวัลพยาบาลดีเด่น ให้ถือสิ้นสุดโดยการพิจารณาของคณะกรรมการสภาการพยาบาล

สรุป จะเห็นว่าวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีการควบคุมดูแลด้านคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลและมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลวิชาชีพมีการปฏิบัติงานบนพื้นฐานจริยธรรมและความสมารถในด้านทักษะ สมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อความปลอดภัยและพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งที่ทำหน้าที่ดูแลเพื่อนมนุษย์ทั้งภาวะปกติ

และภาวะเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายโดยใช้องค์ความรู้ทั้งศาสตร์หลายแขนงและศิลปะในเชิงวิชาชีพ เพื่อให้ผู้รับบริการปลอดภัยและพึงพอใจจนถึงประทับใจ

๓.๙ ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

อันความกรุณาปราณี	จะมีใครบังคับก็หาไม่
หลังมาเองเหมือนฝน	อันชื่นใจ
จากฟากฟ้าสุลาสัย	สุแดนดิน
ขอความนี้ องค์พระธีรราชเจ้า	พระโปรดเกล้าฯ ประทานให้ใจถวิล
ใช้คุณค่าพระกรุณาไว้อาจิณ	คังวารินจากฟ้าสู่สาคร
อันพวกเราเหล่านักเรียนพยาบาล	ปณิธานอนุถูลเพิ่มพูนผล
เรียนวิชากรณาช่วยปวงชน	ผู้เจ็บไข้ได้พันทนมธรรมาน
แม้โรคร้ายจะแปรพิษถึงปลิดชีพ	จะยึดหลักดวงประทีป คือสงสาร
ยอมเหนื่อยยากครากตราใจสำราญ	อุทิศงานเพื่อคนไข้ทั้งใจกาย

แผนภาพที่ ๓.๓ คำปณิธานพยาบาลวิชาชีพ

แผนภาพที่ ๓.๔ ภาพพยาบาลเรียกร้องขอความเป็นธรรม^๕

^๕[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/chanidapa13/2013/12/03/entry-1>.

ในสภาพปัจจุบัน พยาบาลวิชาชีพมีอุปสรรคปัญหาหลายปัจจัยในการปฏิบัติหน้าที่เช่น ภาระงานมาก ไม่สมดุลกับบุคลากรพยาบาล เนื่องจากปัญหาสุขภาพของประชาชนเรื่องความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจ เป็นต้น ประกอบกับกลุ่มผู้รับบริการเป็นผู้สูงอายุที่มีจำนวนสูงขึ้นต้องได้รับการดูแลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อย่างต่อเนื่องจนถึงชุมชน แต่จำนวนพยาบาลขาดแคลน และจากอัตรการย้ายงาน ลาออกของพยาบาลสูงขึ้นก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังเพิ่มสูงขึ้น พยาบาลที่คงอยู่รับภาระงานหนักแม้จะมีอายุมากขึ้นก็ต้องปฏิบัติงานทั้งผลัดกลางวันและกลางคืน รวมถึงต้องปฏิบัติงานล่วงเวลากันเป็นส่วนใหญ่ แต่ความคาดหวังของผู้รับบริการและสภาวิชาชีพต้องการให้พยาบาลวิชาชีพ ปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถในหน้าที่ แม้ว่าองค์กรวิชาชีพเช่น สภาการพยาบาลจะมีการควบคุมกำกับให้พยาบาลปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเต็มความรู้ความสามารถ ตามข้อกำหนดของมาตรฐานวิชาชีพ ดูแลด้านพฤติกรรมและจริยธรรมคุณธรรมของพยาบาลอย่างเป็นระบบเพื่อให้บุคลากรทางการพยาบาลเป็นที่ศรัทธา และเชื่อมั่นของผู้รับบริการ แต่ในสภาพความเป็นจริงแม้จะมีการดูแลควบคุมกำกับจากสภาการพยาบาล ในการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงต่อความผิดพลาดได้ตลอดเวลาทำให้พยาบาลถูกร้องเรียน ถูกตำหนิ บางครั้งต้องรับโทษทางวินัยตั้งแต่ตักเตือนจนถึงรุนแรง จนเป็นเหตุให้พยาบาลเกิดความท้อแท้เมื่อประสบปัญหากับตนเอง หรือเพื่อนร่วมวิชาชีพ และมีพยาบาลวิชาชีพบางราย ที่บกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง จากความเบื่อหน่าย เหนื่อยล้า ความโกรธ จนละทิ้งความตั้งใจที่ต้องการช่วยเหลือผู้ป่วยให้พ้นทุกข์สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้ประสิทธิภาพการพยาบาลลดลง จนถึงผิดพลาดและเกิดข้อร้องเรียน จนถึงขั้นร้องเรียนแลฟ้องร้องกัน ทำให้ขวัญและกำลังใจพยาบาลลดลงอย่างมาก แม้สภาการพยาบาลจะพยายามเชิดชูเกียรติ มอบรางวัลประคุณความดีเพื่อให้พยาบาลตระหนักในคุณค่าแห่งวิชาชีพ ด้วยการตั้งเกณฑ์เพื่อประเมินพยาบาลที่มีผลงานหรือจริยธรรมเด่นในด้านต่างๆประจำ แต่ปัญหาการร้องเรียนในด้านจริยธรรมด้านพฤติกรรมบริการยังคงเกิดขึ้นเสมอ

สรุปได้ว่าในปัจจุบันพยาบาลวิชาชีพประสบปัญหาขาดแคลนอัตรากำลังจากย้ายงาน และการลาออกจากวิชาชีพสูงงาน ประกอบกับงานการพยาบาล มีงานอื่นที่ไม่ใช่งานด้านการพยาบาล ต้องรับผิดชอบมาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะสุขภาพของผู้ป่วยทำให้การทำงานมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นภาระงานมาก แต่ความคาดหวังของผู้รับบริการและสภาวิชาชีพเพิ่มขึ้น ทำให้พยาบาลประสิทธิภาพการพยาบาลลดลง บางขณะเกิดความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่และเกิดข้อร้องเรียนตามมา จึงเกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้และเกิดความโกรธ ส่งผลให้ขวัญและกำลังใจพยาบาลลดลง แต่ยังมีพยาบาลที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจพัฒนางานการพยาบาล และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรม มีความสุขในการทำงาน สร้างคุณค่าให้ตนเองและวิชาชีพพยาบาล จนได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติ

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาค้นคว้าการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติทั้งประเภทคุณภาพการพยาบาลในสาขาต่างๆตามเกณฑ์การพิจารณาเพื่อเปรียบเทียบกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุด้วยหลักธรรมหัวใจพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร คือ สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี เพื่อให้พยาบาลได้เห็นแบบอย่างที่ดี และตระหนักในคุณค่าของตนเองและของวิชาชีพ เกิดแรงบันดาลใจ ในการที่จะทำความดี ด้วยความเพียรพยายาม และอดทน มีเมตตา

ประกอบไปด้วยปัญญาในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และเพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลเกิดความสุขในการทำงานและความสมดุลในชีวิตตามแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงได้วิจัยลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นเพื่อหาความสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ดังนี้

๓.๑๐ การศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลดีเด่นที่ได้รับรางวัลจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗

ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมเชิดชูเกียรติประเภทผู้ปฏิบัติการพยาบาล และประเภทผู้สนับสนุนการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดประเด็น ๓ ความและหาลักษณะของพยาบาลดีเด่น มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับจริยธรรมวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพและหาผลสรุปความสอดคล้อง หรือสนับสนุนหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระโพธิสัตว์ ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุก็คือ หลักสัพพัญญู หลักปัญญา หลักเมตตา หลักขันติ เพื่อให้พยาบาลได้เห็นแบบอย่างที่ดี และตระหนักในคุณค่าของตนเองและของวิชาชีพ เกิดแรงบันดาลใจ ในการที่จะทำความดีช่วยเหลือผู้ที่เจ็บป่วย หรือมีความทุกข์จากการเจ็บป่วยของญาติพี่น้อง และเพื่อให้พยาบาลวิชาชีพเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อการทำความดี มีกำลังใจสามารถทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ ด้วยหัวใจของวิชาชีพพยาบาลคือ ความเอื้ออาทรและเมตตากรุณาโดยพยาบาลต้องมีความเพียรพยายาม และอดทน มีเมตตาประกอบไปด้วยปัญญาในการแก้ปัญหาสุขภาพของผู้รับบริการ และป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และเพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลเกิดความสุขในการทำงานและความสมดุลในชีวิตตามแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ดังต่อไปนี้

๓.๑๐.๑ การเปรียบเทียบกรอบแนวทางการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพด้านจรรยาบรรณวิชาชีพกับหัวใจพระโพธิสัตว์

วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์	การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น
สุทธินามะ หมายถึง การที่บุคคลทำจิตใจให้บริสุทธิ์จิตใจที่ดีปรารถนาดีต่อผู้อื่นผู้รับบริการ ปราศจากสิ่งที่ไม่ดี รำคาญ อิจฉาริษยา อาฆาตพยาบาท หรือการทำจิตใจให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง	๑)พยาบาลรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพ ๒)พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้รับบริการ ผู้ร่วมงานและประชาชนด้วยความ เคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยชนของบุคคล ๓)พยาบาลยึดหลักความยุติธรรมและ ความเสมอภาคในสังคมมนุษย์ ๔)พยาบาลรับผิดชอบในการปฏิบัติให้สังคมเกิดความเชื่อถือ ไว้วางใจต่อพยาบาลและต่อวิชาชีพการพยาบาล

	๕) พยาบาลพึงรับผิดชอบต่อตนเอง เช่นเดียวกับรับผิดชอบต่อผู้อื่น
ปัญญาบารมี หมายถึง ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลัง ความรู้ความสามารถทางสติปัญญา เป็นผู้ที่มีปกติวิสัยที่ประกอบด้วยทาน ศีล และภาวนา เป็นผู้มีความรู้ตามความเป็นจริงประกอบด้วยหลักของเหตุและผล และสามารถนำความรู้ที่มีในตนไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามปัจจัยที่มากกระทบ เป็นผู้ที่มีสติ สมาธิ โดยมีการพัฒนาจิตให้รู้ตื่น และเบิกบาน และสามารถพิจารณาว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ และสิ่งใดควรหลีกเลี่ยงหรือละเว้น การปฏิบัติ เป็นต้น	๑) พยาบาล รับผิดชอบ ต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพ ๒) พยาบาลประกอบวิชาชีพโดย มุ่งความเป็นเลิศ ๓) พยาบาลพึง ป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ ๔) พยาบาลพึง ร่วม ในการ ทำความเจริญก้าวหน้า ให้แก่วิชาชีพการพยาบาล
เมตตาบารมี หมายถึง มีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วน	๑) พยาบาล รับผิดชอบ ต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพ ๒) พยาบาลประกอบวิชาชีพด้วย ความเมตตา กรุณา เคารพในคุณค่าของชีวิต ความมีสุขภาพดี และ ความผาสุกของเพื่อนมนุษย์ ๓) พยาบาลพึง ป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ ๔) พยาบาลพึง รับผิดชอบ ต่อตนเอง เช่นเดียวกับ รับผิดชอบ ต่อผู้อื่น
ขันติบารมี หมายถึง การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนา หรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหว	๑) พยาบาล รับผิดชอบ ต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพ ๒) พยาบาลพึง ร่วม ในการ ทำความเจริญก้าวหน้า ให้แก่วิชาชีพการพยาบาล

ตารางที่ ๓.๑ เปรียบเทียบจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลกับหัวใจพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

สรุปผลจากกรอบจรรยาบรรณ ๙ ข้อ ผู้วิจัยนำข้อปฏิบัติตามกรอบจรรยาบรรณมาเปรียบเทียบกับหลักหัวใจพระโพธิสัตว์ เพื่อหาความสอดคล้องหรือสนับสนุน เพื่อนำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงกับพยาบาลดีเด่นที่ได้รับรางวัลประจำปี ๒๕๕๗ ไดดังนี้คือ

หลักสัทธา หมายถึง รับผิดชอบต่อปฏิสัมพันธ์สิทธิมนุษยชนความเสมอภาค

หลักปัญญา หมายถึง รับผิดชอบมุ่งความเป็นเลิศป้องกันอันตรายต่อสุขภาพทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพ

หลักเมตตา หมายถึง ความเมตตากรุณาความผาสุกของเพื่อนมนุษย์ป้องกันอันตรายรับผิดชอบต่อตนเองรับผิดชอบต่อผู้อื่น

หลักขันติ หมายถึง การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนา หรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหว^๔

จากการเปรียบเทียบจรรยาบรรณทั้ง ๙ ข้อ ผู้วิจัยพบว่า ไม่มีข้อใดที่บ่งบอกถึงการส่งเสริมหรือเน้นการมีหลักขันติ ในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ จึงต้องมีการอภิปรายผลต่อไป

๓.๑๐.๒ การเปรียบเทียบกรอบแนวทางการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพด้านจริยธรรมวิชาชีพกับหัวใจพระโพธิสัตว์

วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์	การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น
สุทธิบารมี	-ประกอบวิชาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต -ไม่ใช้หรือไม่ยินยอม ให้ผู้อื่นประกอบวิชาชีพเพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้ -ปฏิบัติตามกฎหมายวิชาชีพและข้อบังคับของวิชาชีพ -ยอมรับความเชื่อและค่านิยมของผู้อื่น -ตระหนักในคุณค่าของตนเองและภูมิใจในวิชาชีพ -พัฒนาตนเองให้มีความยึดมั่นในคุณงามความดีและความถูกต้องชอบธรรม -ปฏิบัติวิชาชีพด้วยเจตนาดีไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านฐานะ ศาสนา เชื้อชาติ สังคม และ การเมือง -ประกอบวิชาชีพโดยไม่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนเกินกว่าที่พึงได้รับ -ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการเลือกใช้บริการของผู้รับบริการ -ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้รับบริการเว้นแต่เป็นการรักษาพยาบาลหรือต้องปฏิบัติตามกฎหมาย -ปกป้องการละเมิดสิทธิของผู้รับบริการในการรักษาพยาบาล -ประกอบวิชาชีพโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ปลอดภัย และรวดเร็วต่อผู้รับบริการ -ส่งเสริมสนับสนุนการประกอบวิชาชีพของผู้ร่วมงาน ไม่ทับถมให้ร้าย หรือกลั่นแกล้งกัน

^๔[ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.buddharam.us/index.php?option=com_content&view=article&id=4:2012-01-28-10-04-54&catid=3:dhamma&Itemid=4 (๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

	-ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และความต้องการพื้นฐานของแต่ละคน -เคารพในสิทธิ ยอมรับความสามารถตามศักยภาพของแต่ละบุคคล -ยกย่องผู้มีความรู้ ความสามารถ และผู้ประพฤติดี -ร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อประสานสัมพันธ์และมุ่งให้เกิดความสามัคคีในหน่วยงาน -ส่งเสริมความเสมอภาคในการพัฒนาและความก้าวหน้าในหน้าที่ของผู้ร่วมงานและผู้ร่วมวิชาชีพ -อุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน เมื่อมีเหตุจำเป็นและฉุกเฉิน นอกเหนือเวลาทำงานปกติ -มีน้ำใจและแสดงความเต็มใจในการให้บริการ -ไม่เรียกรับหรือยอมรับทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ตอบแทนอื่นใดนอกเหนือจากสิทธิ์ที่พึงได้รับ -จัด,ร่วม หรือสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือต่อวิชาชีพ โดยไม่หวังผลประโยชน์ -ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะปกป้องสาธารณประโยชน์ -ชวนชวนและอาสาในการให้บริการแก่ชุมชน โดยเฉพาะในยามวิกฤต -ให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วนและเสมอภาค
ปัญหาบารมี	- พัฒนาตนเองให้มีความยึดมั่นในคุณงามความดีและความถูกต้องชอบธรรม - พัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานที่ทันสมัยอยู่เสมอ - สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม -ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการเลือกใช้บริการของผู้รับบริการ -ประกอบวิชาชีพโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ปลอดภัย และรวดเร็วต่อผู้รับบริการ -ละเว้นการส่งเสริม ปกป้องผู้ประพฤติผิด -ละเว้นการนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน -ร่วมคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญหาการประกอบวิชาชีพให้เกิดความร่วมมือที่ดีและปรับปรุง พัฒนางานสม่ำเสมอ
	-ยอมรับความเชื่อและค่านิยมของผู้อื่น -ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการเลือกใช้บริการของผู้รับบริการ

เมตตาบารมี	-เป็นตัวแทนผู้รับบริการที่สื่อความต้องการด้วยตนเองไม่ได้ -ป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้รับบริการในการรักษาพยาบาล -ประกอบวิชาชีพโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ปลอดภัย และรวดเร็วต่อผู้รับบริการ -ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่ออยู่ในวิสัยที่ช่วยเหลือได้โดยไม่ต้องรอร้องขอ -ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ร่วมงานในทางที่ชอบ -มีน้ำใจและแสดงความเต็มใจในการให้บริการ -ให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วนและเสมอภาค
ขันติบารมี	- สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม -ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และความต้องการพื้นฐานของแต่ละคน

ตารางที่ ๓.๒ เปรียบเทียบจริยธรรมวิชาชีพพยาบาลกับหัวใจพระโพธิสัตว์อโลกิตศพร

สรุปผลจากการอภิปรายธรรมวิชาชีพพยาบาลที่สภาการพยาบาลได้เขียนกรอบแนวทางปฏิบัติไว้แล้ว ผู้วิจัยนำข้อปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมมาเปรียบเทียบกับหลักหัวใจพระโพธิสัตว์ เพื่อหาความสอดคล้องหรือสนับสนุน เพื่อนำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงกับพยาบาลดีเด่นที่ได้รับรางวัลประจำปี ๒๕๕๗ ได้ดังนี้คือ

หลักสุทธิ หมายถึง ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในคุณงามความดี ไม่มุ่งหวังประโยชน์ ไม่ทับถมให้ร้ายหรือกลั่นแกล้งกัน

หลักปัญญา หมายถึง พัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะ ร่วมคิดและหาแนวทางแก้ไข ปัญหา

หลักเมตตา หมายถึง ช่วยเหลือผู้อื่น มีน้ำใจและแสดงความเต็มใจในการให้บริการ

หลักขันติ หมายถึง สามารถปรับตัวจากการเปรียบเทียบหัวใจพระโพธิสัตว์กับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพและจริยธรรมวิชาชีพ ได้แนวทางเพิ่มเติม ดังนี้

วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์	การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น(จรรยาบรรณ)	การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น(จริยธรรม)
สุทธิบารมี	รับผิดชอบ ปฏิสัมพันธ์ สัมพันธภาพ มนุษยชนความเสมอภาค	ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในคุณงามความดี ไม่มุ่งหวังประโยชน์ ไม่ทับถมให้ร้ายหรือกลั่นแกล้งกัน
ปัญญาบารมี	รับผิดชอบมุ่งความเป็นเลิศ ป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ ความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพ	พัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะ ร่วมคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญหา
เมตตาบารมี	ความเมตตากรุณาความผาสุก ของเพื่อนมนุษย์ป้องกันอันตราย รับผิดชอบต่อตนเองรับผิดชอบต่อผู้อื่น	ช่วยเหลือผู้อื่น มีน้ำใจและแสดงความเต็มใจในการให้บริการ
ขันติบารมี	-	มีความสามารถในความอดทนต่อการกระทบกระทั่งจากสิ่งต่างๆได้ และมีความสามารถในการปรับตัว

ตารางที่ ๓.๓ เปรียบเทียบหัวใจพระโพธิสัตว์กับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพและจริยธรรมวิชาชีพ

จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรอบจรรยาบรรณและกรอบจริยธรรมวิชาชีพพยาบาล จึงได้กรอบใหม่เพิ่มเติมสามารถนำไปประยุกต์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับคุณลักษณะของพยาบาลดีเด่นได้ดังนี้

หลักสุทธิ หมายถึง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ยึดมั่นในคุณงามความดี ซื่อสัตย์สุจริต ไม่มุ่งหวังประโยชน์ มีความเสมอภาค มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ไม่ทับถมให้ร้ายหรือกลั่นแกล้งกัน

หลักปัญญา หมายถึง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ พัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะมุ่งความเป็นเลิศ ทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพร่วมคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญหาป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ

หลักเมตตา หมายถึง มีรับผิดชอบต่อตนเองและรับผิดชอบต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา กรุณาเพื่อความผาสุกของเพื่อนมนุษย์ ให้การช่วยเหลือผู้อื่น อย่างมีน้ำใจและแสดงความเต็มใจในการให้บริการเพื่อป้องกันอันตราย

หลักขันติ หมายถึง มีความสามารถปรับตัวได้

เกณฑ์การพิจารณาพยาบาลดีเด่นโดยสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้กำหนดให้มีการคัดเลือกผู้ประกอบอาชีพการพยาบาลที่เป็นสมาชิกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นพยาบาลดีเด่นประจำปีโดยการกำหนด ประเภทรางวัล คุณสมบัติ และเกณฑ์การพิจารณา ผู้วิจัยได้นำมาเปรียบเทียบไว้ ดังนี้

๓.๑๐.๓ ตารางเปรียบเทียบเกณฑ์คุณลักษณะของพยาบาลดีเด่นที่สอดคล้องกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

ข้อที่	คุณสมบัติ/คุณลักษณะของบุคคล	เกณฑ์พิจารณา เทียบเคียง		
		สภา การ พยาบาล	สมา คม พยาบาล	พระ โพธิ สัตว์
คุณสมบัติส่วนบุคคล				
๑.	มีคุณธรรมเมตตากรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง	✓	✓	✓
๒.	มีมนุษยสัมพันธ์ดี ความสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับ	✓	✓	
๓.	มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ รักษาจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดี	✓	✓	
๔.	พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม	✓	✓	✓
๕.	ประพฤติตนตามกฎหมาย กฎ ระเบียบแบบแผน และมีศีลธรรมอันดีเป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป และเพื่อนร่วมงาน	✓	✓	✓
๖.	ได้รับการยกย่องจากสังคม	✓	✓	
คุณสมบัติในด้านการทำงาน		✓		
๗.	มีความรับผิดชอบสูงต่อภารกิจ หรือภาระที่ผูกพัน และได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย	✓	✓	
๘.	มีความสามารถในการบริหารจัดการที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพ	✓	✓	
๙.	มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์	✓	✓	
๑๐.	เป็นผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์หาแนวทางปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น สามารถนำความเจริญมาสู่วิชาชีพและสถานที่ที่ปฏิบัติงาน	✓	✓	
๑๑.	มีผลงานดีเด่นที่ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและ/หรือต่างประเทศ	✓	✓	
๑๒.	เป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	✓	✓	✓

ข้อที่	คุณสมบัติ/คุณลักษณะของบุคคล	เกณฑ์พิจารณาเทียบเคียง		
		สภาการพยาบาล	สมาคมพยาบาล	พระโพธิสัตว์
๑๓.	เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยในประเด็นทางการพยาบาล	✓	✓	
๑๔.	มีผลงานได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการอย่างต่อเนื่อง	✓		
๑๕.	มีผลงานการบริหารการศึกษาพยาบาล	✓		
๑๖.	มีผลงานการบริหารการพยาบาล	✓		
๑๗.	อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม	✓		
๑๘.	ดี ความสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับ	✓		

**ตารางที่ ๓.๔ ตารางเปรียบเทียบเกณฑ์คุณลักษณะของพยาบาลดีเด่นที่สอดคล้องกับ
วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์**

ผู้วิจัยพบว่า เกณฑ์คุณสมบัติของบุคคลที่กำหนดโดยสภาการพยาบาลที่ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง)^{๑๐} และเกณฑ์สมาคมพยาบาลที่กำหนดมีความสอดคล้องกัน โดยแตกต่างกันในบางข้อที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของพยาบาลดีเด่นที่แยกสาขา คือ สาขาบริหารการพยาบาล สาขาบริการพยาบาล และสาขาวิชาการพยาบาลซึ่งรวมถึงการศึกษาพยาบาลด้วย โดยพยาบาลดีเด่นของสมาคมพยาบาลประจำปี ๒๕๕๗ ที่เป็นกลุ่มประชากรได้รับการสัมภาษณ์ จำนวน ๘ ท่านมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ ดังนี้คือมีคุณธรรมเมตตา กรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ดี ความสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ รักษาจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดี พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม และ ประพฤติตนตามกฎหมาย กฎ ระเบียบแบบแผน และมีศีลธรรมอันดีเป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป และเพื่อนร่วมงานได้รับการยกย่องจากสังคมมีความรับผิดชอบสูงต่อภารกิจ หรือภาระที่ผูกพัน และได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายมีความสามารถในการบริหารจัดการที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์เป็นผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์หาแนวทางปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น สามารถนำความเจริญมาสู่วิชาชีพและสถานที่ที่ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่นที่ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานดีเด่น

^{๑๐}สภาการพยาบาลโดยมติคณะกรรมการสภาการพยาบาล, วาระ พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๖๓ ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๕๗, (วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗).

เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและ/หรือต่างประเทศเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยในประเด็นทางการพยาบาล

๓.๑๑ บทสรุป

พยาบาลวิชาชีพ เป็นผู้ทำหน้าที่กระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการดูแลและการช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย รวมถึงการฟื้นฟูสภาพ การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์ กระทำการรักษาโรค ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะการพยาบาล ตามหลักวิชาการ พยาบาลยังมีบทบาทหน้าที่ตามที่สภาการพยาบาลกำหนดซึ่งอำนาจหน้าที่ของสภาการพยาบาล จะช่วยกำกับดูแลมาตรฐานการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ โดยการแบ่งงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อ สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการในแต่ละระดับของการบริการ กล่าวได้ว่า วิชาชีพพยาบาล เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และได้รับการยกย่องจากสังคมอาชีพหนึ่ง ทั้งนี้เพราะวิชาชีพพยาบาลมี จรรยาบรรณ ซึ่งอาชีพพยาบาลนั้นมีจรรยาบรรณมากมาย เริ่มตั้งแต่จรรยาบรรณต่อตนเอง ต่อ วิชาชีพของตน ต่อประชาชน ต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนต่อผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ และที่ สำคัญพยาบาลต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ และทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน งานต้องมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ผู้รับบริการพึงพอใจ มีสติ มีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เอื้ออาทร เอาใจใส่ มีการสื่อสารที่ดี มีการพัฒนาตนเองและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิชาชีพพยาบาลเป็น วิชาชีพที่มีการควบคุมดูแลด้านคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลและมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหลัก ปฏิบัติ มีการปฏิบัติงานบนพื้นฐานจริยธรรมและความสามารถในด้านทักษะ สมรรถนะในการ ปฏิบัติงานเพื่อความปลอดภัยและพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ ทำหน้าที่ดูแลเพื่อนมนุษย์ทั้งภาวะปกติและ ภาวะเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายโดยใช้องค์ความรู้ทั้งศาสตร์หลาย แขนงและศิลปะในเชิงวิชาชีพ เพื่อให้ผู้รับบริการปลอดภัยและพึงพอใจจนถึงประทับใจ แต่ ขณะเดียวกันในปัจจุบันพยาบาลวิชาชีพประสบปัญหาขาดแคลนอัตรากำลังสูงมากเพราะเหตุปัจจัย หลายๆ อย่าง แต่ความคาดหวังของผู้รับบริการและสภาวิชาชีพยังคงเพิ่มขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพการ พยาบาลลดลง บางขณะเกิดความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่จนเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา อาทิเช่น ความเบื่อหน่าย ท้อแท้และเกิดความโกรธ ส่งผลให้ขวัญและกำลังใจพยาบาลลดลง แต่ยังมีพยาบาลที่ มีความมุ่งมั่นตั้งใจพัฒนาการพยาบาล และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรม โดยมีความสุขใน การทำงาน สร้างคุณค่าให้ตนเองและวิชาชีพพยาบาล จนได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติมากมาย การ ทำหน้าที่ในลักษณะนี้เปรียบเทียบกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ คือประกอบด้วย สุทธิ บารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี เมื่อพยาบาลได้เห็นแบบอย่างที่ดี และตระหนักใน คุณค่าของตนเองและของวิชาชีพ ก็จะทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ในการที่จะทำความดี ด้วยความเพียร พยายาม และอดทน มีเมตตาประกอบไปด้วยปัญญาในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และ เพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลเกิดความสุขในการทำงานและความสมดุลในชีวิตตามแนวทางการสร้าง บารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาการเรียนรู้ที่จะนำหลักธรรมของพระโพธิสัตว์มาใช้อย่าง ถูกต้องและเข้าใจเข้าถึงหัวใจของพระโพธิสัตว์ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการปฏิบัติงานพยาบาลวิชาชีพ ทั้งนี้ จะได้เป็นแบบอย่างและได้กำลังใจในการทำงานอย่างมีความสุข เพื่อเพื่อนมนุษย์และสังคมต่อไป

ผู้วิจัยพบว่า เกณฑ์คุณสมบัติของบุคคลที่กำหนดโดยสภาการพยาบาลที่ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง)^{๑๑} และเกณฑ์สมาคมพยาบาลที่กำหนดมีความสอดคล้องกัน โดยแตกต่างกันในบางข้อที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของพยาบาลดีเด่นที่แยกสาขา คือ สาขาบริหารการพยาบาล สาขาบริการพยาบาล และสาขาวิชาการพยาบาลซึ่งรวมถึงการศึกษาพยาบาลด้วย โดยพยาบาลดีเด่นของสมาคมพยาบาลประจำปี ๒๕๕๗ ที่เป็นกลุ่มประชากรได้รับการสัมภาษณ์ จำนวน ๘ ท่านมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ ดังนี้คือมี**คุณธรรมเมตตา กรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง**อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมีมนุษยสัมพันธ์ดี ความสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ รักษาจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีพัฒนาตนเองอยู่เสมอ **ปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม และประพฤติตนตามกฎหมาย กฎ ระเบียบแบบแผน และมีศีลธรรมอันดีเป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป และเพื่อนร่วมงาน**ได้รับการยกย่องจากสังคมมีความรับผิดชอบสูงต่อภารกิจ หรือภาระที่ผูกพัน และได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายมีความสามารถในการบริหารจัดการที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์ เป็นผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์หาแนวทางปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น สามารถนำความเจริญมาสู่วิชาชีพ และสถานที่ที่ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่นที่ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและ/หรือต่างประเทศเป็น**ผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม**เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยในประเด็นทางการพยาบาล

จากการเปรียบเทียบคุณลักษณะของพยาบาลดีเด่นที่สอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ โดยการเทียบเคียงเกณฑ์พระโพธิสัตว์กับเกณฑ์สภาการพยาบาลและสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย พบว่า**สอดคล้องกัน**คือ พยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศมีคุณลักษณะดังนี้คือ

หลักสุทธิ หมายถึง มีความรับผิดชอบสูงต่อภารกิจ หรือภาระที่ผูกพัน และได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

หลักปัญญา หมายถึง พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม

หลักเมตตา หมายถึง มีคุณธรรมเมตตา กรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง

หลักขันติ หมายถึง เป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

กล่าวได้ว่า การเปรียบเทียบเพื่อทราบคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากการปฏิบัติหน้าที่กับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามหลักคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ด้วยหลักธรรมหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร คือ หลักสุทธิบารมี หลักปัญญาบารมี หลักเมตตาบารมี และหลักขันติบารมี ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบกรอบปฏิบัติการจรรยาบรรณวิชาชีพและกรอบจริยธรรมวิชาชีพ ผลที่ได้คือกลุ่มคำมีความหมายที่สอดคล้องและเกี่ยวข้อกัน และเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างพยาบาลดีเด่น ๗ รายนี้ ได้รับการพิจารณาตัดสินจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยผู้วิจัยจึงได้เปรียบเทียบเกณฑ์คุณสมบัติ/ลักษณะกับสภาการพยาบาล ได้ใจความสำคัญที่

^{๑๑}สภาการพยาบาลโดยมติคณะกรรมการสภาการพยาบาล, วาระ พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๖๓ ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๕๗, (วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗).

ใช้เป็นลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานเสมือนกับการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์คือ กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เปรียบเทียบเกณฑ์คุณสมบัติ/ลักษณะ พบว่า ผลจากการศึกษาวิจัย เป็น ดังนี้คือสรุปได้ว่า เกณฑ์คุณสมบัติดังกล่าวในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีความ สอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ตามกรอบแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ ด้วยหัวใจพระโพธิสัตว์ สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมีพยาบาลดีเด่นมี คุณสมบัติมีคุณธรรมเมตตากรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูง(สุทธิ) และพัฒนาตนเองอยู่ เสมอ ปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม (ปัญญา) ประพฤติตนตาม กฎหมาย กฎ ระเบียบแบบแผน และมีศีลธรรมอันดีเป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป และเพื่อนร่วมงาน (เมตตา) เป็นผู้ที่ไม่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ขันติ) และผู้วิจัยขอแนะนำเสนอคุณลักษณะของพยาบาล วิชาชีพดีรูปแบบที่ได้จากผลงานวิจัยครั้งนี้คือ มีเมตตากรุณาพัฒนาตนเอง ด้วยสติปัญญาและ คุณธรรม เสียสละมีความรับผิดชอบสูง

บทที่ ๔

วิเคราะห์ความสอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น กับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิด ของท่านพุทธทาสภิกขุ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบคุณภาพความเชื่อถือได้ของงานวิจัย (Research Credibility) โดยใช้กระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูลและด้านวิธีการ (Data and Methodological Triangulation) เพื่อเพิ่มความชัดเจนข้อค้นพบที่ได้มา มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (in-depth interview) ด้วยแนวคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure questionnaire) ที่ผ่านการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ราย และการทดลองใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกตแบบง่าย ขณะสัมภาษณ์ (simple observation) การจดบันทึกภาคสนาม (field note) นั้นมีความถูกต้องเชื่อถือได้ ผู้ให้ข้อมูล (informants) สามารถอ่านบททบทวนตรวจสอบความตรงในเนื้อหาที่ให้สัมภาษณ์ ว่าที่ถูกต้องเป็นไปตามคำสัมภาษณ์ที่ให้ไว้ (member check) ตามข้อความที่ถอดเทปสัมภาษณ์ และพิมพ์แบบคำต่อคำโดยไม่มีการแปลความ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แก้ไขข้อผิดพลาดข้อเท็จจริง เพิ่มเติมข้อมูลการสัมภาษณ์ครั้งแรก เพื่อสรุปเชิงวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น และให้การประเมินเพื่อยืนยันข้อมูลในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล^๑

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วางระบบข้อมูลโดยการจัดประเภทของคำหรือข้อความ ในเนื้อหาสาระของเอกสารที่จะใช้วิเคราะห์โดยจัดประเภท (categories) พิจารณาที่สอดคล้องกับปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีความรองรับ ครอบคลุมคำสำคัญที่แจ่มชัดสอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษาครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มากระทำโดยการนับความถี่ของคำหรือข้อความที่จำแนกไว้ ภายใต้ระบบการจำแนกที่กำหนดไว้ จากนั้นทำการวิเคราะห์เชื่อมโยง สรุปบรรยายข้อมูลที่จำแนกได้ อ้างอิงไปสู่ข้อมูลทั้งหมดในเอกสารที่ได้จากการสัมภาษณ์ ด้านการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล (Authentic citations) ได้ดำเนินการบนพื้นฐานของจริยธรรมการวิจัยในคนโดยผู้วิจัยใช้รหัสอ้างอิงข้อมูล (quotes from the data) ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลโดยไม่ระบุชื่อนามสกุลในรายงานวิจัยฉบับนี้^๒

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากพยาบาลวิชาชีพดีเด่นและวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์สามารถสรุปประเด็นได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่สามด้าน ลักษณะการ

^๑ วิจิตร ศรีสุพรรณ, การวิจัยทางการพยาบาล: หลักการและแนวทางปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (เชียงใหม่: โครงการตำรา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

^๒ วิจิตร ศรีสุพรรณ, การวิจัยทางการพยาบาล: หลักการและแนวทางปฏิบัติ, หน้า ๑๙.

ปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ (หลักสุทธิ หลักปัญญา หลักเมตตา หลักขันติ) ดังนี้

๔.๑ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ หลักสุทธิ

จากการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นด้านจริยธรรมตามหลักสุทธิพบว่า พยาบาลวิชาชีพดีเด่นประกอบวิชาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตนตามกฎหมายและข้อบังคับของวิชาชีพ มีความตระหนักในคุณค่าของตนเองและภูมิใจในวิชาชีพ ยึดมั่นในคุณงามความดีและอุทิศเวลาในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับ

คำนิยามหลักสุทธิ หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพมีจิตใจที่บริสุทธิ์ จิตใจที่ปรารถนาดีต่อผู้ป่วย ผู้รับบริการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพ พยาบาล ปราศจากจิตที่เศร้าหมองจากอคติ มีความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ มีสมาธิด้วยการชำระจิตของตนให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง มีความสุข แข็งแรง เบิกบาน

ส่วนแนวคิดของ ท่านพุทธทาสภิกขุ ที่ได้บรรยายในคราวประชุมใหญ่^๓ว่า “โลกทุกวันนี้กำลังตกหนักอยู่ในห้วงแห่งอันตรายจนต้องแก้ไขโดยวิธีที่ รบกันพลง แลกธรรมกันพลง” แต่ก็มีคนแย้งว่า เราควรจะสนใจแต่เรื่องภายในตนเองไม่ดีกว่าหรือ ทำไมเราจะต้องไปเจ้ากี้เจ้าการกับโลกส่วนรวมทั้งโลก แต่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า “ถ้ามีใครคิดเช่นนี้ อตมาขอวิงวอนให้ทุกคน ระลึกถึงพุทธสภาวะที่ตรัสไว้ว่า ตถาคตเกิดขึ้นในโลก เพื่อความสุขและความเกื้อกูล แก่สัตว์โลกทั้งเทวดาและมนุษย์...(การมีระเบียบวินัย(ธรรม) ของตถาคตอยู่ในโลกนั้นคือความสุขของโลก ทั้งเทวดาและมนุษย์)” จะเห็นว่าคำสุภาสิตได้กล่าวถึงเรื่องระเบียบวินัยจะก่อให้เกิดความสุขจากการเกื้อกูลกันด้วยการทำให้ตนเป็นผู้มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับวิธีการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ให้สัมภาษณ์ว่า

RN-๑:“...พูดในแง่ของพยาบาลจรรยาบรรณ ตนไม่ได้ศึกษาพระโพธิสัตว์ แต่พอเอาฐานจรรยาบรรณพยาบาลมาพิจารณา สำหรับพยาบาลจรรยาบรรณช่วยให้ส่งผลดีต่อคนไข้ และเกิดความปลอดภัยทั้งกับพยาบาลและคนไข้ ภายใต้กรอบความดีทำดีเสียสละซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้อื่น ซึ่งมีผลในการทำงานดูแลคนไข้ สำหรับความบริสุทธิ์ใจกับคนไข้ คือ เราไม่ได้อคติ เกลียดชัง ตั้งใจในการช่วยเหลือในความเจ็บป่วยไม่หวังผลประโยชน์ ไม่มีอะไรแอบแฝง ไม่เลือกคนรวยหรือจน หรือคิดว่าคนนี้ก้าวร้าวกับเราจะต้องเอาคืนสักหน่อย”^๔

RN-๒:“...จรรยาบรรณพยาบาลจะเป็นกรอบในการปฏิบัติงานของพยาบาลเราต้องตระหนักเพราะสำคัญต่อชีวิตคนและสิ่งหนึ่งที่สภาวิชาชีพกำหนดต้องมีกรอบว่ามีจรรยาบรรณอย่างไร

^๓ กวีวงศ์, สรรนิพนธ์พุทธทาสว่าด้วยสมานฉันท์และสันติวิธี, โรงพิมพ์ ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัด, (กรุงเทพฯ:๒๕๕๐), หน้า ๘๑.

^๔ สัมภาษณ์ คุณทัศนีย์ เชื้อมทอง, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

บ้างทำงานอย่างมีวิชาการความรู้ ควบคู่กับจริยธรรมกำกับในการปฏิบัติเพื่อมีสติตลอดเวลา ต้องตระหนักในความปรารถนาที่พึงมีต่อผู้ป่วยและผู้รับบริการด้วยจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยไมตรีจิต”^๕

RN-5: “...เรื่องจรรยาบรรณของวิชาชีพทุกคนรับรู้อยู่แล้วและทำให้เราสามารถนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติ ทำให้เราเคารพสิทธิ์ของผู้อื่นของผู้ป่วย จะทำให้เราเสียสละ ทำงานเต็มหน้าที่อยู่บนมาตรฐานจรรยาบรรณ ทั้งต่อประชาชน ต่อตนเองและต่อสังคม”^๖

RN-7: “...ในพยาบาลวิชาชีพนี้เป็นวิชาชีพที่ได้ทำบุญทำทานเพราะเราทำด้วยความบริสุทธิ์ใจตามจรรยาบรรณวิชาชีพไปคนที่ได้รับก็มีความสุข เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงมีคนที่ต้องการมากขึ้น และที่สำคัญได้ช่วยผดุงจรรยาบรรณวิชาชีพไว้ด้วย จึงทำให้มีความสุขมีความภูมิใจ”^๗

กล่าวได้ว่าพยาบาลวิชาชีพดีเด่นปฏิบัติงานภายใต้กรอบจรรยาบรรณและจริยธรรมวิชาชีพอย่างเคร่งครัดไม่อคติ มุ่งเน้นให้ผู้รับบริการปลอดภัยด้วยมีสติ เคารพสิทธิผู้ป่วยและยังมุ่งมั่นตั้งใจ และเป็นการปฏิบัติงานเสมือนเป็นการทำบุญไปพร้อมกัน ดังเช่น

RN-1: ได้กล่าวว่า “...เข้ากับหลักศาสนาพุทธ ทำดีได้ดีเราดีทำกุศลเป็นการทำบุญเพราะทำให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ได้บุญโดยที่เราไม่ต้องไปทำบุญทำให้เรารู้สึกดี มีความสุข เบิกบานเมื่อเห็นคนไข้พึงพอใจและมีความสุข”

RN-2: “...เป็นการสร้างกุศลอย่างชัดเจน เพราะสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ดีงาม ทำให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ช่วยด้วยหลักวิชาการ โดยหลักการที่เป็นบทบาทชัดเจนในการใช้ความเมตตาและกรุณาเพื่อให้เขาพ้นทุกข์ การปฏิบัติต่อผู้ป่วยจะนุ่มนวลไม่แบบเครื่องยนต์กลไกเพราะทำจากใจของคนที่เป็นพยาบาลวิชาชีพ เป็นการสร้างกุศลให้กับตัวเองโดยผ่านการมีวิชาชีพกำกับและการทำงานจากจิตใจมุ่งมั่นเมตตาจะมีผลต่อการหายป่วยของคนไข้และพ้นทุกข์ได้จริงๆไม่ทำให้เขาทุกข์ต่อไปจึงเป็นการสร้างกุศลและความดีงามให้กับตนเอง”

RN-3: กล่าวว่า “...คิดว่าการบริการเป็นงานสร้างกุศล คิดดีทำดีทำให้มีความสุข คนไข้บางคนเราจำเขาไม่ได้ แต่เขาจะจำเราได้ถ้าเขาประทับใจเราเขาก็จะตอบแทนบุญคุณเราเช่นเจอกันเขาจะไหว้ทักทาย ช่วยยกของหรือมีของมาฝาก บางคนก็มาเยี่ยมเราที่โรงพยาบาล และยังได้อานิสงส์ไปถึงพ่อแม่เราด้วย”^๘

RN-5: “...การทำงานด้วยใจที่อยากช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์จะเป็นบุญกุศล แต่ถ้าทำงานแบบให้ผ่านไปก็ทำให้จิตใจเป็นทุกข์ และไม่ใช่บุญกุศล แต่ถ้าทำด้วยจิตใจดีก็จะเป็นบุญ”

นอกจากพยาบาลจะปฏิบัติงานตามกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพเสมือนกับการทำบุญไปพร้อมกันแล้ว ยังต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เสียสละไม่มุ่งหวังผลประโยชน์แต่จะมุ่ง

^๕ สัมภาษณ์ คุณอภิญา สัตย์ธรรม, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, (๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

^๖ สัมภาษณ์ คุณอรนรินทร์ ขจรวงศ์วัฒนา, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, (๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

^๗ สัมภาษณ์ คุณอรนุช สุดสงวน, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, (๓๑ มกราคม ๒๕๕๙).

^๘ สัมภาษณ์ คุณนิภา เปรตศิริ, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, (๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

พัฒนางาน ดังเช่นพยาบาลวิชาชีพดีเด่นได้ปฏิบัติซึ่งเป็นการฝึกฝนอบรมจิตของตนให้บริสุทธิ์ได้ด้วย
ดังเช่น

RN-1:ได้ให้การสัมภาษณ์ว่า“...ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่แสวงหาผลประโยชน์
บุญจะส่งผลมาเองในอนาคตแต่ขณะทำเราจะมีมีความสุขแต่ถ้าคิดว่าทำแล้วจะได้อะไรเราก็จะไม่มี
ความสุขไม่ยอมทำ”

RN-2:กล่าวว่า“...บทบาทในหน้าที่ของเราจะทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่แสวงหาผล
กำไร เพราะถ้าไม่มีอะไรกำกับจะแสวงหาผลประโยชน์ได้ แต่เรามีความซื่อสัตย์เป็นตัวกำหนด
รอบคอบและคำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ ความซื่อสัตย์เป็นจรรยาบรรณ
วิชาชีพ”

RN-3:“...เมื่อเรามีความซื่อสัตย์ต่อคนไข้ทุกคน ไม่ปิดบังข้อมูลและเต็มใจให้ความ
ช่วยเหลือเท่าที่ช่วยได้ ถ้าไม่สามารถช่วยได้ก็จะประสานให้หรือชี้ช่องทางให้ โดยไม่หวังผลตอบแทน
ใดๆ คนไข้จะประทับใจเราทำให้เราเกิดความภาคภูมิใจในตนเองได้”

RN-4:“...เราจะปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่หวังผลตอบแทนหรือกำไร เราจึง
ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆจนถึงระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันดูแลและ
ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กออทิสติกที่ทำอยู่ เรามีการทำบุญบริจาค การรายงานทุกเดือนเป็นการแสดง
ถึงความซื่อสัตย์โปร่งใส”^๙

RN-5:“...พยาบาลจะมีใจเรื่องความมีเมตตาไม่มุ่งเรื่องผลประโยชน์อยู่แล้ว เป็นผู้
ต้องการช่วยเหลือให้คนอื่นพ้นทุกข์ จากการเจ็บป่วยและผลที่ได้ก็คือความสุขที่ได้รับอยู่แล้ว”

RN-6:“...ถือว่าเป็นผลพลอยได้จากการปฏิบัติงานพยาบาลในการดูแลคนไข้ด้วยจิตใจที่
บริสุทธิ์ ก็ถือว่าเป็นผลบุญแก่ตัวพยาบาลเอง มีความสุขที่เห็นคนไข้หายป่วยเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต
พยาบาลทุกคนได้รับการปลูกฝังตั้งแต่ตอนเรียน เพราะชีวิตผู้ป่วยอยู่ในความรับผิดชอบของเรา
พยาบาลทุกคนทำงานโดยไม่มีการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนแน่นอน ส่วนเรื่องของความเสียสละก็มี
ส่วนสำคัญในการปฏิบัติเช่นกัน ทั้งการเสียสละเวลา ชีวิตส่วนตัว เพื่อเป็นแบบอย่างให้พยาบาลรุ่น
ต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป”^{๑๐}

RN-7:“การทำงานของพยาบาลได้บุญ...มีทั้งทางตรงและทางอ้อมทางตรงทำให้มันอึด
เอบใจ มีความสุข ได้ช่วยเหลือคนที่มีความทุกข์ทางอ้อมส่งผลให้เราได้รับความก้าวหน้าโดยไม่ต้องไป
เรียกร้องหรือโดยไม่คิดว่าจะได้รับ”

ส่วนเรื่องการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพจะให้ความเสมอภาคปราศจากอคติจะเป็น
การรักษาใจหรือความรู้สึกของตนเองให้ยังคงเบิกบาน แซ่ซึ้ง ไม่เศร้าหมอง ทั้งก่อน ขณะ และหลัง
ปฏิบัติหน้าที่พยาบาล

RN-1:กล่าวว่า“...เราทำงานด้วยปราศจากอคติ และเราสามารถให้พยาบาลทันเวลา
ผู้ป่วยปลอดภัย เราจะมีรู้สึกดี โดยเฉพาะเมื่อผู้ป่วยหายหรือได้กลับบ้าน เราก็จะมีความสุขใจ”

^๙สัมภาษณ์ คุณสมคิด สุทธิพรหม ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, (๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

^{๑๐}สัมภาษณ์ คุณฐิตาภา นามเกาะ, ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการเชี่ยวชาญ อดีตหัวหน้า
พยาบาลโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา,(๓๑ มกราคม ๒๕๕๙).

RN-2: “...การทำงานด้วยความเสมอภาคถูกกำหนดด้วยตัวเราเองและจรรยาบรรณวิชาชีพ...เสมอภาคในสิ่งที่เราควรได้รับและให้การปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพของเรา เราต้องทำงานด้วยใจที่มุ่งมั่นและมีความสุขแสดงว่าเรามีสติและจรรยาบรรณกำกับเราจะเหมือนกับมีรัศมีแห่งความสุข ความเมตตาที่คนอื่นเห็น ทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม สร้างให้เกิดตัวอย่างแล้วอยากทำตาม สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีและทำให้สังคมดีได้ด้วยตัวเราเอง...อันนี้ชัดเลยคะ”

RN-5: “...การพยาบาลของพยาบาล...เป็นการทำงานด้วยใจถ้าใจไม่ดีก็จะทำให้การพยาบาลไม่เข้มแข็ง แล้วเกิดอคติ โกรธผู้ป่วยได้ แต่มีการฝึกจิตใจมานานจะทำให้ดูแลใจตนเอง ลดอคติตัวตนได้ และจะไม่ม้อคติกับคนไข้”

RN-6: “...พยาบาลให้การพยาบาลทุกคนอย่างเสมอภาคเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยผ่านการประเมินตามสภาพของผู้ป่วยไม่เลือกปฏิบัติ”

RN-7: “...ใช่...เพราะเรามองคนเท่าเทียมกันหมดโดยไม่แบ่งชั้น ทำให้คนที่ได้รับประทับใจ”

กล่าวได้ว่าพยาบาลวิชาชีพมีความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากความเจ็บป่วยทรมานปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ด้วยความเสียสละ ยึดมั่นในคุณงามความดี มีจรรยาบรรณวิชาชีพซื่อสัตย์สุจริตปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพด้วยความเสมอภาค มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นไม่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนฝึกฝนอบรมจิตของตนให้บริสุทธิ์ปราศจากอคติ หมั่นรักษาใจหรือความรู้สึกของตนเองให้เบิกบาน เข้มแข็ง ไม่เศร้าหมอง ทั้งก่อนปฏิบัติงาน ขณะปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบ และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีพระโพธิสัตว์ พบว่า

มีความสอดคล้องในวิถีเดียวกัน ได้แก่การปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ มีความซื่อสัตย์เสียสละ ความไม่อคติ ไม่หวังผลประโยชน์และมีสติสมาธิ เห็นว่าการทำหน้าที่เป็นการทำบุญกุศลเพราะประกอบด้วยความเมตตากรุณา จึงมีความสุข เบิกบาน อิ่มเอมใจ และพบกลุ่มคำที่ความหมาย

เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อคนไข้และตนเองมีไม่ตรีจิต ด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ การพลีชีพของผู้ป่วยมี ความนุ่มนวลและยึดหยุ่น มีความภาคภูมิใจและเป็นตัวอย่างที่ดี และได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

สรุป พบว่ากลุ่มคำทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่น **สะท้อน**แนวทางของคุณงามความดีความบริสุทธิ์ใจ ปราศจากกิเลส โลภ โกรธ หลง และมีความบริสุทธิ์ของพฤติกรรมพยาบาล ๓ ทางคือ

๑) ทางกาย คือ การปฏิบัติพยาบาลที่นุ่มนวล เป็นการกระทำที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ถูกต้องเหมาะสมผู้รับบริการปลอดภัยและพึงพอใจ

๒) ทางวาจา คือ คำพูดที่สุภาพ อ่อนหวาน ไม่เป็นคำพูดที่โต้เถียง แต่จะพูดเพื่อให้คำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมและมีประโยชน์เป็นคำพูดที่ไม่ทำให้ผู้รับบริการไม่พึงพอใจและเกิดความขัดแย้งตามมา

๓) ทางใจ คือ ใจดี ใจที่ไม่อคติต่อผู้รับบริการ ใจที่มุ่งหวังและปรารถนาให้ผู้ป่วยผู้รับบริการพ้นทุกข์จากความเจ็บปวด ทุกทรมานและความทุกข์ทางใจ

โดยมีความซื่อสัตย์เสียสละ ปฏิบัติงานอย่างมีความสุขทั้งก่อน ขณะ และหลังปฏิบัติงาน สุขเกิดจากใจที่มีเมตตา กรุณา อย่างบริสุทธิ์และไม่หวังสิ่งตอบแทนและสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีได้ด้วยความภาคภูมิใจสอดคล้องกับหลักสัทธรรมตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุที่จาริกไว้บริเวณรูปปั้นพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ว่าจิต บริสุทธิ์ ไม่หลงไหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย เป็นผู้มีส่วนภายในตนเอง และทำให้ผู้รับบริการมีความสุขและความพึงพอใจกับการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลเปรียบเสมือนว่าเป็นการทำบุญ(สร้างบารมีธรรม)ไปพร้อมกับการทำงาน ประกอบด้วยลักษณะดังนี้คือ มีจิตใจที่บริสุทธิ์ จิตใจที่ปรารถนาดีต่อผู้ป่วย ผู้รับบริการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล ปราศจากจิตที่เศร้าหมองจากอคติ มีความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ หรือการชำระจิตของตนให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ก็จะสามารถทำให้ปฏิบัติหน้าที่ให้การพยาบาลเกิดความสุข ช่มชื่น เบิกบานมีสมาธิจนเป็นผลให้ผู้รับบริการได้รับการพยาบาลที่ดีมีคุณภาพและเกิดความประทับใจ

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุด้วยหลักสัทธรรมคือพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีการ ปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ มีความซื่อสัตย์เสียสละความบริสุทธิ์ของพฤติกรรมพยาบาลทั้งทางกาย วาจา ใจ มีสติสมาธิและมีความสุข เบิกบานใจในการทำงาน เฉกเช่นท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า สุตติคือ “จิต บริสุทธิ์ ไม่หลงไหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย”

๔.๒ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ หลักปัญญา

จากการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นด้านจริยธรรมตามหลักปัญญาพบว่า พยาบาลวิชาชีพดีเด่นประกอบด้วยการพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะร่วมคิดปรับปรุงและหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอสอดคล้องกับ

คำนิยามหลักปัญญา คือ ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถทางสติปัญญา โดยมีความรู้เชี่ยวชาญในสายงานของตนอย่างแจ่มแจ้ง มีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนางานจากผลงานวิจัยทางการพยาบาล ด้วยการอุทิศตนและเสียสละเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ร่วมวิชาชีพและผู้รับบริการ เป็นผู้ที่มีปกติวิสัยที่ประกอบด้วยทาน ศีล และภาวนา เป็นผู้มีความรู้ตามความเป็นจริงประกอบด้วยหลักของเหตุและผล(มีสัมมาทิฐิ) และสามารถนำความรู้ที่มีในตนไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามปัจจัยที่กระทบ เป็นผู้ที่มีสติ สมาธิ โดยมีการพัฒนาจิตให้รู้ตื่น และเบิกบาน และสามารถพิจารณาว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ และสิ่งใดควรหลีกเลี่ยงหรือละเว้นการปฏิบัติ

ดังเช่นท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงเรื่องปัญญาว่า “...ที่ว่า หลักพุทธศาสนาชั้นมูลฐานนั้นหมายความว่า มันเป็นหลักที่มีจุด มุ่งเฉพาะไปยังความดับทุกข์ นี้อย่างหนึ่ง แล้วมันก็เป็นสิ่งที่มีเหตุผลอยู่ในตัวมันเองที่ทุกคนอาจเห็นได้...และถ้าเข้าใจถึงขนาดทำความดับทุกข์ได้นั้น นั่นหมายถึงความเข้าใจที่เป็นไปถึงที่สุด จนถึงกับรู้ว่าแม้เดี๋ยวนี้มันก็ไม่มีคนที่มีชีวิตอยู่”^{๑๑}ในความหมายนี้คือการพัฒนาตนเองให้พ้นจากทุกข์หรือความเศร้าหมอง เป็นการมุ่งแก้ปัญหาเพื่อการดับทุกข์ที่สาเหตุแห่ง

^{๑๑}พุทธทาสภิกขุ, แก่นพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๐๘), หน้า ๒-๓.

ทุกข์ เฉกเช่นเดียวกับวิชาชีพอายบาลที่ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาคุณภาพการพยาบาล เพื่อผู้ป่วยผู้รับบริการได้รับการบริการที่ดีที่สุดพ้นจากความทุกข์ทางกาย ทางใจ หรือเบาบางลง โดยสิ่งที่ท่านพุทธทาสให้ความสำคัญถือว่าเป็นหัวใจของพุทธศาสนา คือ การไม่ยึดมั่นถือมั่น โดยท่านกล่าวว่า “สิ่งทั้งปวง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น...เมื่อเห็นโทษของความยึดมั่นถือมั่นเมื่อใดจิตก็จะคลายจากความยึดมั่นถือมั่นเมื่อนั้น” และ “ขณะที่มีจิตว่างท่านว่าเป็นความเฉลียวฉลาดอย่างยิ่งและความว่างกับปัญญาหรือสติปัญญานี้เป็นสิ่งเดียวกัน”^{๑๒} และหัวใจสำคัญของศาสนาพุทธอยู่ที่การทำดีละเว้นความชั่ว ซึ่งแต่ละส่วนของคำสอนแห่งศาสนาได้มีการนำมาตีความ เป็นประโยชน์หรือถ้อยคำหลากหลาย เช่นหนังสือ **มรดกที่ขอฟากไว้**ของท่านที่เขียนไว้ใน มรดกที่ ๑๐๕^{๑๓} ว่า **ศีล-สมาธิ-ปัญญา ของธรรมชาติ** มีในกิจการทุกอย่างของมนุษย์(แม้สัตว์)คือมีความเป็นอยู่ถูกต้อง มีกำลังจิตเพียงพอ **มีความรู้เพียงพอในหน้าที่ของตน** ชีวิตทุกชีวิตมีหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาสิ่งนี้ทุกรูปทุกนาม และในมรดกที่ ๑๔๘ ท่านได้เขียนไว้ว่า **ปัญญาต้องมาก่อนทุกสิ่งที่จะปฏิบัติ** **นี่คือหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง** เหมือนอริยมรรคมีองค์แปด ที่มีสมาธิปฏิบัติเป็นต้นนำ มิฉะนั้นการปฏิบัติจะเข้ารกเข้าพง พลาดวัตถุประสงค์ไปเสียหมดสิ้น ส่วนในมรดกที่ ๑๖๙ ได้บันทึกไว้ว่า **ขอเน้นความกล้าหาญทางจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง** **ว่าเป็นสิ่งที่ใช้แก้ปัญหาของสังคมได้** คือ กล้าหาญในการเว้นชั่ว-ทำดี-ช่วยให้มีการทำดี และปราบปรามการทำชั่ว ซึ่งสรุปความได้ว่า เป็นการยอมเสียสละทุกอย่าง เพื่อความมีอยู่แห่งธรรมะ และยอมตายด้วยการมีธรรมะ ซึ่งเป็นยอดสุดของความกล้าหาญ และหลักปัญญาที่ท่านจารึกไว้ที่กำแพงรูปปั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรโดยมีข้อความว่า **“รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง”** หมายความว่า การดำเนินชีวิตตามวิถีของพระโพธิสัตว์ต้องประกอบไปด้วยความรู้คือตัวปัญญาในการดำรงชีวิตและการดับทุกข์ก็คือความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยความกล้าหาญที่จะไม่ผิดต่อจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพด้วยการทำดีคือการพัฒนาความรู้ของและช่วยให้มีการทำดีโดยพยาบาลต้องถ่ายทอดและส่งเสริมให้พยาบาลคนอื่นๆ มีการพัฒนาความรู้อีกด้วย ท่านกล่าวถึงการใช้ปัญญาในการตัดกิเลสว่า **“พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ตัดกิเลส ให้ทำลายกิเลส ให้ทรมาณกิเลส แต่ไม่ต้องมรمانตัว คือไม่ต้องทรมาณร่างกายและจิตใจ ผู้ที่มีปัญญาควรจะรู้จักแยกกิเลสออกไปจากร่างกายและจิตใจ...บ้นทอนกิเลสต่างๆ ไม่ให้อาหารแก่กิเลสต่างๆ ให้กิเลสต่างๆ นอนลงๆ จนกว่าจะตายไปในที่สุด คือเหือดแห้งไปในที่สุด** **นี้เรียกว่าเป็นคนฉลาด ไม่เข้าใจผิด”**^{๑๔} ซึ่งทั้งหมดมีส่วนสอดคล้องและมีความหมายเกี่ยวข้องกับคำตอบคำสัมภาษณ์ ของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและพัฒนางานบริการพยาบาล ดังเช่นพยาบาลดีเด่นกล่าวว่า

RN-2: “...เราต้องแสวงหาความรู้ตลอดเวลาเพราะโลกมันเปลี่ยนไป มันทำให้เราต้องมองกว้างไปอีก พยาบาลต้องค้นคว้าหาความรู้ด้านวิชาการเพิ่มขึ้นเสมอ เราต้องเป็นพยาบาลที่ International เต็มไปด้วยความรู้ที่เป็นปัจจุบันและเข้าใจในเรื่องสังคมและวิทยาศาสตร์สามารถ

^{๑๒} อ่างแล้ว, หน้า ๖๒.

^{๑๓} พุทธทาสภิกขุ, **มรดกที่ขอฟากไว้**, กองทุนศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ (จ.นนทบุรี, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕, ๓๔, ๓๘.

^{๑๔} พุทธทาสภิกขุ, **อำนาจความโง่ ความหลง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพลิน, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘.

integrateและนำความรู้ที่ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติ มาปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม และได้ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน routine และสังเคราะห์ขึ้นมาได้เลยและนำมาต่อยอดได้ และต้อง adaptation ตลอดเวลา สามารถเข้าใจโรคแบบ prognosis ทำนายได้ในโรคที่จะเป็นหรือ สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และถ้าจะทำงานอย่างมืออาชีพ อยากสร้างให้มันเกิดขึ้นในGenerationต่อไป...มีอาชีพต้องอะไรบ้าง ต้องบอกได้เลยว่า อะไรใช่ อะไรไม่ใช่...ต้องเชื่อมกันให้เข้าใจทั้ง วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ เราจะรู้แค่ปฏิบัติการไม่พอ...ต้องเชี่ยวชาญในการเชื่อมโยงวิชาชีพ พยาบาลกับโลก...และปฏิบัติได้อย่างทันสมัย เชื่อมโยงต่อเนื่องสามารถปฏิบัติเป็นรูปธรรมและมองทะลונาคคว่ามันคืออะไร เราจะถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นเพื่อเขาก้าวได้เร็วขึ้นและต่อยอดได้เลยคือ สามารถใช้ความรู้ของเราต่อยอดได้เลย”

RN-3:“...เราต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ และต่อเนื่อง และมีการแบ่งปันความรู้ แก่เพื่อนร่วมงาน โดยเราจะรับ Consult จากโรงพยาบาลชุมชน และรพ.สต.เราก็จะยินดีหรือ ประสานต่อให้ด้วยความเต็มใจ และเรามีการพัฒนางานวิจัย R to R และมีผลงานวิจัยออกมา ๒-๓ปี ต่อครั้งและก็จะ CQI ไปเรื่อยๆ จากนั้นเราก็จะนำผลงานไปนำเสนอตั้งแต่ระดับโรงพยาบาล ระดับ เขต และระดับประเทศ เป็นการเผยแพร่ความรู้ให้ผู้ร่วมวิชาชีพทราบว่าเรากำลังทำอะไร และมีการ ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่รุ่นน้อง เพื่อสืบทอดการพัฒนาารุ่นต่อรุ่น”

RN5:“...พยาบาลควรทำงานด้วยองค์ความรู้ควรพัฒนางานควบคู่ไปกับการทำงาน วิจัย โดยส่วนตัวจะเห็นความสำคัญมากและไม่เคยคิดว่าอายุจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนหรือการ ค้นคว้าหาความรู้ด้านวิชาการ เพราะโลกมีการพัฒนา เราก็ต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อยุคสมัย วิวัฒนาการไปมาก เพราะความรู้ทันสมัยจะทำให้เรานำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตและการทำงานได้ ซึ่ง ตอนนีตัวเองก็เพิ่งจบป.เอกมาเมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา จบมาด้านกรวิจัย (Cognitive Science) เรามาพัฒนางานวิจัยในองค์กรและในและนอกโรงพยาบาล ได้ฝึกสอนและสามารถนำความรู้มา ถ่ายทอด มาสอนคนอื่นตั้งแต่ก่อนเรียนจบ ได้สอนในเรื่องการทำ R to R พาหน่วยงานทำงาน คุณภาพและเป็นวิทยากรและเป็นที่ปรึกษาให้กับคนอื่นๆ โดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทน และทำนอก เวลา”

RN-6:“...การทำงานต้องมีการพัฒนาอยู่อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเราต้องศึกษา วิวัฒนาการใหม่ๆเพื่อนำมาใช้กับคนไข้อยู่เสมอ ต้องมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการศึกษาของพยาบาลเกิดจากการทำงานประจำวันของพยาบาลอยู่แล้ว เนื่องจากการ พัฒนาทางการพยาบาลเราเกิดจากการเรียนรู้จากการปฏิบัติ นำไปสู่การทำวิจัย นวัตกรรมทางการ พยาบาล เพื่อหาแนวทางในการดูแลผู้ป่วยที่ถูกต้อง มีการเฝ้าระวังความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่าง รวดเร็ว”

ผู้วิจัยพบว่าการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลด้วยความถูกต้องดีงาม มีจิตที่สงบมั่นคง มีสมาธิมีความรู้เชี่ยวชาญในสายงานของตนอย่างแจ่มแจ้งจะเป็นการสร้างปัญญาบารมีตามวิถีของ พระโพธิสัตว์ได้เช่นกัน ดังที่พยาบาลดีเด่นได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

RN-1:“...พยาบาลต้องทำงานด้วยความรู้เราจะมั่นใจขึ้นเพราะจะถูกต้องตามมาตรฐาน ความถูกต้องและมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จะได้ประโยชน์จากการเรียนรู้คือเกิดปัญญา และจะ เกิดผลดีต่อผู้ป่วย...และคนมองดูเราก็เชื่อถือศรัทธา เชื่อมั่น จากการมีสติ “สติมาปัญญาเกิด”แล้ว

จะทำอย่างไรจะเกิดปัญหา เราก็ต้องมีความอดทน เราต้องมีการควบคุมและฝึกตนเองด้วยความมุ่งมั่นทำการทำงานให้สำเร็จ ถ้าไม่นิ่งพอ จากกังวล วุ่นวาย เราก็จะไม่สงบเครียด อย่างนี้สติเราก็เตลิด ไม่มีสติสมาธิมันก็ไม่เกิดปัญหาก็ไม่มาเราต้องทำสมาธิตั้งสติ อย่าเอาความกังวลเข้ามา เพื่อให้เกิดปัญหา”

RN-2: “...เราจะรู้แค่ปฏิบัติการไม่พอ...ต้องเชี่ยวชาญในการเชื่อมโยงวิชาชีพพยาบาลกับโลก...และปฏิบัติได้อย่างทันสมัย เชื่อมโยงต่อเนื่องและสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งอื่นได้ สามารถปฏิบัติเป็นรูปธรรมและมองทะลุอนาคตว่ามันคืออะไร”

RN-3: “...การตั้งใจทำงานอย่างมีสติทำให้เรามีความสุขและปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจที่ส่งผลดีแก่ผู้ป่วย”

RN-4กล่าวว่า: “...เมื่อเรามีความรู้และความเชี่ยวชาญในงานของเรา เราต้องถ่ายทอดให้ผู้อื่น ผู้ร่วมงาน ด้วยการ On the Job Training หัวหน้าพาทำงานคุณภาพและการทำงานที่อยู่ในภาวะขาดแคลนอัตรากำลัง พี่จึงทำงานคนเดียวมา ๑๒-๑๓ ปีจึงต้องสอนให้น้องที่อยู่ด้วยทำแทนพี่ได้ โดยเราต้องมีการบริหารจัดการให้ได้”

RN-5: “...เรื่องสมาธิสำคัญมากเพราะจะเป็นตัวสร้างปัญญา “สติมาปัญญาเกิด” ให้ฝึกมีสติในการทำงานและทำอย่างต่อเนื่อง”

RN-6: “...มีความสำคัญเพื่อการดูแลคนไข้ หรือการปฏิบัติในของแต่ละหน่วยงาน เพื่อการปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานในแต่ละหน่วยงาน”

RN-7: “...ทำให้งานดีขึ้นทำให้รู้ทันจับหลักในการทำงานและง่ายต่อการที่จะทำงานให้ได้”

นอกจากนี้ยังพบว่าพยาบาลเห็นความสำคัญในการพัฒนาปัญญา การเจริญสติ สมาธิ และการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพในการอุทิศตนเสียสละเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้อื่น พยาบาลดีเด่นยังมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างสูง ดังเช่น คำกล่าว ดังต่อไปนี้

RN-1: “...คิดว่ายิ่งให้ยิ่งได้ ถ้ามีความรู้แล้วไม่ถ่ายทอด ความรู้จะเลื่อนหายไป เมื่อเราจะให้ความรู้แก่ใครเราต้องมีการเตรียมความรู้...เป็นการทบทวนความรู้ แล้วไปถ่ายทอด เมื่อเราต้องให้ความรู้แก่ผู้อื่นความรู้เราจะได้ เหมือนยิ่งให้ก็จะยิ่งได้ เพราะเราได้ทบทวนบ่อยๆก่อนที่จะไปสอนหรือให้ความรู้คนอื่น”

RN-2: “...เราจะถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นเพื่อเขาก้าวได้เร็วขึ้นและต่อยอดได้เลยคือสามารถใช้ความรู้ของเราต่อยอดได้เลย”

RN-3: “...เพื่อความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานได้ไปเรียนต่อเพิ่มสมรรถนะตนเองเมื่อมีการย้ายงาน จนสามารถดูแลผู้ป่วยได้ทั้ง Clinical และ Chronicและถ่ายทอดสอนคนอื่นๆด้วยเพื่อให้หน่วยงานได้พัฒนาและก้าวหน้า สร้างน้องขึ้นมาแทนเราเพราะเราอาจก้าวขึ้นไปทำงานบริหาร”

RN-4: “...เราจะพยายามถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ปกครองเด็กออทิสติกหรือญาติเป็นการร่วมกันดูแลมีการพัฒนางานด้านนวัตกรรมและการสร้างขยายเครือข่ายโดยที่จะเป็นประธานการดูแลเด็กออทิสติกเครือข่ายจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงต้องเสียสละเวลาอย่างมากในการออกไปให้คำแนะนำเป็นวิทยากร และประสานงานแต่ก็มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือเด็กและทำให้ผู้ปกครองมีความสุข และการพัฒนางานเครือข่ายก็ขยายไปถึงระดับประเทศ...นานาชาติ”

จากการสัมภาษณ์เรื่องการเจริญวิปัสสนาภาวนาพยาบาลดีเด่นได้กล่าวไว้ว่า

RN-1:“...มีการทำสมาธิบ้างเช่นเวลาเครียด ไม่มีสมาธิ และไปร่วมปฏิบัติกับทีมพยาบาล จะทำให้เราได้ปล่อยวางทำให้เรานิ่งและแจ่มใสขึ้น ทุกวันนี้เมื่อเราจิตไม่สงบเราก็จะสวดมนต์”

RN-2:“...คนที่ปฏิบัติมีการเจริญสติอาจจะเป็นวิธีไหนก็ได้ให้เราหยุดคิด หยุดโกรธ หยุด ฟุ้งซ่าน การเจริญวิปัสสนากรรมฐานมีแต่ประโยชน์ไม่มีโทษ และมีความจำเป็นในชีวิตการทำงานเช่น ก่อนประชุมจะมีการเจริญสตินั่งสมาธิก่อนเพื่อเรียกสติใช้เวลา ๕-๗ นาทีและเป็นผลดีต่อการประชุม หรือการทำงาน”

RN-3:“...เราจะฝึกควบคุมสติและเพิ่มปัญญาด้วยการสอน ยิ่งสอนยิ่งได้ความชำนาญ และเราก็จะได้ความรู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆเพราะเมื่อเราตอบไม่ได้เราก็จะแสวงหาความรู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ”

RN-4:“...การนั่งวิปัสสนาจะไม่ค่อยได้มีเวลาไปนั่งปฏิบัติแต่จะนำหลักธรรมประจำใจมา ใช้ในการทำงานคือพรหมวิหาร๔”

อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ พัฒนาการเองให้มีความรู้และทักษะมุ่งพัฒนางานวิจัยและเสียสละถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ร่วมงาน ผู้อื่น และทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพร่วมคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญหาป้องกันอันตรายต่อ สุขภาพผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น กับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุตามหลักปัญญาบารมี มีดังนี้

ความสอดคล้องในวิถีเดียวกันคือ มีความรับผิดชอบต่อความเสียสละ และการพัฒนา ความรู้ตนเอง มีการสอนถ่ายทอดและพัฒนางานวิจัยทางการพยาบาล การพัฒนาเครือข่ายเป็นการ แก้ปัญหาเป็นการพัฒนางานบริการ ด้วยการมีสติสมาธิจนเกิดปัญญา

ความเกี่ยวข้องกันคือ มีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ การเผยแพร่ความรู้ การสอน และมี งานวิจัยเรื่องใหม่ๆ

สรุป ปัญญาสามารถพัฒนาได้และพัฒนาจากในตนเองก่อนให้เกิดสมาธิและเกิดวิปัสสนา ปัญญาตามมาและประโยชน์ของการเกิดปัญญาทำให้สามารถแก้ไขปัญหาและดำรงชีวิตได้อย่างปกติ สุขปราศจากกิเลส รู้ผิดชอบชั่วดีดังเช่นพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีความรู้ในด้านการทำหน้าที่พยาบาล สามารถปฏิบัติตนอยู่ในกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพได้อย่างสมบูรณ์ และมีการแสวงหาความรู้เพื่อมา พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง มีงานวิจัยตัวใหม่ และพยาบาลบางท่านได้ให้ความเห็นว่าพยาบาลควรทำ วิจัยตัวใหม่ๆที่ไม่ได้ต่อเติมจากเรื่องเดิมๆ และส่งเสริมให้สามารถถ่ายทอดแก่ผู้อื่นด้วยเวลา และเสียสละโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านงานการพยาบาลทุกแขนง ซึ่งสอดคล้อง กับหลักปัญญาของท่านพุทธทาสภิกขุที่กล่าวว่า รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ และเมื่อมีความรู้ในงานของพยาบาล อย่างเชี่ยวชาญจนสามารถถ่ายทอดได้และนำไปแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ป่วยและผู้รับบริการได้ก็ เปรียบเสมือนหรือสอดคล้องกับประโยคที่ว่า “โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์” จะเห็นได้ว่ากลุ่มคำ ทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่น สะท้อนแนวทางของการพัฒนาความรู้ของตนเอง ให้มีความเชี่ยวชาญยิ่งขึ้นในการสอน การแนะนำ การสร้างงานวิจัยหรือนวัตกรรม และถ่ายทอด ความรู้ให้แก่รุ่นน้อง แก่ผู้รับบริการด้วยความเสียสละ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของประชาชน ต่อ ยอดงานเพื่อพัฒนาให้ทันสมัย ใช้สติสมาธิในการทำงาน เกิดผลลัพธ์ที่ดีคือ ความก้าวหน้าในวิชาชีพ

การได้รับความเชื่อมั่นศรัทธาจากผู้รับบริการ การได้รับรางวัลดีเด่น นำมาซึ่งความภาคภูมิใจที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับพยาบาลวิชาชีพรุ่นน้องต่อไป

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุด้วยหลักปัญญาคือพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีการพัฒนาด้านปัญญาโดยพัฒนาจากในตนเองก่อน เพื่อแสวงหาความรู้มาพัฒนาคุณภาพการพยาบาล ด้วยงานวิจัยตัวใหม่ และสามารถถ่ายทอดแก่พยาบาลและผู้อื่นได้ เป็นการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ป่วย เฉกเช่นท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า ปัญญาคือ “รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์”

๔.๓ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ หลักเมตตา

จากการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นด้านจริยธรรมตามหลักเมตตาพบว่า พยาบาลวิชาชีพดีเด่นประกอบด้วย การมีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเพื่อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อนขณะและหลังปฏิบัติ จากการได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใดๆสอดคล้องกับ

คำนิยามหลักเมตตา หมายถึง มีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเพื่อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อน ขณะและหลังจากได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใดๆ

ดังเช่นท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า “ เหตุผลในการปลุกเมตตา มีทั้งทางโลกและทางธรรม^{๑๕} มีเหตุผลที่เราต้องปลุกต้นไม้นี้ เหตุผลที่ค่อนข้างเห็นแก่ตัว ภาษาโลกเราต้องมีเมตตา ที่ทำเพื่อประโยชน์ผู้อื่น เพราะว่าเราอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้;นี้มันไม่บริสุทธิ์นัก เราทำเพราะเราอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้, ดังนั้นเราจึงทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วยอีกส่วนหนึ่ง...เหตุผลทางปรมัตถธรรม ที่จริง ที่แท้เราก็มีเหตุผลว่า เพราะเราเป็นเพื่อนเกิดแก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน;” และท่านยังกล่าวต่อว่า ศาสนาพระศรีอารยอยู่แค่ปลายจมูก;เพียงแต่ให้ทุกคนรักผู้อื่นเท่านั้นแหละ,...ศาสนาพระศรีอารยก็ผุดขึ้นมาทันที โดยท่านเน้นให้ปลุกต้นเมตตาเตยพฤษกา โดยอบรมจิตใจเราทีละนิด ให้รักผู้อื่น พอทุกคนรักผู้อื่นแล้ว ประโยชน์ก็จะเกิดทั้งของตนและของทุกคน ท่านจึงกล่าวสอนว่า “เมื่อประโยชน์ของตนเสร็จไปแล้ว ก็

^{๑๕} กวีวงศ์, สรรนิพนธ์พุทธทาสว่าด้วยสมานฉันท์และสันติวิธี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ตลาดฟ้า พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๓.

ต้องนึกถึงประโยชน์ของผู้อื่นด้วย”^{๑๖} และท่านเน้นการอยู่ร่วมกันฉันมิตรว่า “...คนที่ไม่อยู่กันอย่างมิตร สัตว์ที่ไม่อยู่กันอย่างมิตร ต้นไม้ที่มันไม่อยู่กันอย่างมิตร มันก็ฉิบหายทั้งนั้น เพราะมันเบียดเบียนกัน...”

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์หลักเมตตาจากคำตอบคำสัมภาษณ์ ของพยาบาลวิชาชีพดีเด่น ที่ให้ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ โดยกล่าวถึงลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุว่า

RN-1: “...พยาบาลต้องมีเมตตา ถ้าเราไม่มีเมตตาแม้สายตาก็ฆ่าคนอื่น...แค่เราไม่แยแสก็สามารถฆ่าคนได้เมื่อมีเมตตาแม้ภาษากายเราก็จะสร้างมิตรกับคนอื่นได้ง่าย หลักเมตตาจะต้องอยู่ในใจของพยาบาลชัดเจน เมื่อมีเมตตา...เราจะไม่ทำร้ายคนอื่นแม้ด้วยท่าทางหรือวาจาหรือสายตา เราจะมีความเมตตาให้กับคนอื่นได้อย่างเป็นธรรมชาติอย่างเต็มที่ ถ้าเราไม่มีเมตตาอาจทำร้ายคนอื่นได้ง่าย พยาบาลที่สมบูรณ์ต้องมีหลักเมตตา คนที่อยู่ใกล้เรา...อยากให้เขาได้รับความสุขจากเราไป โอกาสนี้ถ้ามีหลักเมตตาจะทำงานได้อย่างถูกต้องดีงาม”

RN-2: “...เรามีเมตตาให้กับคนไข้อยู่แล้ว เมื่อเป็นพยาบาลประจำ OPD เราเห็นผู้ป่วยมารอรับบัตรคิวแต่เช้า เราก็จะมาเช้า...เพราะสงสารคนไข้ หรือตอนอยู่ ICU ศัลยกรรมเราก็จะกลับช้า เนื่องจากคนไข้อาจเกิดอาการวิกฤติช่วงต่อเวร เราก็ต้องให้การช่วยเหลือและทำงานให้เรียบร้อยก่อนลงเวร ไม่เป็นภาระของเพื่อนเวรต่อไป”

RN-4: “...เมื่อหัวใจเรามีเมตตากรุณาในการดูแลเด็กพิการ ด้อยโอกาส ออทิสติกทำให้ผู้ปกครองพันทุกข์ เรามีสุขไปด้วยเรามีหลักว่าดูแลเขาเหมือนญาติ**มีมิตรภาพที่ดีต่อกัน** เหมือนลูกจนเมื่อเจอกันภายหลังเมื่อพี่ไปประชุม เด็กๆมักพูดว่า “เรารักป้าอึ้งนะคะ” และ “อยากกอดป้าอึ้งสักครั้ง”

RN-5: “...คนที่เรียนทางนี้จะต้องมีเมตตาสูง จะต้องฝึกตนเองเพื่อที่จะมาดูแลคนอื่นได้ หากไม่มีเมตตาจะมาทำงานนี้ไม่ค่อยได้ จึงมีส่วนสำคัญ เพราะอาชีพจะเจริญ...เหมือนตัวบุคคลที่จะเจริญจะต้องมีเมตตาเพราะถ้าพยาบาลไม่ชอบทางนี้จะทำให้อยู่ในวิชาชีพนี้ได้ไม่นาน เพราะรู้สึกเหมือนกับต้องทนอยู่”

RN-6: “...ความเมตตากรุณาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่พยาบาลทุกคนต้องมีในการปฏิบัติงานต่อคนไข้ ให้การพยาบาลเหมือนญาติมิตร มีความเมตตากรุณาต่อผู้ป่วย แต่ต้องไม่ลืมนดูแลตัวเองด้วยทั้งร่างกายและจิตใจ...การออกนอกพื้นที่เยี่ยมช่วยเหลือผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลด้วย**จิตอาสา**ของตนเอง” และบางคนได้กล่าวถึงการให้อภัยว่า

RN-7: “...การอดทนและการ**ให้อภัย**ไม่ถือโทษโกรธมองนึกถึงเบื้องหลังภายใน ใช้ความห่วงใยเอาใจใส่”

จากการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพในการใช้หลักเมตตากรุณาในการปฏิบัติหน้าที่เหมือนเป็นการสร้างบารมีและบุญกุศลโดย

RN-1กล่าวว่า: “...เมตตาจะเป็นพื้นฐานในการทำความดี...เป็นพื้นฐานของการบำเพ็ญหรือการทำความดีอื่นๆ”

^{๑๖} อ่างแล้ว, หน้า ๑๒๔-๑๒๖.

RN-2: “...ถ้าเรามีหลักเมตตา เราจะระงับอาการโกรธหรือไม่พอใจผู้ป่วยได้เพราะเราทราบผู้ป่วยคาดหวังว่าจะได้รับบริการที่ดีจากเรา”

RN-4: “...การดูแลช่วยเหลือที่มีแต่การให้ ความเป็นห่วงเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นเป็นการที่ทำให้เรามีกำลังใจที่จะทำสิ่งดี ๆ ยิ่งขึ้นไป ไม่เคยคิดท้อแท้เบื่อหน่ายเพราะทำด้วยใจรักและเรามีความสุข”

RN-7: “...เกิดจากการปลูกฝังจากครอบครัวที่ได้ปลูกฝังมาตั้งแต่ต้นตลอดมา เพราะถ้าพื้นฐานครอบครัวดีก็จะทำให้ไม่ผวากับการทำงาน ฉะนั้นงานจึงออกมาดีมีคุณภาพ”

พยาบาลดีเด่นได้มีการอุทิศตนด้วยจิตอาสาเอื้ออาทรต่อผู้อื่นของพยาบาลวิชาชีพ จะเป็นการสะท้อนความเป็นผู้มีเมตตาบารมีด้วยเช่นกันดังเช่น

RN-1: กล่าวว่่า “...จิตอาสาเป็นหลักการที่อยากช่วยเหลือผู้อื่น เป็นความเสียสละ โดยส่วนตัวได้ร่วมไปช่วยเหลือเด็กทารกกันดาร...ในปัจจุบันจะทำงานทางด้านวิชาการ ช่วยให้คำแนะนำที่นอกเหนือจากงานประจำ บางคนมีคนมาขอให้ช่วยเราก็กช่วย จะทำประจำอยู่แล้วถ้าเขาเห็นว่าเราทำได้เราก็กช่วย”

RN-2: “...จิตอาสาทำได้ทุกขณะอะไรก็ได้ การมีจิตของผู้ให้ผู้มีเมตตา เสียสละชอบช่วยเหลือคนอื่น และใช้หลักสัปปุริสธรรม๗...จิตอาสาที่ไม่รู้กาลไม่รู้กาลเทศะ ก็จะกลายเป็นจู้จี้จ้านไป การแสดงตัวที่จะทำอะไรหรือทำจิตอาสา เราต้องให้เหมาะ เหตุ ผล คน ประมาณ กาล ชุมชน บุคคล แต่ที่เพิ่มเป็น...สัปปุริสธรรม ๘ คือสถานที่ แต่สถานที่คือชุมชนนั้นแหละ...แต่เพื่อให้เข้าใจ จึงต่อสถานที่เข้าไปที่จริงก็คือชุมชนนั่นเอง”

RN-3: “...เราจะเต็มใจบริการให้บริการอย่างมีน้ำใจ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานที่มีหลายระดับ เราจะเคารพผู้มีอาวุโส ทักทายยิ้มแย้มกับคนงาน มีกริยา คำพูด ท่าทางที่เอื้ออาทรต่อเขา”

RN-4: “...ความมีเมตตากรุณา พยาบาลทุกคนมีอยู่แล้ว ต่างกันที่แนวปฏิบัติว่าจะเหมาะสมอย่างไรในแต่ละงานแต่ละบริบท ป้าอึ้งมีเมตตาเป็นห่วงเด็กกว่าจะอยู่อย่างไร...เมื่อไม่มีใครดูแลหรือ...ไม่มีผู้ปกครอง ป้าอึ้งจึงจัดทำโครงการบ้านพิทักษ์ขึ้น ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการ”

RN-5: “...เมตตากรุณาที่ในการที่เราทำหน้าที่เกี่ยวข้องมากที่เราควรมีความรู้ความเข้าใจ ในการสร้างคุณงามความดี การดูแลผู้ป่วย และต้องมีความเสียสละมาก เพราะจะให้คำปรึกษานอกเวลาราชการและเวลาส่วนตัว โดยการใช้สื่อออนไลน์โดยส่วนใหญ่ เป็นการเสียสละเมตตากรุณาที่ในการที่เราทำหน้าที่...มีความเหมือนในด้านการสร้างบารมีคือการสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น”

RN-6: “...การออกนอกพื้นที่เยี่ยม ช่วยเหลือผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลด้วยจิตอาสาของตนเองพยาบาลเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับอยู่แล้วว่ามีจิตใจอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ”

RN-7: “...เสียงสะท้อนที่ตอบกลับมา เป็นสิ่งที่ดีมากกว่า จนทำให้มีความมุ่งมั่นที่แน่วแน่ ว่าในอนาคตจะต้องได้รับผลที่มากมายที่ดีที่สุด...เป็นผู้นำในด้านวิชาชีพ”

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุตามหลักเมตตาบารมีมีดังนี้

ความสอดคล้องในวิถีเดียวกันคือ มีความรับผิดชอบ ทำหน้าที่ความสุขมีความเต็มใจ เพื่อความปลอดภัยและความพึงพอใจ ด้วยความรักและมีมิตรภาพเหมือนลูกหรือคนในครอบครัว

เมตตาด้วยใจบริสุทธิ์ทั้งทาง ทำทาง คำพูดประกอบด้วยความอดทน เมตตาหล่อหลอมมาจากระดับ
ครอบครัว ความเสียสละ จิตอาสา

ความเกี่ยวข้องกันคือ การไม่ทำร้ายผู้อื่น การเผยแพร่ความรู้ การสอนวิจัยเรื่องใหม่ๆ
มีการพัฒนาเครือข่ายเป็นการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนางานบริการ การมีสติ สมาธิระดับครอบครัว ความ
เสียสละ จิตอาสาเมตตาของพยาบาลยังขาดอีกหลายข้อเมื่อเทียบกับพระโพธิสัตว์

กล่าวโดยสรุป พบว่ากลุ่มคำทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่น
สะท้อนแนวทางการปฏิบัติเมตตาด้วยความบริสุทธิ์ใจมีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและ
ประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเพื่อมีความเมตตาต่อผู้
ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการ
ให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อน
ขณะและหลังจากได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อ
ท้อต่ออุปสรรค ใดๆ มีการแสดงออกด้วยท่าทาง คำพูด มิตรภาพ เต็มใจในการช่วยเหลือผู้ป่วยให้
ปลอดภัย มีการป้องกันไว้ก่อน เพื่อไม่เป็นการพลาดพลั้งซึ่งอาจจะเป็นการทำร้ายผู้อื่น โดยที่เรา
อาจจะไม่รู้ตัว ผู้ให้ความเมตตาจะมีความสุข พยาบาลวิชาชีพจำเป็นต้องมีสติ มีสมาธิในการ
ปฏิบัติงาน ทำงานด้วยความอดทน มีความเสียสละ มีจิตอาสาสอดคล้องกับแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ
ที่ว่าเมตตาคือ ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่ เจ็บตาย

๔.๔ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระ โพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ หลักขันติ

จากการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นด้านจริยธรรมตามหลัก
ขันติพบว่า พยาบาลวิชาชีพดีเด่นประกอบวิชาชีพด้วยความสามารถในความอดทนต่อการ
กระทบกระทั่งจากสิ่งต่างๆได้ และมีความสามารถในการปรับตัวสอดคล้องกับ

คำนิยามหลักขันติ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความอดทน อดกลั้นต่อความโลภ ความโกรธ
ความหลง การทำงานด้วยความอดทน อดกลั้นต่อความไม่สุขสบาย ความไม่พอใจ ความผิดหวัง ความ
คาดหวัง ความไม่พร้อม ความขาดแคลน ใช้ความอดทนอดกลั้น ช่มความรู้สึกรู้สึก มีสำนึกในหน้าที่ มี
ความรับผิดชอบที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ และเพียรที่จะลด ละความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่เกิดขึ้น
ด้วยการใช้สติ และใช้ปัญญากำกับในทุกขณะ เสมือนการเจริญวิปัสสนากรรมฐานไปพร้อมๆกับการ
ปฏิบัติงานด้วยจิตของพระโพธิสัตว์คือ ความเสียสละ และขันติเป็นคุณธรรมสำคัญ ด้วยเป็นคุณสมบัติ
ประจำตัวของปัจเจกบุคคล เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการดำรงชีวิตของบุคคลให้ประสบ
กับสิ่งที่ดีงาม และขันติยังเป็นพื้นฐานศีลธรรม จริยธรรม เป็นลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกของการ
กระทำเช่นการปฏิบัติพยาบาล เมื่อมีขันติย่อมแสดงอาการอดทน อดกลั้นเพื่องดเว้นจากการ
เบียดเบียน กดเว้นจากการประทุษร้าย ทางกาย ทางวาจา ควบคุมกาย วาจาให้เรียบร้อย ผู้ประพฤติ
ขันติจึงรักษาศีล รักษาความปกติเอาไว้ได้ ขันติ จึงมีลักษณะเป็นทั้งคุณธรรมและศีลธรรม ดังเช่นท่าน
พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงเรื่องความอดทนว่า เมื่อรวม ๆ เรื่องที่ต้องอดทนแล้วก็มีมากมาย แต่ตาม
ความหมายที่ว่าเมื่อขันติหรืออดทนแล้ว ก็สมควรที่จะชนะทุกอย่าง มีเคล็ดลับจากท่านพุทธทาสอีกว่า

อดทนอย่างไร อดทนเท่าไร อดทนเมื่อไร ท่านบอกว่า ตอบอย่างกำปั้นทุบดินว่า อดทนโดยหลัก มีชัณฐิมาปฏิบัติ ไม่ขาดไม่เกิน ไม่หย่อนไม่ตั้ง อดทนอย่างไร คือเป็นผู้รู้เหตุ เป็นผู้รู้ผลของของทุกสิ่ง ที่กระทำก็อดทนได้ อดทนเท่าไร ก็เป็นผู้รู้ประมาณอันถูกต้อง อดทนเมื่อไร ก็ให้มันถูกต้องกับ กาลเวลาอันสมควร แล้วความอดทนมีผลอย่างไร ความอดทนมีผลเป็นบารมี ทำให้สติปัญญาไม่ไร้ ผล^{๑๗} สำหรับการประยุกต์ใช้ความอดทนตามหลักท่านพุทธทาสหมายถึง ต้องมีความอดทนอย่างผู้รู้ เหตุ และรู้ผล ใช้หลักไม่ขาดไม่เกิน ไม่หย่อนไม่ตั้ง ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ ความอดทนหรือขันติ คือ ความอดทนหรือความสมควรที่จะได้รับผล จะเห็นว่าถ้าคนเรามีความตั้งใจในการหาสาเหตุและหา หนทาง อดทนก็จะสมควรแก่การสำเร็จ ซึ่งพลังอันสำคัญคือการอดทน แม้กำลังปัญญามี แต่ถ้าไม่มี ความอดทน ปัญญาที่ลึกลับละลายเสียก่อนถึงความสำเร็จ ท่านพุทธทาสได้สรุปว่า ขันติจะทำให้เกิด ความเข้มแข็ง ถ้าคนทั้งโลกมีความอดทนต่อการบังคับของกิเลส ก็จะเข้มแข็ง จะละกิเลสได้ จะไม่เห็นแก่ตัว จะไม่เกิดราคะ โทสะ โมหะ จะไม่เบียดเบียนตนเอง จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น จะเกิด ความก้าวหน้าไปตามลำดับ ขอให้คนไทยทุกคนจงอดทน อดทน อดทน จนสำเร็จ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์หลักขันติจากคำตอบคำสัมภาษณ์เรื่องความอดทนอดกลั้น หรือการข่มใจต่อปัญหาอุปสรรค ความโกรธ ความไม่พอใจ และความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ พยาบาลวิชาชีพ มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด จึงพบว่า

RN-1:“...ในการทำงานถ้าอารมณ์ร้อนไม่อดทนจะเกิดผลเสีย ถ้าพูดไปแล้วเอาคืนไม่ได้ เพื่อนๆสะท้อนว่าเป็นคนใจเย็น คิดว่าเรามีความอดทน ถ้าไม่อดทนอาจไปโต้ตอบกับคนไข้...มันก็ไม่ ถูก กับน้องๆ...ถ้าพูดไม่ดีก็จะเกิดความขัดแย้ง เราจะนิ่งไว้ก่อนจะไม่ค่อยปะทะ เมื่อเรามีความอดทน ในการทำงานก็จะเป็นการสะสมความดี”

RN-2:“...ความอดทนต้องมีในทุกคน ขันติบารมี อดทนต่อการเจ็บปวดของเขา การ อดทนของเราจะทำให้เราเย็นลง ไม่จำเป็นต้องพูดทุกครั้งบางครั้งต้องอดทนไม่พูด เพื่อให้สถานการณ์ ดีขึ้น ถ้าไม่อดทนก็จะพังไปหมด...ขาดความอดทนพูดไปแล้วเอาคืนไม่ได้ ทุกอย่างมันจะช่วยเราได้ เรื่องกาลเวลา ณปัจจุบันคนเราอดทนน้อยลง โดยเฉพาะพยาบาล...จากความเจริญของเทคโนโลยี ต้องฝึกตั้งแต่ครอบครัวให้รู้จักการรอคอย ความอดทนเป็นพื้นฐานเลยนะ...ความอดทนเป็นพื้นฐาน ของคนเราเพราะจะทำให้คนเจริญ”

RN-3:“...เมื่อรู้สึกโกรธเราจะไม่แสดงออกมา แต่จะไประบายกับเพื่อนสนิท พ่อแม่จะไม่ เก็บไว้ เพราะเวลาอยู่บางครั้งเราก็เครียด...ก็ใช้วิธีแบ่งงานไปให้คนอื่นบ้าง เคยบ่นกับที่บ้านว่าจะ ลาออกแล้ว พ่อแม่บอกว่าออกแล้วจะไปทำอะไร เราก็หายเครียดเมื่อนึกถึงคำพูดท่าน”

RN-4:“...บางครั้งมีคนเขาไม่เข้าใจงานของเรา ทำไม่ได้อยู่ที่โรงพยาบาล ที่หน่วยงาน มี แต่น้องอยู่ ไปแต่ประชุมอบรม แต่ป้าอึ้งไม่โกรธเพราะเชื่อว่าป้าอึ้งทำความดี การไปร่วมประชุมทำให้ ได้รับองค์ความรู้ใหม่ๆเพื่อมาพัฒนางาน แต่มีบางครั้งก็โกรธแต่ก็สามารถระงับและทำงานต่อไปอย่าง เต็มที่ จนได้รับคำชื่นชมกลับมา”

^{๑๗}[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/popoja/2009/08/27/entry-1> (๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๙)

RN-5: “...เป็นธรรมดาที่บางครั้งเราเกิดความโกรธ แต่เราก็พอเข้าใจได้ที่จะไม่แสดงออกมากนักเพราะเรากลัวจะเกิดปัญหาตามมา ไม่ว่าเราจะโกรธมากแค่ไหนก็ต้องปฏิบัติงานหรือหน้าที่ให้แล้วเสร็จแล้วค่อยไปทบทวนเรื่องที่เกิดขึ้นทีหลัง”

RN-6: “...เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเราต้องย้อนกลับไปดูที่สาเหตุของปัญหา และหาทางแก้ไข โดยแก้ที่สาเหตุของปัญหาที่แท้จริง โดยตัวเราต้องพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในการแก้ไขปัญหา เราต้องยอมรับปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานให้ได้ มีความอดทนอดกลั้น ขยันทำงานรู้จักปล่อยวางไม่โกรธ”

RN-7: “...อยู่ที่การมองปัญหาที่เกิดขึ้น ว่าต้องมีทางแก้ไขทางออก มองว่าปัญหานั้นเป็นปัญหาที่ย่อยเล็กน้อย แล้วค่อยๆ พิจารณาหาทางออกไป พอเวลาผ่านไป... ความทุกข์ก็จางหายไป ทั้งที่มันยังเหลืออยู่เพราะว่าใจที่ปล่อยวางไม่ไปยึดมากเกินไป”

การที่พยาบาลวิชาชีพมีความอดทนอดกลั้นในขณะปฏิบัติงานจะเป็นแนวทางการสร้างชั้นดีบารมีตามวิถีการสร้างชั้นดีบารมีของพระโพธิสัตว์ โดยพยาบาลดีเด่นได้ตอบคำสัมภาษณ์ว่า

RN-1: “...ชั้นดีทำให้ลดความขัดแย้งได้ การป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทเราต้องรู้สติ พอรู้ว่าไม่ชอบใจจะโกรธ... เราต้องหยุดเพื่อเป็นการควบคุมสถานการณ์ แต่ถ้าคนไข้ไว้วางใจเราจะไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์โกรธ จะรับฟังให้เขาระบาย... โดยฟังอย่างลึกซึ้ง เขาจะสงบลดความขัดแย้งได้”

RN-2: “...อยากให้แนวทางพระโพธิสัตว์มาเป็นแบบอย่างให้พยาบาลปฏิบัติตามได้ พยาบาลจะได้มีความสุขเพิ่มขึ้นในการทำงาน ที่ทุกวันนี้จากความรู้สึกของตัวเอง พยาบาลสับสนวุ่นวายเหมือนความสุขในการทำงานลดลง”

RN-4: “...อันนี้คิดว่าเรามีใจรักในงานที่เราทำ รักในอาชีพพยาบาล พี่ใช้หลักธรรมอิทธิบาท๔ ทำให้มุ่งมั่นและมีอุตสาหะมีความจดจ่อในงานทำให้ดีที่สุด และทบทวนว่าสิ่งที่ทำดีขึ้นหรือไม่ ถ้าไม่ดีขึ้นเราต้องมาคิดว่า เราจะทำอย่างไรให้ดีขึ้น จนงานพี่สำเร็จมีภาคภูมิใจมาสนับสนุนไม่ต้องใช้งบประมาณของโรงพยาบาล”

RN-5: “...สถานการณ์การทำงานทุกวันนี้ มีเรื่องฝึกความอดทนมาก เลยเห็นเป็นธรรมดา ถ้าเรานิ่งได้ เย็นได้ก็ไม่ค่อยทุกข์ และไม่มีข้อร้องเรียนตามมา”

RN-7: กล่าวไว้ว่า “...การอดทน ความเป็นพยาบาลสอนให้เราต้องรู้สึกลอดทนตั้งแต่เริ่มต้น เพราะงานคือการที่ต้องเจอกับปัญหาหรือสิ่งที่ไม่สวยงามอยู่เสมอ ถ้าหากความอดทนที่เกิดขึ้นในใจมีอยู่แล้ว ก็จะง่ายต่อการทำงานไม่เหนื่อย เพราะทำด้วยความชอบ ความเต็มใจ ดังนั้นการดูแลใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ”

ผู้วิจัยพบว่า การที่พยาบาลวิชาชีพมีความอดทนอดกลั้นเพิ่มมากขึ้น จะช่วยแก้ปัญหา การร้องเรียนเรื่องพฤติกรรมบริการของพยาบาลวิชาชีพได้หรือไม่ และท่านคิดว่ามีแนวทางใดที่จะส่งเสริมให้พยาบาลมีความอดทนอดกลั้นมากขึ้นโดย

RN-1: กล่าวไว้ว่า “...ความอดทนเบื้องต้น ทำงานต่อไปได้ หลักธรรมที่สนับสนุนคือด้านปัญญา จะทำให้เขาคิดอะไรได้ดีขึ้น แก้ปัญหาได้ดีขึ้นและปัญญาทางธรรมที่มาจากทาน ศีล ภาวนา ทำให้เป็นรูปธรรม โดยมีการให้มันฝึกสมาธิเป็นประจำจะช่วยให้ ต้องให้ทำเองจึงจะรู้และเข้าใจ”

RN-2: “...ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ และสัปปุริสธรรมและเข้าใจบทบาทหน้าที่และประเมินตัวเรา มีสติ อดทน มีเมตตา มาประยุกต์กับการทำงานและการดำเนินชีวิตจะทำให้ลดการร้องเรียนในการทำงานของพยาบาลได้”

RN-3: “...การทำที่ไม่ได้ยืน ได้เห็นบ้างก็ทำให้ไม่โกรธ หรือเสียใจนะหรือเรื่องบางเรื่องเราไม่สมควรรู้ก็ไม่ต้องอยากรู้ ก็จะไม่เรื่องให้เราต้องคิดแก้ปัญหา ใจเราก็จะสงบขึ้น”

RN-4: “...เราต้องพัฒนางานของเราต่อไป อย่าหยุด เราสามารถ...เอาปัญหามาเป็นโอกาสในการพัฒนางานเราได้ถ้าเรามุ่งทำงานแล้วเราก็จะไม่ต้องไปสนใจเรื่องอื่น ทำงานของเราให้ดีที่สุดมองปัญหาเป็นเรื่องธรรมดา แล้วเราจะมีโอกาสดีๆมีคนยอมรับศรัทธาชื่นชมงานของเรา ป้าเองเคยได้ไป Present งานเรื่องเด็กออทิสติกที่บรูไนนะ”

RN-5: “...การอ่อนน้อม ถ่อมตนไม่ถือตัวและไม่วางอำนาจกับลูกน้องช่วยให้ไม่ค่อยมีปัญหาขัดแย้ง และมักมีคนเข้ามาหาขอความช่วยเหลือประจำ พี่ก็จะมีน้ำใจช่วยถ้าอะไรที่เราช่วยได้ จะรีบทำและไม่คิดหวังจะได้อะไรตอบแทนมา แต่จะได้ความเป็นมิตร เราก็จะรู้สึกดี ทำงานด้วยความสบายใจ มีความสุขไม่ค่อยเกิดความกดดันหรือมีอุปสรรคอะไรมากนัก”

RN-6: “...เราต้องมีความพร้อมที่จะมาทำงานทั้งด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ เราก็จะทำงานด้วยความราบรื่น”

RN-7: “...โรงพยาบาลมีโครงการจัดพยาบาล เพื่อที่จะส่งไปฝึกวิปัสสนา 3 หรือ 5 วันต่อครั้ง เพื่อเป็นการรักษาอารมณ์อย่างต่อเนื่อง”

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุตามหลักชั้นตบารมีมีดังนี้

ความสอดคล้องในวิถีเดียวกันคือ ความใจเย็น การฝึกสติ สมาธิ การข่มใจต่อปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่

ความเกี่ยวข้องคือ ไม่อดทนจะเกิดความขัดแย้งและผลเสียตามมา ข่มใจและหาทางออก ฟังอย่างลึกซึ้ง ได้รับความชื่นชม ทำให้เจริญ เป็นการสร้างบารมีตามวิถีพระโพธิสัตว์ การสื่อสารหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ หลักอิทธิบาท ๔ และหลักสัปปุริสธรรม ๗

กล่าวโดยสรุป พบว่ากลุ่มคำทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่นสะท้อนแนวทางของชั้นตบารมีที่ต้องการ “บมโพธิ์” คือฝึกมีสติ มีสมาธิในการคิด การพูด การกระทำ มีความใจเย็น อดทนเพื่อลดผลเสียและลดความขัดแย้ง ความใจเย็น ความมีสติของพยาบาลวิชาชีพในการข่มความโกรธ ความไม่พึงพอใจ ช่วยให้มีการปรับตัว มีการพัฒนาจิตใจ มีการสื่อสารที่ดี มีการฟังอย่างลึกซึ้ง พัฒนาได้ด้วยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ หลักอิทธิบาท ๔ และหลักสัปปุริสธรรม ๗ เพื่อป้องกันการเกิดข้อร้องเรียนในการทำงาน และได้รับคำชื่นชม มีความเจริญรุ่งเรืองในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพดีเด่นด้านทัศนคติที่มีต่อการปฏิบัติงานในประเด็นการปรับปรุงพัฒนางานพบประเด็นสำคัญคือ วิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพเพื่อการแก้ไขสภาพปัญหาในปัจจุบันได้หรือไม่ อย่างไร โดย

RN-1: กล่าวไว้ว่า “...แนวทางของพระโพธิสัตว์จะทำให้...ไม่เกิดการบริการที่ไม่ดี...ไม่เกิดข้อร้องเรียน มันเป็นการทำทนายที่จะทำให้เกิด ๔ หลักธรรม...สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันตินี้ได้ เพราะมันมี

ปัจจัยหลายอย่าง...ที่ทำให้คนไม่สามารถจะทำ ๔ ตัวนี้ได้...ถ้าทำ ๔ อย่างนี้ได้พยาบาลจะทำงานด้วยความไม่ท้อแท้”

RN-2: “...ถ้าพยาบาลมีความอดทน และมีใจรักในงานวิชาชีพพยาบาล ไม่เน้นหวังผลตอบแทน เราก็จะมีความสุขและไม่อยากออกจากงานไป วิชาชีพพยาบาลเราจะโดดเด่น และมีคุณค่าเพิ่มขึ้น”

RN-5: “...ต้องดูแลใจตัวเอง โดยพื้นฐานพยาบาลต้องดูแลตัวเอง โดยการเข้าไปนั่งดูว่าอะไรมันเกิดขึ้นกับตัวเองว่าเพราะอะไร โดยการใช้อริยสัจ ๔ เข้ามาดูว่ามันเกิดทุกข์เพราะอะไร จะต้องแก้ไขอย่างไร และจะต้องหมั่นฝึกฝน”

RN-6: “...ต้องมีการทำงานเป็นทีม มีผู้ร่วมงานที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่ทีมได้ด้วยเพื่อช่วยกันในการแก้ไขปัญหา หรืออาจเป็นหัวหน้าหรือผู้บริหารต้องสามารถสื่อสารกันได้”

RN-7: “...พรหมวิหาร ๔ ถ้าหากพยาบาลมี ๔ อย่างนี้ก็สามารรถ เอาไปใช้ได้ในการทำงาน และยังสามารถเอาไปใช้ได้กับทุกวิชาชีพในชีวิตประจำวัน”

ผู้วิจัยพบว่า หลักธรรมที่พยาบาลวิชาชีพดีเด่นใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และมีความสอดคล้องกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ได้แก่ หลักสายกลาง หลักสัปปุริสธรรม ๗ และหลักอริยสัจ ๔ และในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพ พบว่าหลักธรรมที่ส่งเสริมการสร้างบารมีของพยาบาลวิชาชีพ และสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมพยาบาลดีเด่นกล่าวว่า

RN-1: “...ศีล ๕ จะเป็น Basic ถ้าพยาบาลปฏิบัติได้ดีเช่นการไม่พูดปด และการเจริญสติก็จะทำให้เกิดการควบคุมอารมณ์ได้ดีด้วย”

RN-2: “...ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ และสัปปุริสธรรม ๗ และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และประเมินตัวเรา มีสติ อดทน มีเมตตา มาประยุกต์กับการทำงานและการดำเนินชีวิต”

RN-3: “...หลักธรรมที่เสริมการสร้างบารมีของพยาบาลวิชาชีพคืออิทธิบาท ๔ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา”

RN-4: “...หลักพรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา เมื่อเราชื่นชมในความสำเร็จของคนอื่น เมื่อเราประสบความสำเร็จเราก็จะได้รับคำชื่นชมยินดี ได้ประกาศเกียรติคุณ เป็นอันสงส์ครอบครัวญาติมิตรเพื่อนฝูงด้วย และ...อุเบกขาให้ได้ถ้าเราช่วยเขาถึงที่สุดแล้วผลรับออกมาไม่สำเร็จเราก็ต้องทำใจ และหาแนวทางใหม่ๆเป็นการพัฒนาต่อยอดไปอีก”

RN-5: “...เหตุที่ไม่มีความสุขก็มาจากการจัดระเบียบของพยาบาลเพราะโดยความจริงแล้วพยาบาลไม่ต้องการที่จะให้ใครมาจัดระเบียบของตนเองหรือไม่มีสิทธิ์ที่จะจัดระเบียบของคนอื่น จึงทำให้เครียดเป็นธรรมดา ดังนั้นจึงต้องใช้หลักจรรยาบรรณวิชาชีพเข้ามาขโมยจิตใจระลึกถึง ก็จะทำให้ช่วยบรรเทาได้ และอีกอย่างก็จะเป็นพวกที่ฝึกจิต มีความอดทน เชื่อมั่นในวิชาชีพ ในอุดมคติ เหล่านี้ก็จะมีความสุข”

กล่าวโดยสรุปหลักธรรมที่พยาบาลวิชาชีพสามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริงในการสร้างบารมีตามแนวพระโพธิสัตว์คือ หลักอริยสัจ ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลักอิทธิบาท ๔ และศีล ๕ และเมื่อถามถึงความสุขและความสมดุลในชีวิตของพยาบาลวิชาชีพควรเป็นเช่นไร

RN-1:ตอบว่า“...พยาบาลสมดุลของชีวิตต้องสองด้านทั้งงานและครอบครัวต้องสมดุลกัน และหลักการในการใช้ชีวิตคือ เป็นคนติดดิน ซื่อสัตย์พอๆมาทำงาน งานก็ทำได้ทุกอย่างงานแม่บ้านก็ทำได้ และเราก็คิดบวก ไม่ยึดติดกับอะไรมากนัก และโชคที่ที่ครอบครัวอบอุ่น ทำให้ทำงานได้เต็มที่และมีงานให้ได้ทำและใช้ความรู้ทุกวันก็มีความสุขมาก”

RN-3:“...มีความเห็นว่า เวลาส่วนตัวกะเวลาทำงานควรเท่าๆกัน ให้มันสมดุลกันในส่วนตัวให้ความสำคัญมากในเรื่องครอบครัว”

RN-4:“...เราอยู่บนความไม่ต้องคาดหวังผลประโยชน์ต่อตนเอง ทุกคนอยากได้ อยากได้สิทธิศักดิ์ศรีค่าตอบแทน ความก้าวหน้าในอาชีพเทียบเท่าอาชีพอื่น แต่ถ้าไม่ได้ก็ต้องทำใจยอมรับ พี่เชื่อว่าเราทำดี มีคุณธรรม จริงใจ มีความซื่อสัตย์ ให้ความรักเมตตาต่อผู้อื่น ผลที่ได้รับจะทำให้เราได้ในสิ่งที่ต้องการ อย่าคาดหวังสูง เมื่อยังไม่ได้ก็อย่าท้อในการทำงาน”

RN-5:“...ต้องดูแลใจตัวเอง โดยพื้นฐานพยาบาลต้องดูแลตัวเอง โดยการเข้าไปนั่งดูว่าอะไรมันเกิดขึ้นกับตัวเองว่าเพราะอะไร โดยการใช้อริยะสัจ ๔ เข้ามาดูว่ามันเกิดทุกข์เพราะอะไรจะต้องแก้อย่างไร และจะต้องหมั่นฝึกฝน”

RN-6:“...ทางสายกลาง คือการปฏิบัติตามแนวทาง ตามกฎระเบียบที่ถูกต้องของสภาการพยาบาล ปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในการทำงาน มีความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ก็จะทำให้ชีวิตมีความสุข รู้จักปล่อยวางความเครียด ให้ความสำคัญต่อจิตใจด้วย เมื่อมีปัญหาที่เกิดขึ้นในที่ทำงาน ในบางสถานการณ์ต้องมีความอดทนอดกลั้น แต่ก็จำเป็นต้องมีการตรวจสอบเพื่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง

RN-7:“...ควรจะใช้หลักพอเพียง รู้จักประมาณในตนเองจะทำให้มีความสุขไม่ทุกข์”

สรุป ความสุขและความสมดุลในชีวิตของพยาบาลวิชาชีพตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นประกอบด้วย ความสามารถในการรักษาสมดุลด้านการใช้เวลาเพื่อการทำงานในวิชาชีพ การได้ใช้เวลากับครอบครัว และการใช้เวลาทำประโยชน์เพื่อสังคม การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงเดินทางสายกลาง ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการทำงานเพื่อดูแลผู้อื่นและใช้หลักอริยะสัจ ๔ เพื่อใช้ดูแลจิตใจตนเอง

๔.๕ บทสรุป

ธรรมะของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่จารึกไว้ที่สวนโมกข์โดยท่านพุทธทาสภิกขุได้สรุปได้ ๔ หลักธรรมที่เปรียบได้ว่าเป็นหัวใจของ พระโพธิสัตว์คือ สุทธิ-ปัญญา-เมตตา-ขันติ ที่มีบันทึกไว้เป็น มรดกที่ขอฝากไว้ มรดกที่ ๙๔ ของท่านและท่านมีคำสอนเกี่ยวกับการทำงานว่าเป็นการปฏิบัติธรรม ให้ถือการทำงานเป็นการปฏิบัติธรรมไปในตัว เพราะการทำงานต้องพบปะผู้คน และการพบปะกับผู้คนนั้นแหละจะเป็นสิ่งพิสูจน์ว่าธรรมะได้เจริญในจิตมากน้อยเพียงใด ถ้ามีการแสดงออกทางกาย วาจา ใจไม่เหมาะสมโดยตนเองก็เกิดความเศร้าหมอง มีอารมณ์โกรธ ย่อมแสดงว่าพื้นฐานของธรรมะในจิตยังไม่มั่นคงพอยังคงยึดติดใน “ตัวกู” จึงยอมไม่ได้จะต้องตอบโต้ เกิดการโต้เถียง ทะเลาะวิวาท จนเป็นเรื่องร้องเรียนตามมา จนทำให้การทำงานนั้นๆกลายเป็นความทุกข์ทรมาน ท่านได้กล่าวว่า เราควรฝึกจิตให้สนุกในการทำงานก็เท่ากับการสร้างสรรค์ธรรมให้เกิดขึ้นในจิตนั่นเอง

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าลักษณะและวิธีการทำงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยที่เป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน๗ท่านได้มีลักษณะสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุด้วยหลักธรรม คือ หลักสุทธิบารมี หลักปัญญาบารมี หลักเมตตาบารมี หลักขันติบารมี ที่พยาบาลนอกจากปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพ และกรอบจรรยาบรรณจริยธรรมแห่งวิชาชีพแล้ว ควรตระหนักในหลักธรรมของพระโพธิสัตว์เพื่อเห็นคุณค่าและศรัทธาในวิชาชีพของตนยิ่งขึ้นไป จึงเห็นได้ว่าพยาบาลวิชาชีพเป็นวิชาชีพที่มีการควบคุมดูแลด้านคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาล และมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลวิชาชีพมีการปฏิบัติงานบนพื้นฐานจริยธรรม มีความรู้และทักษะสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อความปลอดภัยและพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งที่ทำหน้าที่ดูแลเพื่อนมนุษย์ทั้งภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตั้งแต่เกิดจนวาระสุดท้ายของชีวิตโดยใช้องค์ความรู้และศาสตร์หลายแขนงและศิลปะในเชิงวิชาชีพ แต่ในสภาพสถานการณ์ปัจจุบัน กระทรวงสาธารณสุขประสบปัญหาด้านอัตรากำลังทางการพยาบาลที่ไม่เพียงพอต่อภาระงาน และไม่สามารถกระจายอัตราได้เหมาะสม และปัญหาการบรรจุเข้ารับราชการของพยาบาลวิชาชีพ ความก้าวหน้าและความเป็นธรรมเรื่องค่าตอบแทนก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคลากรพยาบาลย้ายงานและลาออก อีกทั้งความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน เนื่องจากพยาบาลเป็นบุคคลในที่มสุขภาพที่มีบทบาทในการร่วมดูแลผู้ป่วยใกล้ชิดตลอดทุกขั้นตอนของการดูแลรักษา มากกว่าบุคคลจากทีมสุขภาพอื่นเช่น แพทย์ เภสัช นักเทคนิคการแพทย์ หรือนักกายภาพบำบัด นักจิตวิทยา และอื่นๆ และพยาบาลจะถูกคาดหวังจากผู้รับบริการเป็นอย่างมาก และงานบางอย่างเช่น การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล งานด้านวิชาการ เทคโนโลยีหรือระบบวิเคราะห์ข้อมูล พยาบาลวิชาชีพต้องได้รับมอบหมายหน้าที่และบริหารจัดการได้ ซึ่งเป็นงานที่นอกเหนือจากเรื่องการพยาบาลผู้ป่วย

ฉะนั้นพยาบาลวิชาชีพจึงเป็นผู้ที่เสียสละความสุขส่วนตนในการที่จะมีชีวิตปกติสุขดังเช่นบุคคลทั่วไป ที่ต้องมีความเป็นอยู่ไม่สอดคล้องกับสภาพชีวิตผู้อื่น ต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นผลัดเข้า บ่าย ดึก และพยาบาลวิชาชีพเกือบทั้งหมดต้องขึ้นทำงานล่วงเวลา (OT) ทำให้สูญเสียเวลาไปกับงานมาก เวลาที่ต้องดูแลตนเองและครอบครัวจึงน้อยกว่าอาชีพอื่น ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพจึงต้องเป็นบุคคลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ด้วยหลักธรรมที่ประกอบไปด้วย ความเสียสละ มีความเอื้ออาทรต่อผู้ตกอยู่ในความทุกข์ จากการเกิด แก่ เจ็บ และความพลัดพราก ความผิดหวัง ความโกรธ และความไม่รู้ที่เข้าครอบงำจิตใจ มีเมตตา และการให้อภัยมีความอดทนอดกลั้น ที่ จะให้ความช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ด้วยมหารุณา เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรตามแนวคิดหลักธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ คือ สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี เพื่อพยาบาลวิชาชีพจะได้หันกลับมาดูแลตนเอง ดูแลใจและฝึกสติ มีสมาธิเกิดปัญญาในการสร้างสันติ ในตนเอง และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามกรอบจรรยาบรรณและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดำรงตนอยู่ในวิชาชีพพยาบาลได้อย่างภาคภูมิใจ มีความงามสง่า เป็นที่เชื่อถือศรัทธาและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรม ทำงานด้วยความสุขเปรียบเสมือนการทำงานเป็นการทำบุญไปคราวเดียวกัน ดังเช่นพยาบาลวิชาชีพดีเด่นได้ยึดเป็นแนวปฏิบัติจนประสบความสำเร็จในการ

พัฒนางานบริการพยาบาล และเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน สมควรเป็นผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นแบบอย่างของพยาบาลวิชาชีพรุ่นต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ดา เนื่องจากวิชาชีพพยาบาลมีความสำคัญในการทำหน้าที่ดูแลสุขภาพของบุคคลตั้งแต่ เกิดจนตายต้องใช้องค์ความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นหลักปฏิบัติแห่งคุณธรรมจริยธรรมภายใต้กรอบของจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ทุ่มเทเสี่ยสละเพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เสมือนพระโพธิสัตว์ที่มีปณิธานในการช่วยเหลือให้สรรพสัตว์พ้นทุกข์ด้วยมหาเมตตาอย่างไม่มีขอบเขต ใช้ปัญญาและความอดทนในการสร้างบารมีด้วยอุบายอันชาญฉลาดในการแนะนำ โดยผู้วิจัยมีความประสงค์ศึกษาหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ตามกรอบแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุคือ หลักสุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี ดังนั้นผู้วิจัยจึงวางวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ๓ ประเด็นคือ

๑. เพื่อศึกษาวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ
๒. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับประเทศ
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ วิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ

ผลการวิจัยพบว่า พระโพธิสัตว์หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ตื่นและเบิกบานจากการเป็นผู้ฉลาดหรือบัณฑิต มีปัญญาฝึกฝนในมรรคทั้ง๔คือ โสธapatติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรคด้วยการบำเพ็ญบารมี รู้แจ้งถึงที่สุด มีความตั้งมั่น มุ่งมั่น เน้นหนักด้วยการสร้างบารมีธรรม เพื่อตัดกิเลส ตัณหาการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้น(จากกองทุกข์)โดยมีแนวทางหรือเส้นทางปฏิบัติที่แตกต่างกันไปด้วยการใช้หลักจริยธรรมและหลักคุณธรรม สร้างบารมีธรรมตามแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ประสบความสำเร็จ พระโพธิสัตว์ มี ๒ ลักษณะคือ ๑) พระนิยตโพธิสัตว์คือพระโพธิสัตว์ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน ๒) พระอนิยตโพธิสัตว์คือพระโพธิสัตว์ที่ไม่แน่ว่าจะได้ตรัสรู้เนื่องจากมีธรรมสโมธานไม่ครบ และแบ่งตามการบำเพ็ญเพียรแบ่งได้ ๓ ระดับโดยเริ่มจากขั้นแรก คือ ปัญญาอิง ศรัทธาอิง และวิริยะอิงเช่น องค์สมเด็จพระสมณโคดมเป็นพระโพธิสัตว์ประเภท ปัญญาอิง คือเลิศด้านปัญญา และยังแบ่งพระโพธิสัตว์ตามแรงปรารถนาได้ ๓ ระดับคือ ๑)พระสัมมาสัมพุทธโพธิสัตว์ คือพระโพธิสัตว์ที่ตรัสรู้เองและสอนให้ผู้อื่นตรัสรู้ตามได้ ๒) พระปัจเจกโพธิสัตว์คือพระโพธิสัตว์ที่ตรัสรู้เอง สอนผู้อื่นให้รู้ตามได้แต่ไม่อาจทำให้ผู้อื่นตรัสรู้ตาม

ได้ ซึ่งจะอุบัติขึ้นในช่วงพุทธันดร และ๓)พระโพธิสัตว์สาวก ซึ่งบำเพ็ญบารมี เพื่อความเป็นสาวกของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยพระโพธิสัตว์ทุกประเภทลักษณะต้องมีคุณสมบัติที่เรียกว่า ธรรมส์โมธาน ๑๐ และและอภัยาศัยที่ทำให้พระโพธิญาณแก่กล้าขึ้น ๖ ประการ รวมถึงยังมีธรรมอื่นๆเช่น อธิษฐาน ๔ คือ สัจจะ จาคะ อุปสมะ และปัญญา โดยธรรมทั้ง ๔ นี้จะต้องมีบารมี ๑๐ เป็นหลักธรรมที่มี อุปการะแก่อธิษฐาน ๔ ด้วย เป็นสำคัญและในการทำความเพียรในการฆ่ากิเลส ๓ คือโลภะ โทสะ โมหะ เป็นการบำเพ็ญตบะตามหลักอริยมรรค๘ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พุทธทาสภิกขุ ได้นำเสนอแนวคิดการสร้างบารมีด้วยหัวใจพระโพธิสัตว์ โดยจารึกไว้ ดังนี้ ๑) สุทธิ คือ จิตบริสุทธิ์ ไม่หลงใหลในกามารมณ์หรือเหยื่อล่อทั้งหลาย ๒) ปัญญา คือ รู้ทุกสิ่ง ที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์ ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง ๓) เมตตา คือ ความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บตาย และ ๔) คือ อุดหนุน จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถือเป็นการ “เพาะโพธิ์” ขึ้นในตน สามารถอธิบายโดยสังเขปดังนี้

จากการศึกษาเรื่องพบว่า หลักการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ มีเป้าหมายคือการบรรลุ พระสัมมาสัมโพธิญาณและตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุคือจิตใจที่บริสุทธิ์ไม่ถูกครอบงำด้วย กิเลส มีจิตใจที่เบิกบานเปรียบได้กับหลักสุทธิและมีความรู้ในสิ่งที่ตนควรรู้โดยไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง แต่ต้องรู้ถึงทางดับทุกข์คือหลักปัญญา และมีความไม่เห็นแก่ตัว มิมิตรภาพที่ดีต่อผู้อื่น เห็นทุกชีวิตเป็น เพื่อนเกิดแก่ เจ็บตายคือหลักเมตตา และใช้ความอดทนความเพียรพยายามโดยอดทนจนกว่าจะ ประสบความสำเร็จ คือหลักขันติ หลักธรรมะทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ที่มี บันทึกไว้เป็นมรดกที่ขอฝากไว้ ของท่านพุทธทาสภิกขุ

๕.๑.๒ คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ระดับประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า พยาบาลวิชาชีพเป็นบุคลากรด้านสุขภาพที่มีบทบาทสำคัญในการดูแล ช่วยเหลือ ประสานงาน รวมทั้งพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยและอำนวยความสะดวกให้ผู้รับบริการได้รับบริการ พยาบาลและบริการสาธารณสุขในทุกๆระดับที่มีมาตรฐานตั้งแต่การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การบำบัดรักษาพยาบาลและการช่วยฟื้นฟูสภาพทั้งในและนอกสถานพยาบาลหรือในชุมชน เนื่องจาก ผู้รับบริการทุกคนมุ่งหวังที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน

จากการศึกษาค้นคว้าการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชู เกียรติประจำปี ๒๕๕๗ จากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย จำนวน ๘ รายโดยการนำแนวทางการ ปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ๙ ข้อและจริยธรรมวิชาชีพ ๕๐ข้อ มา เปรียบเทียบกับหัวใจของพระโพธิสัตว์ทั้งประเภทคุณภาพการพยาบาลในสาขาต่างๆเพื่อเปรียบเทียบกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้าง ตามหลักธรรมหัวใจพระ โพธิสัตว์อวโลกิเตศวร คือ สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี และขันติบารมี เพื่อให้พยาบาลได้ เห็นแบบอย่างที่ดี และตระหนักในคุณค่าของตนเองและของวิชาชีพ เกิดแรงบันดาลใจ ในการที่จะทำ ความดี ด้วยความเพียรพยายาม และอดทน มีเมตตาประกอบไปด้วยปัญญาในการแก้ปัญหาในการ ปฏิบัติงานตามหน้าที่ และเพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลเกิดความสุขในการทำงานและความสมดุลใน ชีวิตตามแนวทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาพบว่าเกณฑ์คุณสมบัติของบุคคล ที่กำหนดโดยสภาการพยาบาลที่ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตาม

จรรยาบรรณวิชาชีพ (ฉบับปรับปรุง) และเกณฑ์สมาคมพยาบาลที่กำหนดมีความสอดคล้องกัน โดยแตกต่างกันในบางข้อที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของพยาบาลดีเด่นที่แยกสาขา โดยมีการสรรหาครั้งนี้ สาขาบริหารการพยาบาล สาขาบริการพยาบาล และสาขาวิชาการพยาบาลซึ่งรวมถึงการศึกษาพยาบาลด้วย โดยพยาบาลดีเด่นของสมาคม พยาบาลประจำปี ๒๕๕๓ ที่เป็นกลุ่มประชากรได้รับการสัมภาษณ์จำนวน ๘ ท่านมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ ดังนี้คือมีคุณธรรมเมตตา กรุณา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจริยธรรมสูงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมีมนุษยสัมพันธ์ดี ความสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ รักษาจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีพัฒนาตนเองอยู่เสมอปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม และประพฤติตนตามกฎหมาย กฎระเบียบแบบแผน และมีศีลธรรมอันดีเป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป และเพื่อนร่วมงานได้รับการยกย่องจากสังคมมีความรับผิดชอบสูงต่อภารกิจ หรือภาระที่ผูกพัน และได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายมีความสามารถในการบริหารจัดการที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์เป็นผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์หาแนวทางปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น สามารถนำความเจริญมาสู่วิชาชีพและสถานที่ที่ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่นที่ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและ/หรือต่างประเทศเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยที่ได้ดำเนินการวิจัยในประเด็นทางการพยาบาล

๕.๑.๓ วิเคราะห์ความสอดคล้องของลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีลักษณะที่สำคัญที่สอดคล้องกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ดังนี้ ๑) หลักสุทธิบารมี คือ พยาบาลวิชาชีพดีเด่นมีการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ มีความซื่อสัตย์เสียสละความบริสุทธิ์หรือสุจริตของพฤติกรรมพยาบาลทั้งทางกาย วาจา ใจ มีสติสมาธิและมีความสุข เบิกบานใจในการ ๒) หลักปัญญาบารมี คือ ลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นที่มุ่งพัฒนาจากภายในตนเองก่อนเป็นการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรม และมุ่งมั่นแสวงหาความรู้มาพัฒนาคุณภาพการพยาบาลด้วยงานวิจัยตัวใหม่ และสามารถถ่ายทอดแก่พยาบาลและผู้อื่นได้ เป็นการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ป่วยเฉกเช่นท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ปัญญาคือ “รู้ทุกสิ่งที่ควรรู้ โดยเฉพาะที่ไปสู่ความดับทุกข์” ๓) หลักเมตตาบารมี คือแนวทางความเมตตาด้วยความบริสุทธิ์ใจลักษณะการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นสอดคล้องกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ด้วยมีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเฟื้อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อน ขณะและหลังจากได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ มีการแสดงออกด้วยท่าทาง คำพูด มิตรภาพ เต็มใจในการช่วยเหลือผู้ป่วยให้ปลอดภัย มีการป้องกันไว้ก่อน เพื่อไม่เป็นการพลาดพลังซึ่งอาจจะเป็นการทำร้ายผู้อื่น โดยที่เราอาจจะไม่รู้ตัว ผู้ให้ความเมตตาจะมีความสุข พยาบาลวิชาชีพจำเป็นต้องมีสติ มี

สมาธิในการปฏิบัติงาน ทำงานด้วยความอดทน มีความเสียสละ มีจิตอาสาสอดคล้องกับแนวคิดท่าน พุทธทาสภิกขุที่ว่าเมตตาคือความไม่เห็นแก่ตัว มิตรภาพ เห็นทุกคนทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิดแก่ เจ็บตาย ๔) หลักชั้นดีบารมี คือสะท้อนแนวทางของชั้นดีบารมีที่ต้องการ “บ่มโพธิ์” คือฝึกมีสติ มีสมาธิในการ คิด การพูด การกระทำ มีความใจเย็น อดทนเพื่อลดผลเสียและลดความขัดแย้ง ความใจเย็น ความมี สติของพยาบาลวิชาชีพในการชมความโกรธ ความไม่พึงพอใจ ช่วยให้มีการปรับตัว มีการพัฒนาจิตใจ มีการสื่อสารที่ดี มีการฟังอย่างลึกซึ้ง พัฒนาได้ด้วยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ หลักอิทธิบาท ๔ และ หลักสัปปุริสธรรม ๗ เพื่อป้องกันการเกิดข้อร้องเรียนในการทำงาน และได้รับคำชื่นชม มีความ เจริญรุ่งเรืองในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่าชั้นดี คือ อดทน จนกว่า จะประสบความสำเร็จ ถือเป็น การ “เพาะโพธิ์” ขึ้นในตน

๕.๒ การอภิปรายผล

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการลงสัมภาษณ์ เชิงลึกพยาบาลดีเด่นที่ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยประจำปี ๒๕๕๗ จำนวน ๗ รายและเพื่อเป็นการหาข้อมูลมาเทียบเคียงกับลักษณะของพยาบาลวิชาชีพดีเด่นกลุ่ม ประชากรตัวอย่าง จึงสัมภาษณ์พยาบาลผู้มีผลงานดีเด่นได้รับรางวัลผู้มีหัวใจพระโพธิสัตว์จากเสถียร ธรรมสถานอีก ๑ รายผู้วิจัยพบว่า พยาบาลผู้ได้รับรางวัลทั้งหมดมีลักษณะคล้ายกันคือมีหลักธรรมทั้ง ๔ ข้อของวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ คือ หลักสุทธิ หลัก ปัญญา หลักเมตตา และหลักชั้นดี และมีแนวทางในการปฏิบัติงานตามกรอบจรรยาบรรณและ จริยธรรมของวิชาชีพพยาบาล โดยการสัมภาษณ์ได้มีการตั้งข้อคำถามเพื่อทราบแนวการปฏิบัติงาน และทัศนคติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่มีความสุขและสามารถสร้างผลงานการในการปฏิบัติหน้าที่ จน สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีและส่งเสริมให้วิชาชีพพยาบาลมีคุณค่า และได้รับความศรัทธา เชื่อถือจาก ผู้รับบริการและสังคม

โดยผู้วิจัยได้ใช้การเปรียบเทียบกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพและแนวปฏิบัติตามจริยธรรม วิชาชีพ โดยเทียบเคียงกับหลักหัวใจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรตามกรอบแนวคิดของพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวร คือ สุทธิบารมี ปัญญาบารมี เมตตาบารมี ชั้นดีบารมี และเพื่อให้การวิจัยได้ข้อสรุปที่ สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์ ๓ รูป ทำให้ได้แนวทางเพิ่มขึ้นจากความคิดเห็นและ คำแนะนำเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพพยาบาล ดังเช่น พระอาจารย์ปราโมทย์ วาทโกวิโท (พันธพัฒน์) พระวิทยากรจัดการอบรม พัฒนาบุคลากรของกระทรวงสาธารณสุขและพนักงานบริษัทต่างๆเพื่อ พัฒนาองค์กรด้วยธรรมะ (Dhamma OD Happy Life) ได้ยกตัวอย่างพยาบาลของโรงพยาบาลฉือจี้ ประเทศไต้หวันเป็นโรงพยาบาลพุทธศาสนาที่ใช้หลักธรรม ในการทำงานเป็นการดึงเอาความดีงาม ของมนุษย์มาทำให้มนุษย์ได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขร่วมกัน ด้วยหลักธรรม ๔ ข้อคือ ๑) การให้ เกียรติ ๒) ชื่นชม ๓) เมตตา กรุณา ๔) สำนึกในบุญคุณ โดยกล่าวว่า “ถ้าพยาบาลยังไม่ได้เรียนรู้ หลักการฉือจี้ จะไม่สามารถเป็นพระโพธิสัตว์ได้” และพยาบาลควรยึดหลักสัมมาทิฐิเพราะสมเด็จ องค์สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๗ เคยกล่าวไว้ว่า “บุญทุกชนิดอยู่ที่โรงพยาบาล” และให้มองว่า “การ บริการเป็นงานบุญ” จึงควรรักษาคุณค่าของวิชาชีพพยาบาลไว้ พระมหาเมธา จันทสาโร,ดร. ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับการ

ปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพเพื่อให้ตนเองมีความสุขในการทำงานและได้การทำงานจะเป็นผลดียิ่งขึ้น โดยบอกว่า พยาบาลต้องหันกลับมาดูตัวเองดูใจตนเอง คุณลมหายใจให้เห็นเวทนาของตน จะรู้ว่าการเป็นพยาบาล เป็นการสร้างบุญบารมี เป็นจิตอาสา เนื่องจากมีกรุณาอย่างมากเป็นผู้ที่มีพรหมวิหารธรรมที่นำมาใช้เป็นรูปธรรมได้ดีมาก เพราะช่วยให้ผู้ป่วยพ้นทุกข์จากการเจ็บป่วย จนถึงมีความสุขโดยพระอาจารย์บอกว่า ก่อนที่จะทำให้คนอื่นมีความสุข เราต้องสร้างความสุขภายในตนเองก่อน เพราะสุขจากภายในจะทำให้เรามีสติในการทำงาน และมีจิตสงบเกิดปัญญาในการทำงานและไม่ใช้อคติในการทำงาน อาชีพพยาบาลห้ามใช้อคติกับคนป่วยไข้ และการเจริญสติพระอาจารย์แนะนำให้ฝึกดูลมหายใจเข้าออกด้วยการพิจารณา สติปัญญา ๔ พระอุดมประชาท (อลงกต ติกขุปัญโญ) เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยว่า มนุษย์เราควรมีเมตตาต่อกันเนื่องจากถ้าย้อนไปในอดีตชาติจะทราบว่า มนุษย์เรามีเพียง ๒ คนเนื่องจากเกี่ยวพันต่อเนื่องกันมาเป็นพันธุกรรมอันเดียวกันและหลวงพ่อกองการดูแลคนป่วยที่ตกอยู่ในความทุกข์ก็เกิดความเห็นอกเห็นใจ เราปรุงแต่งที่เราเห็นคนป่วยทุกข์เราก็อทุกข์ เราจึงเกิดสติ มีวิริยะที่จะทำให้ผู้ป่วยพ้นทุกข์ เพราะเราก็จะพ้นทุกข์ด้วย ด้วยปรารถนาจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ จึงต้องใช้ความรู้ เหมือนหมอและพยาบาลเช่นกันที่เห็นผู้ป่วยทุกข์ไม่ได้จึงมีความพยายามบำบัด รักษาเพื่อบรรเทาทุกข์แก่ผู้ป่วยและเพื่อจัดทุกข์ที่อยู่ในจิตวิญญาณของเราด้วย เป็นจิตวิญญาณที่พัฒนามาแล้วถ้าเราไม่พยายามที่จะช่วยเขา เราจะทุกข์เพิ่มขึ้น เริ่มแรกหลวงพ่อกองการต้องใช้ความพยายาม และอดทนอย่างมากในการที่จะช่วยเหลือผู้ป่วย แต่ทุกวันนี้หลวงพ่อกองการไม่มีความอดทนแล้ว เพราะเมตตาตามาแทนที่ ฉะนั้น พยาบาลหรือผู้ที่ต้องดูแลผู้ป่วยควรจะต้องมีหลักธรรม วิริยะ เมตตา ปัญญา และถ้ายังมีจิตใจไม่เข้มแข็งหรือมีประสบการณ์ที่ทักษะน้อย ต้องเพิ่มความอดทนเข้าไปเป็นอันดับแรก คือการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้บรรเทา หรือทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย ต้องมี ความอดทน ความเพียรพยายาม เมตตาที่ประกอบไปด้วยปัญญา เมื่อปฏิบัติไปนานๆเข้าจะเกิดทักษะความชำนาญ เราก็ใช้ความอดทนน้อยลงเรื่อยๆ จนเกิดเป็นปกตินิสัยที่ได้ฝึกฝนมาดี ชำนาญ แต่ก็จะมีอุปสรรคได้ตลอดเวลาหรือมีปัญหาให้ต้องแก้ไข หลวงพ่อกองการบอกว่าอุปสรรคทุกอย่างจะเกิดภายใน เราต้องแก้ที่ภายในตัวเรา เราไม่สามารถไปแก้ที่อื่นได้ นอกจากดูที่ใจเราให้เกิดสตินั่นเอง เราต้องทำให้ใจเราเย็น ใจดี ใจที่ไม่ยึดติดเกาะอะไร คนรอบข้างเราก็จะเย็น สงบตามไปด้วยโดยหลวงพ่อกองการทิ้งท้ายว่า พยาบาลก็คือพระโพธิสัตว์ที่กำลังสร้างบุญบารมีนั่นเอง จากทัศนะของพระสงฆ์จะเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลอย่างมีความสุขนั้นจะต้องมีหลักธรรมประกอบจิตใจของพยาบาลก่อน อาทิเช่น หลักพรหมวิหาร ๔ มีขันติธรรม และต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ มีจิตใจที่สงบเย็น การแสดงออกทางกิริยาวาจาทำทางสุภาพเรียบร้อย ไม่อคติ โดยตั้งใจปรารถนาให้ผู้ป่วยพ้นจากความทุกข์ บำเพ็ญตนเสียสละเสมือนพระโพธิสัตว์เสียสละเพื่อประโยชน์ของคนอื่นตลอดเวลาและพยาบาลเกษร วงศ์มณี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งสาธารณสุขอำเภอหล่มสัก เป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพพยาบาลอย่างยิ่ง จึงมุ่งมั่นพัฒนางานด้วยจิตที่เสียสละ อดทนต่อปัญหาและอุปสรรคโดยให้แง่คิดว่า เราเกิดมาเพื่ออยากให้คนอื่นอยากจะเป็นเหมือนเรา เพราะสุดท้ายของคนคือ “ได้เป็นตัวอย่างให้คนอื่น” ถึงกับบอกว่า เกิดที่ชาติก็ขอเป็นพยาบาลเพราะมีโอกาสได้สร้างความดีและได้ทำบุญไปพร้อมกับการทำงาน จึงให้ความเห็นว่า พยาบาลก็มีวิถีเดียวกับพระโพธิสัตว์จึงอยากให้พยาบาลทุกคนมีหัวใจพระโพธิสัตว์คือมีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา คือเมื่อเราทำดีถึงที่สุดแล้วไม่เป็นไปตามที่เราคาดหวังก็ให้ปล่อยวางดังท่าน

พุทธทาสภิกขุได้พยายามสอนให้เราปล่อยวาง ไม่ให้ยึดติด จากการที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ จากการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ จับประเด็นตีความทั้งหมดในแต่ละประเด็น**ยืนยันได้ว่า** การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์เป็นแนวทางเดียวกันแต่จุดมุ่งหมายของพระโพธิสัตว์คือพระนิพพาน ส่วนพยาบาลวิชาชีพมุ่งหวังเพื่อการประกอบอาชีพที่มีความเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นเนื่องจากมีความปรารถนาให้ผู้ป่วยผู้รับบริการได้รับบริการที่ดีมีคุณภาพด้วยความปลอดภัยและพึงพอใจและการวิจัยนี้ ได้ใช้กลุ่มประชากรพยาบาลวิชาชีพดีเด่นจำนวน ๗ รายจากจำนวนผู้ได้รับรางวัลทั้งหมด ๕๐ ราย จากการตั้งเป้าหมายไว้ ๑๐ ราย ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มประชากรที่สามารถให้ความร่วมมือจนได้รับการสัมภาษณ์เรียบร้อยมีจำนวนน้อยกว่าที่กำหนดไว้ จึงควรเพิ่มกลุ่มประชากรเช่นการสัมภาษณ์พยาบาลทั่วไปที่ปฏิบัติงานประจำครอบคลุมทั้งพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลและในชุมชน เพื่อได้ข้อมูลที่อ้อมตัวที่สุด และควรมีการลงพื้นที่เพื่อได้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์การปฏิบัติงานจริงของกลุ่มประชากรตัวอย่างให้ได้ครบถ้วนมากที่สุด เพื่อการวิเคราะห์ได้อย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ และสามารถได้คำตอบที่นำไปประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างเป็นรูปธรรม โดยผู้วิจัยขอแนะนำเสนอรูปแบบลักษณะหลักธรรมของพยาบาลวิชาชีพที่สอดคล้องกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ดังนี้

หลักสุทธิบารมีหมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพมีจิตใจที่บริสุทธิ์ จิตใจที่ปรารถนาดีต่อผู้ป่วย ผู้รับบริการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล ปราศจากจิตที่เศร้าหมองจากอคติ มีความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ มีสมาธิด้วยการชำระจิตของตนให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง มีความสุข แข่มชื่น เบิกบาน

หลักปัญญาบารมีหมายถึง ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถทางสติปัญญา โดยมีความรู้เชี่ยวชาญในสายงานของตนอย่างแจ่มแจ้ง มีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนางานจากผลงานวิจัยทางการพยาบาล ด้วยการอุทิศตนและเสียสละเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ร่วมวิชาชีพและผู้รับบริการ เป็นผู้ที่มีปกติวิสัยที่ประกอบด้วยทาน ศีล และภาวนา เป็นผู้มีความรู้ตามความเป็นจริงประกอบด้วยหลักของเหตุและผล และสามารถนำความรู้ที่มีในตนไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามปัจจัยที่มาระทบ เป็นผู้ที่มีสติ สมาธิ โดยมีการพัฒนาจิตให้รู้ตื่น และเบิกบาน และสามารถพิจารณาว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ และสิ่งใดควรหลีกเลี่ยงหรือละเว้นการปฏิบัติ

หลักเมตตาบารมีหมายถึง มีความรักแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตและประกอบไปด้วยความกรุณาให้ความช่วยเหลือด้วยจิตอาสา เอื้ออาทร เอื้อเพื่อมีความเมตตาต่อผู้ประสบทุกข์ร้อน โดยแสดงออกทางการพูด การกระทำต่อผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียม และการให้อภัย เพื่อปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจทั้งก่อน ขณะและหลังจากได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วยังมีความปรารถนาอยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใดๆ

หลักขันติหมายถึง เป็นผู้ที่มีความอดทน อดกลั้นต่อความโลภ ความโกรธ ความหลง การทำงานด้วยความอดทน อดกลั้นต่อความไม่สุขสบาย ความไม่พอใจ ความผิดหวัง ความคาดหวัง ความไม่พร้อม ความขาดแคลน ใช้ความอดทนอดกลั้น ช่มความรู้สึกรู้สึก มีสำนึกในหน้าที่ มีความ

รับผิดชอบที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ และเพียรที่จะลด ละความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่เกิดขึ้นด้วยการใช้สติ และใช้ปัญญากำกับในทุกขณะ เสมือนการบารมีธรรมไปพร้อมๆกับการปฏิบัติงานการพยาบาลด้วยจิตของพระโพธิสัตว์

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อการประยุกต์ใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันเนื่องจาก ความไม่สงบภายในใจ ความไม่เข้มแข็งของจิตใจ พยาบาลควรได้ปฏิบัติสมาธิภาวนามากขึ้น เพราะการกำหนดรู้สติสามารถทำได้ทุกเวลา ในขณะที่เราหายใจเข้า-ออก จะทำให้เรากำหนดรู้จิตว่า ณปัจจุบันขณะเรามีความชุ่มมัวด้วยกิเลสใด โลภะ โทสะ หรือ โมหะ เมื่อเราฝึกให้เป็นประจำจะทำให้เกิดทักษะในเรื่องความอดทน สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ได้ดียิ่งขึ้น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้รับบริการได้ดีขึ้น จนสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พยาบาลรุ่นต่อไปและเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่คนอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาและไว้วางใจได้ เป็นการส่งเสริมคุณค่าของวิชาชีพพยาบาลและตนเองยิ่งขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) การศึกษาเพื่อวิเคราะห์กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลเพื่อการส่งเสริมขั้นธรรมในพยาบาลวิชาชีพ
- ๒) การศึกษาหลักธรรมในการพัฒนาพยาบาลวิชาชีพกับภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ
- ๓) การนำรูปแบบการปฏิบัติงานของวิชาชีพไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมด้วยหลักหัวใจพระโพธิสัตว์ตามแนวคิดท่านพุทธทาสภิกขุ (สุทธิ ปัญญา เมตตา ชันติ)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

(๑) หนังสือ:

กองการพยาบาล. การประกันคุณภาพการพยาบาลในโรงพยาบาล:งานบริการพยาบาลผู้ป่วยใน.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๔.

จำลอง ดิษยวณิช. วิปัสสนากรรมฐานและเชาว์อารมณ์ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงใหม่:

โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๙.

ธีรวัสส์ บำเพ็ญบุญบารมี. ธรรมศึกษางานวิจัยส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าเพื่อเป็นหลักฐานทาง

วิชาการทางพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ประพจน์ อัครวิรุณหการ. โภธิสัตว์จรรยาบรรณาเพื่อมหาชน. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะ

อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ปราณีต ก้องสมุทร. ทศชาติชาดก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมบาลี, ๒๕๕๘.

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต).พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๓๒.

พระพจนารถปภาโส. ปัญญาบารมี. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสองสยามจำกัด, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). วิธีสู่สันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๕๐.

_____ .วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

_____ .พุทธธรรม ฉบับขยายความ. บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๕๒, หน้า ๓๐๙.

พันเอกปิ่น มุทุกันต์. แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลัง

วิทยา, ๒๕๑๔.

พุทธทาสภิกขุ. คู่มือมนุษย์ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๕๐.

_____ .ตุลาการภิธรรมเล่ม๑. กรุงเทพมหานคร: ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๕๔.

_____ .พจนานุกรมธรรม ฉบับพุทธทาส. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม,

๒๕๕๑.

รองศาสตราจารย์พัฒนา เฟื่องผลา. วิเคราะห์การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในนิบาตชาดก. พิมพ์

ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔.

วิจิตร ศรีสุพรรณ. การวิจัยทางการพยาบาล: หลักการและแนวทางปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงใหม่:

โครงการตำรา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

วิจิตร ศรีสุพรรณ. **การวิจัยทางการแพทย์: หลักการและแนวทางปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

เชียงใหม่ : โครงการตำรา คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

วิศิณ อินทสระ. **พุทธปรัชญามหายาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒.

สภาการพยาบาล. **แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ** (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจุดทอง จำกัด, ๒๕๕๑.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สมัครบูรพา. **ปัญญาจุดกำเนิดและกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษยชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๕๒.

อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม. **กระบวนการบริหารการพยาบาล**. เชียงใหม่: ภาควิชาการพยาบาล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔.

โอโช้(Osho). **ปัญญาญาณ**. แปลและเรียบเรียงโดยประพนธ์ ผาสุขยัต. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ไยใหม่, ๒๕๔๘.

(๒) บทความ

พชนี สมกำลังและยุทธชัย ไชยสิทธิ์. “แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพพยาบาล”. (วารสารสภาการพยาบาล ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม – ธันวาคม . ๒๕๕๕). บทความย่อ.

มณี อากานันนันทิกุลและคณะ. “จริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลของพยาบาลไทยตามการรับรู้ของผู้บริหารทางการพยาบาล”.(วารสารสภาการพยาบาล ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๒ เมษายน – มิถุนายน. ๒๕๕๗). หน้า ๑๑.

ยงยุทธ แก้วเต็ม. กฎหมายและข้อพึงระวังในการนิเทศนักศึกษาพยาบาล. **วารสารสภาการพยาบาล**. ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม - กันยายน. ๒๕๕๖. หน้า ๑๕.

วิจิตร ศรีสุพรรณและกฤษฎา แสงวงศ์. “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย”. **วารสารสภาการพยาบาล**. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ มกราคม. ๒๕๕๕. หน้า ๘.

ศิริพร จิรวัดน์กุลและคณะ. “ความสุขกับความคิดคงอยู่ในวิชาชีพพยาบาลไทย”. (วารสารสภาการพยาบาล ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม . ๒๕๕๕). หน้า ๕.

สภาการพยาบาลโดยมติคณะกรรมการสภาการพยาบาล. **วาระ พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๓ ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๕๗**. (วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗).

อรุณรัตน์ คันธาและคณะ. “การดำเนินงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย”. (วารสารสภาการพยาบาล ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม - กันยายน . ๒๕๕๖). หน้า ๒๗.

(๓) วิทยานิพนธ์

จันทร์ชนันท์ สิงห์หัต. “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องจิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานอินเดีย: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสูตร พระอภิธรรม และลัทธิดาวตารสูตร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

เจ้าอธิการทองใบ อมโร. “การศึกษาหลักธรรมที่นำไปปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

นางณฐา แยมสรवल. “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงานวิชาชีพพยาบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บรรพต ต้นธีรวงศ์. “พุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้งในระบบสาธารณสุขของไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ประพจน์ อัครวิรุฬหการ. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาภาษาตะวันออก: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

ประโยชน์ ส่งกลิ่น. “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

พระเด่นชัย เมตติโก (มีสนาม). “แนวคิดเรื่องกายสุจริตในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). “การศึกษาวิเคราะห์อุเบกขาบารมีในนารชาดก”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาธีระชนดิโร (รอดประพัฒน์). “การศึกษาขันติบารมีของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในชาดก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาบุญเรือน (พิลาพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาประพันธ์ ปภสฺสโร (ไชยมล). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การแสดงธรรมของพระโพธิสัตว์ตามที่ปรากฏในมหานิบาตชาดก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๙. บทคัดย่อ.

พระมหาสมยศ อภาຍุตโต (เสนานุช). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิม) ในพระพุทธรูปนามหายาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเยื้อง ปั่นเหน่งเพชร. “การบริโภคน้ำปัจจัย ๔ ของพระภิกษุสงฆ์ : ข้อพิจารณาทางจริยธรรม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

พระสมร กุสโล (พรหมศรี). “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ ในพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระสันติ สิทธิสมบุรณ์ (ถ่ออาจ). “การศึกษาเปรียบเทียบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์พระพุทธรูปนามหายาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

มารศรี กลางประพันธ์. “การพัฒนาคุณธรรมด้านความอดทน (ขันติ) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕.

ศิริวรรณ คำบัว. “ศึกษาความสัมพันธ์ของขันติกับการรักษาศีล๕ในพระพุทธรูปนามหายาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

อรณี ฉัตรโชติธรรม. การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดจิตประภัสสรในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดจิตเดิมแท้ของนิกายเซน. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://board.palungjit.org>. รักษากรรมบถ๑๐ ปิดอบายภูมิจิต (วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.buddharam.us/index.php?option=com_content&view=article&id=4:2012-01-28-10-04-54&catid=3:dhamma&Itemid=4 (วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/chanidapa13/2013/12/03/entry-1> (วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.kamsondeedee.com (วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. บารมีปาฏิหาริย์แห่งศรัทธา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.watpatungkulachalermraj.com (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).

คณะศึกษานาสิกข์หลวงปู่ต้นบุญ ดิกขปัญโญ. **บารมีปาฏิหาริย์แห่งศรัทธา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.watpatungkulachalemraj.com (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙).
หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://board.palungjit.org/f13/> (๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘).

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระอาจารย์ปรามิทธิ์ วาทีโกวิท (พันธพัฒน์), ๑๐ มกราคม ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ พระมหาเมธา จันทสารโร, ดร., ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ พระอุดมประชาทร (อลงกต ดิกขปัญโญ), เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ, ๓๑ มกราคม ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณทัศนีย์ เชื้อมทอง, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณเกษร วงศ์มณี. ตำแหน่ง สาธารณสุขอำเภอห่มสั๊ก/พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณอภิญา สัตย์ธรรม, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณนิภา เจริศศิริ, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณสมคิด สุทธิพรหม, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณอรนรินทร์ ขจรวงศ์วัฒนา, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณฐิตาภา นามเกาะ, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ๓๑ มกราคม ๒๕๕๙.
สัมภาษณ์ คุณอรนุช สุขสงวน, ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, ๓๑ มกราคม ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ:

(I) Books

Christopher S. Queen (ed.). **Engage Buddhism in The West**. Boston: Wisdom Publications, 2000.
H. Dayai. **The Bodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Literature**. London, 1932.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขออนุญาตให้บุคลากรในสังกัดร่วมเป็นกรรมการ
ควบคุมวิทยานิพนธ์ของนิสิต

ที่ นมร. ๐๔/๗๕๑๗

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต	
สาขาวิชาสันติศึกษา	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
รับที่.....	รับวันที่.....
รับวันที่.....	เวลา.....

คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์

มหาวิทยาลัยนวมินทราชินี

๑๓๓/๕ ถนนข้าว เขตดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง อนุญาตให้บุคลากรในสังกัดร่วมเป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ของนิสิต

เรียน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ ศธ ๖๑๐๖/๑๐๔ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๘

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอเรียนเชิญ อาจารย์ ดร.จันทรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และกิจกรรมพิเศษ อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ ร่วมเป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการสร้างสรรค์มีของพระโพธิสัตว์” ให้แก่ นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ เลขประจำตัว ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามรายละเอียดที่แจ้งแล้ว นั้น

คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ พิจารณาแล้ว อนุญาตให้บุคลากรในสังกัดราย อาจารย์ ดร.จันทรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และกิจกรรมพิเศษ อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ ร่วมเป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในเรื่องดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

ทศนีย์ ทองประทีป

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนีย์ ทองประทีป)

คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์

มหาวิทยาลัยนวมินทราชินี

ทศน

สำนักงานคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์

โทร. ๐ ๒๒๔๑ ๖๕๐๐ - ๙ ต่อ ๘๔๑๓

โทรสาร ๐ ๒๒๔๑ ๖๕๒๗

เว็บไซต์ <http://www.kcn.ac.th>

(พระมหาพรช ธรรมหาโส)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ภาคผนวก ข

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ว ๗๗๗ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ที่อยู่ ๒๐๐ หมู่ ๓ ตำบลบ้านลำ อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๕๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา(ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น(ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ดร.ระวีแก้ว นวลดำรงค์วัฒนา
แฉกร แก้ว

๒๘ ธ.ค. ๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๔๔

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑๗๗

วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.นพ.บรรพต ตันธีรวงศ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ที่อยู่ ๒๐๐ หมู่ ๓ ตำบลบ้านลำ อำเภอลำลูกกา จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๕๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา(ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น(ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

๐๗๐๖/๑๗๗
๒๕
๘ ธ.ค. ๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑ ๗๗๗ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาควิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ที่อยู่ ๒๐๐ หมู่ ๓ ตำบลบ้านลำ อำเภอลำลูกกา จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๕๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา(ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น(ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ตรวจแล้ว
ใช้ให้ภพแล้วภพไม่ได้

๕๖/๘.๑./๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันตศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศร ๖๑๐๖/ ๑ ๖๗๗ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร. ดวงเพชร สมศรี

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันตศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ที่อยู่ ๒๐๐ หมู่ ๓ ตำบลบ้านลำ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๕๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา(ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น(ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออัญมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันตศึกษา

พรหม ธรรมหาโส

๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันตศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑ ๗๗) วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.พูนสุข มาศรีงสรค์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ที่อยู่ ๒๐๐ หมู่ ๓ ตำบลบ้านลำ อำเภอลำลูกกา จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๕๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา(ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น(ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออโนโมนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาธรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

นิตยสาร (ฝ่ายเทคโนโลยี)
ตามเน:

26 ต.ค. '58

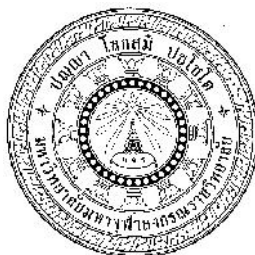
สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)
เพื่อการศึกษาวิจัยหัวข้อเรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมี
ของพระโพธิสัตว์”

.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพกับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” โดยมีคณาจารย์จากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็น ที่ปรึกษาและกำกับดูแล

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จะเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อประกอบในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น โดยจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-นามสกุล.....๒. เชื้อชาติ.....๓. อายุ.....
 ๔. เพศ.....๕. สถานภาพ.....๖. อาชีพ.....
 ๗. ศาสนา.....๘. บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน.....
 ๙. ตำแหน่งปัจจุบัน..... ๑๐. สถานที่ปฏิบัติงาน.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางปฏิบัติต่อหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ของพยาบาลวิชาชีพ กับวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

๒.๑ หมวดยุทธวิธี (สุธธิบารมี)

๑. ท่านคิดว่า หลักการหรือจรรยาบรรณพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพนั้นมีอะไรบ้างทำไมจึงคิดเช่นนั้น

๒. ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์ คือ พ้นจากความเจ็บป่วยทรมาน จะเป็นช่องทางให้เกิดบุญเกิดกุศลหรือเกิดคุณงามความดีตามคติทางพระพุทธศาสนาได้หรือไม่ ทำไมจึงคิดเช่นนั้น

๓. ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละไม่มุ่งหวังผลประโยชน์จะเป็นแนวทางหรือโอกาสเพื่อการพัฒนา ฝึกฝนอบรมจิตของตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสหรือบาปอกุศลได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด

๔. ท่านคิดว่าในการปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ป่วยด้วยความเสมอภาคปราศจากอคติ จะเป็นการรักษาใจหรือความรู้สึกของตนเองให้ยังคงเบิกบาน แจ่มชื่น ไม่เศร้าหมอง ทั้งก่อน ขณะ และหลังปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด

๒.๒ หมวดว่าด้วยการแสวงหาและเผยแพร่แบ่งปันความรู้ (ปัญญาบารมี)

๑. ท่านคิดว่า อะไรคือปัญหาอุปสรรคในการทำงานวิจัยของพยาบาล และท่านมีแนวทางหรือวิธีการใดในการแสวงหาความรู้ เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนางานวิจัยทางการพยาบาลให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

๒. ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลด้วยความถูกต้องดีงาม มีจิตที่สงบมั่นคง มีสมาธิ มีความรู้เชี่ยวชาญในสายงานของตนอย่างแจ่มแจ้ง จะเป็นการสร้างปัญญาบารมีตามวิถีของพระโพธิสัตว์ได้หรือไม่

๓. ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพในการอุทิศตนเสียสละเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้อื่น จะเป็นวิธีการสร้างปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ได้หรือไม่ และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๔. ท่านคิดว่า การเจริญวิปัสสนาภาวนาจะมีส่วนช่วยในการเจริญปัญญาบารมีได้หรือไม่ และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๒.๓ หมวดว่าด้วยเมตตากรุณา (เมตตาบารมี)

๑. ท่านคิดว่า หลักเมตตากรุณามีส่วนสำคัญมากน้อยเพียงใดในการปฏิบัติงานวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความปลอดภัยและพึงพอใจ และท่านมีแนวทางเพื่อการนำไปปฏิบัติอย่างไร

๒. ท่านคิดว่า การที่พยาบาลวิชาชีพใช้หลักเมตตากรุณาในการปฏิบัติหน้าที่ จะสามารถสร้างเมตตาบารมีตามวิถีของพระโพธิสัตว์ได้หรือไม่ เหมือนและแตกต่างกันอย่างไร และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไรบ้าง

๓. ท่านคิดว่า การอุทิศตนด้วยจิตอาสาเอื้ออาทรต่อผู้อื่นของพยาบาลวิชาชีพ จะเป็นการสะท้อนความเป็นผู้มีเมตตาบารมีได้หรือไม่ และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๒.๔ หมวดว่าด้วยความอดทน (ขันติบารมี)

๑. ท่านคิดว่า ความอดทนอดกลั้น หรือการข่มใจต่อปัญหาอุปสรรค ความโกรธ ความไม่พอใจ และความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพ มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๒. ท่านคิดว่า การที่พยาบาลวิชาชีพมีความอดทนอดกลั้นในขณะที่ปฏิบัติงานจะเป็นแนวทางการสร้างขันติบารมีตามวิธีการสร้างขันติบารมีของพระโพธิสัตว์หรือไม่

๓. ท่านคิดว่า การที่พยาบาลวิชาชีพมีความอดทนอดกลั้นเพิ่มมากขึ้น จะช่วยแก้ปัญหาการเรียนเรื่องพฤติกรรมบริการของพยาบาลวิชาชีพได้หรือไม่ และท่านคิดว่ามีแนวทางใดที่จะส่งเสริมให้พยาบาลมีความอดทนอดกลั้นมากขึ้น

ตอนที่๓ ทศนคติเพื่อการปรับปรุงพัฒนา

๑. ท่านว่า วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพเพื่อการแก้ไขสภาพปัญหาในปัจจุบันได้หรือไม่ อย่างไร

๒. ในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพ ท่านคิดว่าหลักธรรมใดที่ส่งเสริมการสร้างบารมีของพยาบาลวิชาชีพ และสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

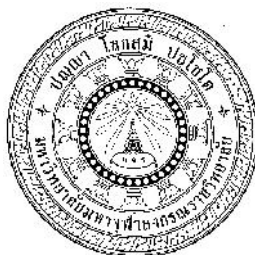
๓. ท่านคิดว่า ความสุขและความสมดุลในชีวิตของพยาบาลวิชาชีพควรเป็นเช่นไร

.....

ผู้บันทึกสัมภาษณ์ .....

วันที่..... เดือน ..... พ.ศ. ....

สถานที่.....

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เพื่อการศึกษาวิจัยหัวข้อเรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์”

.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” โดยมีคณาจารย์จากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นที่ยอมรับและกำกับดูแล

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้า โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จะเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อประกอบในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น โดยจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-นามสกุล.....
๒. ตำแหน่ง.....
๓. ประสบการณ์.....
๔. วัน/เวลา.....
๕. สถานที่.....
๖. ผู้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางปฏิบัติต่อหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ของผู้ให้การรักษพยาบาลตามวิถีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

๒.๑ หมวดว่าด้วยความบริสุทธิ์ (สุทธิบารมี)

๑. ท่านคิดว่า หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ทางกายและเศร้ามองทางจิตใจนั้นมีอะไรบ้างและทำไมท่านจึงคิดเช่นนั้น

๒. ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่ผู้ให้การรักษพยาบาลด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์ คือ พ้นจากความเจ็บป่วยทรมาน จะเป็นช่องทางให้เกิดบุญเกิดกุศลหรือเกิดคุณงามความดีตามคติทางพระพุทธศาสนาได้หรือไม่ ทำไมจึงคิดเช่นนั้น

๓. ท่านคิดว่า การปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ของผู้ให้การรักษาและพยาบาลให้ดีที่สุดด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละไม่มุ่งหวังผลประโยชน์จะเป็นแนวทางในการฝึกฝนอบรมจิตของตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสหรือบาปอกุศลได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด

๔. ท่านคิดว่าในการปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ป่วยด้วยความเสมอภาคปราศจากอคติ จะเป็นการรักษาใจหรือความรู้สึกของตนเองให้ยังคงเบิกบาน แซ่ซึ้ง ไม่เศร้าหมอง ทั้งก่อน ขณะ และหลังปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด

๒.๒ หมวดว่าด้วยการแสวงหาและเผยแพร่แบ่งปันความรู้ (ปัญญาบารมี)

๑. ท่านคิดว่า อะไรคือปัญหาอุปสรรคในสร้างความดีงามในสังคมปัจจุบัน และท่านมีแนวทางหรือวิธีการใดในการแสวงหาความรู้ เพื่อเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยความถูกต้องดีงาม มีจิตที่สงบมั่นคง มีสมาธิ มีความรู้เชี่ยวชาญในสายงานของตนอย่างแจ่มแจ้ง จะเป็นการสร้างปัญญาบารมีตามวิถีของพระโพธิสัตว์ได้หรือไม่

๓. ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองในการอุทิศตนเสียสละเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้อื่น จะเป็นวิถีการสร้างปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ได้หรือไม่ และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๔. ท่านคิดว่า การเจริญวิปัสสนาภาวนาจะมีส่วนช่วยในการเจริญปัญญาบารมีได้หรือไม่ และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๒.๓ หมวดว่าด้วยเมตตากรุณา (เมตตาบารมี)

๑. ท่านคิดว่า หลักเมตตากรุณามีส่วนสำคัญมากน้อยเพียงใดในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ทำการรักษาพยาบาล ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่ด้านการดูแลรักษา เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความปลอดภัยและพึงพอใจ และท่านคิดว่าควรมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๒. ท่านคิดว่า ผู้ทำการรักษาพยาบาลผู้ป่วยเมื่อใช้หลักเมตตากรุณาในการปฏิบัติหน้าที่จะสามารถสร้างเมตตาบารมีตามวิถีของพระโพธิสัตว์ได้หรือไม่ เหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

๓. ท่านคิดว่า การอุทิศตนด้วยจิตอาสาเอื้ออาทรต่อผู้อื่นของผู้ให้การรักษาพยาบาลจะเป็นการสะท้อนความเป็นผู้มีเมตตาบารมีได้หรือไม่

๒.๔ หมวดว่าด้วยความอดทน (ขันติบารมี)

๑. ในมุมมองของท่าน ท่านคิดว่า ความอดทนอดกลั้น หรือการข่มใจต่อปัญหาอุปสรรค ความโกรธ ความไม่พอใจ และความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด และท่านมีข้อคิดเห็นและแนะนำอย่างไร

๒. ท่านคิดว่า ผู้ให้การรักษาพยาบาลมีความอดทนอดกลั้นในขณะที่ปฏิบัติงานจะเป็นแนวทางการสร้างขันติบารมีตามวิถีการสร้างขันติบารมีของพระโพธิสัตว์หรือไม่

๓. ท่านคิดว่า ผู้ให้การรักษายาบาลมีความอดทนอดกลั้นเพิ่มมากขึ้น จะช่วยแก้ปัญหาการร้องเรียนเรื่องพฤติกรรมบริการของการรักษายาบาลได้หรือไม่ และท่านคิดว่ามีแนวทางใดที่จะส่งเสริมให้ผู้ให้การรักษายาบาลมีความอดทนอดกลั้นมากขึ้น

ตอนที่ ๓ ทศนคติเพื่อการปรับปรุงพัฒนา

๑. ท่านว่า วิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ให้การรักษายาบาลเพื่อการแก้ไขสภาพปัญหาในปัจจุบันได้หรือไม่ อย่างไร

๒. ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ให้การรักษายาบาลท่านคิดว่าหลักธรรมใดที่ส่งเสริมการสร้างบารมี และสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

๓. ท่านคิดว่า ความสุขและความสมดุลในชีวิตของผู้ให้การรักษายาบาลควรเป็นเช่นไร ความสมดุลในชีวิตของผู้ให้การรักษายาบาลมีผลดีต่อผู้ป่วยและผู้รับบริการหรือไม่ อย่างไร

ผู้บันทึกสัมภาษณ์

วันที่   เดือน

พ.ศ.

สถานที่

ภาคผนวก ง

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๗๕ วันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร พระมหาเมธา จันทสาโร, ดร. ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มจร

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้าง บารมีของพระโพธิสัตว์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความ จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๔๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

E-mail: peacepsmcu@gmail.com

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

(พระมหาเมธา จันทสาโร)

ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ

๑๐ / ๑.๑. / ๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ *วค*

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

โครงการธรรมรักษ์นิเวศน์
เลขที่ ๐๐๑๖/๐๙
วันที่ 16.๒.๐๙
เวลา ๙:๐๐
ชื่อผู้รับ Primer

๑๐ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
กราบเรียน พระอุดมประชาทร (อลงกต ดิกขปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการ สร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความ จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนากราบขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ความเมตตาอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ความเห็น/ คำสั่งท่านเจ้าคุณฯ

- ทราบ
- รอการพิจารณา
- อนุมัติ/อนุเคราะห์ลงนาม
- อื่นๆ

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

[Signature]
(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)
ลงนาม *[Signature]* ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
๑๖.๒.๐๙

[Signature]

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๖๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๖ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร พระปราโมทย์ วาทโกวิโท หัวหน้าพระวิทยากร Dhamma OD Happy Life
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว
นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการ
สร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา
ธมมหาโส, รศ.ดร. และ ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความ
จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๓๔

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

๑๖ มกราคม ๒๕๕๙

ที่ ศบ ๖๑๐๖/ว ๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร *คุณ นงกั เพ็ชรศรี*
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

(นางนงกั เพ็ชรศรี)

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

ส่วนงานคหบดีนตบตคคสจล

8 กพ 59

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๓๔

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๖ ๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ มกราคม ๒๕๕๙

โรงพยาบาลชัยภูมิ
เลขที่รับ 1552
วันที่ 4 ก.พ. 2559
เวลา 16.10 น.
กลุ่มการพยาบาล
ตรงกับภายนอก 107
วันที่ 4 ก.พ. 2559
เวลา 16.10 น.

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ ดร.จันทรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับกรวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออุไมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

เรียน ทน.กลุ่มภารกิจด้าน...
ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

F-4 กพ 2559

๑๐ ม.ค. ๒๕๕๙

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

สำเนาเรียน คุณอภิญญา สักขรวรรณ

มติคณะกรรมการพัฒนาบุคลากร
เห็นสมควร... 11/1/2559

๕ ก.พ. ๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ว ๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร คุณ อหู่ สุขสว่าง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิถีการ สร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ ดร.จันทรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความ จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

พ.อ.รศ. สุสมิง

รศ. ทวี

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๕๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ว ๖

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร คุณ ชูธกษ งามเกาะ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางนิภาพร นามสกุล ปานสวัสดิ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๑๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพตามวิธีการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ ดร.จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

http://www.ps.mcu.ac.th

นางนิภาพร ปานสวัสดิ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๒-๘๖๓-๕๘๖๐

ภาคผนวก จ

ภาพถ่ายผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระอุดมประชาร (อลงกต ติกขปญฺโญ)
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ (๓๑ มกราคม ๒๕๕๙)

สัมภาษณ์ คุณฐิตาภา นามเกาะ
ตำแหน่ง อดีตหัวหน้าพยาบาลโรงพยาบาลมหาราช จังหวัดนครราชสีมา

สัมภาษณ์ คุณอรนุช สุขสงวน
ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลท่าม่วง จังหวัดลพบุรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:	นางนิภาพร ปานสวัสดิ์
เกิด	:	วันที่ ๒๒ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๔
ภูมิลำเนา	:	๙ หมู่ ๒ ตำบลหนองแขม อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี
การศึกษา	:	พยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา
ประสบการณ์ทำงาน	:	- พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง ๒๕๕๐ ดำรงตำแหน่ง รักษาการหัวหน้าสถานี อนามัยตำบลคลองเรือ อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี - พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึง ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง หัวหน้าพยาบาล โรงพยาบาลวิหารแดง อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	๒๐๐ หมู่ ๓ ตำบลบ้านลำ อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี